

Catecheses ad illuminandos

**ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ
ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Α΄ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ, ἐν Ἱεροσολύμοις
σχεδιασθεῖσα, ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ τοῖς τῷ βαπτίσματι προσελθοῦσι. Καί
ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἑσαΐου· Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε· ἀφέλετε τὰς
πονηρίας ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ τὰ
ἕξις.**

1.1 Καινῆς διαθήκης μαθηταὶ, καὶ Χριστοῦ Μυστηρίων κοινωνοὶ, νῦν μὲν τῇ κλήσει, μετ' ὀλίγον δὲ καὶ τῇ χάριτι, καρδίαν ἑαυτοῖς ποιήσατε καινὴν, καὶ πνεῦμα καινόν, ἵνα εὐφροσύνης ὑπόθεσις γένησθε τοῖς οὐρανόις. Εἰ γὰρ ἐπὶ ἐνὶ ἀμαρτωλῶ μετανοοῦντι χαρὰ γίνεται κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον, πόσω μᾶλλον ἢ τοσοῦτων σωτηρία ψυχῶν κινήσει πρὸς εὐφροσύνην τοὺς οὐρανόους; Ἀγαθῆς ὁδοῦ καὶ καλλίστης ἐφαψάμενοι, τὸν τῆς εὐσεβείας εὐλαβῶς δράμετε δρόμον. Εἰς γὰρ τὴν ὑμετέραν ἀπολύτρωσιν ἐτοιμότατος πάρεστιν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, λέγων· Δεῦτε πρὸς με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Οἱ τὸ χαλεπὸν τῶν πταισμάτων ἡμφιεσμένοι, καὶ σειραῖς τῶν οἰκείων ἀμαρτιῶν ἐσφιγμένοι, τῆς προφητικῆς φωνῆς ἀκούσατε λεγούσης· Λούσασθε, καθαροὶ γίνεσθε· ἀφέλετε τὰς πονηρίας ὑμῶν ἀπὸ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν μου· ἵνα ἀγγελικὸς ὑμῖν ἐπιφωνήσῃ χορὸς· Μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Οἱ τὰς τῆς πίστεως λαμπάδας ἐξάψαντες ἀρτίως, ἀσβέστους ἐν χερσὶ διατηρήσατε ταύτας· ἵν' ὁ τῷ ληστῇ τότε τὸν παράδεισον ἐν τῷ παναγίῳ τούτῳ Γολγοθᾶ διὰ τὴν πίστιν ἀνοίξας, τὸ νυμφικὸν ὑμῖν ἄσαι παράσχοι μέλος. 1.2 Δοῦλος εἶ τίς ἐστὶν ἐνταῦθα τῆς ἀμαρτίας, ἐτοιμότατος γενέσθω διὰ τῆς πίστεως, εἰς τὴν ἐλευθέρειον τῆς υἰοθεσίας ἀναγέννησιν· καὶ τὴν μὲν τῶν ἀμαρτιῶν κακίστην δουλείαν ἀποθέμενος, τὴν δὲ τοῦ Κυρίου μακαριωτάτην δουλείαν κτησάμενος, καταξιωθήτω τὴν τῶν οὐρανῶν κληρονομήσαι βασιλείαν. Ἐκδύσασθε τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὸν φθειρόμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ὅπως ἐνδύσησθε τὸν καινόν, τὸν ἀνακαινούμενον κατ' ἐπίγνωσιν τοῦ κτίσαντος αὐτόν. Τὸν ἀρράβωνα τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου κτήσασθε διὰ τῆς πίστεως, ὅπως δυναθῆτε δεχθῆναι εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. Προσέλθετε εἰς τὴν μυστικὴν σφραγίδα, ἵνα εὔγνωστοι ᾖτε τῷ δεσπότη· συγκαταριθμηθῆτε τῇ ἀγίᾳ καὶ λογικῇ τοῦ Χριστοῦ ποιμνῇ, εἰς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ ἀφορισθησόμενοι, καὶ κληρονομοῦντες τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν ζωὴν. Οἷς γὰρ ἔτι τὸ τραχὺ τῶν ἀμαρτιῶν περίκειται, οὗτοι ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τυγχάνουσι, διὰ τὸ μὴ προσελθεῖν τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, τῇ δοθείσῃ διὰ Χριστοῦ ἐπὶ τῇ τοῦ λουτροῦ ἀναγεννήσει. Ἀναγέννησιν δὲ οὐ σωμάτων λέγω, ἀλλὰ ψυχῆς τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν. Τὰ μὲν γὰρ σώματα διὰ τῶν φαινομένων γονέων γεννᾶται, αἱ δὲ ψυχὰι διὰ τῆς πίστεως ἀναγεννῶνται· τὸ γὰρ Πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ. Καὶ τότε ἀκούσαι ἔχεις, ἐὰν ἄξιός γένη· Εὖ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, ὅταν εὐρεθῆς μηδὲν ἀκάθαρτον ὑποκρίσεως ἔχων ἐν συνειδήσει. 1.3 Εἰ γὰρ τις τῶν ἐνταῦθα νομίζοι πειράζειν τὴν χάριν, ἑαυτὸν ἀπατᾶ, καὶ τὴν δύναμιν ἀγνοεῖ. Ἄνυπόκριτον ἔχε τὴν ψυχὴν, ὧ ἄνθρωπε, διὰ τὸν ἐτάζοντα καρδίας καὶ νεφρούς. Ὡσπερ γὰρ οἱ μέλλοντες στρατεύειν, ἐρευνῶσι τὰς ἡλικίας καὶ τὰ σώματα τῶν στρατευομένων, οὕτω καὶ ὁ Κύριος στρατολογῶν τὰς ψυχὰς, ἐρευνᾷ τὰς προαιρέσεις· κἂν μὲν ὑπόκρισιν εὕρη κρυπτομένην, ἀπέβαλε τὸν ἄνθρωπον ὡς τῆς ἀληθοῦς στρατείας ἀνεπιτήδειον· εἰ δὲ ἄξιον καταλάβῃ, τούτῳ δίδωσιν ἐτοιμῶς τὴν

χάριν. Οὐ δίδωσι τὰ ἅγια τοῖς κυσίν· ἀλλ' ὅπου βλέπει τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, ἐκεῖ τὴν σωτηριώδη δίδωσι σφραγίδα, τὴν θαυμασίαν, ἣν τρέμουσι δαίμονες καὶ γινώσκουσιν ἄγγελοι· ἵνα οἱ μὲν φύγωσιν ἐλασθέντες, οἱ δὲ περιέπωσιν ὡς οἰκεῖον. Τοῖς οὖν λαμβάνουσι τὴν πνευματικὴν ταύτην σφραγίδα καὶ σωτήριον, χρεῖα καὶ τῆς οἰκειᾶς προαιρέσεως. Ὡσπερ γὰρ κάλαμος γραφικὸς ἢ καὶ βέλος χρεῖαν ἔχει τοῦ συνεργοῦντος, οὕτω καὶ ἡ χάρις χρεῖαν ἔχει τῶν πιστευόντων. 1.4 Ὅπλον λαμβάνεις οὐ φθαρτὸν, ἀλλὰ πνευματικόν. Καταφυτεὴ λοιπὸν εἰς τὸν νοητὸν παράδεισον. Λαμβάνεις ὄνομα καινόν, ὃ πρότερον οὐκ εἶχες. Πρὸ τούτου Κατηχούμενος ἦς, νῦν δὲ κληθήσῃ Πιστός. Μεταφυτεὴ λοιπὸν εἰς τὰς ἐλαίας τὰς νοητὰς, ἐξ ἀγριελαίου εἰς καλλιέλαιον ἐγκεντριζόμενος· ἐξ ἁμαρτιῶν εἰς δικαιοσύνην, ἐκ μολυσμῶν εἰς καθαρότητα. Γίνῃ κοινωνὸς τῆς ἀγίας ἀμπέλου. Ἄλλ' ἐὰν μὲν ἐπιμείνης ἐν τῇ ἀμπέλῳ, αὕξη ὡς κλημα καρποφόρον· ἐὰν δὲ μὴ ἐπιμείνης, ὑπὸ τοῦ πυρὸς καταναλωθήσῃ. Καρποφορήσωμεν τοίνυν ἀξίως. Μὴ γένοιτο γὰρ, ἵνα ἐν ἡμῖν γένηται τὸ, κατὰ τὴν ἄκαρπον ἐκείνην συκὴν, μὴ ποτε ἐλθῶν ὁ Ἰησοῦς καὶ νῦν καταράσῃται διὰ τὴν ἀκαρπίαν. Ἄλλ' εἴη πάντας ἐκεῖνο λέγειν· Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ ἐλαία κατάκαρπος ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, [ἤλπισα ἐπὶ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν αἰῶνα]· ἐλαία οὐκ αἰσθητὴ, ἀλλὰ νοητὴ, φωτοφόρος. Αὐτοῦ μὲν οὖν ἐστὶ τὸ καταφυτεῦσαι καὶ τὸ ποτίσαι, σὸν δὲ τὸ καρποφορῆσαι. Θεοῦ τὸ χαρίσασθαι, σὸν δὲ τὸ λαβεῖν καὶ διατηρῆσαι· μὴ διὰ τὸ δωρεὰν δίδοσθαι τὴν χάριν, καταφρόνει· ἀλλὰ λαβῶν συντήρησον εὐλαβῶς. 1.5 Καιρὸς ἐξομολογήσεως ὁ παρῶν. Ἐξομολόγησαι τὰ πεπραγμένα, τὰ ἐν λόγῳ, τὰ ἐν ἔργῳ· τὰ ἐν νυκτὶ, τὰ ἐν ἡμέρᾳ· ἐξομολόγησαι ἐν καιρῷ δεκτῷ· καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας δέξαι τὸν ἐπουράνιον θησαυρόν. Σχόλασον εἰς τοὺς ἐπορκισμοὺς· παρέδρευε ταῖς κατηχήσεσι, καὶ μέμνησο τῶν λεχθησομένων. Λέγεται γὰρ, οὐκ ἵνα μόνον ἀκούσης, ἀλλ' ἵνα διὰ τῆς πίστεως ἐπισφραγίσῃς τὰ λεγόμενα. Πᾶσαν μέριμναν ἀνθρωπίνην ἐξάλειψον ἀπὸ σοῦ· περὶ ψυχῆς γὰρ τρέχεις. Τὰ τοῦ κόσμου πάντως καταλιμπάνεις· μικρὰ τὰ καταλιμπανόμενα, μέγαλα δὲ τὰ παρὰ τοῦ Κυρίου δωρούμενα. Κατάλειπε τὰ παρόντα, καὶπίστευε εἰς τὰ μέλλοντα. Τοσοῦτους κύκλους ἐνιαυτῶν διήλθες, περὶ τὸν κόσμον μάτην ἀσχολούμενος· καὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας οὐ σχολάζεις, διὰ τὴν σαυτοῦ ψυχὴν; Σχολάσατε, καὶ γνῶτε ὅτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός, φησιν ἡ γραφή. Τὸ λαλεῖν πολλὰ ἀργὰ παραίτησαι· μήτε καταλάλει, μήτε ἠδέως ἄκουε καταλαλοῦντος· ἀλλὰ μᾶλλον εἰς προσευχὰς ἔτοιμος ἔσο· δεῖξον ἐν ἀσκήσει, τῆς καρδίας σου τὸ νενευρωμένον. Καθάρισόν σου τὸ ἄγγος, ἵνα πλείονα δέξῃ τὴν χάριν. Ἡ μὲν γὰρ ἄφεσις τῶν ἁμαρτιῶν ἐξ Ἰσοῦ δίδεται τοῖς πᾶσιν· ἡ δὲ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου κοινωνία, κατ' ἀναλογίαν δεδωρηται τῆς ἐκάστου πίστεως. Ἐὰν ὀλίγα κάμης, ὀλίγα λαμβάνεις· ἐὰν δὲ ἐργάσῃ πολλὰ, πολὺς ὁ μισθός. Σεαυτῷ τρέχεις, τὸ συμφέρον σκόπει. 1.6 Εἴ τι κατὰ τινος ἔχεις, ἄφες. Προσέρχη λαβεῖν ἁμαρτιῶν ἄφεςιν, ἀνάγκη καὶ σε συγχωρῆσαι τῷ ἡμαρτηκότι. Ἐπεὶ ποίω προσώπῳ τῷ Κυρίῳ λέξεις, Ἄφες μοι τὰς πολλὰς μου ἁμαρτίας, αὐτὸς σὺ μηδὲ τὰς ὀλίγας τῷ συνδούλῳ συγχωρήσας; Εἰς τὰς Συνάξεις ἔσο σπουδαῖος· μὴ μόνον νῦν, ὅτε καὶ ὑπὸ τῶν κληρικῶν τὴν σπουδὴν ἀπαιτῇ, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν χάριν. Εἰ γὰρ πρὶν λάβῃς, καλὸν τὸ γινόμενον, ἄρα οὐχὶ καὶ μετὰ τὴν δόσιν καλόν; Εἰ πρὶν ἐγκεντριθῆς, ἀσφαλὲς τὸ ποτίζεσθαι, καὶ γεωργεῖσθαι· μετὰ τὴν φυτείαν ἄρ' οὐχὶ πολὺ κάλλιον; Ἀγώνισαι περὶ τῆς σαυτοῦ ψυχῆς, μάλιστα ἐν τοιαύταις ἡμέραις· θρέψον σου τὴν ψυχὴν ἀναγνώσεσι θεαῖς· ἠτοίμασε γὰρ σοι τράπεζαν πνευματικὴν ὁ Κύριος. Εἶπε καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν ψαλμωδόν· Κύριος ποιμαίνει με, καὶ οὐδὲν με ὑστερήσει· εἰς τόπον χλόης ἐκεῖ με κατεσκηνώσεν, ἐπὶ ὕδατος ἀναπαύσεως ἐξέθρεψέ με· τὴν ψυχὴν μου ἐπέστρεψεν· ἵνα καὶ ἄγγελοι συνευφρανθῶσι, καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, τὴν ὑμετέραν προαίρεσιν ἀποδεξάμενος, προσφέρων ὑμᾶς ἅπαντας, εἶπη τῷ πατρί· Ἴδου ἐγὼ καὶ τὰ παιδιά, ἃ μοι ἔδωκεν ὁ Θεός· ὃς πάντας

ὕμᾱς εὐαρεστοῦντας αὐτῶ συντηρήσειεν· ᾧ ἡ δόξα [καὶ τὸ κράτος] εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων· Ἀμήν. 2.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Β. ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ, Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ, καὶ ἀφέσεως ἁμαρτιῶν, καὶ περὶ Ἀντικειμένου. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἱεζεκιήλ· Δικαιοσύνη δικαίω ἐπ' αὐτὸν ἔσται, καὶ ἀνομία ἀνόμω ἐπ' αὐτὸν ἔσται. Καὶ ὁ ἄνομος ἐὰν ἐπιστρέψῃ ἐκ πασῶν τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. 2.1 Δεινὸν ἡ ἁμαρτία, καὶ νόσος χαλεπωτάτη ψυχῆς ἡ παρανομία· ὑποτέμνουσα μὲν αὐτῆς τὰ νεῦρα, καὶ πυρὸς δὲ αἰωνίου γιγνομένη παραίτιος. Κακὸν αὐτεξούσιον, βλάστημα προαιρέσεως· καὶ ὅτι γε αὐτοπροαιρέτως ἁμαρτάνομεν, λέγει που σαφῶς ὁ προφήτης· Ἐγὼ δ' ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθίνην, πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν ἢ ἄμπελος ἢ ἄλλοτρία; Ἡ φυτεία καλὴ, ὁ δὲ καρπὸς ἐκ προαιρέσεως κακός· καὶ διὰ τοῦτο ὁ φυτουργὸς ἀναίτιος, ἡ δὲ ἄμπελος κατακαυθήσεται πυρὶ, ἐπειδὴ εἰς ἀγαθὸν ἐφυτεύθη, καὶ εἰς κακὸν ἐκαρποφόρησεν ἐκ προαιρέσεως. Ἐποίησε γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον εὐθῆ, κατὰ τὸν Ἐκκλησιαστήν, καὶ αὐτοὶ ἐζήτησαν λογισμοὺς πολλοὺς. Αὐτοῦ γὰρ ἔσμεν ποίημα, κτισθέντες ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Ὁ μὲν οὖν κτίστης, ἀγαθὸς ὢν, ἐπ' ἔργοις ἀγαθοῖς ἔκτισεν· τὸ δὲ κτισθὲν, ἐξ οἰκείας προαιρέσεως εἰς πονηρίαν ἐτράπη. Δεινὸν μὲν οὖν κακὸν, ὡς εἴρηται, ἡ ἁμαρτία, ἀλλ' οὐκ ἀθεράπευτον· δεινὸν τῶ κατέχοντι· εὐίατον δὲ τῶ διὰ μετανοίας ἀποτιθεμένω. Ὑπόθου γὰρ μοι κατέχειν ἐν χειρὶ τινα τὸ πῦρ· ἕως ὅτου κατέχει τὸν ἄνδρακα, φλέγεται πάντως. Εἰ δὲ ἀπόθοιτο τὸν ἄνθρακα, συναπέβαλε ἂν καὶ τὸ φλέγον· εἰ δέ τις νομίζει μὴ κατακαίεσθαι ἁμαρτάνων, τούτῳ λέγει ἡ γραφή· Ἀποδήσει τις πῦρ ἐν κόλπῳ, τὰ δὲ ἱμάτια οὐ κατακαύσει; Καίει γὰρ ἡ ἁμαρτία· τὰ νεῦρα τῆς ψυχῆς [ὑποτέμνεται καὶ συντρίβει τὰ νοητὰ τῆς διανοίας ὁστέα· καὶ σκοτοῖ τὸ φωτεινὸν τῆς καρδίας]. 2.2 Ἄλλ' ἐρεῖ τις, τί ποτε ἄρα ἐστὶν ἡ ἁμαρτία; ζῶν ἐστίν; ἄγγελός ἐστι, δαίμων ἐστί; τί ἐστί, τοῦτο τὸ ἐνεργοῦν; Οὐκ ἔστιν ἐχθρὸς ἕξωθεν, ἄνθρωπε, καταγωνιζόμενος, ἀλλὰ βλάστημα κακὸν αὐτοπροαιρέτως αὐξάνον ἀπὸ σοῦ. Ὁρθοῖς βλέπε τοῖς ὄμμασί σου, καὶ οὐκ ἔστιν ἐπιθυμία. Μὴ ἄρπαζε τὰ ἀλλότρια· καὶ ἀρπαγὴ κεκοίμηται· μνημόνευε τῆς κρίσεως· καὶ οὔτε πορνεία, οὔτε μοιχεία, οὔτε φόνος, οὔδέ τι τῶν παρανομημάτων ἰσχύσει παρὰ σοί. Ὅταν δὲ ἐπιλάθῃ τοῦ Θεοῦ, τότε λοιπὸν ἄρχῃ λογίζεσθαι πονηρὰ, καὶ συντελεῖν παράνομα. 2.3 Οὐ μόνος δὲ σὺ καθέστηκας τοῦ πράγματος ἀρχηγός· ἀλλὰ καὶ ἄλλος τίς ἐστι κάκιστος ὑποβολεὺς, ὁ διάβολος. Ὑποβάλλει μὲν οὖν ἐκεῖνος, οὐ μὴν βίᾳ ἐπικρατεῖ τῶν μὴ πειθομένων. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἐκκλησιαστής· Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἐπὶ σέ, τόπον σου μὴ ἀφήσῃ. Ἐὰν ἀποκλείσῃς τὴν θύραν σου, καὶ μᾶκρον σοῦ τυγχάνων οὐ βλάψει σε. Ἐὰν δὲ ἀδιαφόρως δέξῃ τὴν ἐνθύμησιν ἐπιθυμίας, διὰ τῶν λογισμῶν ρίζας ἐν σοὶ καταβάλλεται, καὶ καταδεσμεῖ σου τὴν διάνοιαν, καὶ κατασπᾷ σε εἰς βόθρον κακῶν. Ἄλλ' ἴσως λέγεις, Πιστός εἰμι, καὶ οὐ περιγίνεται μοι ἐπιθυμία, κἂν ἐνθυμήσω πυκνότερον. Ἄγνοεῖς ὅτι καὶ πέτραν ἐρῶρηξε ρίζα παραμένουσα πολλακίς; Μὴ δέξῃ τὸν σπόρον, ἐπεὶ διαρῶρηξαι σου τὴν πίστιν· πρὶν [ἢ] ἀνθήσῃ, πρόρριζον ἔξελε τὸ κακόν· μὴ ραθυμήσας ἐξ ἀρχῆς, πέλυκας ὕστερον, καὶ πῦρ πολυπραγμοσύνης· ἀρχόμενος ὀφθαλμῶν, θεραπεύου κατὰ καιρόν· ἵνα μὴ τυφλωθεῖς, τότε ζητήσῃς τὸν ἰατρόν. 2.4 Ἀρχηγὸς μὲν οὖν ἁμαρτίας ὁ διάβολος, καὶ γεννήτωρ τῶν κακῶν· τοῦτο δὲ ὁ Κύριος εἴρηκεν, οὐκ ἐγώ· ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει· πρὸ αὐτοῦ ἤμαρτεν οὐδεὶς. Ἥμαρτε δὲ, οὐκ ἐκ φύσεως ἐπάναγκες τὸ ἁμαρτητικὸν λαβῶν· ἐπεὶ πάλιν ἀνατρέχει ἡ τῆς ἁμαρτίας πρόφασις εἰς τὸν οὕτω κατασκευάσαντα· ἀλλ' ἀγαθὸς κατασκευασθεὶς, διάβολος γέγονεν ἐξ οἰκείας προαιρέσεως, ἐκ τῆς πράξεως λαβῶν τὴν προσηγορίαν. Ἀρχάγγελος γὰρ ὢν, διάβολος ὕστερον ἐκλήθη, ἀπὸ τοῦ διαβάλλειν· καὶ ἀγαθὸς ὢν ὑπηρέτης Θεοῦ, γέγονε Σατανᾶς φερωνύμως· ὁ γὰρ Σατανᾶς εἰς τὸν ἀντικείμενον διάβολον ἐρμηνεύεται. Ἔστι δὲ οὐκ ἐμὼ ταῦτα τὰ

διδάγματα, ἀλλ' Ἰεζεκιήλ τοῦ πνευματοφόρου προφήτου. Ἐκεῖνος γὰρ λαβὼν θρῆνον ἐπ' αὐτὸν, λέγει· Σὺ ἀποσφράγισμα ὁμοιώσεως, καὶ στέφανος κάλλους ἐν τῷ παραδείσῳ τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη· καὶ μετ' ὀλίγα· Ἐγεννήθη ἄμωμος ἐν ταῖς ἡμέραις σου, ἀφ' ἧς ἡμέρας σὺ ἐκτίσθης, ἕως οὗ εὐρέθη τὰ ἀδικήματα ἐν σοί. Πάνυ καλῶς τὸ, εὐρέθη ἐν σοί. Οὐ γὰρ ἔξωθεν ἐπεισηνέχθη, ἀλλ' αὐτὸς ἐγέννησας τὸ κακόν. Καὶ τὴν αἰτίαν ἐξῆς εἶρηκεν· Ὑψώθη ἡ καρδία σου ἐπὶ τῷ κάλλει σου· διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν σου, καὶ διὰ τὰς ἁμαρτίας σου ἐτραυματίσθης καὶ ἐπὶ τὴν γῆν ἔρριψά σε. Ὁ Κύριος τούτῳ συμφώνως πάλιν ἐν εὐαγγελίοις λέγει· Ἐθεώρουν τὸν Σατανᾶν ὡς ἄστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. Βλέπεις παλαιᾶς διαθηκῆς πρὸς καινὴν συμφωνίαν. Οὗτος ἐκπεσὼν συναπέστησε πολλούς· οὗτος ἐμβάλλει τὰς ἐπιθυμίας τοῖς πειθομένοις· ἐκ τούτου μοιχεία, πορνεία, καὶ πᾶν εἶ τι κακόν. Διὰ τοῦτον ὁ προπάτωρ ἡμῶν Ἀδὰμ ἐκ παρακοῆς ἐξεβλήθη· καὶ ἀντὶ παραδείσου αὐτομάτως θαυμασίους φέροντος καρπούς, τὴν ἀκανθοφόρον ἀντικατηλλάξατο γῆν. 2.5 Τί οὖν; ἔρεϊ τις, ἀπολώλαμεν ἀπατηθέντες; ἄρ' οὐκ ἔστι λοιπὸν σωτηρία; πεπτώκαμεν· ἄρ' οὐκ ἔστιν ἀναστήναι; ἐτυφλώθημεν· ἄρ' οὐκ ἔστιν ἀναβλέψαι; χωλοὶ γεγόναμεν· ἄρ' οὐκ ἔστιν ἀρτιποδησαι; ἴνα δὲ συντόμως εἴπωμεν, ἀπεθάνομεν· ἄρ' οὐκ ἔστιν ἀναστήναι; Ἄρ' ὁ τὸν Λάζαρον τὸν τετραήμερον ἐγείρας, ἄνθρωπε, τὸν ὁδωδότα· ἄρα τὸν ζῶντά σε μᾶλλον οὐκ εὐκοπώτερον ἀναστήσει; Ὁ τὸ τίμιον αἶμα ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχέας, αὐτὸς ἡμᾶς ῥύσεται τῆς ἁμαρτίας. Μὴ ἀπογνῶμεν ἑαυτοὺς, ἀδελφοί· μὴ ἀπορρίψωμεν ἑαυτοὺς εἰς ἀνέλπιστον κατάστασιν. Δεινὸν γάρ ἐστι τὸ μὴ πιστεύειν εἰς μετανοίας ἐλπίδα. Ὁ μὴ προσδοκῶν γὰρ τὴν σωτηρίαν, ἀφειδῶς προστίθησι τὰ κακά· ὁ δὲ τὴν ἰατροίαν ἐλπίσας, εὐμαρῶς τὸ λοιπὸν ἑαυτοῦ φείδεται. Ὁ γὰρ ληστής ὁ μὴ δωρεὰν προσδοκῶν, εἰς ἀπόνοιαν χωρεῖ· ἐλπίσας δὲ τὴν ἄφεσιν, εἰς μετάνοιαν ἔρχεται πολλάκις. Εἶτα, ὄφισ μὲν ἀποτίθεται τὸ γῆρας· ἡμεῖς δὲ οὐκ ἀποθησόμεθα τὴν ἁμαρτίαν; Καὶ ἀκανθώδης γῆ γεωργηθεῖσα καλῶς εἰς καρποφόρον μετεβλήθη· ἡμῖν δὲ ἀδιόρθωτος ἡ σωτηρία; Ἡ μὲν οὖν φύσις ἐπιδέχεται τὴν σωτηρίαν, ζητεῖται δὲ λοιπὸν ἡ προαίρεσις. 2.6 Φιλάνθρωπος ὁ Θεὸς, καὶ φιλάνθρωπος οὐκ ὀλίγον. Μὴ γὰρ εἶπης, Ἐπόρνευσα, ἐμοίχευσα· τὰ δεινά μοι πέπρακται, καὶ οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ πολλάκις· ἄρα συγχωρήσει; ἄρα παρέξει τὴν ἀμνησίαν; Ἄκουε, τί λέγει ὁ ψαλμωδός· Ὡς πολὺ τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητός σου Κύριε. Οὐ νικᾷ σου τὰ συναχθέντα ἁμαρτήματα, τὸ πλῆθος τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ· οὐ νικᾷ σου τὰ τραύματα τὴν ἀρχιατρικὴν ἐμπειρίαν. Δὸς μόνον σεαυτὸν μετὰ πίστεως· λέγε τῷ ἰατρῷ τὸ πάθος· εἶπε καὶ αὐτὸς κατὰ τὸν Δαβίδ. Εἶπα, ἐξαγορεύσω κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ· καὶ γενήσεται ἐπὶ σοῦ τὸ παραπλήσιον, τὸ ἐξῆς εἰρημένον· Καὶ σὺ ἀφήκας τὴν ἀσέβειαν τῆς καρδίας μου. 2.7 Θέλεις ἰδεῖν Θεοῦ φιλανθρωπίαν, σὺ ὁ νεωστὶ εἰς τὴν κατήχησιν ἐληλυθώς; θέλεις ἰδεῖν Θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ τῆς μακροθυμίας τὸ πλῆθος; Ἄκουσον περὶ τοῦ Ἀδάμ. Παρήκουσεν Ἀδάμ, ὁ πρωτόπλαστος τοῦ Θεοῦ· ἄρ' οὐκ ἐδύνατο τὸν θάνατον εὐθὺς ἐπαγαγεῖν; ἀλλ' ὄρα τί ποιεῖ ὁ φιλανθρωπότατος Κύριος. Ἐκβάλλει μὲν αὐτὸν τοῦ παραδείσου· [τῆς γὰρ ἐκεῖ διατριβῆς ἀνάξιος ἦν διὰ τὴν ἁμαρτίαν] κατοικίζει δὲ τοῦ παραδείσου κατέναντι, ἵνα βλέπων ὅθεν ἐξέπεσε, καὶ ἐξ οἴων, εἰς οἷα κατηνέχθη, λοιπὸν ἐκ μετανοίας σωθῆ. Καὶν ὁ πρωτότοκος ἄνθρωπος, ἀδελφοκτόνος γέγονεν εὐρετῆς τῶν κακῶν, καὶ ἀρχηγὸς τῶν φόνων, καὶ βάσκανος πρῶτος, ἀλλ' ἀνελὼν τὸν ἀδελφόν, τί κατακρίνεται; Στένων καὶ τρέμων ἔσῃ ἐπὶ τῆς γῆς· μέγα τὸ ἁμάρτημα, καὶ μικρὰ ἢ καταδίκη. 2.8 Φιλανθρωπία μὲν οὖν ἀληθῶς καὶ αὕτη Θεοῦ, ἀλλ' ἔτι μικρὰ πρὸς τὰ ἐπιφερόμενα. Λόγισαι [γάρ] μοι τὰ ἐπὶ Νῶε. Ἥμαρτον οἱ γίγαντες, καὶ παρανομία πολλὴ τότε τῆς γῆς κατεχύθη, καὶ διὰ ταύτην κατακλυσμὸς ἔμελλεν ἐπέρχεσθαι· καὶ τῷ πεντακοσιοστῷ μὲν ἔτει τὴν ἀπειλὴν ἐκφέρει ὁ Θεὸς, τῷ δὲ ἑξακοσιοστῷ τὸν κατακλυσμὸν ἐπήγαγεν ἐπὶ τὴν γῆν. Βλέπεις φιλανθρωπίας Θεοῦ πλάτος, εἰς ἑκατὸν

παρατεινομένης χρόνους; Ἄρα, ὅπερ ἐποίησε τότε μετὰ τὴν ἑκατονταετίαν, οὐκ ἠδύνατο καὶ παραχρῆμα ποιῆσαι; Ἄλλ' ἐπίτηδες παρέτεινεν, διδοὺς ἔνδομα τῆς μετανοίας. Βλέπεις Θεοῦ ἀγαθότητα; καὶ εἶγε μετενόησαν οἱ τότε, οὐκ ἂν ἀπέτυχον τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας. 2.9 Ἐλθέ μοι λοιπὸν καὶ ἐπὶ τοὺς ἄλλους, τοὺς ἐκ μετανοίας σωθέντας. Ἄλλ' ἴσως καὶ ἐν γυναιξίν ἐρεῖ τις· ἐπόρνευσα, ἐμοίχευσα, ἐμόλυνα τὸ σῶμα παντοίαις ἀκολασίαις· ἄρ' ἔστι σωτηρία; Ἀπόβλεψον, ὦ γυναῖκα, εἰς τὴν Ῥαάβ, καὶ προσδόκα καὶ σὺ τὴν σωτηρίαν· εἰ γὰρ ἡ φανερώς καὶ δημοσίᾳ πορνεύσασα, διὰ μετανοίας ἐσώθη· ἄρα ἡ ἅπαξ ποτὲ πορνεύσασα πρὸ τῆς χάριτος, διὰ μετανοίας καὶ νηστείας οὐ σώζεται; πῶς γὰρ ἐσώθη ἐκείνη, ζήτησον· τοῦτο μόνον εἶπεν, Ὅτι ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ Θεὸς ὑμῶν· ἑαυτῆς γὰρ, οὐκ ἐτόλμησεν εἰπεῖν διὰ τὴν ἀσέλγειαν· καὶ εἰ θέλεις δέξασθαι τοῦ σωθῆναι ταύτην, μαρτυρίαν ἔγγραφον, ἔχεις ἀνάγραφτον, ἐν ψαλμοῖς· Μνησθήσομαι Ῥαάβ καὶ Βαβυλῶνος, τοῖς γινώσκουσί με· ὦ μεγάλης τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καὶ πορνῶν μνημονευούσης ἐν γραφαῖς· ἄλλ' οὐχ ἀπλῶς. Μνησθήσομαι Ῥαάβ καὶ Βαβυλῶνος, ἀλλὰ μετὰ τοῦ· Τοῖς γινώσκουσί με. Ἔστιν οὖν καὶ ἐπὶ ἀνδρῶν σωτηρία καὶ ἐπὶ γυναικῶν ὁμοίως, ἡ διὰ μετανοίας προξενουμένη. 2.10 Κἂν ὀλόκληρος δὲ λαὸς ἀμάρτη, οὐ νικᾷ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Ἐμοσχοποίησεν ὁ λαὸς, καὶ οὐκ ἀπέστη ὁ Θεὸς τῆς φιλανθρωπίας· ἠρνήσαντο οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεόν, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἑαυτὸν οὐκ ἠρνήσατο. Οὗτοι οἱ θεοὶ σου Ἰσραὴλ, εἰρήκασιν· καὶ πάλιν συνήθως ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ, σωτὴρ αὐτῶν ἐγένετο. Καὶ οὐ μόνος δ' ὁ λαὸς ἡμαρτε, ἀλλὰ καὶ Ἁαρὼν ὁ ἀρχιερεὺς. Μωϋσῆς γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων, Καὶ ἐπ' Ἁαρὼν ἐγένετο ὀργὴ Κυρίου· καὶ ἐδεήθη, φησὶν, ὑπὲρ αὐτοῦ, καὶ συνεχώρησεν αὐτῷ ὁ Θεός. Εἶτα Μωϋσῆς μὲν αἰτῶν ὑπὲρ ἀρχιερέως ἀμαρτάνοντος, ἐδυσώπει τὸν Κύριον· Ἰησοῦς δὲ ὁ μονογενῆς, αἰτῶν ὑπὲρ ἡμῶν οὐ δυσωπεῖ τὸν Θεόν; Κάκεϊνον μὲν διὰ τὸ πταισθὲν οὐκ ἐκώλυσεν ἐλθεῖν εἰς ἀρχιερωσύνην· σὲ δὲ ἐξ ἔθνῶν ἐλθόντα, κεκώλυκεν εἰσελθεῖν εἰς τὴν σωτηρίαν; Μετανόησον, ἄνθρωπε, λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὁμοίως, καὶ οὐ κεκώλυταί σοι ἡ χάρις. Ἀνεπίληπτόν σου παράστησον εἰς τὸ ἐξῆς τὸν τρόπον· φιλάνθρωπος γὰρ ἀληθῶς ὁ Θεός, καὶ οὐ δυνήσεται ὁ πᾶς χρόνος κατ' ἀξίαν ἐξαιρεῖν αὐτοῦ τὴν φιλανθρωπίαν· οὐδ' ἂν πᾶσαι αἱ γλῶσσαι συνέλθωσιν ἀνθρώπων ὁμοῦ, οὐδ' οὕτως μέρος τι τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας διηγήσασθαι δυνήσονται. Ἡμεῖς γὰρ λέγομεν μέρος τι τῶν γεγραμμένων περὶ τῆς εἰς ἀνθρώπους αὐτοῦ φιλανθρωπίας· ἀλλ' οὐκ οἶδαμεν ὅσα καὶ ἀγγέλοις συνεχώρησεν. Συγχωρεῖ γὰρ κάκεϊνοῖς, ἐπειδὴ εἷς μόνος ἀναμάρτητος. ὁ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν καθαρῖζων Ἰησοῦς. Καὶ περὶ μὲν ἐκείνων αὐτάρκως. 2.11 Εἰ δὲ βούλει, σοὶ περὶ ἡμῶν καὶ ἄλλους τύπους παραστήναι, ἐλθέ καὶ ἐπὶ τὸν Δαβὶδ τὸν μακάριον, καὶ τύπον αὐτὸν λάβε τῆς μετανοίας. Ἐσφάλῃ ὁ μέγας· μετὰ κοίτην, τὸ δειλινόν, περιπατῶν ἐπὶ τοῦ δώματος, ἴδεν ἀδιαφόρως, καὶ ἔπαθεν τι ἀνθρώπινον. Ἐτελέσθη ἡ ἀμαρτία, ἀλλ' οὐ συναπέθανεν ἡ περὶ τὴν ὁμολογίαν τοῦ πταίσματος εὐγνωμοσύνη. Ἦλθε Ναθάν ὁ προφήτης, ἔλεγχος ταχύς, ἰατρὸς τοῦ τραύματος. Ὁργίσθη, φησὶν, ὁ Κύριος, καὶ ἡμαρτες, τῷ βασιλεύοντι ὁ ιδιώτης ἔλεγεν. Ἀλλὰ Δαβὶδ ὁ βασιλεὺς [ὁ πορφυροφόρος] οὐκ ἠγανάκτησεν· οὐ γὰρ προσεῖχε τῷ λαλοῦντι, ἀλλὰ τῷ ἀποστείλαντι. Οὐκ ἐτύφωσεν αὐτὸν τὸ περιστὸς τῶν στρατιωτῶν στίφος· ἐνενόει γὰρ τὸν ἀγγελικὸν τοῦ Κυρίου στρατὸν, καὶ τὸν ἀόρατον ὡς ὀρῶν ἠγωνίασε. Καὶ φησι τῷ ἐλθόντι, μᾶλλον δὲ δι' ἐκείνου τῷ ἀποστείλαντι, ἀποκρινάμενος· Ἡμάρτηκα τῷ Κυρίῳ. Βλέπεις τοῦ βασιλέως ταπεινοφροσύνην, βλέπεις ἐξομολόγησιν. Μὴ γὰρ ἦν ἐλεγχθεὶς ὑπὸ τινος; μὴ πολλοὶ συνήδειςαν τῷ πράγματι; Ὁξέως ἐπράχθη τὸ πρᾶγμα, καὶ ὁ προφήτης εὐθύς παρῆν κατήγορος, καὶ ὁ πταίσας ὁμολογεῖ τὸ κακόν, καὶ ἐπειδὴ εὐγνωμόνως ὠμολόγησεν, ὄξυτάτην ἔσχε τὴν ἰατείαν. Ὁ γὰρ ἀπειλήσας προφήτης Ναθάν, φησὶν εὐθέως· Καὶ Κύριος παρεβίβασε τὴν ἀμαρτίαν σου. Βλέπεις

όξυτάτην Θεοῦ φιλανθρώπου μεταβολήν. Πλήν φησι· Παροξύνων παρώξυνας τοὺς ἐχθροὺς Κυρίου· πολ. λούς μὲν διὰ τὴν δικαιοσύνην εἶχες ἐχθροὺς, ἀλλ' ἐφρούρει σε ἢ σωφροσύνη· προδοὺς δὲ τὸ μέγιστον ὄπλον, ἐτοίμους ἐστῶτας ἔχεις κατὰ σοῦ τοὺς ἐχθροὺς ἐπαναστάντας. 2.12 Ὁ μὲν οὖν προφήτης οὕτως αὐτὸν παρεμυθήσατο, ὁ δὲ μακάριος Δαβίδ, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἤκουσεν, ὅτι Κύριος παρεβίβασε τὸ ἀμάρτημά σου, οὐκ ἀπέστη τῆς μετανοίας ὁ βασιλεὺς· ἀλλὰ περιεβάλετο μὲν σάκκον ἀντὶ πορφύρας, ἀντὶ δὲ χρυσοκολλήτων θρόνων, ἐπὶ σποδοῦ καὶ γῆς ὁ βασιλεὺς ἐκαθέζετο. Καὶ οὐκ ἐπὶ σποδοῦ μόνον ἐκάθητο, ἀλλὰ καὶ σποδὸν εἶχε τὴν βρῶσιν, καθὼς καὶ αὐτὸς φησιν· Ὅτι σποδὸν ὡσεὶ ἄρτον ἔφαγον [καὶ τὸ πόμα μου μετὰ κλαυθμοῦ ἐκίρνων]. Ἐξέτηξε δάκρυσιν τὸν ἐπιθυμητὴν ὀφθαλμόν· Λούσω καθ' ἐκάστην νύκτα τὴν κλίνην μου, λέγων, ἐν δάκρυσί μου τὴν στρωμνὴν μου βρέξω. Ἀρχόντων παρακαλούντων φαγεῖν ἄρτον, οὐκ ἐπέιθετο· εἰς ἐβδόμην ὀλόκληρον ἡμέραν παρέτεινε τὴν νηστείαν. Εἰ βασιλεὺς οὕτως ἐξωμολογεῖτο, σὺ ὁ ἰδιώτης οὐκ ὀφείλεις ἐξομολογήσασθαι; Καὶ μετὰ τὴν τοῦ Ἀβσαλὼμ ἐπανάστασιν, πολλῶν οὐσῶν ὁδῶν αὐτῷ τῆς φυγῆς, διὰ τοῦ ὄρους τῶν Ἐλαιῶν φεύγειν εἴλατο, μονονουχὶ τῇ διανοίᾳ τὸν ἀναβησόμενον εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἐκείθεν λυτρωτὴν ἐπικαλούμενος· καὶ καταρωμένου πικρῶς αὐτὸν τοῦ Σεμεὶ λέγει, Ἄφετε αὐτόν· ἦδει γὰρ, ὅτι τῷ ἀφιέντι ἀφεθήσεται. 2.13 Βλέπετε ὅτι καλὸν τὸ ἐξομολογήσασθαι. Βλέπετε ὅτι τοῖς μετανοοῦσιν ἐστὶ σωτηρία. Καὶ Σαλομὼν ἐκπέπτωκεν· ἀλλὰ τί φησιν; Ὑστερον ἐγὼ μετενόησα. Καὶ ὁ Ἀχαάβ ὁ τῆς Σαμαρείας βασιλεὺς, γέγονε παρανομώτατος εἰδωλολάτρης, ἐξαίσιος, ὁ προφητοκτόνος, ὁ ἀλλότριος τῆς εὐσεβείας, ἀγρῶν ἐπιθυμητῆς καὶ ἀμπελώνων ἀλλοτριῶν· ἀλλ' ὅτε τὸν Ναβουθαὶ διὰ τῆς Ἰεσαβὲλ ἀπέκτεινεν, ἐλθόντος Ἡλίου τοῦ προφήτου καὶ μόνον ἐπαπειλήσαντος, διέρρηξε τὰ ἱματῖα, καὶ περιεβάλλετο σάκκον. Καὶ τί φησιν ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς πρὸς τὸν Ἡλίαν; Ἐώρακας πῶς κατενύγη Ἀχαάβ ἀπὸ προσώπου μου; μονονουχὶ πείθων τὸ διάπυρον τοῦ προφήτου, συγκαταβῆναι τῷ μετανοοῦντι. Οὐκ ἐπάξω, [γὰρ φησι] τὴν κακίαν ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ· καὶ ὅμως, μέλλοντος αὐτοῦ μετὰ τὴν συγχώρησιν οὐκ ἀφίστασθαι τῆς πονηρίας, συγχωρεῖ ὁ συγχωρῶν· οὐκ ἀγνοῶν τὸ μέλλον, ἀλλὰ τῷ παρόντι τῆς μετανοίας καιρῷ κατάλληλον τὴν συγχώρησιν δωρούμενος. Δικαίου γὰρ δικαστοῦ ἐστὶ, πρὸς ἕκαστον τῶν γεγεννημένων προσφόρως ἀποκρίνασθαι. 2.14 Πάλιν Ἱεροβοὰμ εἰστήκει θύων τοῖς εἰδώλοις ἐπὶ τῷ βωμῷ. Ξηρὰ γέγονεν αὐτοῦ ἡ χεὶρ, ἐπειδὴ ἐκέλευσε συλληφθῆναι τὸν ἐλέγχοντα προφήτην· ἀλλὰ τῇ πείρᾳ γνοὺς τὴν ἐνέργειαν τοῦ παρόντος, λέγει· Δεήθητι τοῦ Κυρίου ὑπὲρ ἐμοῦ. Καὶ διὰ τοῦτο τὸ ῥῆμα πάλιν ἀπεκατέστη ἡ χεὶρ αὐτοῦ. Εἰ τὸν Ἱεροβοὰμ ἰάσατο ὁ προφήτης, σὲ Χριστὸς ἄρα οὐ δύναται τῶν ἀμαρτιῶν ἰασάμενος ἐλευθερῶσαι; Γέγονε καὶ Μανασσῆς παρανομώτατος, ὁ τὸν Ἡσαΐαν πρίσας, καὶ ἐν παντοίαις εἰδωλολατρείαις μίανθει, καὶ πλήσας αἱμάτων ἀθῶνων τὴν Ἱερουσαλήμ· ἀλλὰ αἰχμάλωτος ἀχθεὶς εἰς Βαβυλῶνα, τῇ πείρᾳ τῶν κακῶν εἰς μετανοίας ἰατρειάν συνεχρήσατο. Λέγει γὰρ ἡ γραφή, ὅτι ἐταπεινώθη Μανασσῆς ἐνώπιον Κυρίου, καὶ προσηύξατο, καὶ εἰσήκουσε Κύριος, καὶ ἐπανήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Εἰ ὁ τὸν προφήτην πρίσας, διὰ μετανοίας ἐσώθη· σὺ δὲ, μηδὲν τοσοῦτον ἐργασάμενος οὐ σωθήσῃ; βλέπε μὴ τῇ δυνάμει τῆς μετανοίας μάτην ἀπιστήσης. 2.15 Βούλει γνῶναι πόσον ἰσχύει μετάνοια; θέλεις γνῶναι τὸ καρτερόν τῆς σωτηρίας ὄπλον, καὶ μαθεῖν πόσον ἐξομολογήσεως ἰσχύει; Ἐκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας ἐχθρῶν Ἐζεκίας δι' ἐξομολογήσεως ἐτρέψατο· μέγα μὲν ἀληθῶς καὶ τοῦτο, ἀλλὰ ἔτι μικρὸν πρὸς τὸ ῥηθησόμενον. Ἀπόφασιν θεῖαν ἐξενεχθεῖσαν ἀνεκαλέσατο διὰ μετανοίας ὁ αὐτός. Νοσήσαντι γὰρ αὐτῷ φησιν ὁ Ἡσαΐας· Τάξαι περὶ τοῦ οἴκου σου· ἀποθνήσκεις γὰρ σὺ, καὶ οὐ ζήσῃ. Ποία λοιπὸν προσδοκία; ποία ἐλπίς εἰς σωτηρίαν τοῦ προφήτου λέγοντος· ἀποθνήσκεις γὰρ σὺ; Ἀλλ' οὐκ ἀπέστη τῆς μετανοίας Ἐζεκίας, μεμνημένος δὲ τοῦ

γεγραμμένον· Ὅταν ἀποστραφῆς στενάξης, τότε σωθήσῃ. Ἀπεστράφη πρὸς τὸν τοῖχον, καὶ τείνας τὴν διάνοιαν ἀπὸ τῆς στρωμνῆς εἰς τὸν οὐρανὸν, (οὐ γὰρ ἐμποδίζει παχύτης τῶν τοίχων προσευχαῖς μετ' εὐλαβείας ἀναπεμπομέναις) φησὶ, Κύριε μνήσθητί μου· αὐτάρκες γὰρ εἰς ἰατροίαν τὸ, σὲ μνησθῆναί μου· οὐκ ὑποβέβλησαι χρόνους, ἀλλ' αὐτὸς εἶ τῆς ζωῆς ὁ νομοθέτης· οὐ γὰρ κατὰ γένεσιν, καὶ πλοκὴν ἄστρων, ὡς τινες ματαιολογοῦσιν, ζῶμεν. Ἄλλ' αὐτὸς καὶ τοῦ ζῆν, καὶ ὅτε δεῖ ζῆν, ὡς βούλει νομοθέτης τυγχάνεις. Καὶ ὧ τὸ ζῆν ἀνέλπιστον διὰ τὴν προφητικὴν ἀπόφασιν, τούτῳ πεντεκαίδεκαετῆς προσετίθετο χρόνος ζωῆς, ἡλίου παλίνδρομον διὰ τὸ σημεῖον ποιησαμένου τὴν πορείαν. Εἶτα, διὰ μὲν τὸν Ἐζεκίαν ἡλῖος ὑπέστρεψεν, διὰ δὲ τὸν Χριστὸν ἡλῖος ἐξέλιπεν· οὐκ ἀναποδίσας, ἀλλ' ἐκλείπων, καὶ διὰ τοῦτο δείξας τὴν διαφορὰν ἐκατέρων, Ἐζεκίου λέγω καὶ Ἰησοῦ. Καὶ ὁ μὲν ἴσχυσεν ἀπόφασιν Θεοῦ λῦσαι· Ἰησοῦς δὲ οὐ χαρίζεται ἄφεισιν ἁμαρτιῶν; ἀπόστρεψον καὶ στέναξον σεαυτὸν, ἀπόκλεισον τὴν θύραν καὶ πρόσευξαι, ἵνα σοι ἀφεθῆ, ἵνα σου περιέλῃ τὰς φλόγας τὰς καυστικάς· ἰσχύει γὰρ ἐξομολόγησις σβέσαι καὶ πῦρ, ἰσχύει καὶ λέοντας ἡμερῶσαι. 2.16 Εἰ δὲ ἀπιστῆς, ἐννόησον τί συγκατέβη τοῖς περὶ τὸν Ἀνανίαν· ποίας ἐξέχεαν πηγάς; πόσοι ξέσται ὕδατος, τὴν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἐννέα πήχεις ἀνερχομένην φλόγα σβέσαι ἠδύναντο; Ἄλλ' ὅπου ὀλίγον ὑπερανέβη ἢ φλόξ, ἐκεῖ ποταμηδὸν ἐξεχύθη ἢ πίστις, καὶ ἐκεῖ ἔλεγον τὸ ἀντιφάρμακον τῶν κακῶν· Δίκαιος εἶ, Κύριε, ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησας ἡμῖν· ἡμάρτομεν γὰρ καὶ ἠνομήσαμεν· καὶ ἡ μετάνοια ἔλυσε τὰς φλόγας. Εἰ ἀπιστεῖς ὅτι δύναται σβέσαι τὸ τῆς γεέννης πῦρ ἢ μετάνοια, ἐκ τῶν περὶ τὸν Ἀνανίαν γεγενημένων μάθε. Ἄλλ' ἔρεῖ τις τῶν ὀξέως ἀκρωμένων· ἐκείνους ὁ Θεὸς δικαίως ἐρρύσατο τότε, διὰ τὸ μὴ θελῆσαι εἰδωλολατρῆσαι, ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο παρέστη, ἔρχομαι λοιπὸν ἐφ' ἕτερον τύπον μετανοίας. 2.17 Τίνα ὑπόνοιαν ἔχεις περὶ Ναβουχοδονόσορ; Οὐκ ἤκουσας ἀπὸ τῶν γραφῶν, ὅτι αἰμοβόρος, ἀγριώδης, λεοντώδης τὴν προαίρεσιν ἔχων; Οὐκ ἤκουσας ὅτι τὰ ὀστέα τῶν βασιλέων ἐκ τῶν τάφων ἐξήνεγκεν εἰς τὸ φῶς; Οὐκ ἤκουσας ὅτι τὸν λαὸν ἐξηχμαλώτευσεν; Οὐκ ἤκουσας ὅτι τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ βασιλέως ἐξετύφλωσε, προῖδόντος τὰ τέκνα ἐσφαγμένα; Οὐκ ἤκουσας ὅτι τὰ Χερουβὶμ συνέτριψεν; οὐ λέγω τὰ νοητὰ, ἄπαγε, μὴ τοῦτο ὑπολάβῃς ἄνθρωπε, ἀλλὰ τὰ γλυπτὰ· ἀλλὰ τὸ ἰλαστήριον, οὗ ἀνά μέσον ἐλάλει ὁ Θεὸς φωνῆ· τὸ καταπέτασμα τῆς ἀγιωσύνης κατεπάτησεν· τὸ θυμιατήριον λαβῶν, ἐπὶ εἰδωλεῖον ἀπήνεγκε· πάντα τὰ προσφερόμενα περιεῖλε· τὸν ναὸν ἐκ θεμελίων ἐνεπύρισε· πόσων τιμωριῶν ἄξιος ἦν, ἐπὶ τῷ ἀνελεῖν βασιλέας, ἐπὶ τῷ ἐμπρῆσαι τὰ ἅγια, ἐπὶ τῷ αἰχμαλωτῆσαι τὸν λαὸν, ἐπὶ τῷ τὰ ἱερὰ σκευὴ ἔνδον εἰδώλων θέσθαι; Ἄρ' οὖν οὐκ ἦν θανάτων μυρίων ἄξιος; 2.18 Εἶδες τὸ μέγεθος τῶν κακῶν· ἐλθέ λοιπὸν ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν. Ἐπεθηρίωθη, ἐν τῇ ἐρήμῳ διέτριβεν, ἐμαστιγοῦτο ἵνα σωθῆ· εἶχεν ὄνυχας ὡς λέων· ἀρπακτικὸς γὰρ ἦν τῶν ἁγίων· εἶχε τρίχας λεόντων· λέων γὰρ ἦν ἀρπάζων καὶ ὠρυόμενος· χόρτον ὡς βοῦς ἤσθιε· κτήνος γὰρ ἦν, οὐκ εἰδὼς τὸν δεδωκότα τὴν βασιλείαν· ἐβάφη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπὸ τῆς δρόσου· ἐπειδὴ προῖδων κατασβεσθὲν ὑπὸ τῆς δρόσου τὸ πῦρ, οὐκ ἐπίστευσε. Καὶ τί γίνεται; Μετὰ ταῦτα, φησὶν, ἐγὼ Ναβουχοδονόσορ τοὺς ὀφθαλμοὺς μου εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνέλαβον, καὶ τὸν ὕψιστον ἠύλογησα, καὶ τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας ἦνεσα καὶ ἐδόξασα. Ὅτι τοίνυν ἐπέγνω τὸν ὕψιστον, καὶ τὰς εὐχαριστηρίους φωνὰς ἀνέπεμψε τῷ Θεῷ, καὶ ἦλθεν εἰς μεταμέλειαν ὧν διεπράξατο, καὶ ἐπέγνω τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν· τότε ὁ Θεὸς ἀποδίδωσιν αὐτῷ τὴν τιμὴν τῆς βασιλείας. 2.19 Τί οὖν; τῷ μὲν Ναβουχοδονόσορ τοιαῦτα διαπραξαμένῳ, καὶ ἐξομολογησαμένῳ, δέδωκε τὴν συγχώρησιν καὶ τὴν βασιλείαν· σοὶ δὲ μετανοοῦντι, οὐ δίδωσι τὴν ἄφεισιν τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, ἐὰν ἐπαξίως πολιτεύσῃ; Φιλάνθρωπος ὁ Κύριος καὶ ταχὺς εἰς συγχώρησιν, βραδὺς δὲ εἰς τιμωρίαν. Μηδεὶς

οὖν ἀπελπίση τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας. Πέτρος ὁ κορυφαιότατος καὶ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων, ἐπὶ παιδισκαρίου ἠρνήσατο τὸν Κύριον· ἀλλὰ μεταμεληθεὶς, ἔκλαυσε πικρῶς. Τὸ δὲ κλαῦσαι, τὴν μετάνοιαν τὴν ἐγκάρδιον παρίστησιν, καὶ διὰ τοῦτο, οὐ μόνον ἔλαβε τὴν ἄφεσιν ἐπὶ τῇ ἀρνήσει, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα ἔσχεν ἀναφαίρετον. 2.20 Ἐχοντες οὖν, ἀδελφοὶ, πολλοὺς τύπους τῶν ἀμαρτησάντων, καὶ μετανοησάντων, καὶ σωθέντων, προθύμως καὶ αὐτοὶ ἐξομολογήσασθε τῷ Κυρίῳ· ἵνα καὶ τὴν συγχώρησιν λάβητε τῶν προγεγενημένων ἀμαρτημάτων, καὶ τῆς ἐπουρανίου δωρεᾶς καταξιωθῆτε, καὶ τὴν ἐπουράνιον κληρονομήσητε βασιλείαν μετὰ πάντων τῶν ἁγίων· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ᾧ ἔστιν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 3.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Γ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ. Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, ΠΕΡΙ ΒΑΠΤΙΣΜΑΤΟΣ. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Ῥωμαίους· Ἡ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθημεν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος (εἰς θάνατον), καὶ τὰ ἐξῆς. 3.1 Εὐφραίνεσθε οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ, διὰ τοὺς μέλλοντας ὑσώπῳ ῥαντίζεσθαι, καὶ καθαρίζεσθαι ὑσώπῳ τῷ νοητῷ, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ κατὰ τὸ πάθος ὑσώπῳ καὶ καλάμῳ ποτισθέντος. Καὶ αἱ μὲν οὐράνιαι δυνάμεις χαιρέτωσαν· αἱ δὲ μέλλουσαι ψυχὰι τῷ νοητῷ νυμφίῳ συνάπτεσθαι, παρασκευαζέσθωσαν. Φωνὴ γὰρ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου· τὸ γὰρ πρᾶγμα οὐ μικρὸν, οὐδὲ σωμάτων συνήθης ἔστιν ἄκριτος συμπλοκή· ἀλλὰ Πνεύματος, τοῦ τὰ πάντα ἐρευνῶντος, ἢ κατὰ πίστιν ἐκλογή. Αἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸν κόσμον ἐπιγαμίαι καὶ συνῆθαι, οὐ πάντως γίνονται κατὰ κρίσιν· ἀλλ' ὅπου δ' ἂν ἡ πλοῦτος ἢ κάλλος, ἐκεῖ ταχέως ἐπένευσεν ὁ νυμφίος· ὧδε δὲ, οὐχ ὅπου σωμάτων ἔστι κάλλος, ἀλλ' ὅπου ψυχῆς ἀκατάγνωστος συνείδησις· ὧδε οὐχ ὁ μαμωνᾶς ὁ κατεγνωσμένος, ἀλλ' ὁ τῆς ψυχῆς ἐν εὐλαβείᾳ πλοῦτος. 3.2 Πείσθητε τοίνυν, ᾧ τέκνα δικαιοσύνης, Ἰωάννη παρακαλοῦντι καὶ λέγοντι· Εὐθύνατε τὴν ὁδὸν Κυρίου· ἐξάρατε πάντα τὰ σκῶλα καὶ τὰ σκάνδαλα, ἵνα εὐθυπορήσητε πρὸς αἰώνιον ζωὴν. Ἐτοιμάσατε τῆς ψυχῆς τὰ ἀγγεῖα καθαρὰ διὰ τῆς ἀνυποκρίτου πίστεως, πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἄρξασθε πλύνειν τὰς στολὰς ὑμῶν διὰ μετανοίας, ἵνα εἰς τὸν νυμφῶνα καθαρὸι κληθέντες εὑρεθῆτε. Ὁ μὲν γὰρ νυμφίος καλεῖ πάντας ἀπλῶς, ἐπειδὴ δαψιλῆς ἢ χάρις· καὶ μεγαλοφώνων κηρύκων φωνὴ συνάγει τοὺς πάντας· διακρίνει δὲ λοιπὸν ὁ αὐτὸς, τοὺς ἔνδον εἰσελθόντας [εἰς τὸν τυπικὸν γάμον]. Μὴ γένοιτό τινα τῶν ὀνοματογραφηθέντων ἀκοῦσαι νῦν· Ἐταῖρε, πῶς εἰσήλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου; Εἶη δὲ πάντας ὑμᾶς ἀκοῦσαι· Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπ' ὀλίγα ἦς πιστὸς, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἰσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου. Νῦν γὰρ τέως ἔξω τῆς θύρας ἔστηκας· γένοιτο δὲ πάντας ὑμᾶς εἰπεῖν· Εἰσήνεγκέ με ὁ βασιλεὺς εἰς τὸ ταμεῖον αὐτοῦ· ἀγαλλιᾶσθω ἡ ψυχὴ μου ἐπὶ τῷ Κυρίῳ· ἐνέδυσσε γὰρ με ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα εὐφροσύνης· ὡς νυμφίῳ περιέθηκέ μοι μίτραν, καὶ ὡς νύμφην κατεκόσμησέ με κόσμῳ· ἵνα εὑρεθῇ πάντων ὑμῶν ἡ ψυχὴ μὴ ἔχουσα σπῖλον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων· οὐ λέγω πρὸ τοῦ λαβεῖν τὴν χάριν· [πῶς γὰρ, οἶγε ἐπὶ ἀφέσει ἀμαρτιῶν ἐκλήθητε;] ἀλλ' ἵνα διδομένης τῆς χάριτος, ἀκατάγνωστος ἢ συνείδησις εὑρεθεῖσα συνδράμη τῇ χάριτι. 3.3 Μέγα τὸ πρᾶγμα ἀληθῶς, ἀδελφοὶ, καὶ μετὰ προσοχῆς αὐτῷ προσέλθετε. Μέλλει ἕκαστος ὑμῶν παρίστασθαι τῷ Θεῷ, ἐνώπιον μυριάδων στρατιῶν ἀγγέλων· μέλλει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον σφραγίζειν ὑμῶν τὰς ψυχὰς· μέλλετε στρατολογεῖσθαι τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ. Οὐκοῦν ἐτοιμάσασθε, παρασκευάσασθε· οὐχ ἱματίων λαμπροτάτας ἐνδυσάμενοι στολὰς, ἀλλὰ ψυχῆς εὐσυνείδητον εὐλάβειαν. Μὴ ὡς ὕδατι λιτῷ πρόσεχε τῷ λουτρῷ· ἀλλὰ τῇ μετὰ τοῦ ὕδατος δεδομένη πνευματικῇ χάριτι. Ὡσπερ γὰρ τὰ τοῖς βωμοῖς προσφερόμενα, τῇ φύσει ὄντα λιτὰ, μεμολυσμένα γίνονται τῇ ἐπικλήσει τῶν εἰδώλων· οὕτως ἀπεναντίας τὸ λιτὸν ὕδωρ Πνεύματος ἁγίου καὶ Χριστοῦ καὶ Πατρὸς τὴν ἐπικλήσιν

λαβόν, δύναμιν αγιότητος ἐπικτᾶται. 3.4 Ἐπειδὴ γὰρ διπλοῦς ὁ ἄνθρωπος, ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος συγκείμενος, διπλοῦν καὶ τὸ καθάρσιον· τὸ μὲν ἄσώματον, τῷ ἄσωμάτῳ, τὸ δὲ σωματικόν, τῷ σώματι. Καὶ τὸ μὲν ὕδωρ καθαίρει τὸ σῶμα, τὸ δὲ Πνεῦμα σφραγίζει τὴν ψυχὴν· ἵνα [πνεύματι] ἐβραντισμένοι τὴν καρδίαν, καὶ λελουμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ, προσέλθωμεν τῷ Θεῷ. Μέλλων τοίνυν εἰς τὸ ὕδωρ καταβαίνειν, μὴ τῷ ψιλῷ τοῦ ὕδατος πρόσεχε· ἀλλὰ τῇ τοῦ ἀγίου Πνεύματος ἐνεργείᾳ τὴν σωτηρίαν ἐκδέχου· ἄνευ γὰρ ἀμφοτέρων ἀδύνατόν σε τελειωθῆναι. Οὐκ ἐγὼ εἶμι ὁ τοῦτο λέγων, ἀλλ' ὁ Κύριος Ἰησοῦς [Χριστὸς] ὁ τοῦ πράγματος τὴν ἐξουσίαν ἔχων, φησί· Ἐὰν μὴ τις γεννηθῆ [ἄνωθεν, καὶ ἐπιφέρει λέγων] ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Οὐδὲ ὁ τῷ ὕδατι βεβαπτισμένος, μὴ καταξιοθῆς δὲ τοῦ Πνεύματος, τελείαν ἔχει τὴν χάριν· οὐδὲ κἂν ἐνάρετός τις γένηται τοῖς ἔργοις, μὴ λάβῃ δὲ τὴν δι' ὕδατος σφραγίδα, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Τολμηρὸς ὁ λόγος, ἀλλ' οὐκ ἐμός· Ἰησοῦς γὰρ ὁ ἀποφηνάμενος· καί μοι λαβὲ τὴν τῶν λόγων ἀπόδειξιν ἀπὸ τῆς θείας γραφῆς. Κορνήλιος ἦν ἀνὴρ δίκαιος, ἀγγέλων ὀπτασίας καταξιοθῆς, στήλην ἀγαθὴν ἐν οὐρανοῖς παρὰ τῷ Θεῷ τὰς ἑαυτοῦ προσευχὰς καὶ ἐλεημοσύνας ἀναστήσας. Ἦλθεν ὁ Πέτρος, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐπεχύθη τοῖς πιστεύουσι, καὶ ἐλάλησαν γλώσσαις ἑτέροις, καὶ προεφήτευσαν· καὶ μετὰ τὴν τοῦ Πνεύματος χάριν ἢ γραφὴ φησιν, ὅτι προσέταξεν αὐτοὺς ὁ Πέτρος ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ βαπτισθῆναι· ἵνα τῆς ψυχῆς διὰ τῆς πίστεως ἀναγεννηθείσης, μεταλάβῃ καὶ τὸ σῶμα διὰ τοῦ ὕδατος τῆς χάριτος. 3.5 Εἰ δέ τις ποθεῖ γινῶναι, διὰ τί δι' ὕδατος, καὶ μὴ δι' ἑτέρου τῶν στοιχείων ἢ χάρις [δίδοται], τὰς θείας γραφὰς ἀναλαβὼν εὐρήσει. Μέγα γάρ τι τὸ ὕδωρ, καὶ τῶν τεσσάρων τοῦ κόσμου στοιχείων τῶν φαινομένων τὸ κάλλιστον. Ἀγγέλων ἐνδιαίτημα ὁ οὐρανός, ἀλλ' ἐξ ὑδάτων οὐρανοί· γῆ τὸ τῶν ἀνθρώπων χωρίον, ἀλλ' ἐξ ὑδάτων ἢ γῆ· καὶ πρὸ πάσης τῶν γεννητῶν τῆς ἕξαιμέρου κατασκευῆς, Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος. Ἀρχὴ τοῦ κόσμου τὸ ὕδωρ· καὶ ἀρχὴ τῶν εὐαγγελίων ὁ Ἰορδάνης. Ἐλευθερία τῷ Ἰσραὴλ ἀπὸ τοῦ Φαραῶδιὰ τῆς θαλάσσης· καὶ ἔλευθερία ἀμαρτιῶν τῷ κοσμῷ, διὰ τοῦ λουτροῦ τοῦ ὕδατος ἐν ρήματι Θεοῦ. Ὅπου διαθήκη πρὸς τινὰς, ἐκεῖ καὶ τὸ ὕδωρ. Μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, ἐτέθη διαθήκη πρὸς Νῶε· διαθήκη τῷ Ἰσραὴλ ἐξ ὄρους Σινᾶ· ἀλλὰ μετὰ ὕδατος, καὶ ἐρίου κοκκίνου καὶ ὑσώπου. Ἠλίας ἀναλαμβάνεται, ἀλλ' οὐ χωρὶς ὕδατος· πρῶτον γὰρ διαβαίνει τὸν Ἰορδάνην, εἶτα ἰππηλατεῖ τὸν οὐρανόν. Πρῶτον ὁ ἀρχιερεὺς λούεται, εἶτα θυμιᾷ· πρῶτον γὰρ Ἀαρὼν ἐλούσατο, εἶτα γέγονεν ἀρχιερεὺς. Πῶς γὰρ ἐνεχώρει τῶν ἄλλων ὑπερέυχεσθαι, τὸν δι' ὕδατος οὕτω κεκαθαρισμένον; Καὶ σύμβολον ἔκειτο τοῦ βαπτίσματος, λουτὴρ ἔνδον τῆς Σκηνῆς ἀποκείμενος. 3.6 Παλαιᾶς τὸ τέλος καὶ τῆς καινῆς διαθήκης ἀρχὴ τὸ 3.6 βάπτισμα. Ἰωάννης γὰρ ἦν ἀρχηγός, οὗ μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐδὲ εἷς· τέλος μὲν προφητῶν. Πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ νόμος ἕως Ἰωάννου· τῶν δὲ εὐαγγελικῶν πραγμάτων ἀπαρχή. Ἀρχὴ γὰρ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, [φησὶ] καὶ τὰ ἐξῆς· Ἐγένετο Ἰωάννης ἐν τῇ ἐρήμῳ βαπτίζων. Κἂν Ἠλίαν [τὸν Θεσβίτην] εἶποις τὸν ἀναληφθέντα· ἀλλ' οὐκ ἔστι μείζων Ἰωάννου. Μετετέθη ὁ Ἐνώχ, ἀλλ' οὐκ ἔστι μείζων Ἰωάννου. Μωσῆς μέγιστος νομοθέτης, καὶ πάντες [θαυμαστοὶ] οἱ προφῆται· ἀλλ' οὐ μείζονες Ἰωάννου. Οὐκ ἐγὼ προφήτας προφήταις τολμῶ συγκρίνειν· ἀλλ' ὁ δεσπότης αὐτῶν τε καὶ ἡμῶν, ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἀπεφῆνατο· Μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν Ἰωάννου οὐκ ἐγγήγερται· οὐκ ἐν γεννητοῖς παρθένων, ἀλλὰ γυναικῶν. Τῷ μεγάλῳ δούλῳ πρὸς τοὺς συνδούλους ἢ σύγκρισις· τῷ υἱῷ δὲ πρὸς οἰκέτας, ἀσύγκριτος ἢ ὑπεροχὴ καὶ ἡ χάρις. Βλέπεις πηλίκον ἄνθρωπον ἀρχηγὸν ταύτης τῆς χάριτος ὁ Θεὸς εἶλατο; ἀκτῆμονα καὶ φιλέρημον, οὐ μισάνθρωπον· ἀκρίδας ἐσθίοντα, καὶ πτεροφυήσαντα τὴν ψυχὴν· μέλιτος ἐμφορούμενον, καὶ μέλιτος ἡδύτερα τε καὶ ὠφελιμώτερα λαλοῦντα· ἔνδυμα

περικείμενον ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ τῆς ἀσκήσεως τὸν τύπον ἐν ἑαυτῷ δεικνύντα· ὃς καὶ ὑπὸ Πνεύματος ἁγίου, ἔτι ἐν γαστρὶ μητρὸς κυοφορούμενος, ἠγιάσθη. Ἠγιάσθη καὶ Ἰερεμίας, ἀλλ' οὐκ ἐπροφήτευσεν ἐν γαστρὶ· μόνος δὲ Ἰωάννης κυοφορούμενος, ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει· καὶ σαρκὸς ὀφθαλμοῖς μὴ βλέπων, τὸν δεσπότην ἐγνώριζε τῷ πνεύματι. Ἐπειδὴ γὰρ μεγάλη βαπτίσματος ἦν ἡ χάρις, ἐδεῖτο καὶ μεγάλου τοῦ προστάτου. 3.7 Οὗτος ἐβάπτιζεν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἱεροσόλυμα, βαπτισμάτων ἀπαρχῆς ἀπολαύουσα· τὸ γὰρ ἀπάντων ἀγαθῶν ἀξίωμα ἐν Ἱεροσολύμοις. Ἀλλὰ γινώτε οἱ Ἱεροσολυμίται, πῶς οἱ ἐξερχόμενοι ἐβαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Πρῶτον ἐδείκνυον τὰ τραύματα, εἶτα ἐπῆγεν ἐκεῖνος τὰ ἰατρεύματα, καὶ τοῖς πιστεύουσιν ἐδίδου λύτρωσιν αἰωνίου πυρός. Καὶ εἰ θέλεις αὐτὸ τοῦτο πεισθῆναι, ὅτι λύτρωσίς ἐστι τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πυρὸς ἀπειλῆς, ἄκουε λέγοντος αὐτοῦ· Γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; μὴ οὖν ἔσο λοιπὸν ἔχιδνα, ἀλλὰ ἐχίδνης γέννημά ποτε γενόμενος, ἀπόδυσάι, φησι, τῆς πρώτης ἁμαρτητικῆς ζωῆς τὴν ὑπόστασιν. Πᾶς γὰρ ὄφεις εἰς στενὸν ἐνδύνας ἀποτίθεται τὸ γῆρας, καὶ τὴν παλαιότητα διὰ τῆς ἀποθλίψεως ἐκδυσάμενος, νεάζει λοιπὸν τῷ σώματι· οὕτως εἴσελθε καὶ σὺ διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης θύρας· ἀπόθλιψον σεαυτὸν διὰ τῆς νηστείας, ἐκβίασαί σου τὴν ἀπώλειαν· ἀπόδυσαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ εἶπε τὸ ἐν Ἰσραὴλ ἐκεῖνο· Ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτόν; Ἀλλ' ἴσως ἐστὶ τις ἐν ὑμῖν ὑποκριτῆς, ἀνθρωπάρεσκος, καὶ τὸ μὲν εὐλαβὲς ὑποκρινόμενος, μὴ ἀπὸ καρδίας δὲ πιστεύων, Σίμωνος ἔχων τοῦ μάγου τὴν ὑπόκρισιν· οὐχ ἵνα μεταλάβῃ τῆς χάριτος προσελθὼν, ἀλλ' ἵνα πολυπραγονήσῃ τὸ διδόμενον· ἀκουέτω καὶ οὗτος παρὰ Ἰωάννου· Ἦδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ρίζαν τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται· ἀδυσώπητος ὁ δικαστῆς, ἄφελε τὴν ὑπόκρισιν. 3.8 Τί οὖν δεῖ ποιεῖν; καὶ τίνες εἰσὶν οἱ καρποὶ τῆς μετανοίας; Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότη τῷ μὴ ἔχοντι· [ἀξιόπιστος ἦν ὁ διδάσκων, ἐπειδὴ καὶ πρῶτος ἐπετέλει τὸ διδασκόμενον· οὐκ ἐδυσωπεῖτο λέγειν· οὐ γὰρ ἐπεῖχεν ἡ συνειδησις [κωλύουσα] τὴν γλῶσσαν] καὶ ὁ ἔχων βρώματα, ὁμοίως ποιεῖτω. Πνεύματος ἁγίου χάριτος ἀπολαῦσαι θέλεις, καὶ βρωμάτων αἰσθητῶν πένητας οὐκ ἀξιοῖς; τὰ μεγάλα ζητεῖς, καὶ μικρῶν οὐ μεταδίδως; κἂν τελώνης, κἂν πόρνος ᾦς, ἔλπιζε τὴν σωτηρίαν. Οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρνοι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· καὶ μάρτυς ὁ Παῦλος λέγων· Οὔτε πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε οἱ καθεξῆς, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Καὶ ταῦτά τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἠγιάσθητε· οὐκ εἶπε, τινές ἐστε, ἀλλὰ, ταῦτά τινες ἦτε· ἡ ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ἁμαρτία συγχωρεῖται, ἡ δὲ ἐπίμονος κακία καταδικάζεται. 3.9 Ἔχεις καύχημα τοῦ βαπτίσματος, αὐτὸν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ. Τί γὰρ μοι λοιπὸν ἐστι λέγειν περὶ ἀνθρώπου; Μέγας Ἰωάννης, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Κύριον; μεγαλόφωνος ἢ φωνῆ, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν Λόγον; κάλλιστος ὁ κήρυξ, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν βασιλέα; καλὸς ὁ βαπτίζων ἐν ὕδατι, ἀλλὰ τί πρὸς τὸν βαπτίζοντα ἐν ἀγίῳ Πνεύματι καὶ πυρί; Πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ τοὺς Ἀποστόλους ἐβάπτισεν ὁ Σωτὴρ, ὅτε ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος, ὥσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι· καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός· καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες Πνεύματος ἁγίου. 3.10 Εἴ τις μὴ λάβῃ τὸ βάπτισμα, σωτηρίαν οὐκ ἔχει· πλην μόνων μαρτύρων, οἳ καὶ χωρὶς τοῦ ὕδατος λαμβάνουσι τὴν βασιλείαν. Λυτρούμενος γὰρ τὴν οἰκουμένην ὁ Σωτὴρ διὰ τοῦ σταυροῦ, καὶ τὴν πλευρὰν νυγεῖς, ἐξήγαγεν αἷμα καὶ ὕδωρ· ἵνα οἱ μὲν ἐν καιροῖς εἰρήνης ἐν ὕδατι βαπτισθῶσιν, οἱ δὲ ἐν καιροῖς διωγμῶν ἐν οἰκείοις αἵμασι βαπτισθῶσι. Καὶ τὸ μαρτύριον γὰρ οἶδε βάπτισμα καλεῖν ὁ Σωτὴρ, λέγων· Δύνασθε τὸ ποτήριον πιεῖν ὃ

ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; Καὶ οἱ μὲν μάρτυρες ὁμολογοῦσι, θέατρον τῷ κόσμῳ γενόμενοι καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις· σὺ δὲ μετ' ὀλίγον ὁμολογήσεις. Ἄλλὰ οὐπω σοι περὶ τούτων ἀκούειν καιρός. 3.11 Ἦγίασε τὸ βάπτισμα ὃ Ἰησοῦς βαπτισθεὶς αὐτός. Εἰ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐβαπτίσθη, τίς ἐστὶν βαπτίσματος καταφρονῶν εὐσεβεῖ; Ἐβαπτίσθη δὲ, οὐχ ἵνα ἀμαρτιῶν λάβῃ συγχώρησιν, [ἀναμάρτητος γὰρ ἦν] ἀλλὰ ἀναμάρτητος ὢν ἐβαπτίσθη, ἵνα χάριν θείαν καὶ ἀξίαν παράσχῃ τοῖς βαπτιζομένοις. Ὡσπερ γὰρ, ἐπειδὴ τὰ παιδία κεκοινωνήκεν αἵματος καὶ σαρκὸς, καὶ αὐτὸς [παραπλησίως] μέτεσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα τῆς ἐνσάρκου παρουσίας αὐτοῦ κοινωνοὶ γενόμενοι, καὶ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος κοινωνοὶ γενώμεθα· οὕτως ἐβαπτίσθη Ἰησοῦς, ἵνα καὶ διὰ τούτου πάλιν ἡμεῖς τῇ κοινωνίᾳ λάβωμεν μετὰ τῆς σωτηρίας τὴν ἀξίαν· Ὁ δράκων ἦν ἐν τοῖς ὕδασι κατὰ τὸν Ἰώβ, ὁ δεχόμενος τὸν Ἰορδάνην ἐν τῷ ὀφθαλμῷ αὐτοῦ· ἐπεὶ οὖν ἔδει συντρίψαι τὰς κεφαλὰς τοῦ δράκοντος, καταβάς ἐν τοῖς ὕδασι ἔδησε τὸν ἰσχυρὸν, ἵνα ἐξουσίαν λάβωμεν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπιῶν· οὐ μικρὸν ἦν τὸ θηρίον, ἀλλὰ φοβερόν. Πᾶσα ναῦς ἀλιευτικὴ βύρσαν μίαν οὐρᾶς αὐτοῦ ἐνεγκεῖν οὐκ ἠδύνατο· ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἔτρεχεν ἡ ἀπώλεια, λυμαιομένη τοὺς ἀπαντῶντας· προσέδραμεν ἡ ζωὴ, ἵνα λοιπὸν ὁ θάνατος φιμωθῇ, ἵνα οἱ σωθέντες ἅπαντες εἴπωμεν· Ποῦ σου θάνατε τὸ νίκος; ποῦ σου ἄδη τὸ κέντρον. Λύεται δὲ τοῦ θανάτου τὸ κέντρον διὰ τοῦ βαπτίσματος. 3.12 Κατέρχη μὲν γὰρ εἰς τὸ ὕδωρ φορῶν τὰς ἀμαρτίας. ἀλλ' ἡ τῆς χάριτος ἐπίκλησις σφραγίσασα τὴν ψυχὴν, οὐ συγχωρεῖ λοιπὸν ὑπὸ τοῦ φοβεροῦ καταποθῆναι δράκοντος. Νεκρὸς ἐν ἀμαρτίαις καταβάς, ἀναβαίνεις ζωοποιηθεὶς ἐν δικαιοσύνῃ. Εἰ γὰρ σύμφυτος ἐγένου τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου τοῦ Σωτῆρος, καὶ τῆς ἀναστάσεως καταξιοθήσῃ. Ὡσπερ γὰρ Ἰησοῦς τὰς οἰκουμενικὰς ἀμαρτίας ἀναλαβὼν ἀπέθανεν, ἵνα θανατώσας τὴν ἀμαρτίαν ἀναστῇ ἐν δικαιοσύνῃ· οὕτω καὶ σὺ καταβάς εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ τρόπον τινὰ ἐν τοῖς ὕδασι ἐνταφείς, ὡσπερ ἐκεῖνος ἐν τῇ πέτρᾳ, ἐγείρη πάλιν ἐν καινότητι ζωῆς περιπατῶν. 3.13 Εἴθ' ὅταν τῆς χάριτος καταξιοθῆς, τότε σοι πρὸς τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις παλαίειν δίδωσι τὴν ἐξουσίαν. Ὡσπερ γὰρ μετὰ τὸ βάπτισμα τεσσαράκοντα ἡμέρας ἐπειράζετο· οὐχ ὅτι καὶ πρὸ τούτου νικᾶν οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ὅτι πάντα τάξει καὶ ἀκολουθίᾳ πράττειν ἐβούλετο· οὕτω καὶ σὺ πρὸ τοῦ βαπτίσματος τοῖς ἀντικειμένοις παλαίειν μὴ τολμήσας, λαβὼν δὲ τὴν χάριν καὶ λοιπὸν θαρσῶν, τοῖς τῆς δικαιοσύνης ὅπλοις ἀγωνίζου τότε, καὶ εἰ θέλεις, εὐαγγελίζου. 3.14 Ἰησοῦς Χριστὸς Θεοῦ υἱὸς ἦν· ἀλλ' οὐ πρὸ τοῦ βαπτίσματος εὐηγγελίσατο· εἰ ὁ δεσπότης αὐτὸς μετήρχετο κατὰ τάξιν τὸν καιρὸν, ἄρα γε οἱ δοῦλοι τολμᾶν ἀτάκτως ὀφείλομεν; Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσσειν, ὅτε κατῆλθεν ἐπ' αὐτὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον σωματικῶς εἶδει ὡσεὶ περιστέρα· οὐχ ἵνα Ἰησοῦς τοῦτο ἴδῃ πρῶτος· [ἦδει γὰρ καὶ πρὸ τοῦ σωματικῶς ἐλθεῖν] ἀλλὰ ἵνα θεωρήσῃ ὁ βαπτίζων Ἰωάννης. Ἐγὼ γὰρ, φησὶν, οὐκ ἦδιν αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, ἐκεῖνός ἐστιν. Ἐὰν καὶ αὐτὸς ἔχῃς ἀνυπόκριτον εὐλάβειαν, κατέρχεται καὶ ἐπὶ σὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ φωνή σοι πατρικὴ ἄνωθεν ἐπηχεῖ· οὐχ, οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς μου, ἀλλ' οὗτος νῦν γέγονεν υἱὸς μου. Ἐπ' ἐκείνου μὲν γὰρ τὸ, ἔστιν· ἐπειδὴ ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος· ἐπ' ἐκείνου τὸ, ἔστιν· ἐπειδὴ πάντοτε ἐστὶν υἱὸς Θεοῦ· ἐπὶ δὲ σοῦ τὸ, νῦν γέγονεν· ἐπειδὴ οὐ κατὰ φύσιν ἔχεις, ἀλλὰ κατὰ θέσιν τὴν υἰοθεσίαν λαμβάνεις· ἐκεῖνος αἰδιός ἐστι· σὺ δὲ ἐκ προκοπῆς λαμβάνεις τὴν χάριν. 3.15 Οὐκοῦν ἐτοιμάσον τῆς ψυχῆς τὸ ἄγος, ἵνα υἱὸς γένη Θεοῦ, καὶ κληρονόμος μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμος δὲ Χριστοῦ· εἴπερ ἐτοιμάζεις ἑαυτόν, ἵνα καὶ λάβῃς· εἰ ἐκ πίστεως προσέρχη, ἵνα πιστοποιηθῆς· εἰ ἀποτίθεσαι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον ἐκ προαιρέσεως. Πάντα γὰρ ὅσα σοι πέπρακται συγχωρηθήσεται, κἂν πορνεία, κἂν μοιχεία, κἂν ἄλλο τι τῶν

τοιούτων ἀκολασίας εἶδος ἐστίν. Τί μείζον τοῦ σταυρῶσαι Χριστόν; καὶ τούτου καθάρσιόν ἐστι τὸ βάπτισμα. Τοῖς γὰρ προσελθοῦσι τρισχιλίους ἔλεγεν ὁ Πέτρος, τοῖς σταυρῶσασιν τὸν Κύριον πυνθανομένοις καὶ λέγουσι· τί ποιήσομεν ἄνδρες ἀδελφοί; μέγα γὰρ τὸ τραῦμα. Ἐπέστησας ἡμᾶς, ὦ Πέτρε, τῷ ἡμετέρῳ πτώματι, εἰπὼν· τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνετε. Ποία ἐστὶν ἔμπλαστρος τηλικούτου τραύματος; ποῖον καθάρσιον τηλικούτου ῥύπου; τίς ἡ σωτηρία τῆς τοιαύτης ἀπωλείας; Μετανοήσατε, φησὶ, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ Κυρίου ἡμῶν εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ὡς ἀνεκδιήγητος τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπία! τὸ σωθῆναι οὐκ ἐλπίζουσι, καὶ Πνεύματος ἁγίου καταξιοῦνται. Βλέπετε τοῦ βαπτίσματος τὴν δύναμιν. Εἴ τις ὑμῶν λόγοις βλασφήμοις ἐσταύρωσε τὸν Χριστόν· εἴ τις ὑμῶν κατ' ἄγνοιαν ἐνώπιον ἀνθρώπων ἠρνήσατο· εἴ τις διὰ πονηρῶν ἔργων βλασφημηθῆναι τὸ δόγμα παρεσκεύασεν· εὐέλπις ἔστω μετανοῶν· πάρεστι γὰρ καὶ νῦν ἡ αὐτὴ χάρις. 3.16 Θάρσει Ἰερουσαλὴμ, περιελεῖ Κύριος πάντα τὰ ἀδικήματά σου· ἐκπλυνεῖ Κύριος τὸν ῥύπον τῶν υἱῶν καὶ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ, ἐν πνεύματι κρίσεως καὶ πνεύματι καύσεως, ῥαντιεῖ ἐφ' ὑμᾶς ὕδωρ καθαρὸν, καὶ καθαρισθήσεσθε ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας ὑμῶν· χορεύσουσι περὶ ὑμῶν ἄγγελοι, καὶ ἐροῦσι· Τίς αὕτη ἡ ἀναβαίνουσα λελευκανθισμένη, ἐπιστηριζομένη ἐπὶ τὸν ἀδελφιδὸν αὐτῆς; Ἡ γὰρ πρότερον δούλη ψυχὴ νῦν ἀδελφιδοῦν αὐτὸν τὸν δεσπότην ἐπεγράψατο· ὃς τὴν ἀνυπόκριτον ἀποδεχόμενος προαίρεσιν ἐπιφωνήσει· Ἴδου, εἴ καλὴ ἡ πλησίον μου, ἴδου εἴ καλὴ· ὀδόντες σου ὡς ἀγέλαι τῶν κεκαρμένων· διὰ τὴν εὐσυνείδητον ὁμολογίαν· καὶ ἐξῆς· αἱ πᾶσαι διδυμεύουσαι· διὰ τὴν διπλὴν χάριν, λέγω δὲ τὴν ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος τελουμένην, ἢ διὰ τὴν ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης καταγγελλομένην. Καὶ γένοιτο πάντας ὑμᾶς τὸν δρόμον τῆς νηστείας τελέσαντας, μνημονεύοντας τῶν λεγομένων, καρποφοροῦντας ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς, ἀμώμως τῷ νοητῷ νυμφίῳ παραστάντας, τυχεῖν τῆς ἀφέσεως τῶν ἀμαρτιῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἐν αὐτῷ Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 4.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Δ' ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΕΚΑ ΔΟΓΜΑΤΩΝ. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Κολοσσαεῖς· Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου, καὶ τὰ ἐξῆς. 4.1 Μιμεῖται τὴν ἀρετὴν ἢ κακία, καὶ τὸ ζιζάνιον βιάζεται σίτος νομισθῆναι· σχήματι μὲν πρὸς τὸν σίτον ἐξομοιούμενον, ἐκ δὲ τῆς γεύσεως ὑπὸ τῶν διακριτικῶν ἐξελεγχόμενον. Καὶ ὁ Διάβολος μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός, οὐχ ἵνα ἐπανέλθῃ ὅπου καὶ ἦν· [ὡσπερ γὰρ ἄκμων, ἀνήλατον τὴν καρδίαν κτησάμενος, ἀμετανόητον λοιπὸν ἔχει τὴν προαίρεσιν] ἀλλ' ἵνα τοὺς ἰσάγγελον βίον πολιτευομένους, ἀβλεψίας σκότει, καὶ ἀπιστίας λοιμώδει περιβάλλῃ καταστάσει. Πολλοὶ λύκοι περιάγουσιν ἐν ἐνδύμασι προβάτων, προβάτων μὲν ἐνδύματα κεκτημένοι, οὐ μὴν καὶ ὄνυχας καὶ ὀδόντας· ἀλλὰ τὴν ἡμέραν περικείμενοι δорὰν καὶ τῷ σχήματι τοὺς ἀκάκους ἀπατώντες, τὴν φθοροποιὸν τῆς ἀσεβείας ἐκ τῶν ὀδόντων προσχέουσιν ἰόν. Χρεῖα τοίνυν θείας ἡμῖν χάριτος, καὶ νηφαλίου διανοίας καὶ βλεπόντων ὀφθαλμῶν· ἵνα μήτε τὸ ζιζάνιον ὡς σίτον φαγόντες, ἐξ ἀγνοίας βλαβῶμεν· μήτε τὸν λύκον πρόβατον ὑπολαβόντες, θηρευθῶμεν· μήτε ἄγγελον ἀγαθόν, τὸν ὀλεθροποιὸν Διάβολον ὑποπτεύσαντες, καταποθῶμεν. Περιέρχεται γὰρ ὡς λέων ὠρῶμενος, ζητῶν τίνα καταπῆ, κατὰ τὴν γραφήν. Διὰ τοῦτο ἡ Ἐκκλησία νουθετεῖ, διὰ τοῦτο τὰ παρόντα διδασκαλεῖα, διὰ τοῦτο τὰ ἀναγνώσματα γίνονται. 4.2 Ὁ γὰρ τῆς θεοσεβείας τρόπος ἐκ δύο τούτων συνέστηκε, δογμάτων εὐσεβῶν, καὶ πράξεων ἀγαθῶν. Καὶ οὔτε τὰ δόγματα, χωρὶς ἔργων ἀγαθῶν εὐπρόσδεκτα τῷ Θεῷ· οὔτε τὰ μὴ μετ' εὐσεβῶν δογμάτων ἔργα τελούμενα, προσδέχεται ὁ Θεός. Τί γὰρ ὄφελος, εἰδέναι μὲν τὰ περὶ Θεοῦ δόγματα

καλῶς, καὶ πορνεύειν αἰσχροῶς; τί δ' αὖ πάλιν ὄφελος σωφρονεῖν μὲν καλῶς, καὶ βλασφημεῖν ἀσεβῶς; Μέγιστον τοίνυν κτῆμά ἐστι, τὸ τῶν δογμάτων μάθημα· καὶ χρεῖα νηφαλίου ψυχῆς, ἐπειδὴ πολλοὶ εἰσιν οἱ συλαγωγοῦντες, διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης. Καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες, διὰ τῆς εὐγλωττίας κατασύρουσι· Μέλι γὰρ ἀποστάζει ἀπὸ χειλέων γυναικὸς πόρνης· οἱ δὲ ἐκ περιτομῆς, διὰ τῶν θείων γραφῶν, ἄς παρεξηγοῦνται κακῶς, τοὺς προσερχομένους ἀπατῶσιν· ἐκ παιδίου μελετῶντες ἕως γήρως, καὶ ἐν ἀμαθίᾳ καταγερῶντες. Αἰρετικῶν δὲ παῖδες, διὰ τῆς χρηστολογίας καὶ εὐγλωττίας ἀπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων· ὥσπερ μέλιτι, τῆ του Χριστοῦ προσηγορίᾳ τὰ τῶν δυσσεβῶν δογμάτων ἰοβόλα συγκαλύπτοντες. Περὶ ὧν ἀπάντων ἅμα λέγει ὁ Κύριος· Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ τῆς Πίστεως διδασκαλία, καὶ αἱ εἰς αὐτὴν ἐξηγήσεις γίνονται. 4.3 Πρὸ δὲ τῆς εἰς τὴν Πίστιν παραδόσεως, καλῶς ἔχειν μοι δοκεῖ, νῦν ἀνακεφαλαιώσῃ συντόμῳ χρῆσασθαι τῶν ἀναγκαίων δογμάτων· ἵνα μὴ τὸ πλῆθος τῶν λεχθησομένων, καὶ τὸ μεταξὺ διάστημα τῶν ἡμερῶν τῆς ἀγίας τεσσαρακοστῆς ἀπάσης, λήθην ἐμποιήσῃ τῶν ἐν ὑμῖν ἀφελεστέρων τῆ διανοία. Ἄλλ' ἵνα νῦν κεφαλαιωδῶς ὑποσπεύραντες, μὴ ἐπιλαθώμεθα τῶν αὐτῶν πλατυτέρως γεωργουμένων ὕστερον. Ἀνασχέσθωσαν δὲ τῶν συμπαρόντων οἱ τελειότεροι τὴν ἕξιν, καὶ τὰ αἰσθητήρια ἤδη γεγυμνασμένα ἔχοντες πρὸς διάκρισιν ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ, νηπιωδεστέρων ἀκούοντες καὶ τῆς γαλακτώδους εἰσαγωγῆς· ἵνα ἅμα καὶ οἱ τῆς κατηχήσεως χρεῖαν ἔχοντες, ὠφελήθωσι· καὶ οἱ τὴν γνώσιν ἔχοντες, περὶ ὧν προγινώσκουσιν ἤδη τὴν μνήμην ἀναζωπυρηθῶσιν. 4.4 ΠΕΡΙ ΘΕΟΥ· Πρῶτον τοίνυν ὑμῶν τῆ ψυχῆ τεθεμελιούσθω δόγμα τὸ περὶ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς εἷς ἐστι μόνος, ἀγέννητος, ἀναρχος, ἄτρεπτος, ἀναλλοίωτος· οὔτε ὑφ' ἑτέρου γεγεννημένος, οὔθ' ἕτερον ἔχων τῆς ζωῆς διάδοχον· καὶ οὔτε ἐν χρόνῳ τοῦ ζῆν ἀρξάμενος, οὔτε ποτὲ τελευτῶν· καὶ ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ἀγαθὸς καὶ δίκαιος· ἵνα ἐάν ποτε ἀκούσης λέγοντος αἰρετικοῦ, ἄλλον εἶναι τὸν δίκαιον καὶ ἄλλον τὸν ἀγαθόν, εὐθύς ὑπομνησθεὶς γνώσῃ τὸ τῆς αἰρέσεως ἰοβόλον. Ἐτόλμησαν γὰρ τινες ἀσεβῶς τὸν ἕνα Θεὸν διαχωρίσαι τῷ λόγῳ· καὶ τινες εἶπον ἄλλον μὲν τὸν δημιουργὸν τῆς ψυχῆς καὶ δεσπότην, ἄλλον δὲ τὸν τῶν σωμάτων, ἀνοήτως ἅμα καὶ δυσσεβῶς διδάσκοντες. Πῶς γὰρ δύο κυρίων εἷς γίνεται δοῦλος ἄνθρωπος, τοῦ Κυρίου λέγοντος ἐν εὐαγγελίοις· Οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίους δουλεύειν; Εἷς οὖν ἐστὶ Θεὸς μόνος, ὁ καὶ ψυχῶν καὶ σωμάτων ποιητής. Εἷς ἐστὶν ὁ δημιουργὸς οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἀγγέλων τε καὶ ἀρχαγγέλων ποιητής. Ὁ πολλῶν μὲν δημιουργὸς, ἐνὸς δὲ μόνου πατὴρ πρὸ αἰώνων, ἐνὸς μόνου τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ ἐποίησε τὰ πάντα, τὰ τε ὀρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα. 4.5 Οὗτος ὁ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὐ περιέγραπται ἐν τινι τόπῳ, οὐδὲ ἐστὶ μικρότερος οὐρανοῦ· ἀλλ' ἔργα τῶν δακτύλων αὐτοῦ εἰσιν οἱ οὐρανοὶ, καὶ ἡ γῆ πᾶσα ἐν τῇ δρακί αὐτοῦ κατέχεται. Οὗτος ἐν πᾶσιν ἐστὶ, καὶ πάντων ἐκτός. Μὴ νομίσης αὐτὸν ἡλίου μικρότερον, [φωτεινότερον] ἢ ἴσον εἶναι· ὁ γὰρ τὸν ἥλιον κατασκευάσας, αὐτὸς πρότερον ὀφείλει πολλῶ μᾶλλον ἀσύγκριτος εἶναι, μείζων καὶ φωτεινότερος. Προγνώστης ἐστὶ τῶν μελλόντων, καὶ πάντων δυνατώτερος· εἰδὼς τὰ πάντα καὶ ποιῶν ὡς βούλεται· οὐχ ὑποκείμενος πραγμάτων ἀκολουθίας, οὐδὲ γενέσει, οὐδὲ τύχῃ, οὔθ' εἰμαρμένη· ἐν πᾶσι τέλειος, καὶ πᾶσαν ἀρετῆς ἰδέαν ἐν ἴσῳ κεκτημένος· οὔτε μειούμενος οὔτε αὐξων, ἀλλὰ αἰεὶ κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ὡσαύτως ἔχων· ἠτοιμακῶς κόλασιν τοῖς ἀμαρτωλοῖς, καὶ στεφάνους τοῖς δικαίοις. 4.6 Ἐπεὶ οὖν ἐπλανήθησαν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς Θεοῦ διαφόρως πολλοί· καὶ οἱ μὲν ἥλιον ἐθεοποίησαν, ἵνα δύνοντος ἡλίου, κατὰ τὸν τῆς νυκτὸς καιρὸν ἄθεοι μένωσιν· οἱ δὲ σελήνην, ἵνα ἐν ἡμέρᾳ Θεὸν μὴ ἔχωσιν· οἱ δὲ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ κόσμου· οἱ δὲ τὰς τέχνας· οἱ δὲ τὰς τροφάς· οἱ δὲ τὰς ἡδονάς· καὶ οἱ μὲν γυναικομανεῖς, γυμνῆς γυναικὸς εἶδωλον ἐν ὑψηλῷ στήσαντες, Ἀφροδίτην τε προσαγορεύσαντες,

προσεκύνησαν διὰ τοῦ φαινομένου τὸ πάθος· οἱ δὲ τοῦ χρυσοῦ τὸ λαμπρὸν ἐκπλαγέντες, αὐτόν τε καὶ τὰς λοιπὰς ὕλας ἐθεοποίησαν. Ἐὰν δέ τις τὸν περὶ μοναρχίας τοῦ Θεοῦ λόγον προθεμελιώσῃ τῇ καρδίᾳ καὶ πεισθῇ τούτῳ, πᾶσαν ὁμοῦ τῶν κακῶν τῆς εἰδωλολατρείας καὶ τῆς τῶν αἰρετικῶν πλάνης ἐκκόπτει τὴν φθοράν. Τοῦτο μὲν οὖν σοι πρῶτον δόγμα τῆς εὐσεβείας ἐν τῇ ψυχῇ προθεμελιώσον διὰ τῆς πίστεως. 4.7 ΠΕΡΙ ΧΡΙΣΤΟΥ. Πίστευε δὲ καὶ εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν ἕνα καὶ μόνον, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· τὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ Θεὸν γεννηθέντα, τὸν ἐκ ζωῆς ζωὴν γεννηθέντα, τὸν ἐκ φωτὸς φῶς γεννηθέντα, τὸν ὅμοιον κατὰ πάντα τῷ γεννήσαντι. Τὸν οὐκ ἐν χρόνοις τὸ εἶναι κτησάμενον, ἀλλὰ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων αἰδίως καὶ ἀκαταλήπτως ἐκ τοῦ πατρὸς γεγεννημένον. Τὴν σοφίαν Θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν, καὶ τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐνυπόστατον. Τὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς πρὸ πάντων τῶν αἰώνων καθεζόμενον. Οὐ γὰρ, ὡς τινες ἐνόμισαν, μετὰ τὸ πάθος στεφανωθείς, ὡσπερ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν ὑπομονὴν ἔλαβε τὸν ἐν δεξιᾷ θρόνον· ἀλλ' ἀφ' οὐπὲρ ἐστίν, [ἔστι δὲ γεννηθεὶς ἐκ πατρὸς ἀεὶ] ἔχει τὸ βασιλικὸν ἀξίωμα· συγκαθεζόμενος τῷ πατρὶ, Θεὸς ὢν καὶ σοφία καὶ δύναμις, καθὼς εἴρηται. Τῷ πατρὶ συμβασιλεύων καὶ πάντων διὰ τὸν πατέρα δημιουργός· [ἀλλὰ] ἀνελλιπὴς εἰς θεότητος ἀξίαν, καὶ γινώσκων τὸν γεγεννηκότα, καθὼς γινώσκεται ὑπὸ τοῦ γεγεννηκότος. Καὶ ἵνα συντόμως εἴπωμεν, τοῦ ἐν εὐαγγελίοις γεγραμμένου μέμνησο· ὅτι οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τὸν υἱὸν, εἰ μὴ ὁ πατήρ· οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱός. 4.8 Καὶ μήτε ἀπαλλοτριώσης τοῦ πατρὸς τὸν υἱόν, μήτε συναλοιοφῆν ἐργασάμενος υἰοπατορίαν πιστεύσης Ἄλλὰ πίστευε ὅτι ἐνὸς Θεοῦ μονογενῆς εἷς ἐστὶν υἱός, ὁ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων Θεὸς Λόγος· Λόγος, οὐ προφορικὸς εἰς ἄερα διαχεόμενος, οὔτε λόγοις ἀνυποστάτοις ἐξομοιούμενος· ἀλλὰ Λόγος υἱὸς λογικῶν ποιητῆς, Λόγος ἀκούων τοῦ πατρὸς καὶ λαλῶν αὐτός. Καὶ περὶ μὲν τούτων κατὰ καιρὸν, εἰ ὁ Θεὸς παράσχοι, πλατύτερον ἡμῖν ῥηθήσεται· οὐ γὰρ ἐπιλανθανόμεθα τῆς προτάσεως, ὅτι κεφαλαιώδεις εἰσαγωγὰς πίστεως νῦν ποιούμεθα. 4.9 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚ ΠΑΡΘΕΝΟΥ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ. Πίστευε δὲ ὅτι οὗτος ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐξ οὐρανῶν κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, τὴν ὁμοιοπαθῆ ταύτην ἡμῖν ἀναλαβὼν ἀνθρωπότητα, καὶ γεννηθεὶς ἐξ ἀγίας παρθένου καὶ ἀγίου Πνεύματος· οὐ δοκῆσει καὶ φαντασίᾳ τῆς ἐνανθρωπήσεως γενομένης, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ· οὐδὲ ὡσπερ διὰ σωλήνος διελθὼν τῆς παρθένου, ἀλλὰ σαρκωθείς ἐξ αὐτῆς ἀληθῶς καὶ γαλακτοτροφηθεὶς ἀληθῶς· [φαγὼν ὡς ἡμεῖς ἀληθῶς καὶ πῶν ὡς ἡμεῖς ἀληθῶς]. Εἰ γὰρ φάντασμα ἦν ἡ ἐνανθρώπησις, φάντασμα καὶ ἡ σωτηρία. Διπλοῦς ἦν ὁ Χριστὸς, ἄνθρωπος μὲν τὸ φαινόμενον, Θεὸς δὲ τὸ μὴ φαινόμενον· ἐσθίων μὲν ὡς ἄνθρωπος ἀληθῶς ὡς ἡμεῖς, εἶχε γὰρ τῆς σαρκὸς τὸ ὁμοιοπαθὲς ὡς ἡμεῖς· τρέφων δὲ ἐκ πέντε ἄρτων τοὺς πεντακισχιλίους ὡς Θεός· ἀποθνήσκων μὲν ὡς ἄνθρωπος ἀληθῶς, νεκρὸν δὲ τὸν τετραήμερον ἐγειρὼν ὡς Θεός· καθεύδων εἰς τὸ πλοῖον ἀληθῶς ὡς ἄνθρωπος, καὶ περιπατῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ὡς Θεός. 4.10 ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ. Οὗτος ἐσταυρώθη ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἀληθῶς. Κἂν γὰρ ἀρνήσασθαι βουληθῆς, ὁ τόπος ἐλέγχει σε φαινόμενος, ὁ μακάριος οὗτος Γολγοθὰς, ἐν ᾧ νῦν, διὰ τὸν ἐν αὐτῷ σταυρωθέντα, συγκεκροτήμεθα. Καὶ τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ πᾶσα λοιπὸν ἡ οἰκουμένη κατὰ μέρος ἐπληρώθη. Ἐσταυρώθη δὲ οὐχ ὑπὲρ ἰδίων ἁμαρτιῶν, ἀλλ' ἵνα ἡμεῖς τῶν οἰκείων ἁμαρτιῶν ἐλευθερωθῶμεν. Καὶ κατεφρονήθη μὲν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τότε καὶ ἐρραπίσθη ὡς ἄνθρωπος· ἐγνωρίσθη δὲ ὑπὸ τῆς κτίσεως ὅτι Θεὸς ἦν. Ὁ γὰρ ἥλιος δεσπότην ἀτιμαζόμενον ἰδὼν, ἐξελίμπανεν τρέμων, οὐ φέρων τὴν θεάν. 4.11 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΑΦΗΣ. Ἐν μνήματι πέτρας ἐτέθη ἀληθῶς ὡς ἄνθρωπος· ἀλλ' αἱ πέτραι τῷ φόβῳ διερράγησαν δι' αὐτόν. Κατήλθεν εἰς τὰ καταχθόνια, ἵνα κάκεῖθεν λυτρώσῃται τοὺς δικαίους. Ἐβούλου γὰρ, εἰπέ μοι, τοὺς μὲν ζῶντας ἀπολαῦσαι τῆς χάριτος, καὶ ταῦτα τῶν πλείστων οὐχ

όσιων ὄντων· τοὺς δὲ ἀπὸ Ἀδὰμ πολυχρονίως ἀποκεκλεισμένους, μὴ τυχεῖν τῆς ἐλευθερίας λοιπόν; Ἡσαΐας ὁ προφήτης τοσαῦτα περὶ αὐτοῦ μεγαλοφώνως ἐκήρυξεν· οὐκ ἤθελες ἵνα βασιλεὺς κατελθὼν λυτρώσῃται τὸν κήρυκα; Δαβὶδ ἦν ἐκεῖ καὶ Σαμουὴλ, καὶ πάντες οἱ προφῆται καὶ αὐτὸς Ἰωάννης ὁ λέγων διὰ τῶν ἀποσταλέντων· Σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; Οὐκ ἤθελες, ἵνα καταβάς λυτρώσῃται τοὺς τοιούτους; 4.12 ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ. Ἄλλ' ὁ καταβάς εἰς τὰ καταχθόνια, πάλιν ἀνήλθε καὶ ὁ ταφεὶς Ἰησοῦς πάλιν ἀνέστη τὸ τριήμερον ἀληθῶς. Κὰν ποτέ σε διασύρωσιν Ἰουδαῖοι, ταχέως ἀπάντησον οὕτως ἐρωτήσας· Ἰωνᾶς τριήμερος ἀπὸ κήτους ἐξήλθε, καὶ Χριστὸς τριήμερος ἀπὸ γῆς ἄρα οὐκ ἐγήγερται; Τῶν ὁστέων Ἐλισσαίου νεκρὸς ἀψάμενος ἐγήγερται· καὶ ὁ τῶν ἀνθρώπων ποιητής, δυνάμει Πατρὸς ἄρ' οὐχὶ μᾶλλον εὐκοπώτερον ἐγείρεται; Ἀνέστη τοίνυν ἀληθῶς· καὶ ἀναστὰς πάλιν ὤφθη τοῖς μαθηταῖς. Καὶ μάρτυρες αὐτοῦ τῆς ἀναστάσεως μαθηταὶ δώδεκα, οὐ λόγοις κεχαρισμένοις μαρτυρήσαντες, ἀλλὰ μέχρι βασάνων καὶ θανάτων περὶ τῆς ἀληθοῦς ἀναστάσεως ἀγωνισάμενοι. Εἶτα, ἐπὶ στόματος μὲν δύο μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν ῥῆμα κατὰ τὴν γραφήν· δώδεκα δὲ τῆ ἀναστάσει τοῦ Χριστοῦ μαρτυροῦσι, καὶ ἄρα ἔτι πρὸς τὴν ἀνάστασιν ἀπιστεῖς; 4.13 ΠΕΡΙ ΑΝΑΛΗΨΕΩΣ. Τὸν δρόμον δὲ τῆς ὑπομονῆς τελέσας Ἰησοῦς, καὶ λυτρωσάμενος τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἁμαρτιῶν, ἀνέβη πάλιν εἰς τοὺς οὐρανούς, νεφέλης αὐτὸν ὑπολαβούσης. Καὶ ἄγγελοι μὲν ἀνιόντι παρειστήκεισαν, ἀπόστολοι δὲ ἐθεώρουν. Εἰ δέ τις τοῖς λεγομένοις ἀπιστεῖ, αὐτῇ πιστευέτω τῇ δυνάμει τῶν νῦν βλεπομένων. Πάντες οἱ βασιλεῖς τελευτῶντες, συναποσβεννύουσι τῇ ζωῇ καὶ τὴν δύναμιν· Χριστὸς δὲ σταυρωθεὶς, ὑπὸ πάσης προσκυνεῖται τῆς οἰκουμένης. Τὸν ἐσταυρωμένον καταγγέλλομεν, καὶ τρέμουσι νῦν δαίμονες. Πολλοὶ κατὰ χρόνους ἐσταυρώθησαν· ἀλλὰ ποίου σταυρωθέντος ἐπίκλησις ἐτέρου ποτέ τοὺς δαίμονας ἀπήλασεν; 4.14 Μὴ τοίνυν ἐπαισχυνθῶμεν τῷ σταυρῷ τοῦ Χριστοῦ· ἀλλὰ κὰν ἄλλος ἀποκρύπτῃ, σὺ φανερώς ἐπὶ μετώπῳ σφραγίζου· ἵνα οἱ δαίμονες τὸ σημεῖον ἰδόντες τὸ βασιλικόν, μακρὰν φύγωσι τρέμοντες. Ποίει δὲ τοῦτο τὸ σημεῖον, ἐσθίων καὶ πίνων· καθήμενος, κοιταζόμενος, ἐξανιστάμενος, λαλῶν, περιπατῶν· ἀπαξαπλῶς ἐν παντὶ πράγματι. Ὁ γὰρ ἐνταῦθα σταυρωθεὶς, ἐν οὐρανοῖς ἐστὶν ἄνω. Εἰ μὲν γὰρ σταυρωθεὶς καὶ ταφεὶς ἐναπέμεινε τῷ τάφῳ, εἴχομεν ἂν ἐπαισχύνεσθαι· νυνὶ δὲ ὁ ἐν τῷ Γολγοθᾶ τούτῳ σταυρωθεὶς, ἀπὸ τοῦ πρὸς ἀνατολὰς ὄρους τῶν Ἐλαιῶν ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐντεῦθεν γὰρ εἰς ἄδην καταβάς, καὶ πάλιν ἀνελθὼν πρὸς ἡμᾶς, ἀφ' ἡμῶν ἀνήλθε πάλιν εἰς τὸν οὐρανόν, τοῦ Πατρὸς αὐτῷ προσφωνούντος καὶ λέγοντος· Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. 4.15 ΠΕΡΙ ΜΕΛΛΟΥΣΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ. Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναβὰς Χριστὸς ἔρχεται πάλιν ἐξ οὐρανῶν, οὐκ ἀπὸ γῆς. Καὶ εἶπον, οὐκ ἀπὸ γῆς· ἐπειδὴ πολλοὶ μέλλουσι ἀντίχριστοι νῦν ἀπὸ γῆς ἔρχεσθαι. Ἦδη γὰρ, καθὼς ἐθεώρησας, ἤρξαντο πολλοὶ λέγειν, ὅτι ἐγὼ εἶμι ὁ Χριστός· καὶ μέλλει λοιπὸν ἔρχεσθαι τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ψευδῆ Χριστοῦ προσηγορίαν ἑαυτῷ προστιθέναι. Σὺ δέ μοι τὸν ἀληθῆ Χριστὸν, τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ, μηκέτι λοιπὸν ἀπὸ γῆς ἐρχόμενον, ἀλλ' ἐξ οὐρανῶν προσδόκα· ὑπὲρ ἅπασαν ἀστραπὴν καὶ λαμπηδόνα φωτὸς τοῖς πᾶσι φαινόμενον, ὑπ' ἀγγέλων δορυφορούμενον, ἵνα κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ βασιλεύοντα βασιλείαν οὐράνιον, αἰώνιον καὶ ἀτελεύτητον. Ἀσφαλίζου γὰρ μοι καὶ ἐν τούτῳ, ἐπειδὴ πολλοὶ εἰσιν οἱ λέγοντες, τέλος εἶναι τῆς Χριστοῦ βασιλείας. 4.16 ΠΕΡΙ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ. Πίστευε καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τὴν ὀρθὴν ἔχε περὶ αὐτοῦ γνῶσιν· ἐπειδὴ πολλοὶ εἰσιν, οἱ ἀλλότριοι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οἱ τὰ δύσφημα περὶ αὐτοῦ διδάσκοντες. Σὺ δὲ μάνθανε ὅτι ἓν ἐστὶ τοῦτο τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀδιαίρετον, πολυδύναμον· πολλὰ μὲν ἐνεργοῦν, αὐτὸ δὲ μὴ μεριζόμενον· τὸ γινῶσκον τὰ μυστήρια, τὸ ἐρευνῶν πάντα, καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· τὸ ἐπὶ τὸν Κύριον Ἰησοῦν

Χριστὸν ἐν εἵδει περιστερᾶς κατελθόν· τὸ ἐν νόμῳ καὶ προφήταις ἐνεργῆσαν· τὸ καὶ νῦν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ βαπτίσματος σφραγιζόν σου τὴν ψυχὴν. Οὐ καὶ πᾶσα νοητὴ φύσις χρειαν ἔχει τῆς ἀγιότητος· εἰς δὲ βλασφημῆσαί τις ἐὰν τολμήσῃ, οὐκ ἔχει ἄφεσιν οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι· ὅπερ μετὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ τῆς ἀξίας τιμῆ τετίμηται, οὗ καὶ χρειαν ἔχουσι θρόνοι καὶ κυριότητες, ἀρχαὶ καὶ ἔξουσιαί. Εἷς γάρ ἐστι Θεὸς, ὁ τοῦ Χριστοῦ πατήρ· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ τοῦ μόνου Θεοῦ μονογενῆς Υἱὸς, καὶ ἐν τῷ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ πάντων ἀγιαστικὸν καὶ θεοποιὸν, τὸ ἐν νόμῳ καὶ προφήταις, παλαιᾶ τε καὶ καινῆ διαθήκῃ λαλήσαν. 4.17 Ταύτην ἔχε τὴν σφραγίδα ἐν τῇ διανοίᾳ σου πάντοτε, ἥτις νῦν μὲν κατ' ἀνακεφαλαίωσιν ἀκροθιγῶς σοι εἴρηται. Εἰ δὲ παράσχοι ὁ Κύριος, μετὰ τῆς ἐκ τῶν γραφῶν ἀποδείξεως κατὰ δύναμιν ρηθήσεται. Δεῖ γὰρ περὶ τῶν θείων καὶ ἀγίων τῆς Πίστεως μυστηρίων, μηδὲ τὸ τυχὸν ἄνευ τῶν θείων παραδίδοσθαι γραφῶν· καὶ μὴ ἀπλῶς πιθανότησι καὶ λόγων κατασκευαῖς παραφέρεσθαι. Μηδὲ ἐμοὶ τῷ ταῦτά σοι λέγοντι, ἀπλῶς πιστεύσῃς· ἐὰν τὴν ἀπόδειξιν τῶν καταγγελλομένων ἀπὸ τῶν θείων μὴ λάβῃς γραφῶν. Ἡ σωτηρία γὰρ αὕτη τῆς πίστεως ἡμῶν, οὐκ ἐξ εὐρεσιλογίας, ἀλλὰ ἐξ ἀποδείξεως τῶν θείων ἐστὶ γραφῶν. 4.18 ΠΕΡΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ. Περὶ Ψυχῆς. Μετὰ δὲ τὴν γνῶσιν τῆς σεμνῆς καὶ ἐνδόξου ταύτης καὶ παναγίας πίστεως, καὶ σεαυτὸν γνῶθι λοιπὸν ὅστις εἶ. Ὅτι διπλοῦς ἄνθρωπος καθέστηκας, ἐκ ψυχῆς τε καὶ σώματος συγκείμενος· καὶ ὅτι, καθὼς πρὸ βραχέος εἴρηται, ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματός ἐστι δημιουργός. Καὶ γίνωσκε ψυχὴν ἔχειν αὐτεξούσιον, ἔργον Θεοῦ κάλλιστον, κατ' εἰκόνα τοῦ πεποιηκότος· ἀθάνατον, διὰ τὸν ἀπαθανατίζοντα Θεόν· ζῶον λογικὸν ἄφθαρτον, διὰ τὸν ταῦτα χαρισάμενον· ἐξουσίαν ἔχον ποιεῖν, ἃ βούλεται. Οὐ γὰρ κατὰ γένεσιν ἀμαρτάνεις, οὔτε κατὰ τύχην πορνεύεις, οὔτε, καθὼς ληροῦσί τινες, αἱ τῶν ἄστρων πλοκαὶ ταῖς ἀσελγείαις σε προσέχειν ἀναγκάζουσιν. Τί φεύγων ὁμολογήσαι τὰ σεαυτοῦ κακὰ, τοῖς ἀναιτίοις ἄστροις προσγράφεις τὴν αἰτίαν; Μὴ μοι πρόσεχε λοιπὸν ἀστρολόγοις. Περὶ γὰρ τούτων λέγει ἡ θεία γραφή· Στήτησαν καὶ σωσάτωσάν σε οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ· καὶ ἐξῆς· Ἴδου πάντες ὡς φρύγανον ἐπὶ πυρὶ κατακαυθήσονται, καὶ οὐ μὴ ἐξέλωνται τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐκ φλογός. 4.19 Μάνθανε δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι πρὶν παραγένηται εἰς τόνδε τὸν κόσμον ἡ ψυχὴ, οὐδὲν ἤμαρτεν· ἀλλ' ἐλθόντες ἀναμάρτητοι, νῦν ἐκ προαιρέσεως ἀμαρτάνομεν. Μὴ μοι κακῶς τινος ἀκούσης ἐξηγουμένου τό, Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ· ἀλλὰ μέμνησο τοῦ λέγοντος· Ἐὰν θέλητε καὶ εἰσακούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε· ἐὰν δὲ μὴ θέλητε, μηδὲ εἰσακούσηθέ μου, μάχαιρα ὑμᾶς κατέδεται, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ πάλιν· Ὡσπερ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν· οὕτω νῦν παραστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ δικαιοσύνῃ εἰς ἀγιασμόν· καὶ μέμνησο τῆς γραφῆς λεγούσης· Καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν Θεὸν ἔχειν ἐπιγνώσει· καὶ ὅτι, τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς καὶ ὅτι, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν· καὶ τοῦ Θεοῦ πάλιν ἐγκαλοῦντος καὶ λέγοντος· Ἐγὼ δὲ ἐφύτευσά σε ἄμπελον καρποφόρον πᾶσαν ἀληθινὴν· πῶς ἐστράφης εἰς πικρίαν, ἢ ἄμπελος ἢ ἄλλοτρία; 4.20 Ἀθάνατός ἐστιν ἡ ψυχὴ· καὶ ὁμοῖαι πᾶσαι αἱ ψυχαὶ εἰσιν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν· τὰ γὰρ μέλη τοῦ σώματος διακέκρται μόνον. Οὐκ ἔστι τάγμα ψυχῶν κατὰ φύσιν ἀμαρτανου σῶν, καὶ τάγμα ψυχῶν κατὰ φύσιν δικαιοπραγουσῶν· ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως ἀμφοτέρα, μονοειδοῦς καὶ ὁμοίας οὔσης ἐν ἅπασι τῆς τῶν ψυχῶν ὑποστάσεως. Οἶδα μὲν οὖν πολλὰ λέγων, καὶ ὡς ὁ καιρὸς ἤδη πολὺς ἐστίν· ἀλλὰ τί σωτηρίας προτιμώτερον; Οὐ βούλει καμῶν λαβεῖν ἐφόδια πρὸς τοὺς αἰρετικούς; οὐδὲ θέλεις γνῶναι τῆς ὁδοῦ τὰς παρεκτροπὰς, ἵνα μὴ κατὰ κρημνὸν ἐξ ἀγνοίας ἐνεχθῆς; Εἰ οἱ διδάσκοντες ἡγοῦνται κέρδος οὐ μικρὸν, τό σε ταῦτα μαθεῖν· σὺ ὁ μανθάνων, ἄρα οὐκ ὀφείλεις ἡδέως δέχεσθαι τῶν λεγομένων τὸ πλήθος; 4.21

Αὐτεξούσιός ἐστιν ἡ ψυχὴ· καὶ ὁ διάβολος τὸ μὲν ὑποβάλλειν δύναται, τὸ δὲ καὶ ἀναγκάσαι παρὰ προαίρεσιν, οὐκ ἔχει τὴν ἐξουσίαν. Ὑπογράφει σοι πορνείας λογισμόν· ἐὰν θέλῃς, ἐδέξω· ἐὰν μὴ θέλῃς, οὐκ ἐδέξω. Εἰ γὰρ κατ' ἀνάγκην ἐπόρνευες, καὶ τίνος ἔνεκα τὴν γέενναν ἠτοίμασεν ὁ Θεός; Εἰ κατὰ φύσιν, ἀλλ' οὐ κατὰ προαίρεσιν ἐδικαιοπράγεις, τίνος ἔνεκεν στεφάνους ἀνεκδιηγήτους ἠτοίμασεν ὁ Θεός; Πρᾶον ἐστὶ τὸ πρόβατον, ἀλλ' οὐδέποτε τοῦτο διὰ τὴν πραότητα ἐστεφανώθη· ἐπειδὴ τὸ πρᾶον οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλ' ἐκ φύσεως αὐτῷ πρόσεστιν.

4.22 Περὶ Σώματος. Ἔγνωσ, ἀγαπητὲ, καθ' ὅσον ἐγχωρεῖ τέως, τὰ περὶ ψυχῆς· δέξαι κατὰ δύναμιν καὶ τὸν περὶ τοῦ σώματός σου λόγον. Μὴ τινος τῶν λεγόντων ἀνάσχη, ἀλλότριον Θεοῦ τοῦτο εἶναι τὸ σῶμα. Οἱ γὰρ ἀλλότριον [Θεοῦ] εἶναι τὸ σῶμά [τι] πιστεύοντες, [καὶ] ὡς ἐν ἀλλοτρίῳ σκεύει [τὴν ψυχὴν κατοικεῖν] τούτῳ καὶ εἰς πορνείας ἐτοιμῶς ἀποκέχρηται. Τί δὲ καὶ κατέγνωσαν τοῦ θαυμασίου τούτου σώματος; Τί μὲν γὰρ ἐν εὐπρεπείᾳ λείπεται; τί δὲ οὐκ ἔστιν ἔντεχνον τῆς κατασκευῆς; Ἄρα οὐκ ἐχρῆν αὐτοὺς κατανοῆσαι ὀφθαλμῶν μὲν λαμπροτάτην κατάστασιν; ὅπως δὲ τὰ ὦτα πλαγίως ἐγκείμενα, ἀνεμπόδιστον δέχεται τὴν ἀκοήν; Καὶ ὅπως ἡ ὄσφρησις μὲν ἐστὶ [τῶν ἀτμῶν] διακριτικὴ καὶ τῶν ἀναθυμιάσεων ἀντιληπτικὴ. Ἡ γλῶττα δὲ ὅπως δισσῶν πραγμάτων ἐστὶ διάκονος, γευστικῆς ἕξεως, καὶ διαλεκτικῆς ἐνεργείας; ὅπως ὁ πνεύμων ἐν ἀποκρύφοις κείμενος, ἄπαυστον ἔχει τοῦ ἀέρος τὴν ἀναπνοήν; Τίς ὁ ἐνθεὶς παλμὸν καρδίας ἀδιάλειπτον; τίς ὁ διελὼν εἰς φλέβας καὶ ἀρτηρίας τοσαύτας; τίς ὁ τοῖς νεύροις τὰ ὀστέα σοφῶς ἐνεείρας; τίς ὁ τῆς τροφῆς μέρος μὲν εἰς ὑπόστασιν δούς, μέρος δὲ εἰς εὐσχήμονα διάκρισιν διακρίνας, καὶ τὰ τῆς ἀσχημοσύνης μέλη ἐν εὐσχημονεστέροις ἀποκρύψας τόποις; Τίς μέλλουσαν ἐκλείπειν τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, δι' εὐτελοῦς κοινωνίας ἀκατάπαυστον συνεστήσατο;

4.23 Μὴ λέγε μοι τὸ σῶμα παραίτιον ἀμαρτίας εἶναι. Εἰ γὰρ τὸ σῶμα τῆς ἀμαρτίας αἴτιον, διὰ τί νεκρὸς οὐχ ἀμαρτάνει; Παράθες ξίφος τῇ δεξιᾷ τοῦ τετελευτηκότος ἀρτίως, καὶ φόνος οὐ γίνεται. Διὰ τετελευτηκότος ἀρτίως νέου κάλλη παντοῖα παρερχέσθω, καὶ ἐπιθυμία πορνείας οὐ γίνεται. Διὰ τί; Ἐπειδὴ τὸ σῶμα οὐχ ἀμαρτάνει καθ' ἑαυτὸ, ἀλλὰ διὰ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆς. Ἐργαλεῖόν ἐστὶ τὸ σῶμα καὶ ὡσπερ ἰμάτιον καὶ στολὴ ψυχῆς. Κἂν μὲν ὑπὸ ταύτης πορνεία παραδοθῇ, γίνεται ἀκάθαρτον· ἐὰν δὲ ἀγία ψυχῇ συνοικήσῃ, γίνεται ναὸς ἀγίου Πνεύματος. Οὐκ ἐγὼ ταῦτα λέγω, ἀλλὰ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος εἶρηκεν, Οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἀγίου Πνεύματος ἐστίν; Φεῖσαι τοίνυν τοῦ σώματος, ὡς ναοῦ Πνεύματος ἀγίου τυγχάνοντος. Μὴ φύρης ἐν πορνείαις τὴν σάρκα σου· μὴ μολύνης σου τὴν καλλίστην ταύτην στολήν. Εἰ δὲ καὶ ἐμόλυνας, ἀπόπλυνε νῦν διὰ μετανοίας· ἀπολούσεως γὰρ ὁ καιρὸς.

4.24 Καὶ τὸν περὶ σωφροσύνης λόγον, προηγουμένως μὲν ἀκουέτω τῶν μοναζόντων καὶ τῶν παρθένων τάγμα, τῶν τὸν ἰσάγγελον βίον ἐν κόσμῳ κατορθούντων· [ἐπομένως δὲ καὶ ὁ λοιπὸς τῆς Ἐκκλησίας λαός]. Μέγας ὑμῖν ἀπόκειται στέφανος, ἀδελφοί· μὴ μικρὰς ἡδονῆς ἀντικαταλλάξῃτε μεγάλην ἀξίαν. Ἀκούσατε τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· Μὴ τις πόρνος ἢ βέβηλος ὡς Ἡσαῦ, ὃς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέδοτο τὰ πρωτοτόκια αὐτοῦ. Ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς βίβλοις λοιπὸν ἐγγραφεῖς, διὰ τὴν πρόθεσιν τῆς σωφροσύνης, βλέπε μὴ πάλιν ἐξαλειφθῆς, διὰ τὴν πορνικὴν ἐργασίαν.

4.25 Μὴ δ' αὖ πάλιν κατορθῶν τὴν σωφροσύνην, τυφωθῆς κατὰ τῶν ὑποβεβηκότων ἐν γάμῳ. Τίμιος γὰρ ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Καὶ σὺ ὁ τὴν ἀγνεΐαν ἔχων, ἄρα οὐκ ἐκ τῶν γεγαμηκότων ἐγεννήθης; Μὴ γὰρ ὅτι χρυσοῦ κτῆσιν ἔχεις, τὸ ἀργύριον ἀποδοκίμαζε. Ἄλλ' εὐέλπιδες ἔστωσαν καὶ οἱ ἐν γάμῳ νομίμως τῷ γάμῳ χρώμενοι· οἱ γάμον ἔνθεσμον, ἀλλὰ μὴ τοῦτον ἀσελγῆ κατασκευάζοντες, διὰ τὴν ἄμετρον ἐξουσίαν· οἱ γινώσκοντες καιροὺς ἀνέσεως, ἵνα σχολάζωσι τῇ προσευχῇ· οἱ μετὰ τῶν ἐνδυμάτων καθαρὰ προσφέροντες ἐν ταῖς Συνάξεσιν εἰς ἐκκλησίαν τὰ

σώματα· οἱ διὰ τὸ τεκνογονεῖν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ φιληδονεῖν, τῷ γάμῳ προσεληλυθότες. 4.26 Καὶ οἱ μονόγαμοι δὲ τοὺς δευτέρῳ γάμῳ συμπεριενεχθέντας μὴ ἀποδοκιμαζέτωσαν. Καλὸν μὲν γὰρ ἡ ἐγκράτεια καὶ θαυμάσιον· συγγνωστὸν δὲ καὶ τῷ δευτέρῳ γάμῳ προσελθεῖν, ἵνα μὴ πορνεύσωσιν οἱ ἀσθενεῖς. Καλὸν μὲν γὰρ αὐτοῖς, ἔαν μείνωσιν ὡς κἀγώ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρα τεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γὰρ ἔστι γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. Τὰ δὲ λοιπὰ πάντα ἐξοριζέσθω μακρὰν, πορνεία, μοιχεία καὶ πᾶν τὸ τῆς ἀκολασίας εἶδος. Τετηρήσθω δὲ τὸ σῶμα τῷ Κυρίῳ καθαρὸν, ἵνα καὶ ὁ Κύριος ἐπιβλέψῃ τῷ σώματι. 4.27 Περὶ βρωμάτων. Τρεφέσθω δὲ τὸ σῶμα σιτίοις, ἵνα ζῆ καὶ ἀνεμποδίστως ὑπηρετῆ· οὐ μὴν ἵνα πρὸς τρυφὰς ἐκδοθῆ. Καὶ περὶ τροφῶν δὲ ὑμῖν ἔστω ταῦτα τὰ δόγματα· ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ περὶ τὰ βρώματα πταίουσιν. Οἱ μὲν γὰρ τοῖς εἰδωλοθύτοις ἀδιαφόρως προσέρχονται· οἱ δὲ ἀσκοῦσι μὲν, κατακρίνουσι δὲ τοὺς ἐσθίοντας. Καὶ διαφόρως ἐν τῷ περὶ βρωμάτων λόγῳ τινῶν ἡ ψυχὴ μολύνεται, ἀγνοούντων τοῦ ἐσθίειν καὶ μὴ τε τὰς ἐπωφελεῖς αἰτίας. Νηστεύομεν γὰρ οἴνου τε καὶ κρεῶν ἀπεχόμενοι, οὐχ ὡς βδελύγματα μισοῦντες, ἀλλὰ τὸν μισθὸν προσδοκῶντες· ἵνα αἰσθητῶν ὑπεριδόντες, ἀπολαύσωμεν πνευματικῆς καὶ νοητῆς τραπέζης· καὶ ἵνα νῦν σπεύραντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θερίσωμεν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι. Μὴ τοίνυν καταφρόνει τῶν ἐσθιόντων καὶ διὰ τῶν σωμάτων ἀσθένειαν μεταλαμβάνοντων. Μηδὲ ψέγε τοὺς ὀλίγῳ οἴνῳ χρωμένους, διὰ τὸν στόμαχον καὶ τὰς πυκνὰς ἀσθενείας· καὶ μήτε αὐτοὺς ὡς ἀμαρτωλοὺς κατακρίνης. Μήτε ὡς ἀλλότρια μίσει τὰ κρέα· οἶδε γὰρ τινὰς τοιούτους ὁ Ἀπόστολος λέγων· Κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς. Ἀπεχόμενος τοίνυν τούτων, μὴ ὡς βδελυκτῶν ἀπέχου, ἐπεὶ μισθὸν οὐκ ἔχεις· ἀλλ' ὡς καλῶν ὄντων ὑπερφρόνει, διὰ τὰ προκείμενα νοητὰ καλλίονα. 4.28 Ἀσφάλισαί σου τὴν ψυχὴν, μὴ ποτέ τι φάγης τῶν τοῖς εἰδώλοις προσενεχθέντων. Περὶ γὰρ [τούτων] τῶν βρωμάτων, οὐκ ἐμοὶ νῦν μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ Ἰακώβῳ τῷ ταύτης τῆς ἐκκλησίας ἐπισκόπῳ σπουδῆ γέγονεν. Καὶ γράφουσιν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσβύτεροι πᾶσι τοῖς ἔθνεσι καθολικὴν ἐπιστολήν, προηγουμένως τῶν εἰδωλοθύτων ἀπέχεσθαι, ἔπειτα δὲ καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ. Πολλοὶ γὰρ τῶν ἀνθρώπων θηριώδεις ὄντες καὶ κυνῶν δίκην ζῶντες, τὸ μὲν αἷμα λάπτουσιν, ἀγριωτάτων θηρίων τρόπον μιμούμενοι· τὰ πεπνιγμένα δὲ κατεσθίουσιν ἀφειδῶς. Σὺ δὲ ὁ τοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἐσθίων ἔχε τὸ μετ' εὐλαβείας ἐσθίειν. Καὶ περὶ μὲν βρωμάτων αὐτάρκως. 4.29 Περὶ Ἐνδύματος. Ἐνδυσις δέ σοι λιτὴ περικείμεθω, μὴ πρὸς καλλωπισμὸν, ἀλλὰ πρὸς ἀναγκαίαν σκέπη· μηδὲ ἵνα χαννωθῆς, ἀλλ' ἵνα ἐν χειμῶνι θερμανθῆς, καὶ τοῦ σώματος τὴν ἀσχημοσύνην καλύπτῃς· μὴ προφάσει τοῦ τὴν ἀσχημοσύνην καλύπτειν, ταῖς περιέργοις στολαῖς εἰς ἑτέραν ἀσχημοσύνην ἐμπέσης. 4.30 Περὶ τῆς Ἀναστάσεως. Φείδου μοι, παρακαλῶ, τοῦ σώματος τούτου, καὶ γίνωσκε ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγερθήσῃ, μετὰ τοῦ σώματος τούτου κριθησόμενος. Εἰ δέ σοι τις ἀπιστίας λόγος ὑπεισέρχεται, ὡς ἀδυνάτου τοῦ πράγματος τυγχάνοντος· ἐκ τῶν καθ' ἑαυτὸν σκόπει τὰ μὴ φαινόμενα. Σὺ γὰρ αὐτὸς, εἶπέ μοι, πρὸ ἑκατὸν ἢ πλειόνων ἐτῶν, λόγισαι ποῦ ἦσθα; Ἐκ ποίας δὲ σμικροτάτης· καὶ εὐτελεστάτης ὑποστάσεως, εἰς τοσοῦτον ἡλικίας μέγεθος καὶ τοσαύτην ὠραιότητος ἀξίαν κατέστης; Εἶτα, ὁ τὸ μὴ ὂν εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν, τὸ ὂν ἤδη καὶ διαπεσὸν αὐθις ἀναστήσαι οὐ δύναται; Ὁ τὸν δι' ἡμᾶς σπειρόμενον σῖτον, κατ' ἐνιαυτὸν νεκρούμενον ἐγείρων· ἄρα ἡμᾶς αὐτοὺς, δι' οὓς κἀκεῖνος ἐγήγερται, δυσκόλως ἀναστήσει; Ὅρα ὅπως τὰ δένδρα νῦν ἐπὶ τοσοῦτοις μηνσὶν ἄκαρπα καὶ ἄφυλλα καθέστηκεν· ἀλλὰ ὅλα, τοῦ χειμῶνος παρελθόντος, αὐθις ὡσπερ ἐκ νεκρῶν ἀναβιοῖ. Οὐ πολλῶ μάλλον ἡμεῖς καὶ εὐκοπώτερον ἀναζησομεν; Ῥάβδος Μωσέως εἰς φύσιν ὄφρα ἀνοίκειον βουλή Θεοῦ μετεβλήθη· καὶ ἄνθρωπος, ὁ πεσὼν εἰς θάνατον, πάλιν εἰς ἑαυτὸν οὐκ ἀποκαθίσταται; 4.31 Μὴ πρόσεχε τοῖς

λέγουσιν ὅτι οὐκ ἐγείρεται τὸ σῶμα τοῦτο. Ἐγείρεται γάρ· καὶ μάρτυς Ἡσαΐας λέγων, Ἄναστήσονται οἱ νεκροὶ, καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις· καί, Πολλοὶ τῶν ἐν γῆς χώματι καθευδόντων ἀναστήσονται, κατὰ τὸν Δανιήλ· οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς αἰσχύνην αἰώνιον. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀναστήναι, πάντων ἐστὶν ἀνθρώπων· οὐχ ὁμοία δὲ πᾶσιν ἢ ἀνάστασις. Πάντες μὲν γὰρ αἰώνια λαμβάνομεν τὰ σώματα, ἀλλ' οὐχ ὅμοια ἅπαντες. Οἱ δίκαιοι μὲν γάρ, ἵνα διαιωνίζοντες ἀγγέλοις συγχορεύσωσιν· οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ, ἵνα εἰς αἰῶνα τῶν ἁμαρτημάτων ὑπομείνωσι τὴν βάσανον. 4.32 Περὶ Λουτροῦ. Διὰ τοῦτο προλαβὼν κατὰ φιλανθρωπίαν ὁ Κύριος λουτροῦ μετάνοιαν ἔδωκεν, ἵνα τὸ πολὺ τῶν ἁμαρτιῶν, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν φορτίον ἀπορρίψαντες καὶ ἀγίῳ Πνεύματι τὴν σφραγίδα λαβόντες, κληρονόμοι γενώμεθα ζωῆς αἰωνίου. Ἀλλὰ περὶ τοῦ λουτροῦ πρώην αὐτάρκως εἰρηκότες, ἐπὶ τὰ λείποντα τῶν εἰσαγωγικῶν μαθημάτων λοιπὸν ἔλθωμεν. 4.33 ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ. Ταῦτα δὲ διδάσκουσιν ἡμᾶς οἱ θεόπνευστοι γραφαὶ τῆς παλαιᾶς τε καὶ καινῆς διαθήκης. Εἷς γάρ ἐστὶν ὁ τῶν δύο διαθηκῶν Θεός, ὁ τὸν ἐν τῇ καινῇ φανέντα Χριστὸν ἐν τῇ παλαιᾷ προκαταγγείλας· ὁ διὰ νόμου καὶ προφητῶν εἰς Χριστὸν παιδαγωγήσας. Πρὸ γὰρ τοῦ ἔλθειν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον ἐφρουρούμεθα· καὶ ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν. Κἄν ποτε τῶν αἰρετικῶν ἀκούσης τινὸς βλασφημοῦντος νόμον ἢ προφήτας, ἀντίφθεγξαι τὴν σωτήριον φωνήν, λέγων· Οὐκ ἦλθεν Ἰησοῦς καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι. Καὶ φιλομαθῶς ἐπίγνωθι, καὶ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας, ποῖαι μὲν εἰσὶν αἱ τῆς παλαιᾶς διαθήκης βίβλοι, ποῖαι δὲ τῆς καινῆς. Καί μοι μηδὲν τῶν ἀποκρύφων ἀναγίνωσκε. Ὁ γὰρ τὰ παρὰ πᾶσιν ὁμολογούμενα μὴ εἰδὼς, τί περὶ τὰ ἀμφιβαλλόμενα ταλαιπωρεῖς μάτην; Ἀναγίνωσκε τὰς θείας γραφάς, τὰς εἴκοσι δύο βίβλους τῆς παλαιᾶς διαθήκης ταύτας, τὰς ὑπὸ τῶν ἑβδομήκοντα δύο Ἑρμηνευτῶν ἐρμηνευθείσας. 4.34 Ἀλεξάνδρου γὰρ τοῦ Μακεδόνων βασιλέως τελευτήσαντος καὶ τῆς βασιλείας εἰς τέσσαρας διαιρεθείσης ἀρχάς, εἷς τε τὴν Βαβυλωνίαν καὶ τὴν Μακεδονίαν, Ἀσίαν τε καὶ τὴν Αἴγυπτον· εἷς τῶν τῆς Αἰγύπτου βασιλευόντων, Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος, φιλολογώτατος γενόμενος βασιλεὺς καὶ τὰς κατὰ πανταχοῦ βίβλους συναθροίζων, παρὰ Δημητρίου τοῦ Φαληρέως, τοῦ τῆς βιβλιοθήκης προνοητοῦ, περὶ τῶν νομικῶν καὶ προφητικῶν θείων γραφῶν ἐπακούσας· καὶ πολὺ κάλλιον κρίνας, οὐ παρὰ ἀκόντων ἀναγκαστῶς τὰ βιβλία κτήσασθαι, ἀλλ' ἐξιλεώσασθαι δώροις μᾶλλον καὶ φιλίᾳ τοὺς ἔχοντας· καὶ γινώσκων, ὅτι τὸ μὲν ἀναγκαστὸν δολοῦται πολλάκις, ἀπροαιρέτως διδόμενον· τὸ δὲ ἐκ προαιρέσεως παρεχόμενον σὺν ἀληθείᾳ τῇ πάσῃ δωρεῖται· Ἐλεαζάρῳ τῷ τότε ἀρχιερεῖ πλεῖστα δῶρα πέμψας εἰς τὸν ἐνταῦθα τῶν Ἱεροσολύμων ναὸν, ἕξ κατὰ φυλὴν τῶν δώδεκα τοῦ Ἰσραὴλ φυλῶν, πρὸς ἑαυτὸν εἰς ἐρμηνείαν ἐποίησεν ἀποστεῖλαι. Εἶτα καὶ τοῦ, θείας ἢ μὴ τὰς βίβλους εἶναι λαμβάνων ἀπόπειραν, καὶ πρὸς τὸ μὴ συνδυάσαι πρὸς ἀλλήλους τοὺς ἀποσταλέντας ὑποπεύσας· ἐν τῇ λεγομένη Φάρῳ, τῇ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν κειμένη, τῶν παραγενομένων ἐρμηνευτῶν ἐκάστῳ ἴδιον οἶκον ἀπονείμας, ἐκάστῳ πάσας τὰς γραφάς ἐπέτρεψεν ἐρμηνεῦσαι. Τούτων δὲ ἐν ἑβδομήκοντα [καὶ] δύο ἡμέραις τὸ πρᾶγμα πληρωσάντων, τὰς ὁμοῦ πάντων ἐρμηνείας, ἃς κατὰ διαφόρους οἴκους ἀλλήλοις μὴ προσιέντες ἐποίησαντο, συναγαγὼν ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐ μόνον ἐν νοήμασιν, ἀλλὰ καὶ ἐν λέξεσιν εὗρεν συμφώνους. Οὐ γὰρ εὐρεσιλογία καὶ κατασκευὴ σοφισμάτων ἀνθρωπίνων ἦν τὸ γινόμενον· ἀλλ' ἐκ Πνεύματος ἀγίου ἢ τῶν ἀγίῳ Πνεύματι λαληθειῶν θείων γραφῶν ἐρμηνεία συνετελεῖτο. 4.35 Τούτων τὰς εἴκοσι δύο βίβλους ἀναγίνωσκε· πρὸς δὲ τὰ ἀπόκρυφα μηδὲν ἔχε κοινόν. Ταύτας μόνας μελέτα σπουδαίως, ἃς καὶ ἐν Ἐκκλησίᾳ μετὰ παρῤῥησίας ἀναγινώσκομεν. Πολύ σου φρονιμώτεροι καὶ εὐλαβέστεροι ἦσαν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐπίσκοποι, οἱ τῆς Ἐκκλησίας προστάται, οἱ ταύτας παραδόντες. Σὺ οὖν, τέκνον τῆς Ἐκκλησίας ὦν, μὴ

παραχάραττε τοὺς θεσμούς. Καὶ τῆς μὲν παλαιᾶς διαθήκης, καθὼς εἴρηται, τὰς εἴκοσι δύο μελέτα βίβλους· ἄς, εἰ φιλομαθῆς τυγχάνεις, ἐμοῦ λέγοντος, ὀνομαστὶ μεμνήσθαι σπούδασον. Τοῦ νόμου μὲν γὰρ εἰσιν αἱ Μωσέως πρῶται πέντε βίβλοι, Γένεσις, Ἔξοδος, Λευιτικὸν, Ἀριθμοὶ, Δευτερονόμιον· ἐξῆς δὲ, ἡ Ἰησοῦ υἱοῦ Ναυῆ· καὶ τὸ τῶν Κριτῶν βιβλίον μετὰ τῆς Ῥούθ, ἔβδομον ἀριθμούμενον. Τῶν δὲ λοιπῶν ἱστορικῶν βιβλίων, ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα τῶν Βασιλειῶν μία παρ' Ἑβραίοις ἐστὶ βίβλος· μία δὲ καὶ ἡ τρίτη καὶ ἡ τετάρτη. Ὁμοίως δὲ παρ' αὐτοῖς καὶ τῶν Παραλειπομένων ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα μία τυγχάνει βίβλος· καὶ τοῦ Ἔσδρα ἡ πρώτη καὶ ἡ δευτέρα μία λελόγισται· δωδεκάτη δὲ βίβλος ἡ Ἐσθήρ. Καὶ τὰ μὲν ἱστορικὰ ταῦτα. Τὰ δὲ στιχηρὰ τυγχάνει πέντε· Ἰώβ, καὶ βίβλος Ψαλμῶν, καὶ Παροιμίαι, καὶ Ἐκκλησιαστής, καὶ Ἄισμα ἁσμάτων ἑπτακαίδέκατον βιβλίον. Ἐπὶ δὲ τούτοις τὰ προφητικὰ πέντε· τῶν δώδεκα προφητῶν μία βίβλος, καὶ Ἡσαΐου μία, καὶ Ἰερεμίου μετὰ Βαροῦχ, καὶ Θρήνων, καὶ Ἐπιστολῆς· εἶτα Ἰεζεκιήλ, καὶ ἡ τοῦ Δανιήλ, εἰκοσθηδευτέρα βίβλος τῆς παλαιᾶς διαθήκης. 4.36 Τῆς δὲ καινῆς διαθήκης, τὰ τέσσαρα μόνον εὐαγγέλια· τὰ δὲ λοιπὰ ψευδεπίγραφα καὶ βλαβερὰ τυγχάνει. Ἔγραψαν καὶ Μανιχαῖοι κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον, ὅπερ εὐωδία τῆς εὐαγγελικῆς ἐπωνυμίας ἐπικεχρωσμένον, διαφθείρει τὰς ψυχὰς τῶν ἀπλουστέρων. Δέχου δὲ καὶ τὰς Πράξεις τῶν δώδεκα ἀποστόλων. Πρὸς τούτοις δὲ καὶ τὰς ἑπτὰ, Ἰακώβου, καὶ Πέτρου, καὶ Ἰωάννου, καὶ Ἰούδα καθολικὰς ἐπιστολάς· ἐπισφράγισμα δὲ τῶν πάντων, καὶ μαθητῶν τὸ τελευταῖον, τὰς Παύλου δεκατέσσαρας ἐπιστολάς. Τὰ δὲ λοιπὰ πάντα, ἐν δευτέρῳ κείσθω. Καὶ ὅσα [μὲν] ἐν ἐκκλησίαις μὴ ἀναγινώσκεται, ταῦτα μὴδὲ κατὰ σαυτὸν ἀναγίνωσκε, καθὼς ἤκουσας. Καὶ τὰ μὲν περὶ τούτων, ταῦτα. 4.37 Φεῦγε δὲ πᾶσαν διαβολικὴν ἐνέργειαν, καὶ μὴ πείθου τῷ δράκοντι τῷ ἀποστάτῃ, ὃς ἐξ ἀγαθῆς ὑποστάσεως αὐτοπροαίρετον ἔσχε τὴν μεταβολήν· ὃς ἀναπεῖσαι μὲν δύναται τοὺς θέλοντας, ἀναγκάσαι δὲ οὐδένα. Καὶ μῆτε ἀστρολογίαις, μῆτε ὀρνεοσκοπίαις, μῆτε κληδόσι πρόσεχε, μὴδὲ ταῖς μυθώδεσι τῶν Ἑλλήνων μαντεῖαις. Φαρμακίαν, καὶ ἐπαοιδίαν, καὶ τὰ νεκρομαντειῶν παρανομώτατα πράγματα, μὴδὲ μέχρις ἀκοῆς παραδέχου. Ἀπόστηθι παντὸς ἀκολασίας εἶδους, μῆτε γαστριμαργῶν, μῆτε φιληδονῶν, ὑπεράνω τε φιλαργυρίας ἀπάσης καὶ τοῦ τοκίζειν γενόμενος. Μῆτε δὲ θεωριῶν ἔθνηκοις ἀθροίσμασι παράβαλλε· μῆτε ἐπιδέσμασιν ἐν νόσοις χρῆσι ποτέ. Ἀποστρέφου δὲ πᾶσαν καὶ τοῦ καπηλοδυτεῖν χυδαιότητα. Καὶ μῆτε εἰς Σαμαρειτισμὸν ἢ Ἰουδαϊσμὸν ἐκπέσης· ἐλυτρώσατο γὰρ σε λοιπὸν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Πάσης σαββάτων παρατηρήσεως ἀπόστηθι· καὶ τοῦ, κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν τι εἶναι τῶν ἀδιαφόρων βρωμάτων. Ἐξαιρέτως δὲ μίσει πάντα τὰ συνέδρια τῶν παρανόμων αἰρετικῶν. Καὶ παντοίως τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν ἀσφαλίζου, νηστεῖαις, προσευχαῖς, ἐλεημοσύναις, καὶ θείων λογίων ἀναγνώσμασιν, ἵνα μετὰ σωφροσύνης καὶ δογμάτων εὐσεβῶν, τὸν ἐπίλοιπον ἐν σαρκὶ βιώσας χρόνον, τῆς μιᾶς τοῦ λουτροῦ σωτηρίας ἀπολαύσης· στρατολογηθεὶς δὲ οὕτως ἐν οὐρανίαις στρατιαῖς τῷ Πατρὶ καὶ Θεῷ, καὶ τῶν οὐρανίων καταξιωθῆς στεφάνων· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 5.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Ε΄ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ, Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους· Ἔστι δὲ πίστις ἐλπίζομένων ὑπόστασις πραγμάτων, ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. Ἐν ταύτῃ γὰρ ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι, καὶ τὰ ἐξῆς. 5.1 Ἦλίκον ὑμῖν ἀξίωμα δίδωσιν ὁ Κύριος, ἀπὸ [τοῦ] Κατηχουμένων τάγματος εἰς τὸ τῶν Πιστῶν μετατιθεμένοις. Παῦλος ὁ ἀπόστολος παριστάς φησι, Πιστὸς ὁ Θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Θεοῦ γὰρ πιστοῦ καλουμένου, καὶ σὺ ταύτην τὴν προσηγορίαν λαμβάνεις, μέγα λαμβάνων ἀξίωμα. Ὡσπερ γὰρ καλεῖται ὁ Θεὸς ἀγαθός, καὶ δίκαιος, καὶ παντοκράτωρ, καὶ δημιουργὸς τῶν ὄλων, οὕτω καὶ πιστός. Λόγισαι τοίνυν εἰς ὅποιον ἀξίωμα ἀναβαίνεις, Θεοῦ

μέλλων προσηγορίας γίνεσθαι κοινωνός. 5.2 Ὡδε οὖν ζητεῖται λοιπὸν, ἵνα τις ἐξ ὑμῶν πιστὸς ἐκ συνειδήσεως εὐρεθῆ. Ἄνδρα γὰρ πιστὸν ἔργον ἐστὶν εὐρεῖν· οὐκ ἵνα ἐμοὶ δείξης σου τὴν συνείδησιν, (οὐ γὰρ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας ἀνακρίνεσθαι μέλλεις) ἀλλ' ἵνα τῷ Θεῷ δείξης τῆς πίστεως τὸ ἄδολον, τῷ ἐτάζοντι νεφροὺς καὶ καρδίας, καὶ γινώσκοντι τοὺς διαλογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων. Μέγα τι πράγμα ἐστὶ πιστὸς ἀνὴρ, παντὸς πλουσίου τυγχάνων πλουσιώτερος. Τοῦ πιστοῦ γὰρ ὄλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων, τῷ ὑπερφρονεῖν αὐτὰ καὶ καταπατεῖν. Οἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸ φαινόμενον πλουτοῦντες, καὶ πολλὰ κεκτημένοι πένητές εἰσι τὴν ψυχὴν· ὅσω γὰρ πολλὰ συναγοῦσι, τοσοῦτω τῇ τῶν λειπόντων ἐπιθυμία τήκονται. Ὁ δὲ πιστὸς ἀνὴρ, τὸ παραδοξότατον, ἐν πενία πλουτεῖ· εἰδὼς γὰρ ὅτι δεῖ μόνον ἔχειν σκεπάσματα καὶ τροφάς, καὶ τούτοις ἀρκούμενος, πεπάτηκε τὸν πλοῦτον. 5.3 Καὶ οὐ παρ' ἡμῖν γε μόνοις, τοῖς τὴν τοῦ Χριστοῦ προσηγορίαν ἔχουσιν, μέγα τὸ τῆς πίστεως ἐστὶν ἀξίωμα· ἀλλὰ γὰρ καὶ πάντα τὰ ἐν τῷ κόσμῳ τελούμενα, καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀλλοτρίων τῆς Ἐκκλησίας, τῇ πίστει τελεῖται. Πίστει γαμικοὶ νόμοι τοὺς ἀπεξενωμένους συνάπτουσιν εἰς ταῦτόν· καὶ ἄνθρωπος ἀλλότριος σωμάτων καὶ χρημάτων [ἀλλοτρίων], διὰ τὴν ἐν γαμικοῖς συμβολαίοις πίστιν, γίνεται κοινωνός. Πίστει καὶ γεωργία συνίσταται· ὁ γὰρ μὴ πιστεύων λήψεσθαι καρποφορίαν, οὐχ ὑπομένει τοὺς καμάτους. Πίστει θαλαττεύοντες ἄνθρωποι, μικροτάτῳ ξύλῳ πιστεύσαντες, τὴν ἄστατον τῶν κυμάτων φορὰν τοῦ στερότατου στοιχείου, τῆς γῆς, ἀντικαταλλάττονται· ἀδήλοις ἑαυτοὺς ἐπιδίδόντες ἐλπίσι, καὶ πάσης ἀγκύρας ἀσφαλεστέραν ἐπαγόμενοι τὴν πίστιν. Κατὰ πίστιν συνέστηκε τοίνυν τὰ πλεῖστα τῶν ἀνθρώπων πράγματα· καὶ οὐ παρ' ἡμῖν μόνοις τοῦτο πεπίστευται, ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῖς ἔξωθεν, καθὼς εἴρηται· κἂν γὰρ μὴ δέχωνται τὰς γραφάς, οἰκεία δέ τινα προσφέρωσι διδάγματα, πίστει κάκεῖνα παραδέχονται. 5.4 Ἐπὶ τὴν πίστιν ὑμᾶς τὴν ἀληθῆ καλεῖ καὶ ἡ σήμερον ἀνάγνωσις γενομένη, τὴν ὁδὸν ὑμῖν παραστήσασα, πῶς δεῖ τῷ Θεῷ καὶ ὑμᾶς εὐαρεστῆσαι· φησὶ γὰρ, ὅτι χωρὶς πίστεως ἀδύνατόν ἐστιν εὐαρεστῆσαι. Πότε γὰρ προθήσεται ἄνθρωπος δουλεῦσαι τῷ Θεῷ, μὴ πιστεύων, ὅτι γίνεται μισθαποδότης; πότε παρθενεῦσει κόρη, καὶ σωφρονήσει νέος, μὴ πιστεύων, ὅτι τῆς ἀγνείας ἀμάραντός ἐστὶ στέφανος; Ὁφθαλμὸς πάσης συνειδήσεως φωτιστικός ἐστὶν ἢ πίστις, καὶ συνέσεως ἐμποητικός. Λέγει γὰρ ὁ προφήτης· Καὶ ἐὰν μὴ πιστεύσητε, οὐδὲ μὴ συνῆτε. Ἐμφράττει στόματα λεόντων ἢ πίστις, κατὰ τὸν Δανιήλ· φησὶ γὰρ ἡ γραφὴ περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἀνηνέχθη Δανιήλ ἐκ τοῦ λάκκου, καὶ πᾶσα διαφθορὰ οὐχ εὐρέθη ἐν αὐτῷ, ὅτι ἐπίστευσεν ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ· Ἔστι τι τοῦ διαβόλου δεινότερον; ἀλλὰ καὶ πρὸς τοῦτον οὐδὲν ἕτερον ὄπλον ἔχομεν ἢ τὴν πίστιν, ἀσώματον θυρεὸν κατ' ἐχθροῦ μὴ φαινομένου. Ἀποστέλλει μὲν γὰρ βέλη ποικίλα καὶ κατατοξεύει ἐν σκοτομήνῃ τοὺς μὴ νήφοντας· ἀλλ' ἐπειδὴ μὴ φαίνεται ὁ ἐχθρὸς, περίβλημα κραταῖον ἔχομεν τὴν πίστιν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον λέγοντα· Ἐν πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνήσεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ Πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι. Πεπυρωμένον πολλακίς βέλος ἐπιθυμίας αἰσχροῦς ἡδονῆς ἐκ διαβόλου πέμπεται· ἀλλ' ἢ πίστις ὑπογράφουσα τὴν κρίσιν, καταψύξασα τὸν νοῦν, σβέννυσι τὸ βέλος. 5.5 Καὶ πολὺς ὁ περὶ τῆς πίστεως λόγος, καὶ οὐκ ἀρκετὸς ἡμῖν ὁ πᾶς τῆς ἡμέρας διηγουμένοις χρόνος. Αὐτάρκης δὲ νῦν τέως ἡμῖν ἔστω τῶν ἐκ τῆς παλαιᾶς τύπων μόνος Ἀβραάμ, ἐπειδὴ κάκεῖνου γεγόναμεν υἱοὶ διὰ τῆς πίστεως. Ἐκεῖνος οὐκ ἐξ ἔργων μόνον ἐδικαιώθη, ἀλλ' ἐκ πίστεως. Πολλὰ μὲν γὰρ κατῴρθωσεν· ἀλλ' οὐδέ ποτε φίλος Θεοῦ ἐκλήθη, ἀλλ' ὅτε ἐπὶ στευσε. Καὶ πᾶν δὲ ἔργον αὐτοῦ κατὰ πίστιν τετέλεσται. Κατέλιπε γονέας διὰ πίστιν· κατέλιπε πατρίδα, καὶ χώραν καὶ οἰκίαν διὰ τὴν πίστιν. Ὡσπερ οὖν ἐκεῖνος ἐδικαιώθη, καὶ σὺ δικαιοῦθητι. Νεκρὸς ἦν λοιπὸν τῷ σώματι πρὸς τεκνογονίαν· πρεσβύτης γὰρ ἦν, καὶ πρεσβύτιδα λοιπὸν ἔσχε τὴν γαμετὴν Σάρραν, καὶ τεκνογονίας ἐλπίς οὐδεμία

κατελείπετο. Ὁ Θεὸς τῷ πρεσβύτῃ τεκνογονίαν ἐπαγγέλλεται· καὶ μὴ ἀσθενήσας τῇ πίστει ὁ Ἀβραάμ, καὶ κατανοήσας τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νεκρωμένον· οὐ τῇ τοῦ σώματος ἀσθενείᾳ, ἀλλὰ τῇ δυνάμει τοῦ ἐπαγγέλλοντος προσέχων, πιστὸν ἠγησάμενος τὸν ἐπαγγειλάμενον, ὡσπερ ἐκ νεκρωμένων σωμάτων παραδόξως τὸ τέκνον ἐκτίησθε. Καὶ μετὰ τὸ κτήσασθαι κελευσθεὶς προσενέγκαι τὸν υἱὸν, [καὶ τοίγῃ ἀκούσας τὸ, Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοὶ σπέρμα,] προσέφερε τὸν υἱὸν τὸν μονογενῆ τῷ Θεῷ, πιστεύσας ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγεῖραι δύνανται ὁ Θεός. Καὶ συμποδίσας τὸν υἱὸν καὶ τοῖς ξύλοις ἐπιθεὶς, τῇ προαιρέσει μὲν προσήνεγκεν, ἀγαθωσύνη δὲ Θεοῦ τὸν υἱὸν ἔλαβε ζῶντα, ἀμνὸν αὐτῷ παραδόντος ὑπὲρ τοῦ τέκνου. Ἐπὶ τούτοις πιστὸς ὢν, ἐσφραγίσθη εἰς δικαιοσύνην καὶ περιτομὴν ἔλαβε, σφραγίδα τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ· λαβὼν ἐπαγγελίαν, ὅτι πατὴρ ἔσται πολλῶν ἐθνῶν. 5.6 Πῶς τοίνυν ἐστὶ πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν ὁ Ἀβραάμ, ἴδωμεν. Ἰουδαίων μὲν γὰρ ἐστὶν ὁμολογουμένως, διὰ τὴν κατὰ σάρκα διαδοχὴν· εἰ δὲ τῇ κατὰ σάρκα προσέχοιμεν, ψευδὲς εἰπεῖν ἀναγκασθησόμεθα τὸ λόγιον. Οὐκ ἐτι γὰρ κατὰ σάρκα ἡμῶν πάντων ἐστὶ πατὴρ· ἀλλ' ὁ τύπος τῆς ἐκείνου πίστεως πάντας ἡμᾶς υἱοὺς ποιεῖ τοῦ Ἀβραάμ. Πῶς καὶ τίνα τρόπον; Ἄπιστον παρὰ ἀνθρώποις τί, ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναί τινα· ὡσπερ ὁμοίως ἄπιστον καὶ τὸ, ἐκ νεκρωμένων πρεσβυτῶν τεκνογονίαν γενέσθαι. Ἀλλὰ Χριστοῦ καταγγελλομένου, ἐν ξύλῳ μὲν ἐσταυρωμένου, ἀποθανόντος δὲ καὶ ἀναστάντος, ἡμεῖς πιστεύομεν. Τῇ τοίνυν ὁμοιότητι τῆς πίστεως εἰς υἰοθεσίαν ἐρχόμεθα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ τότε μετὰ τὴν πίστιν, ὁμοίως ἐκείνῳ τὴν πνευματικὴν λαμβάνομεν σφραγίδα· ἀγίῳ Πνεύματι διὰ τοῦ λουτροῦ περιτεμνόμενοι, οὐ σώματος τὴν ἀκροβυστίαν, ἀλλὰ τὴν καρδίαν, κατὰ τὸν Ἱερεμίαν λέγοντα· Καὶ περιτεμεῖσθε τῷ Θεῷ τὴν ἀκροβυστίαν τῆς καρδίας ὑμῶν· καὶ κατὰ τὸν Ἀπόστολον· Ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ, συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι, καὶ τὰ ἐξῆς. 5.7 Ταύτην ἐὰν τηρήσωμεν τὴν πίστιν, ἀκατάγνωστοι ἐσόμεθα, καὶ παντοίοις ἀρετῶν εἶδεσι κοσμηθησόμεθα. Τοσοῦτον γὰρ ἰσχύει ἡ πίστις, ὡς καὶ ἀνθρώπους ἐπὶ θαλάσσης κουφίζειν περιπατοῦντας. Ἄνθρωπος ὅμοιος ἡμῖν ἦν ὁ Πέτρος, ἐξ αἵματος καὶ σαρκὸς συγκείμενος, καὶ ἐκ τῶν ὁμοίων τροφῶν διαγιγνώμενος· ἀλλ' εἰπόντι τῷ Ἰησοῦ, Ἐλθέ, πιστεύσας, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, πάσης κρητίδος ἀσφαλεστέραν ἐπὶ τοῖς ὕδασι ἔχων τὴν πίστιν, καὶ τὸ βαρὺ σῶμα τῇ κουφότητι τῆς πίστεως μετεωριζόμενος. Ἀλλὰ μέχρι μὲν οὗτο ἐπίστευσεν, ὑπὲρ τὸ ὕδωρ εἶχεν ἀσφαλῆ τὴν βάσιν· ὅτε δὲ ἐδίστασε, τότε ἤρξατο καταποντίζεσθαι. Χαυνομένης γὰρ κατὰ μέρος τῆς πίστεως, συγκατεσπᾶτο καὶ τὸ σῶμα. Καὶ συνιδῶν αὐτοῦ τὸ πάθος, ἔλεγεν ὁ τῶν ψυχῶν τὰ πάθη διορθούμενος Ἰησοῦς, Ὁλιγόπιστε, εἰς τί ἐδίστασας; Καὶ πάλιν, νευρωθεὶς ὑπὸ τοῦ κρατήσαντος αὐτοῦ τὴν δεξιάν, ἀφ' οὗ πάλιν ἐπίστευσε, χειραγωγούμενος ὑπὸ τοῦ δεσπότου, τὸν αὐτὸν ἐπὶ τῶν ὑδάτων ἀπέλαβε περίπατον. Τοῦτο γὰρ πλαγίως ἐμνημόνευσε τὸ εὐαγγέλιον, εἰπὼν, ὅτι Ἀναβάντων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὸ πλοῖον. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι διακολυμβήσας ὁ Πέτρος ἀναβέβηκεν· ἀλλὰ δίδωσι νοεῖν, ὅτι ὅσον ἤλθε πρὸς τὸν Ἰησοῦν διάστημα, τοσοῦτον ἐπιστρέψας, πάλιν ἀνέβη ἐπὶ τὸ πλοῖον. 5.8 Τοσοῦτον δὲ ἔχει δυνάμει ἡ πίστις, ὡστε οὐ μόνος ὁ πιστεύων σώζεται, ἀλλὰ γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι ἄλλων πιστευσάντων ἐσώθησαν. Οὐκ ἦν πιστὸς ὁ παραλυτικὸς ὁ ἐν Καπαρναούμ· ἀλλ' οἱ βαστάζοντες καὶ χαλάσαντες διὰ τῶν κεράμων, ἐπίστευον. Συνενόσει γὰρ τῷ σώματι τοῦ νοσοῦντος καὶ ἡ ψυχὴ. Καὶ μὴ με νομίσης ἐκείνου κατηγορεῖν μάτην· αὐτὸ τὸ εὐαγγέλιον εἶρηκεν· Ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς, οὐ τὴν πίστιν αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ παραλυτικῷ, Ἐγειρε. Οἱ βαστάζοντες ἐπίστευσαν, καὶ ὁ παραλυτικὸς ἀπήλαυσε τῆς ἰάσεως. 5.9 Καὶ θέλεις ἰδεῖν ἀσφαλέστερον, ὅτι πιστεσιν ἄλλων ἄλλοι διασώζονται; Ἐτελεύτησεν ὁ Λάζαρος· παρεληλύθει μία καὶ δευτέρα καὶ τρίτη ἡμέρα· διελύθη τὰ νεῦρα αὐτοῦ, καὶ σηπεδῶν λοιπὸν ἐπενέμετο τὸ σῶμα. Πῶς ἐδύνατο πιστεῦσαι

νεκρὸς τετραήμερος καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ παρακαλέσαι τὸν λυτρωτὴν; Ἄλλ' ὅπερ ἔλειπε τῷ τετελευτηκότι, τοῦτο διὰ τῶν γνησίων ἀδελφῶν ἐπληροῦτο. Ἐλθόντι [γὰρ] τῷ Κυρίῳ προσέπεσεν ἡ ἀδελφή· καὶ λέγοντι, Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; ἀποκριναμένης ἐκείνης, Κύριε ἤδη ὄζει, τεταρταῖος γὰρ ἐστὶ, φησὶν ὁ Κύριος, Ἐὰν πιστεύσης, ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· μονονουχὶ λέγων ὅτι, σὺ τοῦ νεκροῦ τὸ λεῖπον τῆς πίστεως ἀναπλήρωσον. Καὶ τοσοῦτον ἴσχυσε τῶν ἀδελφῶν ἡ πίστις, ὥστε τὸν νεκρὸν ἐξ ἄδου πυλῶν ἀνεκαλέσατο. Εἶτα ἕτεροι ὑπὲρ ἐτέρων πιστεύσαντες, ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι ἴσχυσαν· σὺ δὲ, ἐὰν ὑπὲρ σεαυτοῦ πιστεύσης εἰλικρινῶς, ἄρ' οὐχὶ μᾶλλον ὠφελήθησιν; Ἀλλὰ κἂν ἄπιστος ἦς ἢ ὀλιγόπιστος, φιλάνθρωπός ἐστιν ὁ Κύριος, συμπεριφέρεταί σοι μετανοοῦντι. Μόνον εἶπε καὶ αὐτὸς εὐγνωμόνως· Πιστεύω, Κύριε, βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. Εἰ δὲ καὶ πιστὸς εἶναι νομίζεις, ἀλλ' οὐπω τὸ τέλειον τῆς πίστεως ἔχεις· χρεῖα καὶ σοι κατὰ τοὺς Ἀποστόλους εἰπεῖν· Κύριε, πρόσθεος ἡμῖν πίστιν. Τὸ μὲν γὰρ τι παρὰ σεαυτοῦ ἔχεις, τὸ δὲ τι παρ' ἐκείνου πολὺ λαμβάνεις. 5.10 Τὸ γὰρ τῆς πίστεως ὄνομα ἐν μὲν ἐστὶ κατὰ τὴν προσηγορίαν, διχῆ δὲ διαιρεῖται. Ἔστι μὲν γὰρ ἐν εἶδος τῆς πίστεως, τὸ δογματικὸν, συγκατάθεσιν [τῆς] ψυχῆς ἔχον περὶ τοῦδέ τινος· καὶ ὠφελεῖ τὴν ψυχὴν, καθὼς φησὶν ὁ Κύριος· Ὁ ἀκούων μου τὰ ῥήματα, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται. Καὶ πάλιν· Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν, οὐ κρίνεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ὡς μεγάλης Θεοῦ φιλάνθρωπίας· οἱ δίκαιοι μὲν γὰρ ἐν πολλοῖς ἔτεσιν εὐηρέστησαν· ὅπερ δὲ ἐκεῖνοι, δι' εὐαρεστήσεως πολλῶν ἐτῶν κατορθώσαντες, ἐκτήσαντο, τοῦτό σοι νῦν Ἰησοῦς διὰ μιᾶς ὥρας χαρίζεται. Ἐὰν γὰρ πιστεύσης, ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ἠγείρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ καὶ μετατεθήσῃ εἰς [τὸν] παράδεισον, ὑπὸ τοῦ τὸν ληστὴν εἰς παράδεισον εἰσαγαγόντος. Καὶ μὴ ἀπιστήσης εἰ δυνατόν ἐστιν. Ὁ γὰρ τὸν ληστὴν διὰ μιᾶς ὥρας πιστεύσαντα σώσας ἐν τῷ ἀγίῳ τούτῳ Γολγοθᾶ, ὁ αὐτὸς καὶ σε πιστεύσαντα διασώσει. 5.11 Δεύτερον δὲ ἐστὶν εἶδος πίστεως, τὸ ἐν χάριτος μέρει παρὰ τοῦ Χριστοῦ δωρούμενον. Ὡς μὲν γὰρ διὰ τοῦ Πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλω δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἐτέρω δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰαμάτων. Αὕτη τοίνυν, ἡ κατὰ χάριν δωρουμένη πίστις ἐκ τοῦ Πνεύματος, οὐ δογματικὴ μόνον ἐστὶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνεργητικὴ. Ὅς γὰρ ἂν ἔχη τὴν πίστιν ταύτην, ἐρεῖ τῷ ὄρει τούτῳ, Μετάβα ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ μεταβήσεται. Ὅταν γὰρ κατὰ πίστιν εἴπῃ τόδε τις, πιστεύων ὅτι γίνεται, καὶ μὴ διακριθῆ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τότε λαμβάνει τὴν χάριν. Καὶ περὶ τῆς πίστεως ταύτης εἴρηται τό, Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως μικρὸς μὲν ἐστὶ τὸ μέγεθος, διάπυρος δὲ τὴν ἐνέργειαν, καὶ ἐν ὀλίγῃ ἐσπαρμένος περιγραφῆ μεγάλους κλάδους περιέχει, ὅς ἀξυθηεῖς δύναται καὶ τὰ πετεινὰ σκεπάζειν· οὕτω καὶ ἡ πίστις ἐν τῇ ψυχῇ ἐν ὀξυτάτῃ ῥοπῇ τὰ μέγιστα κατορθοῖ. Περὶ Θεοῦ μὲν γὰρ φαντάζεται, καὶ Θεὸν κατοπτρεύει, καθὼς ἐγχωρεῖ τῇ πίστει φωτισθεῖσα· κόσμου τε τὰ πέρατα περιπολεῖ, καὶ πρὸ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος τούτου τὴν κρίσιν ἤδη βλέπει, καὶ τὴν μισθαποδοσίαν τῶν ἐπαγγελιῶν. Ἔχε τοίνυν τὴν παρὰ σεαυτοῦ πίστιν, τὴν εἰς αὐτόν· ἵνα λάβῃς καὶ παρ' ἐκείνου, τὴν τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐνεργητικὴν. 5.12 Πίστιν δὲ ἐν μαθήσει καὶ ἀπαγγελίᾳ κτῆσαι καὶ τήρησον μόνην, τὴν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας νυνὶ σοι παραδιδομένην, τὴν ἐκ πάσης γραφῆς ὠχυρωμένην. Ἐπειδὴ γὰρ οὐ πάντες δύνανται τὰς γραφὰς ἀναγινώσκειν, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἰδιωτεῖα, τοὺς δὲ ἀσχολία τις ἐμποδίζει πρὸς τὴν γνώσιν· ὑπὲρ τοῦ, μὴ τὴν ψυχὴν ἐξ ἀμαθίας ἀπολέσθαι, ἐν ὀλίγοις τοῖς στίχοις τὸ πᾶν δόγμα τῆς πίστεως περιλαμβάνομεν. Ὅπερ καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς λέξεως μνημονεῦσαι ὑμᾶς βούλομαι καὶ παρ' ἑαυτοῖς μετὰ πάσης σπουδῆς ἀπαγγεῖλαι, οὐκ εἰς χάρτας ἀπογραφομένους, ἀλλ' ἐν καρδίᾳ τῇ μνήμη στηλογραφοῦντας· φυλαττομένους ἐν τῷ μελετᾶν, μή πού τις Κατηχούμενος

ἐπακούση τῶν παραδεδομένων· ἔχειν δὲ ταύτην ἐφόδιον ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ τῆς ζωῆς καὶ παρὰ ταύτην ἄλλην μηκέτι δεξασθαι· μήτε ἂν ἡμεῖς αὐτοὶ μεταθέμενοι, τοῖς νῦν διδασκομένοις ἐναντιολογῶμεν· μήτε ἂν ἄγγελος ἐναντίος, εἰς ἄγγελον φωτὸς μετασηματισθεὶς, πλανῆσαι σε βούληται. Κἂν γὰρ ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγγελίσθηται ὑμῖν, παρ' ὃ νῦν παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. Καὶ τέως μὲν ἐπ' αὐτῆς τῆς λέξεως ἀκούων, μνημόνευσον τῆς Πίστεως, ἐκδέχου δὲ κατὰ τὸν δέοντα καιρὸν τὴν ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν περὶ ἐκάστου τῶν ἐγκειμένων σύστασιν. Οὐ γὰρ ὡς ἔδοξεν ἀνθρώποις συνετέθη τὰ τῆς Πίστεως· ἀλλ' ἐκ πάσης γραφῆς τὰ καιριώτατα συλλεχθέντα, μίαν ἀναπληροῖ τὴν τῆς Πίστεως διδασκαλίαν. Καὶ ὄνπερ τρόπον ὁ τοῦ σινάπεως σπόρος, ἐν μικρῷ κόκκῳ πολλοὺς περιέχει τοὺς κλάδους· οὕτω καὶ ἡ Πίστις αὕτη, ἐν ὀλίγοις ῥήμασι, πᾶσαν τὴν ἐν τῇ παλαιᾷ καὶ καινῇ τῆς εὐσεβείας γνῶσιν ἐγκεκόλπισται. Βλέπετε οὖν, ἀδελφοὶ, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ἃς νῦν παραλαμβάνετε, καὶ ἀπογράψασθε αὐτὰς εἰς τὸ πλάτος τῆς καρδίας ὑμῶν. 5.13 Τηρήσατε μετ' εὐλαβείας, μὴ που συλήση τινὰς χαυνωθέντας ὁ ἐχθρὸς μή· τις αἰρετικὸς παρατρέψη τι τῶν παραδιδόμενων [ὑμῖν]. Πίστις μὲν γὰρ ἔστι τὸ βαλεῖν τὸ ἀργύριον ἐπὶ τὴν τράπεζαν, [ὅπερ ἡμεῖς νῦν πεποιήκαμεν] Θεὸς δὲ παρ' ὑμῶν ἀπαιτεῖ τῆς παρακαταθήκης τοὺς λόγους. Διαμαρτύρομαι, καθὼς φησιν ὁ Ἀπόστολος, ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν, τηρῆσαι ταύτην ὑμᾶς τὴν παραδεδομένην Πίστιν ἄσπιλον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Θησαυρὸς ζωῆς νῦν σοι παρεδόθη, καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ ζητεῖ τὴν παρακαταθήκην ὁ δεσπότης· ἦν καιροῖς ἰδίῳ δείξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ Κύριος τῶν κυριευόντων· ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον· ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται· ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 6.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ἘΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ, Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα περὶ ΘΕΟΥ ΜΟΝΑΡΧΙΑΣ, εἰς τό, ΠΙΣΤΕΥΩ ΕἰΣ ἘΝΑ ΘΕΟΝ· καὶ ΠΕΡΙ ΑἰΡΕΣΕΩΝ. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἡσαίου· ἐγκαινίζεσθε πρὸς με νῆσοι. Ἰσραὴλ σώζεται ὑπὸ Κυρίου σωτηρίαν αἰώνιον· οὐκ αἰσχυνθήσονται, οὐδ' οὐ μὴ ἐντραπῶσιν ἕως τοῦ αἰῶνος, καὶ τὰ ἐξῆς. 6.1 ΕΥΛΟΓΗΤΟΣ ὁ Θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· [εὐλογητὸς καὶ ὁ τούτου μονογενὴς Υἱός]. Ἄμα γὰρ τῷ νοεῖσθαι Θεὸς, νοεῖσθω καὶ Πατὴρ· ἵνα ἀδιαίρετος ἡ Πατὴρ καὶ Υἱὸς σὺν ἀγίῳ Πνεύματι δοξολογία τελεῖται. Οὐ γὰρ ἄλλην δόξαν Πατὴρ καὶ ἄλλην Υἱὸς ἔχει· ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν [τῷ ἀγίῳ Πνεύματι]. Ἐπειδὴ Πατὴρ ἐστὶν Υἱὸς μονογενὴς, καὶ Πατὴρ δοξαζομένου συναπολαύει τῆς δόξης καὶ ὁ Υἱός. Ἐπειδὴ δόξα υἱοῦ ἐκ τιμῆς πατρὸς αὐτοῦ· καὶ πάλιν υἱοῦ δοξολογουμένου, μεγάλως τιμᾶται ὁ τοῦ τοσοῦτου πατὴρ ἀγαθοῦ. 6.2 Καὶ ἡ μὲν διάνοια ὀξύτατα νοεῖ· ἡ δὲ γλῶσσα ῥημάτων δεῖται καὶ διηγήσεως πολλῆς τῶν μεταξὺ λόγων. Ἄμα μὲν γὰρ ὀφθαλμὸς χρόνον ἄστρων περιλαμβάνει πολύν· ἀλλ' ὅταν τὸ καθ' ἕκαστον διηγήσασθαι βουλευθῆ τις, τί μὲν ἐστὶ φωσφόρος, τί δὲ ἔσπερος, τί δὲ τὸ καθ' ἕν, πολλῶν ἐπιδεικνύει τῶν ῥημάτων. Πάλιν ὁμοίως, γῆν καὶ θάλασσαν καὶ πάντα τὰ τοῦ κόσμου τέρματα ἐν ὀξυτάτῃ ῥοπῇ περιλαμβάνει ἡ διάνοια· ἀλλ' ὅπερ ἐν ἀκαρεῖ νοεῖ, τοῦτο ἐν ῥήμασι πολλοῖς διηγεῖται. Μέγα μὲν οὖν καὶ τὸ ῥηθὲν παράδειγμα· ἀλλ' ἔτι ἀσθενὲς καὶ ἀνίσχυρον. Λέγομεν γὰρ οὐχ ὅσα δεῖ περὶ Θεοῦ [μόνῳ γὰρ αὐτῷ ταῦτα γνώριμα], ἀλλ' ὅσα κεχώρηκεν ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ ὅσα ἡ ἡμετέρα ἀσθένεια βαστάσαι δύναται. Οὐ γὰρ τὸ, τί ἐστὶ Θεὸς, ἐξηγουόμεθα· ἀλλ' ὅτι τὸ ἀκριβὲς περὶ αὐτοῦ οὐκ οἶδαμεν, μετ' εὐγνωμοσύνης ὁμολογοῦμεν. Ἐν τοῖς γὰρ περὶ Θεοῦ μεγάλῃ γνῶσιν, τὸ τὴν ἀγνωσίαν ὁμολογεῖν. Μεγαλύνετε τοίνυν τὸν Κύριον σὺν ἐμοὶ καὶ ὑψώσωμεν τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ αὐτὸ κοινῇ πάντες· ὁ γὰρ εἰς ἀδυνατεῖ. Μᾶλλον δὲ κἂν πάντες ὁμοῦ συναχθῶμεν, οὕπω τὸ καθ' ὃ δεῖ ποιήσομεν.

Οὐ λέγω τοὺς παρόντας ὑμᾶς μόνους, ἀλλὰ γὰρ κἂν πάσης τῆς οἰκουμένης ἐκκλησίας, τῆς τε νῦν οὔσης καὶ τῆς μελλούσης, πάντα τὰ θρέμματα συνέλθοι, τὸν ποιμένα κατ' ἀξίαν ὑμνήσαι οὐ δυνήσεται. 6.3 Μέγας ἦν Ἀβραάμ καὶ τίμιος· ἀλλὰ μέγας πρὸς ἀνθρώπους. Ὅτε δὲ πρὸς τὸν Θεὸν ἔφθασε, τότε φησὶν εὐγνωμότως ἀληθεύων, Ἐγὼ εἶμι γῆ καὶ σποδός. Οὐκ εἶπε, γῆ, καὶ ἐσίγησεν, ἵνα μὴ τὸ μέγα στοιχεῖον ἑαυτὸν ὀνομάσῃ· ἀλλὰ ἐπήγαγε, καὶ σποδός, ἵνα τὸ εὐδιάλυτον αὐτοῦ καὶ σαθρὸν παραστήσῃ. Ἔστι τι, φησὶ, σποδοῦ μικρότερον ἢ λεπτότερον; Λαβὲ [γάρ] φησι, τὴν σύγκρισιν σποδοῦ πρὸς οἰκίαν καὶ οἰκίας πρὸς πόλιν, καὶ πόλεως πρὸς ἐπαρχίαν, καὶ ἐπαρχίας πρὸς τὴν Ῥωμαίων χώραν, καὶ τῆς Ῥωμαίων χώρας πρὸς πᾶσαν τὴν γῆν καὶ πάντα τὰ τέρματα, πᾶσαν δὲ τὴν γῆν πρὸς τὸν ἐγκεκολλημένον αὐτὴν οὐρανόν· ἥτις τοσαύτην ἔχει πρὸς τὸν οὐρανὸν τὴν σύγκρισιν, ὅσην τὸ μέσον πρὸς πᾶσαν τὴν περιφέρειαν ἔχει τοῦ τροχοῦ [τοσαύτη γὰρ γῆς πρὸς οὐρανὸν ἢ σύγκρισις], καὶ τὸν πρῶτον οὐρανὸν τὸν φαινόμενον τοῦτον μικρότερον εἶναι νόησον τοῦ δευτέρου καὶ τὸν δεύτερον τοῦ τρίτου· [μέχρι γὰρ τούτων ὠνόμασεν ἢ γραφή· οὐχ ὅτι τοσοῦτοι μόνον τυγχάνουσιν, ἀλλ' ὅτι τοσοῦτους μόνους ἡμῖν γινῶναι συνέφερε], καὶ ὅταν εἴδῃς τῶ νῶ πάντας τοὺς οὐρανοὺς, οὐπω οὐδὲ οἱ οὐρανοὶ αἰνέσαι τὸν Θεὸν καθ' ὃ ἔστιν, δυνήσονται· οὐδ' ἂν βροντῆς μεγαλοφωνότερα ἠχήσωσιν. Εἰ δὲ τὰ τοσαῦτα κύτη τῶν οὐρανῶν τὸν Θεὸν ὑμνήσαι κατ' ἀξίαν οὐ δύνανται· πότε ἄρα γῆ καὶ σποδός, τὸ μικρότατον καὶ τῶν ὄντων ἐλαχιστότατον, ἄξιον ὕμνον ἀναπέμψαι τοῦ Θεοῦ δυνήσεται, [ἢ ἀξίως εἰπεῖν περὶ Θεοῦ] κατέχοντος τὸν γύρον τῆς γῆς, καὶ ἔχοντος τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ ὡς ἀκρίδας; 6.4 Εἴ τις ἐπιχειρεῖ τὰ περὶ Θεοῦ λέγειν, πρῶτον διηγείσθω τῆς γῆς τὰ τέρματα. Γῆν οἰκεῖς, καὶ τὸ τέλος τῆς σῆς οἰκίας, τῆς γῆς, οὐ γινώσκεις· καὶ πῶς τὸν κατασκευαστὴν ἀξίως νοῆσαι δυνήσῃ; Θεωρεῖς τοὺς ἀστέρας, τὸν δὲ ποιητὴν οὐ θεωρεῖς. Ἀριθμῆσαι τοὺς φαινομένους, καὶ τότε τὸν μὴ φαινόμενον ἐξήγησαι· τὸν ἀριθμοῦντα πλήθη ἄστρον καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλοῦντα. Σταγόνες ὑετῶν λαβροτέρων προσφάτως ἐπελθοῦσαι μικροῦ δεῖν ἀπώλεσαν ἡμᾶς. Ἀρίθμησον ταύτης μόνης τῆς πόλεως τὰς σταγόνας· καὶ οὐ λέγω τῆς πόλεως, ἀλλὰ τοῦ σοῦ δώματος εἰς μίαν ὥραν τὰς σταγόνας ἀρίθμησον, εἴ σοι δυνατόν· ἀλλὰ ἀδυνατῶν γινώσκεις σεαυτοῦ τὴν ἀσθένειαν. Ἐκ τούτου γινῶθι τοῦ Θεοῦ τὴν δύναμιν. Ἀριθμηταὶ γὰρ αὐτῶ καὶ σταγόνες ὑετῶν, αἰ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης οὐ νῦν χυθεῖσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰ πάντοτε. Ποίημα Θεοῦ ἥλιος, μέγα μὲν· μικρότατον δὲ πρὸς σύγκρισιν τοῦ παντὸς οὐρανοῦ. Ἐνατένισον πρῶτον ἡλίω, καὶ τότε τὸν δεσπότην πολυπραγμόνησον. Βαθύτερα σου μὴ ζήτηι, καὶ ἰσχυρότερα σου μὴ ἐξέταζε· ἃ προσετάγη σοι, ταῦτα διανοῦ. 6.5 Ἄλλ' ἔρεϊ τις, εἰ ἀκατάληπτός [ἔστιν] ἢ ὑπόστασις ἡ θεία, καὶ τί σὺ περὶ τούτων διηγῆ; Ἄρα οὖν ἐπειδὴ πάντα τὸν ποταμὸν ἐκπιεῖν ἀδυνατῶ, μηδὲ τὸ συμφέρον ἑμαυτῶ συμμέτρως λάβω; Ἄρα ἐπειδὴ πάντα τὸν ἥλιον τῆ τῶν ὀμμάτων καταστάσει χωρῆσαι οὐ δύναμαι, μηδὲ πρὸς τὴν ἑμαυτοῦ χρεῖαν αὐταρκες ἐμβλέψω; Ἦ καὶ ἐπειδὴ εἰς παράδεισον μέγιστον εἰσελήλυθα, καὶ πᾶσαν τὴν τῶν ἀκροδρῶν ὑπόστασιν φαγεῖν οὐ δύναμαι, βούλει με πεινῶντα τελείως ἐξελθεῖν; Αἰνῶ καὶ δοξάζω τὸν ἡμᾶς ποιήσαντα· κέλευσμα γὰρ θεῖόν ἐστι τὸ λέγον· Πᾶσα πνοὴ αἰνεσάτω τὸν Κύριον. Δοξάζειν τὸν δεσπότην, ἀλλ' οὐκ ἐξηγεῖσθαι νῦν ἐπιχειρῶ, εἰδὼς μὲν τοί γε ὅτι τοῦ δοξάζειν τῆς ἀξίας ἀπολειφθήσομαι, ἔργον δὲ εὐσεβείας ἠγούμενος τὸ κἂν ὄλως ἐπιχειρεῖν. Παραμυθεῖται γὰρ μου τὴν ἀσθένειαν ὁ Κύριος Ἰησοῦς λέγων, Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε. 6.6 Τί οὖν, ἔρεϊ τις, οὐ γέγραπται, ὅτι οἱ ἄγγελοι τῶν μικρῶν βλέπουσιν διὰ παντὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρός μου, τοῦ ἐν οὐρανοῖς; Ἀλλὰ βλέπουσιν οἱ ἄγγελοι, οὐ καθὼς ἔστιν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ καθόσον καὶ αὐτοὶ χωροῦσιν. Αὐτὸς γὰρ Ἰησοῦς ἔστιν ὁ λέγων, Οὐχ ὅτι τὸν Πατέρα τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ, οὗτος ἑώρακε τὸν Πατέρα. Βλέπουσιν [οὖν οἱ] ἄγγελοι καθ' ὃ

χωροῦσι, καὶ ἀρχάγγελοι καθ' ὃ δύνανται· Θρόνοι δὲ καὶ Κυριότητες, μειζόνως μὲν παρὰ τοὺς πρώτους, ἔλαττον δὲ τῆς ἀξίας. Μόνον δὲ βλέπειν δύναται ὡς χρῆ, ἅμα τῷ Υἱῷ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐκεῖνο γὰρ πάντα ἐρευνᾷ, [καὶ γινώσκει] καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ· ὡς γε καὶ ὁ μονογενὴς Υἱὸς γινώσκει καθ' ὃ δεῖ, ἅμα τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ, τὸν Πατέρα. Οὐδὲ γὰρ τὸν Πατέρα τις ἐπιγινώσκει, φησὶν, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς, καὶ ὃ ἂν ὁ Υἱὸς ἀποκαλύψῃ. Βλέπει γὰρ καθ' ὃ δεῖ καὶ ἀποκαλύπτει διὰ τοῦ Πνεύματος, καθ' ὃ ἕκαστος χωρεῖ, τὸν Θεόν· ἐπειδὴ καὶ τῆς θεότητός ἐστι τῆς πατρικῆς σὺν τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ κοινωνός ὁ Υἱὸς ὁ μονογενής. Ὁ γεννηθεὶς [ἀπαθῶς πρὸ τῶν χρόνων αἰώνιων] οἶδε τὸν γεννήσαντα, καὶ ὁ γεννήσας οἶδε τὸν γεγεννημένον. Ἀγγέλων τοίνυν ἀγνοούντων, (κατὰ γὰρ τὴν οἰκείαν ἐκάστῳ δύναμιν ἀποκαλύπτει [σὺν τῷ Πνεύματι], διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ὁ μονογενής, ὡς εἰρήκαμεν) μηδεὶς ἀνθρώπων ἐπαισχυνέσθω τὴν ἀγνοίαν ὁμολογεῖν. Λαλῶ νῦν ἐγὼ καὶ πάντες κατὰ καιρόν· ἀλλὰ τὸ πῶς λαλοῦμεν, ἀδυνατοῦμεν εἰπεῖν. Πῶς οὖν τὸν δόντα τὸ λαλεῖν δύναμαι διηγῆσασθαι; Ὁ ψυχὴν ἔχων ἐγὼ, καὶ τοὺς χαρακτήρας αὐτῆς εἰπεῖν μὴ δυνάμενος, πῶς τὸν δοτήρα τῆς ψυχῆς ἐξεῖπεῖν δυνήσομαι; 6.7 Αὐτάρκες ἡμῖν εἰς εὐσέβειαν ἔσται τοῦτο μόνον, τὸ εἰδέναι ὅτι Θεὸν ἔχομεν. Θεὸν ἕνα, Θεὸν ὄντα, ἀεὶ ὄντα· ὅμοιον ἀεὶ ἑαυτῷ ὄντα· οὐ πατὴρ οὐκ ἔστιν ἄλλος· οὐ μηδεὶς ἰσχυρότερος, ὃν οὐδεὶς διαδεξάμενος ἐκβάλλει τῆς βασιλείας· τὸν πολυώνυμον καὶ παντοδύναμον καὶ μονοειδῆ τὴν ὑπόστασιν. Οὐ γὰρ ὅτι καλεῖται ἀγαθὸς καὶ δίκαιος καὶ παντοκράτωρ καὶ Σαβαώθ, παρὰ τοῦτο διάφορός ἐστι καὶ ἄλλοιός· ἀλλ' εἰς ὧν καὶ ὁ αὐτὸς, μυρίας ἐκπέμπει τὰς τῆς θεότητος ἐνεργείας. Οὐκ ἐν μέρει πλέον ἔχων, καὶ ἐν μέρει ἐλαττούμενος· ἀλλ' ἐν πᾶσιν ὅμοιος ὧν αὐτὸς ἑαυτῷ. Οὐ μέγας ἐν φιλανθρωπίᾳ μόνον καὶ μικρὸς ἐν σοφίᾳ· ἀλλ' ἰσοδύναμον ἔχων τὴν σοφίαν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Οὐκ ἐν μέρει βλέπων, ἐν μέρει δὲ τοῦ βλέπειν ἀπεστερημένος· ἀλλ' ὅλος ὧν ὀφθαλμὸς καὶ ὅλος ἀκοὴ καὶ ὅλος νοῦς. Οὐχ ὡς ἡμεῖς ἐν μέρει νοῶν καὶ ἐν μέρει μὴ γινώσκων· βλάσφημος γὰρ ὁ λόγος καὶ θείας ὑποστάσεως ἀνάξιος. Προγνώστης ἐστὶ τῶν ὄντων καὶ ἅγιος καὶ παντοκράτωρ, καὶ πάντων ἀγαθώτερος, καὶ πάντων μείζων καὶ πάντων σοφώτερος· οὐ [μήτε ἀρχὴν] μήτε μορφήν μήτε εἶδος ἐξεῖπεῖν δυνησόμεθα. Οὔτε γὰρ φωνῆς αὐτοῦ πώποτε ἀκηκόατε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἐωράκατέ, φησὶν ἢ γραφῆ. Διὸ καὶ πρὸς τοὺς Ἰσραηλίτας φησὶν ὁ Μωσῆς, Καὶ φυλάξασθε σφόδρα ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, ὅτι ὁμοίωμα οὐκ εἶδετε. Εἰ γὰρ ὅλως τὴν ὁμοιότητα ἀδύνατον φαντασθῆναι, ἐγγὺς ἔσται ἄρα ἡ διάνοια τῆς ὑποστάσεως; 6.8 Ἐφαντάσθησαν πολλοὶ πολλὰ, καὶ πάντες ἀποτετυχήκασι. Καὶ οἱ μὲν πῦρ ἐνόμισαν εἶναι τὸν Θεόν· ἕτεροι δὲ πτερωτὸν ὡς ἄνθρωπον, διὰ τὸ γεγράφθαι μὲν καλῶς, νοεῖσθαι δὲ κακῶς τὸ, Ἐν σκέπη τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με. Ἐπελάθοντο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ μονογενοῦς, λέγοντος ὁμοίως καὶ περὶ ἑαυτοῦ πρὸς τὴν Ἱερουσαλήμ, Ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλησατε; Τῆς γὰρ φρουρητικῆς αὐτοῦ δυνάμεως εἰς πτέρυγας λαμβανομένης, οὔτοι μὴ νοήσαντες, εἰς ἀνθρώπινα πράγματα καταπεσόντες, ἀνθρωπίνως ὑπέλαβον εἶναι τὸν ἀνεξιχνίαστον. Οἱ δὲ ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς ἔχειν αὐτὸν εἰπεῖν ἐτόλμησαν, διὰ τὸ γεγράφθαι, Ἐπτὰ ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπιβλέποντες ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν. Εἰ γὰρ ἑπτὰ ὀφθαλμοὺς μόνους ἐν μέρει περιέκειται, μερικὸν ἄρα τὸ βλέπειν αὐτῷ, καὶ οὐ παντελές· ὅπερ [ἐπὶ Θεοῦ] λέγειν δύσφημον. Τὸν γὰρ Θεὸν τέλειον ἐν πᾶσιν εἶναι δεῖ πιστεύειν, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνὴν τὴν λέγουσαν, Ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τέλειός ἐστι. Τέλειος ἐν τῷ βλέπειν, τέλειος ἐν τῷ δύνασθαι, τέλειος ἐν τῷ μεγέθει, τέλειος ἐν προγνώσει, τέλειος ἐν ἀγαθωσύνῃ, τέλειος ἐν δικαιοσύνῃ, τέλειος ἐν φιλανθρωπίᾳ. Οὐκ ἐν τόπῳ περιωρισμένος, ἀλλὰ τῶν τόπων ποιητής· ἐν πᾶσιν ὧν, καὶ ὑπὸ μηδενὸς περιγραφόμενος. Θρόνος αὐτῷ ὁ οὐρανός, ἀλλ' ὑπερανέχει ὁ καθεζόμενος· [καὶ]

ὑποπόδιον ἢ γῆ, ἀλλὰ φθάνει ἢ δύναμις καὶ μέχρι καταχθονίων. 6.9 Εἷς ἐστὶ πανταχοῦ παρῶν, πάντα βλέπων, πάντα νοῶν, πάντα διὰ Χριστοῦ κατασκευάζων. [Πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν.] Πηγὴ παντὸς ἀγαθοῦ μεγίστη καὶ ἀνελλιπής, ποταμὸς εὐεργεσιῶν, φῶς ἀίδιον, ἀνελλιπῶς ἀπαστράπτων, δύναμις ἀκαταγώνιστος ταῖς ἀσθενείαις [ἡμῶν] συμπεριφερομένη· οὐ μὴδὲ τὸ ὄνομα φέρομεν ἀκοῦσαι. Ἡ ἴχνος Κυρίου εὐρήσεις, φησὶν ὁ Ἰωβ, ἢ εἰς τὰ ἔσχατα ἀφίκου ἃ ἐποίησεν ὁ παντοκράτωρ; Εἰ τὰ ἔσχατα τῶν ποιημάτων οὐ καταλαμβάνεται, ἄρα ὁ τὰ πάντα ποιήσας καταληφθήσεται; Ὁφθαλμὸς οὐκ εἶδεν καὶ οὐκ ἤκουσεν, οὐδ' ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ὅσα ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν. Εἰ ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς, ἀπερίληπτα τυγχάνει ταῖς ἡμετέραις διανοίαις, αὐτὸν ἄρα τὸν ἐτοιμάσαντα τῷ νῶ περιλαμβάνειν δυνάμεθα; Ὡ βᾶθος πλοῦτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ, φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Εἰ τὰ κρίματα καὶ αἱ ὁδοὶ ἀκατάληπτα καθέστηκεν, αὐτὸς ἄρα καταληφθήσεται; 6.10 Τοσοῦτου τοίνυν ὄντος τοῦ Θεοῦ καὶ ἔτι μείζονος (οὐδὲ γὰρ ἔαν ὄλην μου τὴν ὑπόστασιν εἰς γλῶσσαν μεταβαλῶ, δύναμαι τὸ κατ' ἀξίαν εἰπεῖν· μᾶλλον δὲ οὐδ' εἰ πάντες ἄγγελοι συνέλθοιεν, οὐπω τὸ κατ' ἀξίαν ἐροῦσι)· τοσοῦτου τοίνυν ὄντος ἀγαθοῦ καὶ μεγάλου τοῦ Θεοῦ, ἄνθρωπος λίθον γλύψας, τῷ λίθῳ εἶπεν, Θεὸς μου εἶ σύ. Ὡ μεγάλης ἀβλεψίας, ἐκ τοσοῦτου μεγέθους εἰς τοσαύτην ταπεινότητα κατελθούσης! Τὸ ξύλον ὅπερ ὁ θεὸς ἐφύτευσεν, καὶ ὑετὸς ἐμήκυνε, καὶ ὕστερον κατακαυθὲν καὶ σποδὸς διάπυρος γινόμενον, τοῦτο μὲν θεὸς ἀναγορεύεται· ὁ δὲ ἀληθὴς θεὸς καταφρονεῖται. Ἐπεδαψιλεύσατο δὲ ἡ πονηρία τῆς εἰδωλολατρίας· καὶ αἴλουρος καὶ λύκος καὶ κύων ἀντὶ Θεοῦ προσεκυνήθησαν, καὶ λέων ἀνθρωποβόρος ἀντὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ φιλανθρωποτάτου προσεκυνήθη. Ὅφις καὶ δράκων, ἀντίμιμοι τοῦ ἐκβαλόντος ἡμᾶς ἐκ παραδείσου, προσεκυνήθησαν· καὶ ὁ τὸν παράδεισον φυτεύσας κατεφρονήθη. Αἰσχύνομαι λέγειν, πλὴν λέγω· καὶ κρόμμου γὰρ ἤδη παρά τισι προσεκυνήθη. Οἶνος ἐδόθη, ἵνα εὐφραίνῃ καρδίαν ἀνθρώπου· καὶ Διόνυσος ἀντὶ Θεοῦ προσεκυνήθη. Σῖτον ὁ θεὸς εἰργάσατο διὰ τοῦ εἰπεῖν, Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος [καὶ καθ' ὁμοιότητα], ἵνα ἄρτος στηρίξῃ καρδίαν ἀνθρώπου· καὶ πόθεν ἡ Δήμητρα προσεκυνήθη; Τὸ πῦρ ἐκ λίθων συγκρούσεως ἐξέρχεται μέχρι σήμερον· καὶ πόθεν Ἡφαιστος, πυρὸς ποιητής; 6.11 Πόθεν ἡ πολυθεὸς τῶν Ἑλλήνων πλάνη; Ἀσώματος ὁ θεός· καὶ πόθεν μοιχεῖαι παρὰ τοῖς ὑπ' αὐτῶν λεγομένοις θεοῖς κατηγοροῦνται; Σιωπῶ τὰς Διὸς εἰς κύκνον μεταβολάς· αἰσχύνομαι λέγων τὰς εἰς ταῦρον μεταμορφώσεις ἀνάξια γὰρ θεοῦ τὰ μυκήματα. Μοιχὸς ὁ παρ' Ἑλλήσι θεὸς ἠύρηται, καὶ οὐκ αἰδοῦνται. Εἰ γὰρ μοιχὸς ἐστὶ, θεὸς μὴ καλείσθω. Καὶ θανάτους καὶ ἀποπτώσεις καὶ κεραυνώσεις τῶν παρ' αὐτοῖς λέγουσι θεῶν. Βλέπεις ἐκ πόσου μεγέθους ποῦ κατεληλύθασιν; Μὴ τι ἄρα μάτην Υἱὸς Θεοῦ κατήλθεν ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἵνα τὸ τηλικούτον τραῦμα θεραπεύσῃ; Μὴ τι μάτην ἦλθεν ὁ Υἱὸς, ἵνα ὁ Πατὴρ ἐπιγνωσθῇ; Ἐπέγνω, τί ἐκίνησεν ἐκ δεξιῶν θρόνων κατελθεῖν τὸν μονογενῆ. Πατὴρ κατεφρονεῖτο, ἔδει Υἱὸν διορθώσασθαι τὴν πλάνην. Ἐδει γὰρ τὸν, δι' οὗ ἐγένετο τὰ πάντα, τῷ δεσπότη τῶν ἀπάντων προσενεγκεῖν τὰ πάντα. Ἐδει θεραπευθῆναι τὸ τραῦμα· τί γὰρ ἦν ταύτης τῆς νόσου χειρὸν, ἢ ἵνα λίθος ἀντὶ Θεοῦ προσκυνηθῇ; 6.12 ΠΕΡΙ ΑἰΡΕΣΕΩΝ. Καὶ οὐ μόνον ἐν τοῖς ἐθνικοῖς ἐπηγωνίατο ταῦτα ὁ διάβολος· ἀλλὰ γὰρ ἤδη καὶ πολλοὶ τῶν χριστιανῶν ψευδῶς λεγομένων, τῶν τῷ εὐωδεστάτῳ Χριστοῦ ὀνόματι κακῶς προσαγορευομένων, ἐτόλμησαν ἀσεβῶς ἀπαλλοτριῶσαι τὸν θεὸν τῶν οἰκείων ποιημάτων. Τοὺς τῶν αἰρετικῶν λέγω παῖδας, τοὺς δυσωνύμους καὶ ἀθεωτάτους, τοὺς προσποιουμένους μὲν εἶναι φιλοχρίστους, μισοχρίστους δὲ παντελῶς. Ὁ γὰρ τὸν πατέρα τοῦ Χριστοῦ δυσφημῶν, ἐχθρὸς ἐστὶ τοῦ υἱοῦ. Ἐτόλμησαν εἰπεῖν οὗτοι δύο θεότηας, μίαν ἀγαθὴν καὶ μίαν κακὴν. Ὡ

πολλῆς ἀβλεψίας! Εἰ θεότης, πάντως ὅτι καὶ ἀγαθὴ· εἰ δὲ οὐκ ἀγαθὴ, τί καλεῖται θεότης; Εἰ γὰρ Θεοῦ ἢ ἀγαθότης, εἰ Θεῶ πρέπει τὸ φιλόανθρωπον, τὸ εὐεργετικόν, τὸ παντοδύναμον· [λοιπὸν] δυοῖν θάτερον, ἢ Θεὸν καλεῖτῶσαν σὺν τῷ ὀνόματι καὶ τῇ ἐνεργείᾳ εἰ δὲ ἀποστερεῖσθαι μέλλοιεν τῶν ἐνεργειῶν, μὴ καλεῖτῶσαν μόνῃ τῇ προσηγορίᾳ. 6.13 Ἐτόλμησαν αἰρετικοὶ λέγειν δύο θεοὺς, καὶ δύο πηγὰς ἀγαθοῦ τε καὶ κακοῦ, καὶ ταύτας ἀγεννήτους [εἶναι]. Εἰ ἀγέννητοι ἀμφοτέραι, πάντως ὅτι καὶ ἴσαι καὶ ἀμφοτέραι κραταιαί. Πῶς οὖν ἀναιρεῖ τὸ σκότος τὸ φῶς; Καὶ, πότερον ποτε ὁμοῦ εἰσιν ἢ ἀπεσχοινισμένα; Ὁμοῦ μὲν γὰρ εἶναι οὐ δύναται. Τίς γὰρ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος; φησὶν ὁ Ἀπόστολος. Εἰ δὲ μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων εἰσιν, πάντως ὅτι καὶ ἰδίους τόπους ἔχουσι. Εἰ δὲ ἰδίους τόπους ἔχουσι, πάντως που ἐν τοῖς τοῦ ἐνὸς Θεοῦ ἔσμεν, πάντως που καὶ ἓνα προσκυνοῦμεν. Συστῆσαι γὰρ οὕτω δεῖ, κὰν τῇ μωρία ἐκείνων συμπεριενεχθῶμεν, ὅτι ἓνα δεῖ προσκυνεῖν. Ἐξετάσωμεν δὲ αὐτοὺς, καὶ τί λέγουσι περὶ τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ. Δυνατός ἐστιν ἢ ἀδύνατος; Εἰ μὲν δυνατός ἐστι, πῶς ἐγένετο τὸ κακὸν, ἄκοντος αὐτοῦ; καὶ πῶς ἐπεισέρχεται ἡ πονηρὰ ὑπόστασις, μὴ θέλοντος αὐτοῦ; Εἰ μὲν γὰρ εἰδὼς οὐ δύναται κωλύσαι, ἀδυναμίαν κατηγοροῦσιν· εἰ δὲ δυνάμενος οὐ κωλύει, προδοσίαν κατηγοροῦσι. Καὶ βλέπε τὴν τούτων ἀνοησίαν. Ποτὲ μὲν λέγουσι τὸν πονηρὸν μηδὲν ἔχειν κοινὸν πρὸς τὸν ἀγαθὸν Θεὸν εἰς τὴν τοῦ κόσμου δημιουργίαν, ποτὲ δὲ λέγουσιν αὐτὸν τὸ τέταρτον μέρος μόνον ἔχειν. Καὶ τὸν μὲν ἀγαθὸν λέγουσιν εἶναι πατέρα τοῦ Χριστοῦ· τὸν δὲ Χριστὸν τὸν ἥλιον τοῦτον καλοῦσιν. Εἰ τοίνυν ὁ κόσμος κατ' αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Πονηροῦ ἐγένετο, ὁ δὲ ἥλιος ἐν κόσμῳ, πῶς ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγαθοῦ ἐν τοῖς τοῦ Πονηροῦ ἄκων δουλεύει; Βορβορούμεθα, ταῦτα λέγοντες, ἵνα μή τις τῶν παρόντων ἐξ ἀμαθίας εἰς βόρβορον αἰρετικῶν ἐμπέσῃ. Οἶδα χράνας ἑαυτοῦ τὸ στόμα καὶ τῶν ἀκουόντων τὰς ἀκοάς· ἀλλὰ συμφέρει. Πολὺ γὰρ κάλλιον ἐν κατηγορίαις ἄλλων ἀκούσαι τὰ ἄτοπα, ἢ ἐξ ἀγνοίας εἰς ταῦτα ἐμπεσεῖν. Πολὺ κάλλιον γινῶναί σε τὸν βόρβορον καὶ μισῆσαι τοῦτον, ἢ ἀγνοοῦντα ἐμπεσεῖν εἰς αὐτόν. Ἔστι δὲ πολυσχιδῆς ὁ τῆς ἀθεότητος τῶν αἰρέσεων λόγος· ὅταν γὰρ μιᾶς ὁδοῦ τῆς εὐθείας ἐκπέσῃ [τις], τότε πολλακίς εἰς κρημνοὺς καταπίπτει. 6.14 Καὶ πάσης μὲν αἰρέσεως εὐρετῆς Σίμων ὁ μάγος. Σίμων ὁ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν ἀποστόλων, τὴν ἄπρατον τοῦ Πνεύματος χάριν ἀγοράσαι προσδοκήσας ἀργυρίου καὶ ἀκούσας· Οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ τὰ ἐξῆς. Περὶ οὗ γέγραπται· Ἐξ ἡμῶν ἐξῆλθον, ἀλλ' οὐκ ἦσαν ἐξ ἡμῶν. Εἰ γὰρ ἦσαν ἐξ ἡμῶν, μεμενήκεισαν ἂν μεθ' ἡμῶν. Οὗτος ἐπὶ τῆς Ῥώμης γενόμενος, μετὰ τὸ ὑπὸ τῶν Ἀποστόλων ἀποβληθῆναι, καὶ Ἑλένην τινὰ πόρνην ἐπαγόμενος, δυσφήμῳ τῷ στόματι πρῶτος ἐτόλμησεν εἰπεῖν, ἑαυτὸν μὲν εἶναι τὸν ἐπὶ ὄρους Σινᾶ ὡς Πατέρα φανέντα· παρὰ δὲ Ἰουδαίοις ὕστερον οὐκ ἐν σαρκί, ἀλλὰ δοκήσει ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν φανέντα· καὶ μετὰ ταῦτα ὡς Πνεῦμα ἅγιον, τὸ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ ὡς παράκλητον ἀποστέλλεσθαι ἐπαγγελθέν. Καὶ ἐπλάνησέ τε οὕτω τὴν Ῥωμαίων πόλιν, ὥστε Κλαύδιον ἀνδριάντα αὐτοῦ στήσαι, ὑπογράψαντα τῇ Ῥωμαίων γλώττῃ, ΣΙΜΩΝΙ ΔΕΩ ΣΑΓΚΤΩ, ὅπερ ἐρμηνευόμενον δηλοῖ, Σίμωνι Θεῶ ἁγίῳ. 6.15 Παρατεινομένης δὲ τῆς πλάνης, ἀγαθῶν ξυνωρὶς διορθοῦται τὸ πταῖσμα, Πέτρος καὶ Παῦλος παραγενόμενοι, οἱ τῆς ἐκκλησίας προστάται· καὶ ἐπιδεικτιῶντα τὸν νομιζόμενον Θεὸν Σίμωνα, νεκρὸν εὐθύς ἀπέδειξαν. Ἐπαγγελλομένου γὰρ τοῦ Σίμωνος μετεωρίζεσθαι εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ ἐπ' ὀχήματος δαιμόνων ἐπ' ἄερος φερομένου, γόνυ κλίναντες οἱ τοῦ Χριστοῦ δοῦλοι καὶ τὴν συμφωνίαν ἐνδειξάμενοι, ἦν εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι ἐὰν δύο ἐξ ὑμῶν συμφωνήσωσι, περὶ παντὸς πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς· τὸ τῆς ὁμονοίας βέλος διὰ τῆς προσευχῆς πέμψαντες κατὰ τοῦ μάγου, κατέβαλον αὐτὸν εἰς τὴν γῆν. Καὶ οὐδὲν θαυμαστὸν, καίπερ ὄν θαυμαστόν· Πέτρος γὰρ ἦν, ὁ τὰς κλεῖς τῶν οὐρανῶν περιφέρων. Καὶ οὐ θαύματος ἄξιον· Παῦλος γὰρ ἦν, ὁ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἄρπαγεις καὶ εἰς παράδεισον

καὶ ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἔξόν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. [Οἱ καὶ] ἐξ ἀέρος ἐπὶ γῆν κατήγαγον τὸν νομιζόμενον Θεόν, μέλλοντα εἰς τὰ καταχθόνια κατάγεσθαι. Οὗτος πρῶτος ὁ τῆς κακίας δράκων· μιᾶς δὲ ἐκκοπέισης κεφαλῆς, πολυκέφαλος εὐρέθη πάλιν ἢ τῆς κακίας ὕλη. 6.16 Κήρινθος γὰρ τὴν Ἐκκλησίαν ἐλυμήνατο, καὶ Μένανδρος, καὶ Καρποκράτης· Ἐβιωναῖοί τε, καὶ Μαρκίων, τὸ τῆς ἀθεότητος στόμα. Ὁ γὰρ θεοὺς διαφόρους ἀναγορεύσας, ἄλλον τὸν ἀγαθὸν καὶ ἄλλον τὸν δίκαιον, ἀντιφθέγγεται τῷ Υἱῷ τῷ λέγοντι, Πάτερ δίκαιε. Καὶ [ὁ λέγων] πάλιν ἄλλον τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον τὸν ποιητὴν τοῦ κόσμου, ἐναντιοῦται τῷ Υἱῷ, τῷ λέγοντι· Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον [πυρὸς] βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι· καὶ, Ὅστις τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ ἀγαθοῦς τε καὶ πονηροῦς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Οὕτως πάλιν ἄλλης κακίας εὐρετῆς, ὁ Μαρκίων δεύτερος. Ὑπὸ γὰρ τῶν κειμένων ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ μαρτυριῶν ἐλεγχόμενος, πρῶτος ἐτόλμησεν ἐκκόψαι τὰς μαρτυρίας, καὶ ἀμάρτυρον ἀφεῖναι τὸν καταγγελλόμενον λόγον τῆς πίστεως, καταλείψας τὸν Θεόν· καὶ ὡς κηρύκων μὴ ὄντων, σαθρὰν ἠθέλησε ποιήσασθαι τῆς Ἐκκλησίας τὴν πίστιν. 6.17 Διεδέξατο τοῦτον πάλιν ἄλλος, Βασιλείδης, δυσώνυμος, δεινότατος τὸν τρόπον, ἀσελγείας καταγγέλλων. Ἐπηγωνίσαστο τῇ κακίᾳ καὶ Οὐαλεντῖνος, τριάκοντα θεῶν καταγγελεύς. Ἕλληνες ὀλίγους λέγουσιν, καὶ ὁ ὀνομαζόμενος, μᾶλλον δὲ οὐκ ὦν χριστιανὸς, εἰς τριάκοντα ὄλους ἐξέτεινε τὴν πλάνην. Καὶ φησιν, ὅτι ὁ Βυθὸς (πρέπει γὰρ αὐτῷ ὄντι βυθῷ τῆς κακίας, ἐκ βυθοῦ τῆς διδασκαλίας ἄρχεσθαι) ἐγέννησε Σιγὴν, καὶ ἀπὸ τῆς Σιγῆς ἐτεκνοποίει Λόγον. Τοῦ παρ' Ἑλλησι Διὸς οὗτος χεῖρων, τοῦ τῇ ἀδελφῇ μιγνυμένου· τέκνον γὰρ ἐλέγετο τοῦ Βυθοῦ εἶναι ἢ Σιγῆ. Βλέπεις ἀτοπίαν χριστιανισμοῦ σχήματι περιβεβλημένην; Μεῖνον βραχὺ, καὶ μισήσεις τὴν ἀσέβειαν. Φησὶ γὰρ ὀκτῶ αἰῶνας ἐκ τούτου γεγενῆσθαι, καὶ ἐξ ἐκείνων δέκα· καὶ ἐξ ἐκείνων ἄλλους δώδεκα, ἄρσενας καὶ θηλείας. Καὶ πόθεν ἡ σύστασις τούτων; Βλέπε τὴν ληρωδίαν ἐκ τῶν κατασκευασμάτων. Πόθεν ἔχεις τὴν ἀπόδειξιν τῶν τριάκοντα αἰώνων; Ἐπειδὴ, φησιν, γέγραπται, ὅτι ἐβαπτίσθη Ἰησοῦς ὡς τριάκοντα ἐτῶν ὢν. Καὶ ποία αὕτη ἀπόδειξις ἐκ τῶν τριάκοντα ἐτῶν, εἰ καὶ τριάκοντα ἐτῶν ἐβαπτίσθη; Ἄρα οὖν ἐπειδὴ καὶ πέντε ἄρτους ἔκλασεν εἰς πεντακισχιλίους, πέντε εἰσὶ θεοί; ἢ ἐπειδὴ δώδεκα ἔσχε μαθητὰς, δώδεκα ὤφειλαν εἶναι μόνοι καὶ οἱ θεοί; 6.18 Καὶ τοῦτο ἔτι μικρὸν πρὸς τὰ λοιπὰ τῆς ἀσεβείας. Φησὶ γὰρ, ὅτι ἡ τελευταία τῶν θεῶν ἄρσενόθηλος οὖσα, ὡς τολμᾷ λέγειν, αὕτη ἐστὶν ἡ Σοφία. ὦ τῆς ἀθεότητος! Χριστὸς γὰρ Θεοῦ σοφία, μονογενὴς Υἱός· κάκεῖνος εἰς θῆλυ καὶ τριακοστὸν στοιχεῖον καὶ ἔσχατον κατασκευάσμα, κατήνεγκε τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ τὴν σοφίαν. Καὶ φησιν, ὅτι ἐπεχείρησεν ἡ Σοφία τὸν πρῶτον Θεὸν ἰδεῖν· καὶ μὴ φέρουσα τὰς μαρμαρυγὰς, ἐξέπεσε τῶν οὐρανῶν, καὶ ἀπεβλήθη τοῦ τριακοστοῦ ἀριθμοῦ. Εἶτα στένουσα, ἐκ τῶν στεναγμῶν ἐγέννα τὸν διάβολον· καὶ ὅτι δακρῦσασα τὴν ἀπόπτωσιν, τὴν θάλασσαν ὑπεστήσατο. Βλέπεις τὴν ἀσέβειαν; Πῶς γὰρ ἐκ σοφίας διάβολος γεννᾶται, καὶ ἀπὸ συνέσεως ἢ κακία, ἢ ἀπὸ φωτὸς σκότος; Καὶ φησιν, ὅτι ὁ διάβολος ἐγέννησεν ἄλλους, οἵτινες κατεσκεύασαν τὸν κόσμον· καὶ ὅτι ὁ Χριστὸς κατήλθεν, ἐπὶ τὸ ἀποστῆσαι τοὺς ἀνθρώπους τοῦ κοσμοποιοῦ. 6.19 Ἄκουε δὲ, τίνα λέγουσιν εἶναι τὸν Χριστὸν [Ἰησοῦν], ἵνα ἔτι μειζόνως αὐτοὺς μισήσης. Διδάσκουσι γὰρ, ὅτι τῆς Σοφίας ἐκπεσούσης, ἵνα μὴ ὁ ἀριθμὸς λείπη τῶν τριάκοντα, οἱ εἰκοσιεννέα αἰῶνες συνενέγκαντές τι ἕκαστος ἐλάχιστον, κατεσκεύασαν τὸν Χριστόν· καὶ τοῦτον δὲ ἄρσενόθηλον πάλιν λέγουσιν. Ἄρα ἔστι τι τούτων ἀσεβέστερον; ἔστι τι τούτων ἀθλιώτερον; Ἐγὼ διηγοῦμαί σοι τὴν πλάνην, ἵνα μειζόνως αὐτοὺς μισήσης. Φεῦγε οὖν τὴν ἀσέβειαν, μηδὲ χαίρειν λέγε τῷ τοιούτῳ, ἵνα μὴ κοινωνήσης τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους· καὶ μήτε πολυπραγμονήσης, μήτε εἰς λόγους αὐτοῖς ἐλθεῖν θελήσης. 6.20 Καὶ μίσει μὲν πάντας αἰρετικούς, ἐξαιρέτως δὲ τὸν τῆς μανίας

ἐπώνυμον, τὸν πρῶν ἐπὶ Πρόβου βασιλέως ἀρξάμενον. Πρὸ γὰρ ὄλων ἐβδομήκοντα ἔτων ἢ πλάνη, καὶ εἰσι μέχρι τοῦ νῦν ἄνθρωποι αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς θεωρήσαντες ἐκεῖνον. Ἄλλ' οὐχ ὅτι πρὸ ὀλίγου χρόνου ἦν, διὰ τοῦτο μίσει· ἀλλὰ διὰ τὰ δυσσεβῆ δόγματα μίσει τὸν τῆς κακίας ἐργάτην, τὸ δοχεῖον παντὸς ρύπου, τὸν πάσης αἰρέσεως βόρβορον ὑποδεξάμενον. Φιλοτιμούμενος γὰρ ἐν κακοῖς ἐξαιρετος γενέσθαι, τὰ πάντων λαβῶν, καὶ μίαν αἴρεσιν πεπληρωμένην βλασφημιῶν καὶ πάσης παρανομίας συστησάμενος, λυμαίνεται τὴν ἐκκλησίαν, (μᾶλλον δὲ τοὺς ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας) ὡς λέων περιπατῶν καὶ κατα πίνων. Μὴ πρόσεχε αὐτῶν τῇ χρηστολογία, μηδὲ τῇ νομιζομένη ταπεινοφροσύνη· ὄφεις γὰρ εἰσι γεννήματα ἐχιδῶν. Καὶ Ἰούδας ἔλεγε, Χαῖρε Ῥαββὶ, καὶ προεδίδου. Μὴ τοῖς φιλήμασι πρόσεχε, ἀλλὰ τὸν ἰὸν φυλάσσου. 6.21 Καὶ ἵνα μὴ μάτην δοκῶμεν αὐτοῦ κατηγορεῖν, ἐν παρεξόδῳ τίς ἐστίν οὗτος ὁ Μάνης εἴπωμεν, καὶ τί διδάσκει ἐκ μέρους· ὄλον γὰρ αὐτοῦ τὸν βόρβορον, οὐδ' ὁ πᾶς αἰὼν κατ' ἀξίαν διηγῆσεται. Μνημονευέσθω δὲ ταῦτα παρὰ σοὶ εἰς εὐκαιρον βοήθειαν, ἅπερ εἴρηται μὲν καὶ τοῖς πρὸ τούτου, λεχθήσεται δὲ καὶ τοῖς νῦν· ἵνα οἱ μὲν ἀγνοοῦντες μάθωσιν, οἱ δὲ εἰδότες ὑπομνησθῶσιν. Οὐκ ἔστιν ἀπὸ χριστιανῶν ὁ Μάνης, μὴ γένοιτο· οὐδὲ κατὰ τὸν Σίμωνα ἐξεβλήθη τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε αὐτὸς οὔτε οἱ πρὸ αὐτοῦ διδάσκοντες· κλέπτῃς γὰρ ἐστὶν ἀλλοτρίων κακῶν, ἐξιδιοποιούμενος τὰ κακά. Πῶς δὲ καὶ τίνα τρόπον, ἀκουστέον. 6.22 Σκυθιανὸς τις ἦν ἐν Αἰγύπτῳ, Σαρακηνὸς τὸ γένος, οὐδὲν κοινὸν οὔτε πρὸς Ἰουδαϊσμὸν οὔτε πρὸς Χριστιανισμὸν κεκτημένος. Οὗτος τὴν Ἀλεξάνδρειαν οἰκήσας, καὶ τὸν Ἀριστοτελικὸν μιμησάμενος βίον, τέσσαρας βίβλους συνέταξε, μίαν καλουμένην Εὐαγγέλιον, οὐ Χριστοῦ πράξεις περιέχουσαν, ἀλλ' ἀπλῶς μόνον τὴν προσηγορίαν· καὶ μίαν ἄλλην καλουμένην Κεφαλαίων· καὶ μίαν τρίτην, Μυστηρίων· καὶ τετάρτην, ἣν νῦν περιφέρουσι, Θησαυρόν. Μαθητῆς δὲ ἦν τούτου Τερέβινθος ὀνόματι. Ἄλλὰ τὸν προηρημένον Σκυθιανὸν ἐλθεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ λυμῆνασθαι τὴν χώραν, νόσω θανατώσας ὁ Κύριος, ἔπαυσε τὴν λοιμώδη κατάστασιν. 6.23 Ὁ δὲ τῆς κακίας μαθητῆς Τερέβινθος, κληρονόμος ὢν τοῦ χρυσοῦ καὶ τῶν βιβλίων καὶ τῆς αἰρέσεως, παραγενόμενος ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ γνωριζόμενος καὶ καταγινωσκόμενος, ἔκρινεν εἰς τὴν Περσίδα μετελθεῖν. Ἴνα δὲ μὴ ἐκ τῆς προσηγορίας κάκεῖ γνωρίζεται, Βουδδᾶν μετωνόμασεν ἑαυτὸν. Ἄλλ' εἶχεν ἐκεῖ καὶ τοὺς ἀνταγωνιστάς, τοὺς τοῦ Μίθρα· καὶ πολλῶν λόγων κινουμένων καὶ διαπληκτισμῶν, ἠλέγχετο. Καὶ πέρας συναυνοῦμενος, προσφεύγει τινὶ χήρᾳ. Εἶτα ἐπὶ δώματος ἀνελθὼν, καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς ἀερίους δαίμονας, οὓς οἱ Μανιχαῖοι μέχρι σήμερον ἐπὶ τῆς μυσσαρᾶς αὐτῶν ἰσχάδος ἐπικαλοῦνται· γενόμενος θεόπληκτος καὶ καταβληθεὶς ἀπὸ τοῦ δώματος, ἐξέψυξε· καὶ οὕτως ἐξεκόπη τὸ θηρίον δεύτερον. 6.24 Ἄλλ' ἔμεινε τὰ ὑπομνηστικά τῆς ἀσεβείας βιβλία· καὶ κληρονόμος ἦν ἡ χήρα καὶ τῶν βιβλίων καὶ τῶν χρημάτων. Μῆτε δὲ συγγενέα, μῆτε [δὲ] ἕτερόν τινα ἔχουσα, ἔκρινεν ἐκ τῶν χρημάτων ἀγοράσαι παῖδα Κούβρικον λεγόμενον· καὶ τοῦτον εἰς υἰοθεσίαν λαβοῦσα, ἐπαίδευσε τοῖς Περσῶν μαθήμασιν ὡς υἱόν, καὶ ὥξυνε κατὰ τῆς ἀνθρωπότητος κακὸν βέλος. Καὶ Κούβρικος ὁ κακὸς οἰκέτης εἰς μέσον φιλοσόφων ἤκμαζε· καὶ τελευτησάσης τῆς χήρας, ἐκληρονόμησε τὰ χρήματα καὶ τὰ βιβλία. Εἶτα, ἵνα μὴ τὸ τῆς δουλείας τοῦ Κουβρικού ὄνομα ἐπονείδιστον ἦ, ἀντὶ Κουβρικού Μάνην ἑαυτὸν ἐπωνόμασεν, ὅπερ κατὰ τὴν Περσῶν διάλεκτον τὴν ὀμιλίαν δηλοῖ. Ἐπειδὴ γὰρ διαλεκτικὸς ἐδόκει τις εἶναι, Μάνην ἑαυτὸν ἐπωνόμασεν, οἶονεὶ ὀμιλητὴν τινα ἄριστον. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν εὐδοξίαν ἑαυτῷ κατὰ τὴν Περσῶν γλῶσσαν ἐπραγματεύσατο· ἡ δὲ τοῦ Θεοῦ οἰκονομία καὶ ἄκοντα αὐτὸν ἑαυτοῦ κατήγορον ἐποίει γενέσθαι· ἵνα ἐν Περσίδι νομίσας ἑαυτὸν τιμᾶν, παρ' Ἑλλησι μανίας ἑαυτὸν καταγγέλλῃ ἐπώνυμον. 6.25 Ἐτόλμα δὲ λέγειν ἑαυτὸν εἶναι τὸν Παράκλητον). Καὶ γέγραπται· Ὅς δ' ἂν βλασφημίῃ εἰς τὸ Πνεῦμα

τὸ ἅγιον, οὐκ ἔχει ἄφεισιν. Ἐβλασφήμησεν οὖν, Πνεῦμα ἅγιον ἑαυτὸν εἰπών. Ὁ ἐκείνοις κοινωνῶν, βλεπέτω μετὰ τίνων ἑαυτὸν ἐντάσσει. Ἐσάλευσεν ὁ οἰκέτης τὴν οἰκουμένην, ἐπειδὴ διὰ τριῶν σείεται ἡ γῆ· καὶ τὸ τέταρτον οὐ δύναται φέρειν, ἐὰν οἰκέτης βασιλεύσῃ. Καὶ μέσος ἐλθὼν, λοιπὸν τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἐπηγγέλλετο. Ἐνόσει τοῦ βασιλέως Περσῶν ὁ υἱός· καὶ ἰατρῶν δαψίλεια παρήν. Ἄλλ' ὁ Μάνης ἐπηγγείλατο διὰ προσευχῆς ὡσανεὶ εὐσεβῆς κατορθώσῃν. Ἀπέστησαν οἱ ἰατροί, συναπέστη τοῦ παιδὸς ἡ ζωὴ· ἠλέγχθη ἡ ἀσέβεια τοῦ ἀνδρός. Καὶ δέσμιος ἦν ὁ δὴ φιλόσοφος, εἰς φυλακὴν, οὐ διὰ τὸ περι ἀληθείας ἐλέγξαι τὸν βασιλέα, βληθείς· οὐ διὰ τὸ καταλύσαι τὰ εἰδῶλα, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐπαγγείλασθαι σώζειν, καὶ ψεύσασθαι· μᾶλλον δὲ εἰ δεῖ τάληθές εἰπεῖν, διὰ τὸ φονεῦσαι. Τὸν γὰρ δυνάμενον διὰ τῆς ἰατρικῆς ἐπιμελείας σωθῆναι, οὗτος τοὺς ἰατροὺς ἀποστήσας ἐφόνευσε, τῇ ἀμελείᾳ θανατώσας. 6.26 Ἐμοῦ δὲ λέγοντος τὰ περὶ αὐτοῦ πάμπολλα κακὰ, μέμνησο πρῶτον τὴν βλασφημίαν· δεύτερον, τὴν δουλείαν· οὐχ ὅτι αἰσχύνῃ ἡ δουλεία, ἀλλ' ὅτι τὸ δοῦλον ὄντα ἐλευθερίαν πλάττεσθαι, κακόν· τρίτον, τὸ ψεῦδος τῆς ἐπαγγελίας· καὶ τέταρτον, τοῦ παιδὸς τὸν φόνον· καὶ πέμπτον, τὴν αἰσχύνῃ τῆς φυλακῆς. Καὶ οὐκ ἦν γε αἰσχύνῃ τῆς φυλακῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τῆς φυλακῆς φυγὴ. Ὁ γὰρ λέγων ἑαυτὸν Παράκλητον καὶ τῆς ἀληθείας ἀγωνιστήν, ἔφευγεν. Οὐκ ἦν διάδοχος Ἰησοῦ τοῦ ἐτοιμῶς ἐρχομένου εἰς τὸν σταυρόν· ἀλλ' οὗτος ἐναντίος ἦν, φυγὰς. Εἶτα ὁ βασιλεὺς Περσῶν ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι τοὺς δεσμοφύλακας. Αἴτιος ὁ Μάνης δι' ὑπερηφανίαν θανάτου τῷ παιδί, καὶ αἴτιος θανάτου τῶν δεσμοφυλάκων διὰ τὴν φυγὴν. Ὁ οὖν παραίτιος θανάτου, οὗτος ἄρα προσκυνεῖσθαι ὀφείλει; Οὐκ ἔδει μιμήσασθαι Ἰησοῦν καὶ εἰπεῖν, Εἰ ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν; Οὐκ ἔδει κατὰ τὸν Ἰωνᾶν εἰπεῖν, Ἄρατέ με καὶ βάλλετε εἰς τὴν θάλασσαν· δι' ἐμὲ γὰρ ὁ κλύδων οὗτος; 6.27 Φεύγει ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ ἔρχεται εἰς τὴν Μεσοποταμίαν· ἀλλ' ἀπαντᾷ αὐτῷ ὄπλον δικαιοσύνης Ἀρχέλαος ἐπίσκοπος. Καὶ ἐπὶ φιλοσόφων κριτῶν ἐλέγξας, ἀκροατήριον Ἑλληνικὸν συστησάμενος, ἵνα μὴ χριστιανῶν κρινάντων δοκῶσιν οἱ κριταὶ χαρίζεσθαι· Λέγε, φησὶν, ὁ Ἀρχέλαος πρὸς τὸν Μάνην, ὁ κηρύσσεις. Ὁ δὲ [ὡς] τάφον ἀνεωγμένον ἔχων τὸ στόμα, ἀπὸ βλασφημίας πρῶτον τοῦ ποιητοῦ τῶν ἀπάντων ἤρξατο φάσκων· Ὁ τῆς παλαιᾶς Θεὸς κακῶν ἐστὶν εὐρετής, λέγων περὶ ἑαυτοῦ, Ἐγὼ ὁ Θεὸς πῦρ καταναλίσκων. Ὁ δὲ σοφὸς Ἀρχέλαος ὑπεξέλυσε τὴν βλασφημίαν, εἰπών· Εἰ ὁ τῆς παλαιᾶς Θεὸς, κατὰ τὸν σὸν λόγον, πῦρ ἑαυτὸν λέγει, τίνος υἱὸς ἐστὶν ὁ λέγων, Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν; Εἰ μέμφῃ τὸν λέγοντα, Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ· διὰ τί τιμᾶς Πέτρον, τὴν Ταβιθᾶν μὲν ἐγείραντα, τὴν δὲ Σαπφείραν θανατώσαντα; Εἰ δὲ καὶ μέμφῃ, ὅτι πῦρ ἠτοίμασε· διὰ τί οὐ μέμφῃ τὸν λέγοντα, Πορεύεσθε [ἀπ' ἐμοῦ] εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον; Εἰ μέμφῃ τὸν λέγοντα, Ἐγὼ Θεὸς ποιῶν εἰρήνην καὶ κτίζων κακὰ· ἐξήγησαι πῶς λέγει Ἰησοῦς, Οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ μάχαιραν. Ἀμφοτέρων γὰρ τὰ ἴσα λεγόντων, δυοῖν θάτερον· ἢ ἀμφοτέροι καλοὶ διὰ τὴν ὁμολεξίαν· ἢ εἰ ἀνέγκλητος Ἰησοῦς ταῦτα λέγων, διὰ τί ψέγεις τὸν τὰ ὅμοια ἐν τῇ παλαιᾷ λέγοντα; 6.28 Εἶτα ὁ Μάνης πρὸς τοῦτον λέγει· Καὶ ποῖος Θεὸς τυφλοῖ; Παῦλος γὰρ ἐστὶν ὁ λέγων· Ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ διαυγᾶσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου. Ὁ δὲ Ἀρχέλαος καλῶς ὑποκρούσας, Προανάγνωθί, φησιν, ὀλίγον. Εἰ δὲ καὶ κεκαλυμμένον ἐστὶ τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμμένον. Ὅρα, ὅτι ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις κεκάλυπται; Οὐ δεῖ γὰρ διδόναι τὰ ἅγια τοῖς κυσίν. Εἶτα, ἄρα μόνος ὁ τῆς παλαιᾶς Θεὸς ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων; Ἰησοῦς δὲ αὐτὸς οὐκ εἶρηκε, Διὰ τοῦτο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λαλῶ, ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι; Μὴ μισῶν αὐτούς, ἐβούλετο μὴ βλέπειν; ἢ διὰ τὸ ἀνάξιον, ἐπειδὴ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἐκάμμυσαν; Ὅπου γὰρ αὐτοπροαίρετος πονηρία, ἐκεῖ καὶ ἀποχὴ τῆς χάριτος. Τῷ γὰρ ἔχοντι δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὁ δοκεῖ

ἔχειν ἀρθήσεται. 6.29 Εἰ δὲ δεῖ, καὶ ὡς τινες ἐξηγοῦνται, τοῦτο εἰπεῖν· οὐ φαῦλον γὰρ τὸ ῥῆμα· εἰ καὶ ἐτύφλωσε τῶν ἀπίστων τὰ νοήματα, ἐπὶ καλῶ ἐτύφλωσεν, ἵνα εἰς τὰ ἀγαθὰ ἀναβλέψωσιν. Οὐ γὰρ εἶπεν, Ἐτύφλωσεν αὐτῶν τὴν ψυχὴν· ἀλλὰ, τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων. Τὸ δὲ λεγόμενον, τοιοῦτόν ἐστι· τύφλωσον τοῦ πόρνου τὰ πορνικὰ νοήματα, καὶ σέσωσται ὁ ἄνθρωπος. Τύφλωσον τοῦ ληστοῦ τὸ ἀρπακτικὸν καὶ ληστροικὸν, καὶ σέσωσται ὁ ἄνθρωπος. Ἄλλ' οὐ θέλεις οὕτω νοῆσαι· ἔστι καὶ ἄλλη ἐξήγησις. Τυφλοῖ καὶ ὁ ἥλιος τοὺς ἀμβλυποῦντας· καὶ οἱ ὀφθαλμιῶνες τυφλοῦνται, βλαπτόμενοι ὑπὸ τοῦ φωτός· οὐχ ὅτι τυφλωτικός [ἔστιν] ὁ ἥλιος, ἀλλ' ὅτι ἡ ὑπόστασις τῶν ὀμμάτων οὐ βλέπει. Οὕτω καὶ οἱ ἄπιστοι, νοσοῦντες τὰς καρδίας, οὐ δύνανται ἐνιδεῖν τῆς θεότητος ταῖς ἀκτίσιν. Καὶ οὐκ εἶπεν, Ἐτύφλωσε τὰ νοήματα, εἰς τὸ μὴ ἀκοῦσαι τὸ εὐαγγέλιον· ἀλλ', εἰς τὸ μὴ διαυγάσαι τὸν φωτισμὸν τῆς δόξης τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Τὸ μὲν γὰρ ἀκοῦσαι τοῦ εὐαγγελίου, πᾶσιν ἐφέεται· ἡ δόξα δὲ τοῦ εὐαγγελίου, τοῖς Χριστοῦ γνησίοις μόνοις ἀφώρισται. Ἔλεγεν ὁ Κύριος τοῖς μὲν ἀκοῦσαι μὴ δυναμένοις ἐν παραβολαῖς· τοῖς δὲ μαθηταῖς ἐπέλυε κατ' ἰδίαν τὰς παραβολάς. Ὁ ἀύγασμος [γὰρ] τῆς δόξης τοῖς πεφωτισμένοις, ἢ τύφλωσις τοῖς ἀπίστοις. Ταῦτα τὰ μυστήρια, ἃ νῦν ἡ Ἐκκλησία διηγεῖται σοι τῶ ἐκ κατηχομένων μεταβαλλομένῳ, οὐκ ἔστιν ἔθος ἔθνικοις διηγεῖσθαι. Οὐ γὰρ ἐπὶ ἔθνικῶ τὰ περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος διηγοῦμεθα μυστήρια, οὐδὲ περὶ τῶν μυστηρίων ἐπὶ κατηχομένων λευκῶς λαλοῦμεν· ἀλλὰ [πολλά] πολλάκις λέγομεν ἐπικεκαλυμμένως, ἵνα οἱ εἰδότες πιστοὶ νοήσωσι, καὶ οἱ μὴ εἰδότες μὴ βλαβῶσι. 6.30 Τούτοις καὶ ἄλλοις πλείοσις ἀνετρέπετο ὁ δράκων· τοιαύταις συμπλοκαῖς κατεπάλασε τὸν Μάνην ὁ Ἀρχέλαος. Φεύγει πάλιν καὶ ἐντεῦθεν, ὁ ἐκ τῆς φυλακῆς φυγὼν· καὶ τὸν ἀνταγωνιστὴν διαδράς, ἔρχεται ἐπὶ κώμην εὐτελεστάτην, κατὰ τὸν ὄφιν τὸν ἐν παραδείσῳ καταλιπόντα τὸν Ἀδὰμ καὶ τῇ Εὐᾶ προσελθόντα. Ἄλλ' ὁ καλὸς ποιμὴν Ἀρχέλαος τῶν προβάτων προνοῶν, ἀκούσας τὴν φυγὴν, εὐθέως δρομαῖος ἐπὶ τὴν τοῦ λύκου ἠπέιγετο ζήτησιν. Ὁ δὲ Μάνης ἰδὼν ἐξαίφνης τὸν ἀντίδικον, ἐξεπήδησε καὶ ἔφυγεν· ἔφυγε δὲ τὴν τελευταίαν φυγὴν. Οἱ γὰρ τοῦ τῶν Περσῶν βασιλέως ὑπασπισταὶ πανταχοῦ διερευνώμενοι, καταλαμβάνουσι τὸν φυγάδα· καὶ ἦν ὥφειλεν ἐπὶ τοῦ Ἀρχελάου λαβεῖν ἀπόφασιν, ταύτην ἐπιφέρουσι αὐτῶ οἱ τοῦ βασιλέως ὑπασπισταί. Συλλαμβάνεται ὁ Μάνης, ὃν προσκυνοῦσιν οἱ αὐτοῦ μαθηταί, καὶ ἄγεται πρὸς τὸν βασιλέα. Ὠνείδισεν ὁ βασιλεὺς αὐτῶ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν φυγὴν· ἐχλεύασε τὴν δουλείαν· ἐξεδίκησε τοῦ παιδὸς τὸν φόνον· κατέκρινε καὶ διὰ τὸν τῶν δεσμοφυλάκων φόνον. Ἐκδαρῆναι τὸν Μάνην Περσικῶ νόμῳ προστάττει. Καὶ τὸ μὲν λοιπὸν σῶμα θηρίων παρεδόθη βορᾶ· τὸ δὲ τῆς κακίστης γνώμης δοχεῖον τὸ δέρμα, θυλάκου δίκην πρὸ τῶν πυλῶν ἀνηρτήθη. Ὁ τὸν Παράκλητον ἑαυτὸν λέγων, καὶ τὰ μέλλοντα εἰδέναι ἐπαγγελόμενος, τὴν ἰδίαν φυγὴν καὶ τὴν κατάληψιν οὐκ ἔγνω. 6.31 Τούτου μαθηταὶ τρεῖς γεγόνασι, Θωμᾶς καὶ Βαδδᾶς καὶ Ἑρμᾶς. Μηδεὶς ἀναγινωσκέτω τὸ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγέλιον· οὐ γὰρ ἔστιν ἐνὸς τῶν δώδεκα ἀποστόλων, ἀλλ' ἐνὸς τῶν κακῶν τριῶν τοῦ Μάνου μαθητῶν. Μηδεὶς προσφερέσθω τοῖς ψυχοφθόροις Μανιχαίοις, τοῖς ἀχύρων ὕδασι τὸ στυγνὸν τῆς νηστείας προσποιούμενοι· τοῖς διαβάλλουσι μὲν τὸν τῶν βρωμάτων ποιητὴν, τὰ κάλλιστα δὲ τῶν βρωμάτων λαιμαργοῦσι· τοῖς διδάσκουσιν, ὅτι ὁ τήνδε τὴν βοτάνην ἐκτίλλων, εἰς αὐτὴν μεταβάλλεται. Εἰ γὰρ ὁ ἐκτέμνων βοτάνας ἢ τι τῶν λαχάνων, εἰς τοῦτο μεταβάλλεται, γεωργοὶ καὶ κηπουρῶν παῖδες εἰς πόσα μεταβληθήσονται; Κατὰ τοσοῦτων ὁ κηπουρὸς ἦνεγκε τὴν δρεπάνην, ὡς ὀρώμεν· εἰς ποῖα ἄρα μεταβάλλεται; Γέλωτος ἀληθῶς τὰ διδάγματα καὶ καταγνώσεως πλήρη καὶ αἰσχύνης. Ὁ αὐτὸς ἀνὴρ ποιμὴν ὢν προβάτων, καὶ πρόβατον ἔθυσσε καὶ λύκον ἀπέκτεινεν· εἰς ποῖον ἄρα μεταβάλλεται; Πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἰχθύας ἐσαγήνευσαν, καὶ ὄρνεα ἴξουσιν· εἰς

ποιον ἄρα μεταβάλλονται οἱ τῆς ἀρπαγῆς; 6.32 Ἀργίας ἔκγονοι Μανιχαῖοι, οἱ μὴ ἐργαζόμενοι καὶ τὰ τῶν ἐργαζομένων κατεσθίοντες· οἱ τοὺς προσφέροντας αὐτοῖς τὰ βρώματα μειδιῶσι προσώποις δεχόμενοι, καὶ ἀντὶ εὐλογιῶν κατάρας ἀποδίδοντες. Ὅταν γὰρ τις αὐτοῖς [τι] προσενέγκῃ ἀνόητος, Μικρὸν ἕξω, φησὶ, στήθι, καὶ εὐλογήσω σε. Εἶτα δεξάμενος εἰς χεῖρας τὸν ἄρτον, (ὡς οἱ ἕξ αὐτῶν μετανοήσαντες ἕξωμολογήσαντο), Ἐγὼ σε οὐκ ἐποίησά, φησιν ὁ Μανιχαῖος τῷ ἄρτῳ· καὶ κατάρας πέμπει εἰς τὸν ὑψιστον, καὶ καταρᾶται τὸν πεποηκότα, καὶ οὕτως ἐσθίει τὸ πεποημένον. Εἰ μισεῖς τὰς τροφάς, τί μειδιῶν τῷ προσώπῳ ἀπέβλεψας τῷ προσενέγκαντι; Εἰ τῷ ἐνέγκαντι ἔχεις χάριν, διὰ τί πέμπεις τῷ κατασκευάσαντι καὶ δημιουργήσαντι Θεῷ τὴν βλασφημίαν; Καὶ πάλιν, Ἐγὼ σε οὐκ ἔσπειρά, φησὶ· σπαρείῃ ὁ σπείρας σε. Ἐγὼ σε οὐκ ἐθέρισα δρεπάνοις· ἐκθερισθεῖῃ ὁ θερίσας σε. Ἐγὼ σε πυρὶ οὐκ ὤπτῃσα· ὀπτῃθεῖῃ ὁ ὀπτῆσας σε. Καλὰ τὰ ἀμοιβαῖα τῆς χάριτος. 6.33 Μεγάλα μὲν κακὰ καὶ ταῦτα, ἀλλ' ἔτι μικρὰ πρὸς τὰ ἄλλα. Οὐ τολμῶ ἐπὶ ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν τὸ λουτρὸν αὐτῶν διηγῆσασθαι. Οὐ τολμῶ εἰπεῖν, τίνι ἐμβάπτοντες τὴν ἰσχάδα, διδόασι τοῖς ἀθλίοις. Διὰ συσσήμων δὲ μόνον δηλούσθω. Ἄνδρες γὰρ τὰ ἐν τοῖς ἐνυπνιασμοῖς ἐνθυμείσθωσαν, καὶ γυναικες τὰ ἐν ἀφέδροις. Μιαίνομεν ἀληθῶς καὶ τὸ στόμα, ταῦτα λέγοντες. Μὴ Ἕλληνες τούτων μυσαρῶτεροι; μὴ Σαμαρεῖται τούτων ἀθεώτεροι; μὴ Ἰουδαῖοι τούτων ἀσεβέστεροι; μὴ οἱ πορνεύοντες τούτων ἀκαθαρότεροι; Ὁ μὲν γὰρ πορνεύσας, πρὸς μίαν ὥραν δι' ἐπιθυμίαν τελεῖ τὴν πρᾶξιν· καταγινώσκων δὲ τῆς πράξεως, ὡς μianθεις οἶδε λουτρῶν ἐπιδεόμενος, καὶ γινώσκει τῆς πράξεως τὸ μυσαρὸν. Ὁ δὲ Μανιχαῖος θυσιαστηρίου μέσον, οὗ νομίζει, τίθησι ταῦτα, καὶ μιαίνει καὶ τὸ στόμα καὶ τὴν γλῶσσαν. Παρὰ τοιούτου στόματος, ἄνθρωπε, δέχη διδασκαλίαν; Τοῦτον ὅλως ἀπαντήσας ἀσπάζη φιλήματι; Ἄρα χωρὶς τῆς λοιπῆς ἀσεβείας οὐ φεύγεις τὸ μεμολυσμένον, καὶ τοὺς ἀκολάστων χείρονας, τοὺς πάσης προεστῶσης μυσαρῶτερους; 6.34 Παραγγέλλει ταῦτα ἡ Ἐκκλησία καὶ διδάσκει, καὶ ἄπτεται βορβόρων, ἵνα σὺ μὴ βορβορωθῆς. Λέγει τὰ τραύματα, ἵνα μὴ σὺ τραυματισθῆς. Ἀρκεῖ δέ σοι τὸ εἰδέναι μόνον· τὸ δὲ πείρα παραλαβεῖν ἀπέχου. Βροντᾶ ὁ Θεὸς, καὶ πάντες τρέμομεν· κάκεῖνοι βλασφημοῦσιν. Ἀστράπτει ὁ Θεός, καὶ πάντες εἰς γῆν ἐπικλίνομεν· κάκεῖνοι περὶ οὐρανὸν τὰς δυσφήμους ἔχουσι γλώσσας. Ἰησοῦς λέγει περὶ τοῦ Πατρὸς [αὐτοῦ], Ὅστις τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους, καὶ βρέχει ἐπὶ ἀγαθοὺς καὶ πονηροὺς. Κάκεῖνοι λέγουσιν, ὅτι οἱ ὑετοὶ ἕξ ἐρωτικῆς μανίας γίνονται. Καὶ τολμῶσι λέγειν, ὅτι ἐστὶ τις παρθένος ἐν οὐρανῷ εὐειδῆς μετὰ νεανίσκου εὐειδοῦς· καὶ κατὰ τὸν τῶν καμήλων ἢ λύκων καιρὸν, τοὺς τῆς αἰσχροῦς ἐπιθυμίας καιροὺς ἔχειν· καὶ κατὰ τὸν τῶν χειμώνων καιρὸν, μανιδῶς αὐτὸν ἐπιτρέχειν τῇ παρθένῳ, καὶ τὴν μὲν φεύγειν φασὶ, τὸν δὲ ἐπιτρέχειν· εἶτα ἐπιτρέχοντα ἰδροῦν· ἀπὸ δὲ τῶν ἰδρώτων αὐτοῦ εἶναι τὸν ὑετόν. Ταῦτα γέγραπται ἐν ταῖς τῶν Μανιχαίων βίβλοις. Ταῦτα ἡμεῖς ἀνεγνώκαμεν, ἀπιστοῦντες τοῖς λέγουσιν. Ὑπὲρ γὰρ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας, τὴν ἐκείνων ἀπώλειαν ἐπολυπραγμονήσαμεν. 6.35 Ἀλλὰ ῥύσαιτο ἡμᾶς ὁ Κύριος ἀπὸ τοιαύτης πλάνης. Δοθεῖῃ δὲ ὑμῖν ἔχθρα πρὸς τὸν δράκοντα· ἵνα ὡσπερ ἐκεῖνοι τηροῦσι τὴν πτέρναν, οὕτω καὶ ὑμεῖς αὐτῶν πατήσητε τὴν κεφαλὴν. Μνημονεύετε τῶν λεγομένων· τίς συμφωνία τῶν σῶν πρὸς τὰ ἐκείνων; τί τὸ φῶς πρὸς τὸ σκότος, τί τὸ τῆς Ἐκκλησίας σεμνὸν, πρὸς τὸ [τῶν] Μανιχαίων μυσαρὸν; Ὡδε τάξις, ὧδε ἐπιστήμη, ὧδε σεμνότης, ὧδε ἀγνεῖα· ὧδε καὶ τὸ ἐμ βλέψαι γυναικὶ πρὸς ἐπιθυμίαν, κατάγνωσις. Ὡδε γάμος σεμνότητος, ὧδε ἐγκρατείας ὑπομονή, ὧδε παρθενίας ἰσάγγελον ἀξίωμα· ὧδε βρωμάτων μετοχὴ μετὰ εὐχαριστίας· ὧδε εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν τῶν ὄλων δημιουργόν. Ὡδε ὁ Πατὴρ τοῦ Χριστοῦ προσκυνεῖται· ὧδε φόβος καὶ τρόμος διδάσκεται τοῦ βρέχοντος· ὧδε τῷ βροντῶντι καὶ ἀστράπτοντι δοξολογίαν ἀναπέμπομεν. 6.36 Συναγελάζου τοῖς προβάτοις· φεῦγε τοὺς λύκους· τῆς Ἐκκλησίας

μη ἀναχώρει. Μίσει καὶ τούς ποτε εἰς τὰ τοιαῦτα ὑποπτευθέντας· καὶ ἔὰν μὴ χρόνῳ καταλάβῃς αὐτῶν τὴν μετάνοιαν, μὴ προπετῶς σεαυτὸν ἐμπιστεύσης. Παρεδόθη σοι τῆς μοναρχίας ἢ ἀλήθεια. Γνώριζε τὰς βοτάνας τῶν μαθημάτων· γίνου δόκιμος τραπεζίτης, τὸ καλὸν κατέχων, ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπεχόμενος. Εἰ δὲ καὶ ποτε τοιοῦτος γέγονας, μίσησον ἐπιγνοὺς τὴν πλάνην. Ἔστι γὰρ ὁδὸς σωτηρίας, ἔὰν ἀπεμέσης τὸν ἕμετον· ἔὰν ἀπὸ καρδίας μισήσης· ἔὰν ἀποστῆς αὐτῶν, μὴ χεῖλεσι μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ψυχῇ· ἔὰν προσκυνήσης τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ, τὸν Θεὸν νόμου καὶ προφητῶν· ἔὰν γινώσκῃς τὸν ἀγαθὸν καὶ δίκαιον, ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὄντα Θεόν. Ὅς πάντας ὑμᾶς συντηρήσειε, διαφυλάττων ὑμᾶς ἀπτώτους, ἀσκανδαλίστους, ἑδραίους ἐν τῇ πίστει, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 7.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Ζ΄ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ, Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τὸν ΠΑΤΕΡΑ. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Ἐφεσίους· Τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατρία ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται, καὶ τὰ ἐξῆς. 7.1 Περὶ μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ μοναρχίας, αὐτάρκως ἡμῖν ἐν τῇ χθὲς ἡμέρᾳ πρὸς ὑμᾶς εἴρηται. Αὐτάρκως δὲ λέγω, οὐ τὸ πρὸς ἀξίαν· (τούτου γὰρ ἐφικέσθαι θνητῇ φύσει παντελῶς ἀδύνατον), ἀλλ' ὅσον ἦκεν εἰς τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν. Καὶ τῆς τῶν ἀθέων αἰρεσιωτῶν πολυσχιδοῦς πλάνης τὰς ἐκτροπὰς διήλθον. Ὡς τὸ βορβορῶδες καὶ τὸ τῶν ψυχῶν ἰοβόλον ἀποσεισάμενοι, καὶ τὰ κατ' ἐκείνους μνημονεύσαντες, οὐχ ἵνα βλαβῶμεν, ἀλλ' ἵνα μειζόνως αὐτοὺς μισήσωμεν, πρὸς ἑαυτοὺς λοιπὸν ἐπανέλθωμεν· καὶ τὰ σωτηριώδη τῆς ἀληθοῦς Πίστεως καταδεξώμεθα, τῷ τῆς μοναρχίας ἀξιώματι τὸ πατρικὸν συνάπτοντες, καὶ πιστεύοντες Εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα. Οὐ γὰρ μόνον Εἰς ἕνα Θεὸν δεῖ πιστεύειν· ἀλλὰ καὶ [τὸ] ΠΑΤΕΡΑ τοῦτον εἶναι τοῦ μονογενοῦς, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετ' εὐσεβείας καταδεχώμεθα. 7.2 Ταύτη γὰρ ἂν τῶν Ἰουδαίων ἀνώτερα φρονοίημεν, οἳ τὸ μὲν εἶναι ἕνα Θεὸν καταδέχονται τοῖς δόγμασι· (τί γὰρ, εἰ καὶ τοῦτο διὰ τῆς εἰδωλολατρίας πολλάκις ἠρνήσαντο;) τὸ δὲ καὶ ΠΑΤΕΡΑ εἶναι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦτον, οὐ παραδέχονται· τοῖς οἰκείοις προφήταις ἐναντία φρονοῦντες, οἳ φασιν ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς· Κύριος εἶπε πρὸς με, Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Καὶ μέχρι σήμερον φρουαττόμενοι καὶ συναγόμενοι κατὰ τοῦ Κυρίου, καὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ αὐτοῦ· νομίζοντες ὅτι δυνατόν ἐστι Πατρί φιλιωθῆναι, χωρὶς τῆς εἰς τὸν Υἱὸν εὐσεβείας· ἀγνοοῦντες ὅτι οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ διὰ τοῦ Υἱοῦ, τοῦ λέγοντος, Ἐγὼ εἶμι ἡ θύρα· καὶ, Ἐγὼ εἶμι ἡ ὁδός. Ὁ τοίνυν τὴν ὁδὸν παραιτούμενος τὴν ἀπάγουσαν πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ ὁ τὴν θύραν ἀρνούμενος, πῶς τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εἰσόδου καταξιωθήσεται; ἀντιλέγοντες δὲ καὶ τοῖς ἐν ὀγδοηκοστῷ ὀγδῶ ψαλμῷ γεγραμμένοις, τὸ, Αὐτὸς ἐπικαλέσεται με, Πατήρ μου εἶ σύ, Θεός μου καὶ ἀντιλήπτωρ τῆς σωτηρίας μου. Κἀγὼ πρωτότοκον θήσομαι αὐτὸν, ὑψηλὸν παρὰ τοῖς βασιλεῦσι τῆς γῆς. Εἰ γὰρ ταῦτα πρὸς τὸν Δαβὶδ ἢ Σολομῶντα, ἢ καὶ τινὰ τῶν καθεξῆς εἰρησθαι βιάζοιντο, δεῖξάτωσαν, πῶς ὁ θρόνος τούτου τοῦ προφητευομένου παρ' αὐτοῖς, ἔστιν ὡς αἱ ἡμέραι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη εἰς τὸν αἰῶνα. Πῶς δὲ καὶ οὐ δυσωποῦνται τὸ γεγραμμένον, Ἐκ γαστροῦ πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε; καὶ τὸ, Συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ καὶ πρὸ τῆς σελήνης, γενεὰς γενεῶν; ἄπερ ἐπ' ἄνθρωπον ἀναφέρειν, πάσης ἀγνωμοσύνης ἀνάπλεων καὶ μεστόν. 7.3 Ἄλλ' Ἰουδαῖοι μὲν τὰ συνήθη τῆς ἀπιστίας, ἔν τε τοῖς ῥητοῖς τούτοις καὶ ἐν τοῖς παραπλησίοις, ἐπειδὴ βούλονται, νοσεῖτωσαν. Ἡμεῖς δὲ τὸ τῆς Πίστεως εὐσεβὲς ἀναλαμβάνομεν, Θεὸν ἕνα τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ προσκυνοῦντες· [τὸν γὰρ τοῖς πᾶσι τὸ γεννᾶν χαριζόμενον, τοῦτον τῆς τοιαύτης ἀξίας ἀποστερεῖν ἀνόσιον·] καὶ πιστεύομεν Εἰς ἕνα Θεὸν ΠΑΤΕΡΑ, ἵνα καὶ πρὸ τῶν περὶ Χριστοῦ κινηθησομένων ἡμῖν διδασκαλικῶν λόγων, ἢ περὶ τοῦ μονογενοῦς πίστις ἐγκαταβάλληται τῇ ψυχῇ τῶν ἀκουόντων, ἐκ τῶν

μεταξὺ λόγων τῶν περὶ τοῦ Πατρὸς κατὰ μηδοτιοῦν ἀποσχοινοζομένη. 7.4 Τὸ γὰρ τοῦ Πατρὸς ὄνομα ἅμα τῷ τῆς ὀνομασίας προσρήματι, νοεῖν παρέχει καὶ τὸν Υἱόν· ὡπερ ὁμοίως Υἱόν τις ὀνομάσας, εὐθύς ἐνόησε καὶ τὸν Πατέρα. Εἰ γὰρ πατήρ, πάντως ὅτι πατήρ υἱοῦ· καὶ εἰ υἱός, πάντως ὅτι πατὴρ υἱός. 'Ἰν' οὖν μὴ ἐκ τοῦ λέγειν οὕτως, Εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα Παντοκράτορα, Ποιήτην Οὐρανοῦ καὶ Γῆς, Ὀρατῶν τε Παντῶν καὶ Ἀορατῶν· εἶτα ἐπαγόντων ἡμῶν καὶ τὸ, Εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· ὑπολάβοι τις οὐχ ὁσίως, οὐρανοῦ καὶ γῆς δευτερεύειν τῇ τάξει τὸν μονογενῆ· διὰ τοῦτο, πρὸ τῆς ἐκείνων ὀνομασίας, Πατέρα τὸν Θεὸν ὀνομάσαμεν, ἵνα ἅμα τῷ νοεῖν Πατέρα, νοήσωμεν καὶ τὸν Υἱόν· υἱοῦ γὰρ καὶ πατὴρ οὐδὲν ἐστὶ μεταξὺ τῶν ὄντων. 7.5 Ἔστι τοίνυν ὁ Θεὸς, πολλῶν μὲν καταχρηστικῶς πατήρ· ἐνὸς δὲ μόνου φύσει καὶ ἀληθείᾳ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, Κυρίου δὲ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Πατήρ· οὐ χρόνοις τὸ πατήρ εἶναι κτησάμενος, ἀλλ' αἰεὶ Πατήρ τοῦ μονογενοῦς τυγχάνων. Οὐ γὰρ ἅπαις ὧν πρὸ τούτου, πατήρ γέγονεν, ὕστερον μεταβουλεύσάμενος· ἀλλὰ πρὸ πάσης ὑποστάσεως καὶ πρὸ πάσης αἰσθήσεως, πρὸ χρόνων τε καὶ πρὸ πάντων τῶν αἰῶνων, τὸ πατρικὸν ἀξίωμα ἔχει ὁ Θεός· τούτῳ μᾶλλον ἢ τοῖς λοιποῖς ἀξιώμασι σεμνυνόμενος. Καὶ οὐ πάθει πατήρ γενόμενος, οὐκ ἐκ συμπλοκῆς, οὐ κατ' ἄγνοιαν, οὐκ ἀπορρέουσας, οὐ μειωθεὶς, οὐκ ἀλλοιωθεὶς (πᾶν γὰρ δῶρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστὶ, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φῶτων, παρ' ᾧ οὐκ ἐνὶ παραλλαγῇ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα). Πατήρ τέλειος, τέλειον Υἱὸν γεννήσας· πάντα παραδοὺς τῷ γεγεννημένῳ· πάντα γὰρ μοι παρεδόθη, φησὶν, ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου. Καὶ τιμώμενος ὑπὸ τοῦ μονογενοῦς· Ἐγὼ γὰρ τιμῶ τὸν Πατέρα, φησὶν ὁ Υἱός· καὶ πάλιν· Καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ Πατρὸς μου τητήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. Λέγομεν τοίνυν καὶ ἡμεῖς παραπλησίως τῷ Ἀποστόλῳ· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατήρ τῶν οἰκτιρῶν, καὶ Θεὸς πάσης παρακλήσεως· καὶ, Κάμπτομεν τὰ γόνατα πρὸς τὸν Πατέρα, ἐξ οὗ πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται· δοξάζοντες αὐτὸν σὺν τῷ μονογενεῖ· ὁ γὰρ ἀρνούμενος τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν ἀρνεῖται· καὶ πάλιν· Ὁ ὁμολογῶν τὸν Υἱὸν, καὶ τὸν Πατέρα ἔχει· γινώσκοντες, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν Θεοῦ Πατρὸς. 7.6 Προσκυνοῦμεν τοίνυν τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ, τὸν οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴν, τὸν Θεὸν Ἀβραάμ, Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· οὗ πρὸς τιμὴν καὶ ὁ πρότερος ἀντικρὺς ἡμῶν ἐνταῦθα ναὸς ὠκοδόμητο. Οὐ γὰρ ἀνεξόμεθα τῶν αἰρετικῶν τῶν τὴν παλαιὰν τῆς καινῆς διαθήκης ἀποσχίζόντων· ἀλλὰ τῷ Χριστῷ πεισθησόμεθα, τῷ λέγοντι περὶ τοῦ ἱεροῦ· Οὐκ ἤδειτε, ὅτι ἐν τοῖς τοῦ Πατρὸς μου δεῖ με εἶναι; καὶ πάλιν· Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν, καὶ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου. Δι' ὧν σαφέστατα τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις πρότερον ναὸν, οἶκον εἶναι τοῦ ἑαυτοῦ Πατρὸς ὠμολόγει. Εἰ δὲ τις ἐξ ἀπιστίας ἀποδείξεις ἔτι πλείονας λαβεῖν βούλεται, περὶ τοῦ, τὸν Πατέρα τοῦ Χριστοῦ τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ κόσμου ποιητὴν· ἀκουσάτω πάλιν αὐτοῦ λέγοντος· Οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἐν ἑξ αὐτῶν οὐ πεσεῖται ἐπὶ τὴν γῆν ἄνευ τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Καὶ τὸ, Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας· καὶ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά. Καὶ τὸ, Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι. 7.7 Ἄλλ' ἵνα μὴ τις ἐξ ἀφελείας ἢ κακεντρεχείας, ἀνθρώποις δικαίοις ἰσότημον εἶναι τὸν Χριστὸν ὑπολάβῃ, ἐκ τοῦ λέγειν αὐτὸν, Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν· καλὸν ἐκεῖνο προδιαστείλασθαι, ὅτι τὸ μὲν τοῦ πατρὸς ἐν ἐστὶν ὄνομα, ποικίλη δὲ τῆς ἐνεργείας ἢ δύναμις. Καὶ τοῦτο αὐτὸ γινώσκων εἴρηκεν ἀσφαλῶς· Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα μου, καὶ πατέρα ὑμῶν. Οὐκ εἰπὼν, πρὸς τὸν Πατέρα ἡμῶν· ἀλλὰ διελὼν, καὶ εἰπὼν πρῶτον τὸ οἰκεῖον, πρὸς τὸν Πατέρα μου, ὅπερ ἦν κατὰ φύσιν· εἶτ' ἐπαγαγὼν, καὶ πατέρα ὑμῶν, ὅπερ ἦν κατὰ θέσιν. Εἰ γὰρ καὶ μάλιστα λέγειν ἐν προσευχαῖς

κατηξιώθημεν, Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἀλλὰ κατὰ φιλανθρωπίαν ἢ δόσις. Οὐ γὰρ κατὰ φύσιν ἐκ τοῦ ἐν οὐρανοῖς πατρὸς γεννηθέντες, πατέρα καλοῦμεν αὐτόν· ἀλλ' ἐκ δουλείας εἰς υἰοθεσίαν πατρικῆ χάριτι, διὰ Υἱοῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος μετενεχθέντες, ἀφάτω φιλανθρωπία λέγειν τοῦτο καταξιούμεθα. 7.8 Εἰ δέ τις βούλεται μαθεῖν, ὅπως ἡμεῖς τὸν Θεὸν πατέρα καλοῦμεν, ἀκουέτω τοῦ καλοῦ παιδαγωγοῦ Μωσέως λέγοντος· Οὐκ αὐτὸς οὗτός σου πατήρ ἐκτήσατό σε, καὶ ἐποίησέ σε, καὶ ἔκτισέ σε; καὶ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου· Καὶ νῦν Κύριε, πατήρ ἡμῶν σύ· ἡμεῖς δὲ πηλὸς, ἔργα τῶν χειρῶν σου πάντες. Σαφέστατα γὰρ ἐδήλωσεν ἡ προφητικὴ χάρις, ὅτι μὴ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ Θεοῦ χάριν καὶ θέσει, πατέρα καλοῦμεν. 7.9 Καὶ ἵνα γνῶς ἀκριβέστερον, ὅτι μὴ πάντως ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς ὁ κατὰ φύσιν πατήρ μόνον καλεῖται πατήρ, ἄκουε Παύλου λέγοντος· Ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγούς ἔχητε ἐν Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας· ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. Οὐ γὰρ τῷ γεννησάμενος κατὰ σάρκα, ἀλλὰ τῷ διδάξαι καὶ ἀναγεννῆσαι κατὰ πνεῦμα, Παῦλος ἦν Κορινθίων πατήρ. Ἄκουε δὲ καὶ τοῦ Ἰωβ λέγοντος· Ἐγὼ ἤμην πατήρ ἀδυνάτων. Πατέρα γὰρ ἑαυτὸν, οὐ τῷ γεννησάμενος πάντας, ἀλλὰ τῷ κηδεμονεῖν, ὠνόμασεν. Αὐτὸς τε ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, τῷ ξύλῳ κατὰ τὸν τοῦ σταυροῦ καιρὸν τὴν σάρκα προσηλωμένος, ἰδὼν τὴν Μαριάμ τὴν ἑαυτοῦ κατὰ σάρκα μητέρα, καὶ τὸν Ἰωάννην τὸν τῶν μαθητῶν προσφιλέστατον, φησι πρὸς ἐκεῖνον μὲν, Ἴδου ἡ μήτηρ σου· πρὸς δὲ τὴν Μαριάμ, Ἴδου ὁ υἱός σου· τὴν ὀφειλομένην φιλοστοργίαν ἐκδιδάσκων· καὶ τὸ παρὰ τῷ Λουκᾷ εἰρημένον πλαγίως ἐπιλύων, τὸ, Καὶ ἦν ὁ πατήρ αὐτοῦ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες· ὅπερ ἀρπάζουσιν αἰρεσιωτῶν παῖδες, ἐξ ἀνδρὸς αὐτὸν καὶ γυναικὸς γεγεννησθαι λέγοντες. Ὅνπερ γὰρ τρόπον ἡ Μαρία μήτηρ Ἰωάννου διὰ τὴν φιλοστοργίαν, οὐ διὰ τὸ γεννησάμενος· οὕτω καὶ Ἰωσήφ πατήρ ἐκαλεῖτο τοῦ Χριστοῦ, οὐ διὰ τὸ γεννησάμενος (οὐ γὰρ ἔγνω αὐτήν, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον) ἀλλὰ διὰ τὴν περὶ τὴν ἀνατροφὴν κηδεμονίαν γεγεννημένην. 7.10 Τοῦτο μὲν οὖν ὑμῖν ἐν παρεκβάσει νῦν ὡς ἐν ὑπομνήσει λελέχθω. Προσθῶμεν δὲ καὶ μαρτυρίαν ἑτέραν ἀποδεικτικὴν τοῦ, καταχρηστικῶς ἀνθρώπων τὸν Θεὸν καλεῖσθαι πατέρα. Ὅταν γὰρ ἐν Ἡσαΐᾳ λέγεται πρὸς τὸν Θεόν· Σὺ γὰρ εἶ πατήρ ἡμῶν, ὅτι Ἀβραὰμ οὐκ ἔγνω ἡμᾶς, καὶ ἡ Σάρρα οὐκ ὠδίνησεν ἡμᾶς· ἄρα ἔτι περὶ τούτου ζητεῖν χρή; Κἂν ὁ ψαλμωδὸς λέγῃ· Ταραχθήτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, τοῦ πατρὸς τῶν ὀρφανῶν καὶ κριτοῦ τῶν χηρῶν· ἄρα οὐ πᾶσι πρόδηλον, ὅτι τῶν νεωστὶ τοὺς οἰκείους πατέρας ἀποβεβληκότων ὀρφανῶν πατήρ ὁ Θεὸς καλούμενος, οὐ διὰ τὸ γεννησάμενος ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸ κηδεμονεῖν καὶ ὑπερασπίζειν, ὠνόμασται; Ἀλλὰ τῶν μὲν ἀνθρώπων, καθὼς εἴρηται, καταχρηστικῶς ἐστὶ πατήρ· Χριστοῦ δὲ μόνου κατὰ φύσιν ἐστὶ Πατήρ ὁ Θεός, οὐ κατὰ θέσιν· καὶ τῶν μὲν ἀνθρώπων ἐν χρόνοις, Χριστοῦ δὲ πρὸ χρόνων, καθὼς αὐτὸς φησι, Καὶ νῦν δόξασόν με σύ, Πάτερ, [παρὰ σεαυτῷ] τῇ δόξῃ ἣ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί. 7.11 Πιστεύομεν τοίνυν Εἰς ἓνα Θεὸν Πατέρα, τὸν ἀνεξιχνίαστον καὶ ἀνεκδιήγητον· ὃν ἀνθρώπων μὲν οὐδεὶς ἐώρακεν, ὁ μονογενὴς δὲ μόνος ἐξηγήσατο. Ὁ γὰρ ὢν ἐκ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ἐώρακε τὸν Θεόν. Οὗ τὸ πρόσωπον οἱ ἄγγελοι διαπαντὸς βλέπουσιν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· βλέπουσι δὲ, κατὰ τὸ μέτρον τῆς οἰκείας τάξεως ἕκαστος· τὸ δὲ ἀκραιφνὲς τῆς τοῦ Πατρὸς θεωρίας εἰλικρινῶς Υἱῷ σὺν ἀγίῳ Πνεύματι τετήρηται. 7.12 Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενόμενος, καὶ τῶν πρὸ βραχέως εἰρημένων ὑπομνησθεῖς, ἐν οἷς ὁ Θεὸς πατήρ ἀνθρώπων ἀνηγορεύετο· μεγάλως πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγνωμοσύνην ἐξίσταται. Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς ἀφάτω φιλανθρωπία πατήρ ἀνθρώπων καλεῖσθαι κατηξίωσεν· ὁ ἐν οὐρανοῖς, τῶν ἐπὶ γῆς· καὶ ὁ τῶν αἰώνων ποιητὴς, τῶν ἐν χρόνοις· καὶ ὁ τὴν γῆν κατέχων [ἐν] δρακί, τῶν ἐπὶ γῆς ὄντων ὡς ἀκρίδων. Ὁ δὲ ἄνθρωπος καταλιπὼν τὸν ἐπουράνιον πατέρα, τῷ ξύλῳ εἶπε, Πατήρ μου εἶ σύ· καὶ τῷ λίθῳ, Σὺ ἐγέννησάς με. Καί μοι δοκεῖ

διὰ τοῦτο πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα λέγειν ὁ ψαλμός· Καὶ ἐπιλάθου τοῦ λαοῦ σου, καὶ τοῦ οἴκου τοῦ πατρός σου, ὃν εἴλου πατέρα, ὃν ἐπεσπάσω πρὸς τὴν ἀπώλειαν. 7.13 Οὐ μόνον δὲ ξύλα καὶ λίθους, ἔνιοι δὲ καὶ τὸν Σατανᾶν αὐτὸν ἤδη εἴλοντο πατέρα, τὸν ψυχοφθόρον. Πρὸς οὓς ἐλεγκτικῶς ἔλεγεν ὁ Κύριος· Ὑμεῖς τὰ ἔργα τοῦ πατρός ὑμῶν ποιεῖτε· [τοῦ διαβόλου] πατρός ὄντος ἀνθρώπων, οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ κατὰ ἀπάτην. Ὅν γὰρ τρόπον, διὰ τῆς εὐσεβοῦς διδασκαλίας, Παῦλος Κορινθίων πατὴρ ἐκαλεῖτο, οὕτω καὶ ὁ διάβολος τῶν ἐκ προαιρέσεως αὐτῷ συντρεχόντων καλεῖται πατήρ. Οὐ γὰρ ἀνεξόμεθα τῶν κακῶς ἐκλαμβανόντων τὸ εἰρημένον ἐκεῖνο, τό, Ἐκ τούτου γινώσκουμεν τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου· ὡς ὄντων φύσει τινῶν, καὶ σωζομένων καὶ ἀπολλυμένων, ἐν ἀνθρώποις. Οὔτε γὰρ ἐπάναγκες, ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως εἰς τὴν τοιαύτην ἀγίαν υἰοθεσίαν ἐρχόμεθα. Οὔτε ἐκ φύσεως ὁ προδότης Ἰούδας υἱὸς ἦν διαβόλου καὶ τῆς ἀπωλείας· ἢ γὰρ ἂν οὐθ' ὄλως ἐξ ἀρχῆς ἐν ὀνόματι Χριστοῦ δαίμονας ἀπήλασε, Σατανᾶς γὰρ Σατανᾶν οὐκ ἐκβάλλει· οὐδ' ἂν πάλιν ὁ Παῦλος ἐκ τοῦ διώκειν εἰς τὸ κηρύττειν μετέβαινε. Ἄλλ' αὐτεξούσιος ἡ υἰοθεσία, καθὼς φησιν ὁ Ἰωάννης· Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Οὐ γὰρ πρὸ τῆς πίστεως, ἀλλ' ἐκ τῆς πίστεως τέκνα Θεοῦ γενέσθαι κατηξιώθησαν αὐτεξουσίως. 7.14 Τοῦτο τοῖνυν γινώσκοντες, πνευματικῶς ἀναστρέψωμεν, ἵνα τῆς υἰοθεσίας τοῦ Θεοῦ καταξιωθῶμεν. Ὅσοι γὰρ πνεύματι Θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ Θεοῦ εἰσιν. Οὐδὲν γὰρ ὄφελος ἡμῖν τὴν Χριστιανῶν κεκτηῖσθαι προσηγορίαν, μὴ καὶ τῶν ἔργων ἐπακολουθούντων· μὴ ποτε καὶ πρὸς ἡμᾶς ῥηθῆ τὸ, Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε. Εἰ γὰρ πατέρα ἐπικαλούμεθα, τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα κατὰ τὸ ἐκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τὸν τῆς παροικίας ἡμῶν χρόνον ἀναστραφῶμεν· μὴ ἀγαπῶντες τὸν κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ. Ἐὰν γὰρ τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς ἐν αὐτῷ. Ὅστε, τέκνα ἀγαπητὰ, δόξαν τῷ ἐν οὐρανοῖς πατρὶ διὰ τῶν ἔργων προσενέγκωμεν· ὅπως ἴδωσιν ἡμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ἡμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Πᾶσαν τὴν μέριμναν ἡμῶν ἐπ' αὐτὸν ἐπιρρίψωμεν· οἶδε γὰρ ὁ πατήρ ἡμῶν ὧν χρεῖαν ἔχομεν. 7.15 Τιμῶντες δὲ τὸν ἐπουράνιον πατέρα, καὶ τοὺς τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας τιμήσωμεν· ἐπειδὴ σαφῶς ἐν νόμῳ καὶ προφήταις αὐτὸς ὥρισεν ὁ Κύριος, λέγων· Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔση μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ τοῦ παραγγέλματος τούτου ἀκουέτωσαν μάλιστα τῶν παρόντων οἱ πατέρας καὶ μητέρας κεκτημένοι. Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν κατὰ πάντα· τοῦτο γὰρ εὐάρεστόν ἐστι τῷ Κυρίῳ. Οὐ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος· Ὁ φιλῶν πατέρα ἢ μητέρα, οὐκ ἔστι μου ἄξιος, μὴ τὸ καλῶς γεγραμμένον αὐτὸς ἐξ ἀγνοίας ἐκλάβῃς κακῶς· ἀλλὰ τὸ, ὑπὲρ ἐμὲ, προσέθηκεν. Ὅταν γὰρ οἱ ἐπὶ γῆς πατέρες τῷ ἐν οὐρανοῖς πατρὶ φρονῶσιν ἐναντία, τότε δεῖ τῷ ῥήματι ἐπακολουθεῖν. Ὅταν δὲ μηδὲν ἡμῖν εἰς εὐσέβειαν αὐτῶν ἐμποδιζόντων, ἀγνωμοσύνη φερόμενοι, καὶ τῶν εἰς ἡμᾶς αὐτῶν εὐεργεσιῶν ἀμνημονοῦντες καταφρονῶμεν· τότε χώραν ἔξει τὸ λόγιον, τὸ λέγον· Ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. 7.16 Χριστιανῶν εὐσέβεια ἐνάρετος πρώτη, τὸ τιμᾶν τοὺς γεννήτορας, τὸ τοὺς πόνους ἀμείψασθαι τῶν φύντων, καὶ πάσῃ δυνάμει τὰ πρὸς ἀνάπαυσιν αὐτοῖς ἐπενεγκεῖν· κἂν γὰρ τὰ πλεῖστα τούτοις ἀποδῶμεν, ἀλλ' ἀντιγεννήσαι τούτους οὐδέποτε δυνασόμεθα. Ἴνα καὶ αὐτοὶ τῆς παρ' ἡμῶν ἀναπαύσεως ἀπολαύσαντες, εὐλογίαις ἡμᾶς στηρίξωσιν, ἃς ὁ πτερνιστὴς Ἰακώβ ἐμφρόνως ἤρπασε· καὶ τὴν ἀγαθὴν ἡμῶν προαίρεσιν ὁ ἐν οὐρανοῖς πατήρ ἀποδεξάμενος, καταξιώσειν ἡμᾶς μετὰ τῶν δικαίων λάμπειν ὡς ὁ ἥλιος, ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρὸς ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα, σὺν τῷ μονογενεῖ καὶ σωτῆρι Ἰησοῦ Χριστῷ, σὺν τῷ ἁγίῳ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 8.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Η ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ, Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τὸ,

ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΑ. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἱερεμίου· Ὁ Θεὸς ὁ μέγας, καὶ ὁ ἰσχυρὸς Κύριος· ὁ μέγας τῆ βουλή, καὶ δυνατὸς τοῖς ἔργοις, ὁ παντοκράτωρ, ὁ μεγαλῶνυμος Κύριος, καὶ τὰ ἐξῆς. 8.1 Διὰ μὲν τοῦ πιστεύειν Εἰς ἓνα Θεόν, πᾶσαν πολυθεὸν ἐκκόπτομεν πλάνην, ὅπλῳ κεχηρμένοι τούτῳ πρὸς Ἑλληνας καὶ πᾶσαν ἐναντίαν αἰρετικῶν δύναμιν. Διὰ δὲ τοῦ προστιθέναι, Εἰς ἓνα Θεόν ΠΑΤΕΡΑ, πρὸς τοὺς ἐκ περιτομῆς μαχόμεθα, τοὺς ἀρνούμενους τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Καθὼς γὰρ εἴρηται τῇ χθὲς ἡμέρᾳ, καὶ πρὶν τρανώσαι τὰ περὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ εἰπεῖν ὅτι ΠΑΤΗΡ, ἤδη ἐδηλώσαμεν, ὅτι υἱοῦ ἐστι πατὴρ· ἵνα ὡσπερ νοοῦμεν, ὅτι Θεὸς ἐστίν, οὕτω νοήσωμεν, ὅτι καὶ υἱὸν ἔχει. Προστίθεμεν δὲ πρὸς ἐκείνους, ὅτι καὶ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΩΡ ἐστίν. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ Ἑλληνας καὶ Ἰουδαίους [ὁμοῦ] καὶ πάντας αἰρετικούς φαμεν. 8.2 Ἑλλήνων μὲν γὰρ τινες, ψυχὴν τοῦ κόσμου τὸν Θεὸν εἶπον· καὶ ἕτεροι, τὴν ἐξουσίαν αὐτοῦ φθάνειν εἰς οὐρανὸν μόνον, μηκέτι δὲ καὶ εἰς γῆν. Καὶ τινες πλανηθέντες μετ' ἐκείνων, κακῶς τῷ ῥητῷ συγχρησάμενοι τῷ λέγοντι, Καὶ ἡ ἀλήθειά σου ἕως τῶν νεφελῶν, ἐτόλμησαν τοῦ Θεοῦ τὴν πρόνοιαν ἕως νεφελῶν περιγράψαι καὶ οὐρανοῦ, ἀπαλλοτριῶσαι δὲ τοῦ Θεοῦ τὰ ἐπὶ γῆς· ἐπιλαθόμενοι τοῦ ψαλμοῦ τοῦ λέγοντος, Ἐὰν ἀναβῶ εἰς τὸν οὐρανὸν, σὺ ἐκεῖ εἶ· ἐὰν καταβῶ εἰς τὸν ἄδην, πάρει. Εἰ γὰρ ὑψηλότερον μὲν οὐρανοῦ οὐδὲν ἐστι, βαθύτερον δὲ τῆς γῆς ὁ ἄδης· ὁ τὰ κατώτερα κρατῶν, ἄπτεται καὶ τῆς γῆς. 8.3 Αἰρετικοὶ δὲ πάλιν, καθὼς εἴρηται καὶ πρότερον, οὐκ οἶδασιν ἓνα παντοκράτορα Θεόν. Παντοκράτωρ γὰρ ἐστίν, ὁ πάντων κρατῶν, ὁ πάντων ἐξουσιάζων. Οἱ δὲ λέγοντες, τὸν μὲν εἶναι τῆς ψυχῆς δεσπότην, τὸν δὲ τινα τοῦ σώματος, οὐδέτερον αὐτῶν τέλειον λέγουσι, τῷ λείπειν ἐκάτερον θατέρῳ. Ὁ γὰρ ψυχῆς ἐξουσίαν ἔχων, σώματος δὲ ἐξουσίαν μὴ ἔχων, πῶς παντοκράτωρ; Καὶ ὁ δεσπότης σωμάτων, μὴ ἐξουσιάζων δὲ πνευμάτων, πῶς παντοκράτωρ; Ἄλλ' ἀπελέγχει τούτους ὁ Κύριος, ἀπεναντίας λέγων· Φοβήθητε μᾶλλον τὸν δυνάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γέννη. Εἰ γὰρ μὴ ἔχει ἐκατέρων τὴν ἐξουσίαν, πῶς ἀμφοτέρω ὑποβάλλει τῇ τιμωρίᾳ ὁ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ Πατὴρ; Πῶς γὰρ δυνήσεται τὸ ἀλλότριον σῶμα λαβὼν, βαλεῖν εἰς γένναν· ἐὰν μὴ πρῶτον δῆσῃ τὸν ἰσχυρὸν, καὶ τὰ σκεύη αὐτοῦ διαρπάσῃ; 8.4 Ἄλλ' ἡ θεία γραφή καὶ τὰ τῆς ἀληθείας δόγματα, ἓνα Θεὸν οἶδε, πάντων μὲν κρατοῦντα τῇ δυνάμει, πολλῶν δὲ ἀνεχόμενον διὰ τὸ θέλειν. Κρατεῖ γὰρ καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν, ἀλλ' ἀνέχεται δι' ἀνεξικακίαν. Κρατεῖ καὶ τῶν ἀθετούντων αὐτὸν αἰρετικῶν, ἀλλ' ἀνέχεται διὰ μακροθυμίαν. Κρατεῖ καὶ τοῦ διαβόλου, ἀλλ' ἀνέχεται διὰ μακροθυμίαν· οὐ γὰρ ἀδυνατῶν ἀνέχεται, ὡς νικώμενος. Ἀρχὴ γὰρ ἐστὶ πλάσματος Κυρίου, πεποιημένον ἐγκαταπαίζεσθαι, οὐχ ὑπ' αὐτοῦ (ἀνάξιος γὰρ ἐστίν), ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεποιημένων. Συνεχῶς ρησε δὲ αὐτῷ [καὶ] τὸ ζῆν, ἵνα δύο γένηται πράγματα· αὐτὸς τε μεζζόνως ἀσχημονῆ νικώμενος, καὶ [οἱ] ἄνθρωποι στεφανωθῶσιν. Ὡς πανσόφου θείας προνοίας, ἥτις τὴν πονηρὰν προαίρεσιν εἰς ὑπόθεσιν σωτηρίας λαμβάνει τῶν πιστῶν. Ὡσπερ γὰρ τὴνμισάδελφον τῶν ἀδελφῶν τοῦ Ἰωσήφ προαίρεσιν, ἔλαβεν εἰς ὑπόθεσιν τῆς ἰδίας οἰκονομίας, καὶ συγχωρήσας αὐτοῖς κατὰ μῖσος πωλῆσαι τὸν ἀδελφὸν, ὑπόθεσιν ἔλαβε τοῦ βασιλεῦσαι τοῦτον ὃν ἤθελεν· οὕτω συνεχώρησε παλαίειν τῷ διαβόλῳ, ἵνα οἱ νικῶντες στεφανωθῶσι, καὶ ἵνα νίκης γενομένης, ὁ μὲν μεζζόν ἀσχημονῆται, ὑπὸ τῶν ἡττόνων νικώμενος, ἄνθρωποι δὲ μεγάλως εὐδοκιμῶσι, τὸν ποτε ἀρχάγγελον νικήσαντες. 8.5 Οὐδὲν οὖν ὑπεξήρηται τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως. Περὶ αὐτοῦ γὰρ λέγει ἡ γραφή, Ὅτι τὰ σύμπαντα δοῦλα σά. Τὰ σύμπαντα μὲν, δοῦλα αὐτοῦ· εἰς δὲ αὐτοῦ μόνος Υἱὸς, καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ Πνεύματι, ἐκτὸς τούτων πάντων· καὶ τὰ σύμπαντα δοῦλα, διὰ τοῦ ἐνὸς Υἱοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι δουλεύει τῷ δεσπότη. Κρατεῖ τοίνυν τῶν πάντων ὁ Θεός, καὶ ἀνέχεται καὶ φονέων καὶ ληστῶν, καὶ πόρνων διὰ μακροθυμίαν· ὀρίσας καιρὸν τῆς προθεσμίας, καθ' ὃν ἀποδίδωσιν ἐκάστῳ· ἵνα οἱ πολυχρόνιον λαβόντες τὴν

προθεσίαν, ἀμετανόητον δὲ ἔχοντες τὴν καρδίαν, μειζόνως καταδικασθῶσι. Βασιλεῖς εἰσὶν ἀνθρώπων οἱ ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεύοντες, ἀλλ' οὐκ ἄνευ τῆς ἄνωθεν ἐξουσίας. Καὶ ἔγνω ποτὲ τοῦτο τῆ πείρα ὁ Ναβουχοδονόσορ, εἰπών· Ὅτι ἡ βασιλεία αὐτοῦ, βασιλεία αἰώνιος, καὶ ἡ ἐξουσία αὐτοῦ εἰς γενεὰν καὶ γενεάν. 8.6 Οὐκ ἔστιν ὁ πλοῦτος, καὶ τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον τοῦ διαβόλου, καθὼς νομίζουσί τινες. Τοῦ γὰρ πιστοῦ ὄλος ὁ κόσμος τῶν χρημάτων, τοῦ δὲ ἀπίστου οὐδὲ ὀβολός· διαβόλου δὲ οὐδὲν ἀπιστότερον. Καὶ φανερώς διὰ τοῦ προφήτου λέγει ὁ Θεός· Ἐμὸν τὸ χρυσίον καὶ ἔμὸν τὸ ἀργύριον, [καὶ ᾧ τινι θέλω δίδωμι αὐτό]. Σὺ μόνον χρῆσαι καλῶς, καὶ οὐκ ἔστι μεμπτόν τὸ ἀργύριον. Ὅταν δὲ σὺ τῷ καλῷ χρήσῃ κακῶς, τότε, μὴ θέλων μέμψασθαι τὴν σὴν διοίκησιν, ἀνάγεις τὴν μέμψιν ἐπὶ τὸν δημιουργὸν ἀσεβῶς. Δύναται τις καὶ διὰ χρημάτων δικαιοθῆναι. Ἐπείνασα, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· πάντως ὅτι ἀπὸ χρημάτων. Γυμνὸς ἦμην, καὶ περιεβάλετέ με· πάντως ὅτι διὰ χρημάτων. Καὶ θέλεις γνῶναι, ὅτι δύναται θύρα γενέσθαι βασιλείας οὐρανῶν τὰ χρήματα; Πώλησόν σου, φησι, τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς. 8.7 Ταῦτα δέ μοι λέλεκται διὰ τοὺς αἰρετικούς, τοὺς ἀναθεματίζοντας τὰ κτήματα καὶ τὰ χρήματα καὶ τὰ σώματα. Οὔτε γὰρ δοῦλον βούλομαί σε χρημάτων εἶναι, οὔτε ὡς ἐχθροῖς προσέχειν τοῖς εἰς ὑπηρεσίαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ σοι δοθεῖσι. Μὴ τοίνυν ποτὲ εἴπῃς τοῦ διαβόλου εἶναι τὰ χρήματα. Κἂν γὰρ λέγῃ, Ταῦτα πάντα σοι δώσω, ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται, δύναται μὲν τις αὐτοῦ καὶ ἀθετῆσαι τὸ ῥῆμα· τῷ ψεύστῃ γὰρ οὐ δεῖ πιστεύειν. Τάχα δὲ καὶ ἀναγκασθεῖς ὑπὸ τῆς τοῦ παρόντος δυνάμεως, εἶπε τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ εἶπε, ταῦτα πάντα σοι δώσω, ὅτι ἐμά ἐστιν· ἀλλ', ὅτι ἐμοὶ παραδέδοται. Οὐ γὰρ τὴν δεσποτείαν ἤρπασεν, ἀλλὰ τὸ ἐγκεχειρησθαι καὶ οἰκονομεῖν τέως ὡμολόγησε. Ζητείσθω δὲ κατὰ καιρὸν ὑπὸ τῶν ἐξηγουμένων, πότερον ψεύδεται ἢ ἀληθεύει. 8.8 Εἷς τοίνυν ἐστὶν ὁ Θεός, ὁ Πατήρ, ὁ παντοκράτωρ, ὃν ἐτόλμησαν αἰρετικῶν παῖδες δυσφημεῖν. Ἐτόλμησαν γὰρ δυσφημῆσαι τὸν Κύριον Σαβαώθ, τὸν καθήμενον ἐπάνω τῶν Χερουβίμ. Ἐτόλμησαν δυσφημῆσαι τὸν Ἄδωναϊ Κύριον, ἐτόλμησαν βλασφημῆσαι τὸν ἐν προφήταις παντοκράτορα Θεόν. Σὺ δὲ ἕνα προσκύνει τὸν παντοκράτορα Θεόν, τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· φυγὼν τὴν πολυθεΐαν καὶ φυγὼν πᾶσαν αἵρεσιν, καὶ λέγων κατὰ τὸν Ἰώβ· Κύριον δὲ τὸν παντοκράτορα ἐπικαλέσομαι, τὸν ποιοῦντα μεγάλα καὶ ἀνεξιχνίαστα, ἔνδοξά τε καὶ ἐξαισία, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Καὶ τό· Ἐπὶ τούτοις πᾶσιν, τιμὴ παρὰ παντοκράτορος· ᾧ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 9.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Θ' ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ, Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τὸ, ΠΟΙΗΤΗΝ ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΙ ΓΗΣ, ὈΡΑΤΩΝ ΤΕ ΠΑΝΤΩΝ ΚΑΙ ΑΟΡΑΤΩΝ. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἰώβ· Τίς οὗτος ὁ κρύπτων με βουλήν, συνέχων δὲ ῥήματα ἐν καρδίᾳ, ἐμὲ δὲ οἶεται κρύπτειν; καὶ τὰ ἐξῆς. 9.1 Σαρκὸς μὲν ὀφθαλμοῖς θεωρῆσαι τὸν Θεόν, ἀδύνατον· τὸ γὰρ ἀσώματον σαρκὸς ὄμμασιν ὑποπίπτειν οὐ δύναται. Καὶ μεμαρτύρηκεν αὐτὸς ὁ μονογενὴς Υἱὸς Θεοῦ, λέγων· Θεὸν οὐδεὶς πώποτε τεθέαται. Κἂν γὰρ κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ, ὅτι εἶδεν ὁ Ἰεζεκιήλ, ἐκλαμβάνοι τις· ἀλλὰ τί λέγει ἡ γραφή; Εἶδεν ὁμοίωμα δόξης Κυρίου, οὐκ αὐτὸν τὸν Κύριον, ἀλλὰ τὸ ὁμοίωμα τῆς δόξης, καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν δόξαν, ὡς ἔστιν ἀληθῶς. Καὶ ἰδὼν τὸ ὁμοίωμα τῆς δόξης μόνον, καὶ οὐκ αὐτὴν τὴν δόξαν, ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ φόβου. Εἰ δὲ τὸ τῆς δόξης ὁμοίωμα θεαθὲν, φόβον καὶ ἀγωνίαν περιεποιεῖ τοῖς προφήταις· αὐτὸν εἶ τις ἐπεχείρησε θεωρῆσαι τὸν Θεόν, πάντως ἂν καὶ τοῦ ζῆν ἀπηλλάττετο, κατὰ τὸ εἰρημένον· Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται. Διὰ τοῦτο, κατὰ τὴν μεγίστην αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, ὁ Θεὸς παραπέτασμα τῆς οἰκείας θεότητος ἐξέτεινε τὸν οὐρανὸν, ἵνα μὴ ἀπολώμεθα. Οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλ' ὁ προφήτης εἶπεν· Ἐὰν ἀνοιξῆς τὸν οὐρανὸν, τρόμος λήψεται ἀπὸ σοῦ ὄρη, καὶ τακῆσονται. Καὶ τί θαυμάζεις, εἰ ὁ Ἰεζεκιήλ τὸ ὁμοίωμα τῆς δόξης ἰδὼν ἔπεσεν, ὅπου τῷ Δαυὶδ ὁ

Γαβριήλ, οἰκέτης ὢν τοῦ Κυρίου, ὥφθη, καὶ παραχρῆμα ἔπτηξε καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον· καὶ ἄχρις οὗτοῦ ἐξεβιάσατο ἑαυτὸν ὁ ἄγγελος εἰς ὁμοίωμα υἱοῦ ἀνθρώπου, οὐκ ἐτόλμησεν ἀποκριθῆναι ὁ προφήτης. Εἰ δὲ Γαβριήλ ὀπτανόμενος τρόμον ἐνεποίει προφήταις, αὐτὸς ὁ Θεὸς εἰ ὥφθη καθ' ὃ ἦν, οὐκ ἀπώλλυντο πάντες; 9.2 Θεῖαν τοίνυν φύσιν ἰδεῖν σαρκὸς ὄμμασιν, ἀδύνατον· ἐκ δὲ τῶν ἔργων τῶν θείων, εἰς φαντασίαν τῆς δυνάμεως ἔλθειν δυνατὸν, κατὰ τὸν Σολομῶντα τὸν λέγοντα· Ἐκ γὰρ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων, ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς αὐτῶν θεωρεῖται. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐκ τῶν κτισμάτων ὁ γενεσιουργὸς θεωρεῖται· ἀλλὰ προσέθηκεν, ὅτι ἀναλόγως. Τοσοῦτω γὰρ μείζων ἐκάστω φαίνεται Θεὸς, ὅσῳ ἂν μείζονος θεωρίας τῶν κτισμάτων ἐπιλάβηται ὁ ἄνθρωπος· καὶ ὅταν διὰ τῆς μείζονος θεωρίας ὑψωθῇ τῇ καρδίᾳ, μείζονα καὶ περὶ Θεοῦ λαμβάνει φαντασίαν. 9.3 Καὶ θέλεις γνῶναι, ὅτι Θεοῦ φύσιν καταλαβεῖν ἀδύνατον; Λέγουσιν οἱ τρεῖς παῖδες ἐν τῇ καμίνῳ τοῦ πυρὸς ὑμνολογοῦντες τὸν Θεόν· Εὐλογητὸς εἶ ὁ ἐπιβλέπων ἀβύσσους, καθήμενος ἐπὶ τῶν Χερουβίμ. Εἶπέ μοι, τίς ἐστὶν ἡ φύσις τῶν

Χερουβίμ, καὶ τότε τὸν ἐπικαθήμενον θεώρει. Καί τοί γε Ἰεζεχιήλ ὁ προφήτης καὶ τὴν ἔκφρασιν αὐτῶν ἐποίησατο κατὰ τὸ δυνατὸν, λέγων· Ὅτι τέσσαρα πρόσωπα τῷ ἐνὶ τῷ μὲν ἀνθρώπου, τὸ δὲ λέοντος, τὸ δὲ ἀετοῦ, τὸ δὲ μόσχου· καὶ ὅτι ἕξ πτέρυγες τῷ ἐνὶ, καὶ ὀφθαλμοὶ αὐτοῖς πανταχόθεν· καὶ ὅτι ὑπὸ ἕκαστον τροχὸς τετραμερῆς ὑποκείμενος. Καὶ ὅμως τοῦ προφήτου τὴν ἔκφρασιν ποιούμενου, οὐπὼ ἡμεῖς οὐδὲ ἀναγινώσκοντες καταλαβεῖν δυνάμεθα. Εἰ δὲ τὸν θρόνον, ὃν διηγήσατο, καταλαβεῖν οὐ δυνάμεθα· τὸν ἐπικαθήμενον, ὄντα ἀόρατον καὶ ἀνεκδιήγητον Θεόν, πῶς καταλαβεῖν δυνησόμεθα; Φύσιν μὲν Θεοῦ πολυπραγμονεῖν ἀδύνατον· δοξολογίας δὲ ἀναπέμπειν αὐτῷ ἐπὶ τοῖς ὀρωμένοις αὐτοῦ δημιουργήμασι δυνατὸν. 9.4 Ταῦτα δὲ ὑμῖν λέγεται διὰ τὴν τῆς Πίστεως ἀκολουθίαν καὶ διὰ τὸ λέγειν ἡμᾶς, ΠΙΣΤΕΥΟΜΕΝ Εἰς ἓΝΑ ΘΕΟΝ, ΠΑΤΕΡΑ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΑ, ΠΟΙΗΤΗΝ ΟΥΡΑΝΟΥ ΚΑΙ ΓΗΣ, ὉΡΑΤΩΝ ΤΕ ΠΑΝΤΩΝ ΚΑΙ ΑΟΡΑΤΩΝ, ἵνα μνημονεύωμεν, ὅτι αὐτὸς ἐστὶ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ὁ πεποιηκὼς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν· καὶ ἵνα ἀσφαλιζώμεθα ἑαυτοὺς διὰ τὰς ἐκτροπὰς τῶν ἀθέων αἰρετικῶν, τῶν τετολμηκότων κακῶς ἀναγορεύειν τὸν πάνσοφον τεχνίτην παντὸς τοῦδε τοῦ κόσμου, τῶν βλεπόντων μὲν σαρκὸς ὀφθαλμοῖς, τὰ δὲ ὄμματα τῆς διανοίας πεπωρωμένων. 9.5 Τί γὰρ ἔχουσι μέμψασθαι τῷ μεγίστῳ δημιουργήματι τοῦ Θεοῦ; οὐς ἔδει ἐκπλαγῆναι θεωρήσαντας τῶν οὐρανῶν τὰ κύτη· οὐς ἔδει προσκυνῆσαι τὸν στήσαντα ὡς καμάραν τὸν οὐρανὸν, τὸν ἐκ ῥευστῆς ὑδάτων φύσεως, ἄπτωτον ὑπόστασιν οὐρανοῦ ποιήσαντα. Εἶπε γὰρ ὁ Θεός· Γενηθήτω στερέωμα ἐν μέσῳ τοῦ ὕδατος. Εἶπεν ὁ Θεὸς ἅπαξ· καὶ ἔστηκε καὶ οὐ πίπτει. Ὑδὼρ ὁ οὐρανός, καὶ πύρινοι οἱ ἐν αὐτῷ, ἥλιος καὶ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα. Καὶ πῶς τὰ πύρινα ἐν τῷ ὕδατι τρέχει; Εἰ δέ τις διὰ τὰς ἐναντίας φύσεις πυρὸς καὶ ὕδατος ἀμφιβάλλει, μνημονευέτω τοῦ πυρὸς τοῦ ἐπὶ Μωσέως ἐν Αἰγύπτῳ φλογίζοντος ἐν τῇ χαλάζῃ· καὶ βλεπέτω τοῦ Θεοῦ τὴν πάνσοφον δημιουργίαν. Ἐπειδὴ γὰρ ἦν ὑδάτων χρεία, μελλούσης τῆς γῆς γεηπονεῖσθαι, ὑδατώδη κατεσκεύασεν ὑπεράνω τὸν οὐρανὸν, ἵνα, ὅταν δι' ὑετῶν ἀρδείας γένηται χρεία τῷ τῆς γῆς χωρίῳ, ἕτοιμος ἦ ἐκ φύσεως πρὸς τοῦτο ὁ οὐρανός. 9.6 Τί δὲ, καὶ θαυμάσαι οὐκ ἔστιν ἀποβλέποντα καὶ εἰς ἡλίου κατασκευάσμα; ὡς μικρὸν γὰρ ὀρώμενον σκεῦος, μεγάλην δύναμιν περιέχει· ἐξ ἀνατολῆς φαινόμενος, καὶ μέχρι δύσεως ἀποστέλλων τὸ φῶς. Οὗ τὰς πρωϊνὰς ἀνατολὰς διαγράφων ὁ ψαλμωδὸς ἔλεγε· Καὶ αὐτὸς ὡς νυμφίος ἐκπορευόμενος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ· τὸ γὰρ φαιδρὸν καὶ σύμμετρον τῆς πρώτης αὐτοῦ καταστάσεως φαινομένης εἰς ἀνθρώπους διέγραψε. Μεσημβρινὸν γὰρ διῆππεύοντα πολλακίς καὶ φεύγομεν διὰ τὸ φλογῶδες· ἅμα δὲ ταῖς ἀνατολαῖς τερπνός ἐστὶ τοῖς πᾶσιν, ὡς νυμφίος ὀρώμενος. Καὶ βλέπε τὴν διοίκησιν αὐτοῦ· (μᾶλλον δὲ οὐκ αὐτοῦ, ἀλλὰ τοῦ τὸν δρόμον αὐτῷ διὰ

προστάγματος ὀρίσαντος)· πῶς θέρους μὲν ὑψηλότερος γινόμενος, μακροτέρας ἀπεργάζεται τὰς ἡμέρας, διδοὺς εὐκαιρίαν εἰς ἔργα τοῖς ἀνθρώποις· χειμῶνος δὲ, συστέλλει τὸν δρόμον, ἵνα μὴ τοῦ ψύχους πλείων γένηται ὁ χρόνος, ἀλλ' ἵνα αἱ νύκτες μείζονες γινόμεναι, πρὸς ἄνεσιν μὲν συνεργῶσι τοῖς ἀνθρώποις, συνεργῶσι δὲ καὶ πρὸς καρποφορίαν τῶν γεννημάτων τῆς γῆς. Ὅρα δὲ καὶ πῶς ἀντιπαραδιδόασιν ἀλλήλαις εὐτάκτως αἱ ἡμέραι· θέρους μὲν αὐξανόμεναι, χειμῶνος δὲ συστελλόμεναι ἐν ἔαρι δὲ καὶ φθινοπώρῳ τὴν ἰσότητα τῶν διαστημάτων ἀλλήλαις χαριζόμεναι. Καὶ αἱ νύκτες πάλιν ἐπιτελοῦσι τὰ παραπλήσια· ὡς καὶ τὸν ψαλμῶδὸν λέγειν περὶ αὐτῶν· Ἡμέρα τῇ ἡμέρᾳ ἐρεύγεται ῥῆμα, καὶ νύξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνώσιν. Τοῖς γὰρ οὐκ ἔχουσιν ὧτα αἰρετικοῖς μονονουχὶ βοῶσι καὶ διὰ τῆς εὐταξίας λέγουσι, μὴ ἄλλον τινὰ εἶναι Θεόν, ἢ τὸν δημιουργὸν καὶ ὀροθέτην καὶ τὸν ἐκτάξαντα τὰ ὅλα. 9.7 Μηδεὶς δὲ ἀνασχέσθω λεγόντων τινῶν, ἄλλον μὲν εἶναι τὸν φωτὸς ποιητὴν, ἄλλον δὲ σκότους. Μνημονευέτω γὰρ Ἡσαΐου λέγοντος· Ἐγὼ ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας φῶς καὶ κτίσας σκότος. Τί ἀσχάλλεις ἐπ' αὐτῷ, ὦ ἄνθρωπε; τί βαρέως φέρεις τὸν καιρὸν τὸν εἰς ἀνάπαυσιν σὴν δοθέντα; Οὐκ ἂν οἰκέτης παρὰ δεσποτῶν ἔλαβεν ἀνάπαυσιν, εἰ μὴ τὸ σκότος ἐπάναγκες ἐπήγε προθεσμίαν. Πῶς δὲ πολλάκις καμόντες ἐν ἡμέρᾳ, ἐν νυξὶν ἀνανεούμεθα, καὶ ὁ τῇ χθὲς ἡμέρᾳ γεγονὼς ἐν καμάτοις, ἔωθεν γίνεται ῥωμαλέος διὰ τὴν τῆς νυκτὸς ἀνάπαυσιν. Τί δὲ νυκτὸς πρὸς σοφίαν χρησιμώτερον; Ἐν ταύτῃ μὲν γὰρ πολλάκις τὰ περὶ Θεοῦ φανταζόμεθα· ἐν αὐτῇ δὲ ἀνάγνωσιν καὶ θεωρίαν τῶν θείων λογίων ποιούμεθα. Πότε δὲ εἰς ψαλμῶδιαν μᾶλλον καὶ προσευχὴν συντέταται ἡ διάνοια ἡμῶν; Ἄρα οὐκ ἐν νυκτί; Πότε δὲ πολλάκις τῶν οἰκείων ἀμαρτιῶν ἤλθομεν εἰς ὑπόμνησιν; Οὐκ ἐν νυκτί; Μὴ τοίνυν παραδεξώμεθα κακῶς, ἄλλον σκότους εἶναι ποιητὴν· ἀγαθὸν γὰρ καὶ τοῦτο δείκνυσιν ἡ πεῖρα καὶ χρησιμώτατον. 9.8 Ἐχρήν δὲ αὐτοὺς οὐ μόνον ἡλίου καὶ σελήνης τὴν κατασκευὴν ἐκπλαγῆναι καὶ θαυμάσαι· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν ἀστέρων τὰς εὐτάκτους χορείας, καὶ τοὺς ἀνεμποδίστους δρόμους καὶ τὰς ἀνατολὰς τὰς εὐκαίρους ἐκάστου. Καὶ πῶς οἱ μὲν σημεῖά εἰσι θέρους, οἱ δὲ χειμῶνος· καὶ πῶς οἱ μὲν τοῦ σπόρου τὸν καιρὸν δηλοῦσιν, οἱ δὲ τοῦ πλέειν τὴν ἀρχὴν σημαίνουσι· καὶ ἄνθρωπος ἐν πλοίῳ καθήμενος καὶ ἐν ἀπεριορίστοις κύμασι πλέων, εἰς ἀστέρας βλέπων εὐθύνην τὴν ναῦν. Περὶ τούτων γὰρ τῶν πραγμάτων λέγει ἡ γραφή καλῶς τὸ, Καὶ ἔστωσαν εἰς σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἐνιαυτούς· οὐκ εἰς ἀστρολογίας καὶ γενέσεως μυθολογίας. Ὅρα δὲ πῶς καὶ τὸ τῆς ἡμέρας φῶς καλῶς ἡμῖν ἐχαρίσατο ἐκ προσαγωγῆς (οὐ γὰρ ἅμα τὸν ἥλιον ἀνατέλλοντα θεωροῦμεν· ἀλλὰ προτρέχει μικρόν τι φῶς, ἵνα προμελετήσασα ἡ κόρη δύνῃται βλέπειν τῆς ἀκτίνος τὰ μείζονα) ὅπως δὲ τὸ τῆς νυκτὸς σκότος παρεμυθήσατο τοῖς σεληνιαίοις αὐγάσμασι. 9.9 Τίς ἐστὶν ὑετοῦ πατὴρ, τίς δὲ ἐστὶν ὁ τετοκῶς βόλους δρόσου; τίς ὁ τὸν ἀέρα παχύνας εἰς νέφη, καὶ κελεύσας τῶν ὄμβρων βαστάζειν τὰ ὕδατα, καὶ ποτε μὲν ἄγων ἀπὸ βορρᾶ νέφη χρυσαυγοῦντά, ποτε δὲ εἰς ἐν εἶδος μεταποιῶν ταῦτα καὶ πάλιν μεταφέρων εἰς ποικίλα κύκλων καὶ ἄλλα σχήματα; Τίς ὁ δυνατὸς ἀριθμεῖν νέφη σοφία; περὶ οὐ φησιν ἐν τῷ Ἰώβ· Ἐπίσταται δὲ διακρίσεις νεφῶν, οὐρανὸν δὲ εἰς γῆν ἔκκλινε· καὶ τὸ, Ὁ ἀριθμῶν νέφη σοφία· καὶ τὸ, Οὐκ ἐρράγη νέφος ὑποκάτω αὐτοῦ. Τοσαῦτα γὰρ μέτρα ἐπὶ τὰ νέφη ὕδατων ἐστὶ, καὶ οὐ ῥήγνυται· ἀλλὰ μετὰ πάσης εὐταξίας ἐπὶ τὴν γῆν κατέρχεται. Τίς ὁ ἐξάγων ἀνέμους ἐκ θησαυρῶν αὐτῶν; τίς δὲ ἐστὶν, ὡς προειρήκαμεν, ὁ τετοκῶς βόλους δρόσου; Ἐκ γαστροῦ δὲ τίνοσ ἐκπορεύεται ὁ κρύσταλλος; ὕδατῶδης γὰρ ἡ ὑπόστασις, καὶ λιθῶδης ἡ ἐνέργεια. Καὶ ποτε μὲν τὸ ὕδωρ γίνεται χιῶν ὡσεὶ ἔριόν, ποτε δὲ ὑπουργεῖ τῷ πάσσοντι τὴν ὀμίχλην ὡς σποδόν, ποτε δὲ εἰς λιθῶδη ὑπόστασιν μεταβάλλεται· ἐπειδὴ οἰακίζει τὸ ὕδωρ ὡς ἂν βούληται. Μονοειδῆς ἡ φύσις, καὶ πολυδύναμος ἡ ἐνέργεια. Τὸ ὕδωρ, οἶνος μὲν ἐν ἀμπέλοις, εὐφραίνων καρδίαν ἀνθρώπου· καὶ ἔλαιον ἐν ἐλαίαις, λαμπρῦνον

πρόσωπον ἀνθρώπου· καὶ εἰς ἄρτον δὲ μεταβάλλεται, στηρίζοντα καρδίαν ἀνθρώπου, καὶ εἰς παντοῖα καρπῶν δημιουργήματα. 9.10 Ἐπὶ τούτοις τί ἔδει; Βλασφημεῖσθαι τὸν δημιουργὸν ἢ προσκυνεῖσθαι μᾶλλον; Καὶ τέως οὕτω λέγω τῆς σοφίας αὐτοῦ τὰ μὴ φαινόμενα. Θεώρησόν μοι τὸ ἕαρ καὶ τὰ ἄνθη, τὰ παντοῖα ἐν ὁμοιότητι διακεκριμένα· ῥόδου μὲν τὸ ἐρυθρότατον, κρίνου δὲ τὸ λευκότατον. Ἐξ ἐνὸς γὰρ ὑετοῦ ταῦτα καὶ μιᾶς τῆς γῆς, τίς ὁ διακρίνων, τίς ὁ δημιουργῶν; Θεώρησόν μοι τὴν ἀκρίβειαν. Ἐκ μιᾶς ὑποστάσεως τοῦ δένδρου, τὸ μὲν εἰς σκέπην, τὸ δὲ εἰς καρποὺς διαφόρους· καὶ εἷς ὁ τεχνίτης. Μιᾶς ἀμπέλου τὸ μὲν τι εἰς καῦσιν, τὸ δὲ εἰς βλαστήματα, τὸ δὲ εἰς φυλλάδας, τὸ δὲ εἰς ἔλικας, τὸ δὲ εἰς βότρυν. Ἐκπλάγηθι καὶ τοῦ καλάμου τὴν πυκνοτάτην τῶν κόμβων περιβολὴν, ἣν ἐποίησεν ὁ τεχνίτης. Ἐκ τῆς μιᾶς γῆς ἐρπετὰ προέρχεται, καὶ θηρία, καὶ κτήνη, καὶ ξύλα, καὶ βρώματα, καὶ χρυσοῦς, καὶ ἄργυρος, καὶ χαλκός, καὶ σίδηρος, καὶ λίθος. Μία ὕδατων ἢ φύσις, καὶ ἔξ αὐτῆς νηκτῶν καὶ ὀρνέων ὑπόστασις· ἵνα ὡσπερ ἐκεῖνα νήχεται ἐν τοῖς ὕδασι, οὕτω καὶ τὰ ὄρνεα ἵπτανται ἐν τῷ ἀέρι. 9.11 Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καὶ εὐρύχωρος, ἐκεῖ ἐρπετὰ ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Τίς δύναται διηγῆσασθαι τῶν ἰχθύων τῶν ἐν αὐτῇ τὸ κάλλος; τίς δύναται διηγῆσασθαι κητῶν τὰ μεγέθη, καὶ τῶν ἀμφιβίων ζώων τὴν ὑπόστασιν, ὅπως καὶ ἐν χέρσῳ γῆ, καὶ ἐν ὕδασι διαιτᾶται; Τίς δύναται τῆς θαλάσσης διηγῆσασθαι τὸν βυθὸν καὶ τὸ πλάτος, ἢ τῶν ὑπερμέτρων κυμάτων τὰς ὀρμάς; Ἄλλ' εἰς τοὺς ὄρους αὐτῆς ἔστηκε διὰ τὸν εἰπόντα· Ἄχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ· ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσονται σου τὰ κύματα· ἦτις καὶ δηλοῦσα τὸν ἐπηρητημένον αὐτῇ τοῦ προστάγματος λόγον, ἐπεκδραμοῦσα διὰ τῶν κυμάτων γραμμὴν τινα φανεράν ἐναφίησι τοῖς αἰγιαλοῖς· δηλοῦσα τοῖς ὀρῶσιν ὡσπερ, ὅτι τοὺς προστεταγμένους οὐ παραβέβηκεν ὄρους. 9.12 Τίς δύναται διασκέψασθαι τῶν ἀερίων ὀρνέων τὴν φύσιν; Πῶς τὰ μὲν γλῶσσαν περιφέρει μουσικὴν· τὰ δὲ παντοῖα τῇ ζωγραφίᾳ πεποίκιλται διὰ τῶν πτερῶν· τὰ δὲ ὑπερπάντα εἰς μέσον ἀέρα ἔστηκεν ἀκίνητα, ὡς ἰέραξ· ἀπὸ γὰρ τοῦ θείου προστάγματος, ἰέραξ ἐκπετάσας τὰς πτέρυγας ἔστηκεν ἀκίνητος, καθορῶν τὰ πρὸς νότον. Τίς δύναται ἀνθρώπων ὑψωθέντα θεωρῆσαι ἀετόν; Εἰ δὲ τῶν ὀρνέων τὸ ἀλογώτατον ὑψωθὲν οὐ δύνασαι κατανοῆσαι, πῶς τὸν πάντων ποιητὴν θέλεις κατανοῆσαι; 9.13 Τίς ἐν ἀνθρώποις θηρίων πάντων οἶδε κἂν τὰ ὀνόματα; ἢ τίς ἐκάστου δύναται διασκέψασθαι τὴν φυσιολογίαν; Εἰ δὲ τῶν θηρίων μόνον οὐδὲ τὰ ὀνόματα γινώσκουμεν, πῶς τὸν ποιητὴν αὐτῶν καταληψόμεθα; Ἐν τῷ Θεοῦ πρόσταγμα τὸ λέγον· Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ θηρία καὶ κτήνη καὶ ἐρπετὰ, κατὰ γένος· καὶ διάφοροι φύσεις ἐκ μιᾶς τῆς γῆς γεγόνασιν ἐνὶ προστάγματι· πρόβατον ἡμερώτατον καὶ λέων σαρκοβόρος· καὶ διάφοροι ζώων ἄλογοι κινήσεις, μιμήσεις ἔχουσαι διαφορῶν προαιρέσεων ἀνθρωπίνων· ἵνα ἀλώπηξ μὲν δηλώσῃ τὸ ἐν ἀνθρώποις δολερὸν, ὄφις δὲ τῶν φίλων τοὺς ἰοβόλους, ἵππος δὲ χρεμετιστῆς τῶν νέων τοὺς ἀκολάστους. Μύρμηξ δὲ ὁ γοργώτατος, ἵνα διεγείρῃ τὸν ὀκνηρὸν, τὸν νωθρὸν. Ὅταν γὰρ τις ἀργὴν ἔχη τὴν νεότητα, τότε ὑπὸ τῶν ἀλόγων ζώων διδάσκεται, διελεγχόμενος ὑπὸ τῆς θείας γραφῆς λεγούσης· Ἴθι πρὸς τὸν μύρμηκα, ὧ ὀκνηρὲ, καὶ ζήλωσον ἰδὼν τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ, καὶ γενοῦ ἐκεῖνου σοφώτερος. Βλέπων γάρ, φησιν, ἐκεῖνον ἑαυτῷ εὐκαίρως θησαυρίζοντα τὴν τροφήν, μιμοῦ καὶ θησαύρισον σεαυτῷ καρποὺς ἔργων ἀγαθῶν εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας. Καὶ πάλιν· Πορεύθητι πρὸς τὴν μέλισσαν καὶ μάθε, ὡς ἐργάτις ἐστὶ, πῶς ἄνθη παντοῖα περιτρέχουσα συντίθησί σοι πρὸς ὠφέλειαν τὸ μέλι· ἵνα καὶ αὐτὸς περιερχόμενος τὰς θείας γραφὰς, τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας περιδράξῃ, καὶ τούτων ἐμφορούμενος εἴπῃς· Ὡς γλυκέα τῷ λάρυγγί μου τὰ λόγια σου· ὑπὲρ μέλι [καὶ κηρίον] τῷ στόματί μου. 9.14 Ἄρα οὐχὶ δοξάζεσθαι μᾶλλον ὁ τεχνίτης ἄξιος; Τί γὰρ, εἰ καὶ σὺ μὴ πάντων γινώσκεις τὴν ὑπόστασιν, ἤδη ἀργὰ καὶ τὰ γενόμενα; Μὴ γὰρ πασῶν βοτανῶν δύνασαι γινῶναι τὴν ἐνέργειαν; ἢ τὴν ὠφέλειαν δύνασαι μαθεῖν

πασαν, τὴν ἐκ παντὸς ζώου προχωροῦσαν; Ἦδη καὶ ἐξ ἰοβόλων ἐχιδνῶν ἀντίδοτοι προεχώρησαν εἰς σωτηρίαν ἀνθρώποις. Ἄλλ' ἔρεῖς μοι, δεινὸς ὁ ὄφις· φοβοῦ τὸν Κύριον, καὶ οὐ δυνήσεται σε βλάβη. Σκορπίος πληκτικός· φοβοῦ τὸν Κύριον, καὶ οὐ πλήξει σε. Λέων αἰμοβόρος· φοβοῦ τὸν Κύριον, καὶ παρακαθήσεται σοι, ὡς τῷ Δανιήλ. Ἔστι δὲ θαυμάσαι ἀληθῶς καὶ τῶν ζῶων τὴν ἐνέργειαν· πῶς τὰ μὲν ἐν κέντροις, ὡσπερ ὁ σκορπίος, ἔχει τὸ ὄζυ, ἑτέροις δὲ ἐν τοῖς ὁδοῦσιν ἢ δύναμις· καὶ ἄλλα δι' ὀνύχων καταγωνίζεται· βασιλίσκῳ δὲ τὸ βλέμμα ἢ δύναμις. Ἐκ τῆς ποικίλης οὖν δημιουργίας, νόησον τοῦ δημιουργοῦ τὴν ἐνέργειαν. 9.15 Ἄλλ' ἴσως ταῦτα οὐ γινώσκεις· μηδὲν σοι καὶ τοῖς ἕξωθέν σου ζώοις. Εἴσελθε λοιπὸν εἰς σεαυτὸν, καὶ ἐκ τῆς σῆς ὑποστάσεως νόησον τὸν τεχνίτην. Τί μεμπτὸν ἐν τῷ σώματί σου πέπλαστα; Κράτει σεαυτοῦ, καὶ οὐδὲν φαῦλον ἐκ πάντων τῶν μελῶν. Ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἄδὰμ ἐν τῷ παραδείσῳ γυμνὸς ἦν μετὰ τῆς Εὔας, ἀλλ' οὐ διὰ τὰ μέλη ἦν ἀπόβλητος. Οὐκ ἄρα τὰ μέλη τῆς ἀμαρτίας αἴτια, ἀλλ' οἱ χρώμενοι τοῖς μέλεσι κακῶς· σοφὸς δὲ ὁ τῶν μελῶν ποιητής. Τίς ὁ παρασκευάσας εἰς τεκνογονίαν μήτρας ὄγκους; τίς ὁ τὸ ἄψυχον ἐν αὐτῇ ψυχῶσας; τίς ὁ νεύροις καὶ ὀστέοις ἡμᾶς ἐνεῖρας, δέρμα δὲ καὶ κρέας περιβαλὼν, καὶ ἅμα τῷ γεννηθῆναι τὸ βρέφος, ἐκ μαστῶν πηγὰς γάλακτος ἐκφέρων; Πῶς τὸ μὲν βρέφος εἰς παιδίον αὔξει, καὶ τοῦτο εἰς νεανίαν, εἶτα εἰς ἄνδρα, καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς πρεσβύτην μεταβάλλεται, μηδενὸς καταλαμβάνοντος τῆς μεταβολῆς τὴν καθ' ἡμέραν ἀκρίβειαν; πῶς τῆς τροφῆς τὸ μὲν ἐξαιματοῦται, τὸ δὲ εἰς προχώρησιν διακρίνεται, τὸ δὲ εἰς σάρκα μεταβάλλεται; Τίς ὁ τὴν καρδίαν ἀεικινήτως κινῶν; τίς ὁ τὴν ἀπαλότητα τῶν ὀφθαλμῶν τῆ τῶν βλεφάρων περιβολῆ σοφῶς ἀσφαλισάμενος; Περὶ γὰρ τῆς ποικίλης καὶ θαυμασίας τῶν ὀφθαλμῶν κατασκευῆς, αἱ πολυστιχοὶ τῶν ἰατρῶν μόγις ἐξηγοῦνται βίβλοι. Τίς ὁ τὴν μίαν ἀναπνοὴν εἰς ὄλον τὸ σῶμα διαδούς; Βλέπεις ἄνθρωπε τὸν τεχνίτην, βλέπεις τὸν σοφὸν δημιουργόν. 9.16 Ταῦτά σοι νῦν ἐπλάτυνεν ὁ λόγος, πολλῶν καὶ ἄλλων μυρίων καταλελειμμένων, καὶ μάλιστα τῶν ἀσωμάτων καὶ ἀοράτων· ἵνα μισήσης μὲν τοὺς βλασφημοῦντας τὸν σοφὸν καὶ ἀγαθὸν τεχνίτην, ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων καὶ ἀναγινωσκομένων, καὶ ὧν ἂν αὐτὸς εὐρεῖν ἢ νοῆσαι δυνηθείης, καὶ ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως τὸν γενεσιουργὸν θεωρήσας, γόνυ κάμπτων εὐσεβῶς τῷ τῶν ὄλων ποιητῇ, τῶν αἰσθητῶν λέγω καὶ νοητῶν, ὀρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων, μετ' εὐγνώμονος καὶ εὐφήμου γλώττης, ἀδιαλείπτους χεῖλεσιν ἀνυμνῆς [καὶ καρδία] τὸν Θεὸν, λέγων· Ὡς θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Σοὶ γὰρ πρέπει τιμὴ, δόξα καὶ μεγαλωσύνη, νῦν τε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 10.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ Ι΄ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ, Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τό· ΚΑΙ ΕΙΣ ἘΝΑ ΚΥΡΙΟΝ ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους Α΄ [ἐπιστολῆς]· Καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ, εἶτε ἐν οὐρανῷ εἶτε ἐπὶ γῆς· ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς, ὁ Πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. 10.1 Οἱ πιστεύειν ΕΙΣ ἘΝΑ ΘΕΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΑ δεδιδασμένοι, καὶ ΕΙΣ ἸΩΝ ΜΟΝΟΓΕΝΗ πιστεύειν ὀφείλουσιν. Ὁ γὰρ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν, οὐδὲ τὸν Πατέρα ἔχει. Ἐγὼ εἶμι ἡ θύρα, φησὶν ὁ Ἰησοῦς· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν Πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. Ἐὰν [γὰρ] ἀρνήσῃ τὴν θύραν, ἀποκέκλεισταί σοι ἢ πρὸς τὸν Πατέρα γνῶσις. Οὐδεὶς ἐπιγινώσκει Πατέρα, εἰ μὴ ὁ Υἱὸς, καὶ ὃ ἂν Υἱὸς ἀποκαλύψῃ· ἐὰν [γὰρ] ἀρνήσῃ τὸν ἀποκαλύπτοντα, μένεις ἐν ἀγνοσίᾳ. Ἀπόφασίς ἐστὶν ἐν εὐαγγελίοις λέγουσα· Ὁ μὴ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν, οὐκ ὄψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν· ἀγανακτεῖ γὰρ Πατήρ, Υἱοῦ τοῦ μονογενοῦς ἀθετουμένου. Δεινὸν μὲν γὰρ βασιλεῖ, καὶ τὸν στρατιώτην ἀπλῶς ἀτιμασθῆναι· ὅταν δὲ τῶν ἐνδοξοτέρων τις ὑπασπιστῶν ἢ φίλων ἀτιμασθῇ, τότε προστίθεται μείζων ἡ ὀργή· ἐὰν δὲ καὶ αὐτόν τις τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ βασιλέως ὑβρίσῃ, τίς παρακαλέσει πατέρα ὑπὲρ υἱοῦ

μονογενοῦς ἀγανακτοῦντα; 10.2 Εἴ τις οὖν εὐσεβεῖν εἰς Θεὸν βούλεται, προσκυνεῖτω τὸν Υἱὸν, ἐπεὶ οὐ παραδέχεται τὴν λατρείαν ὁ Πατήρ. Πατὴρ οὐρανόθεν ἐπεφώνησε λέγων· Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός, εἰς ὃν Ἐγὼ ἠδόκησα. Εὐδόκησεν ὁ Πατὴρ ἐν τῷ Υἱῷ· ἐὰν μὴ καὶ σὺ εὐδοκήσης, ζῶν οὐκ ἔχεις. Μὴ συμπαραφέρου τοῖς Ἰουδαίοις πανούργως λέγουσι τὸ, Εἷς Θεὸς μόνος· ἀλλὰ μετὰ τοῦ εἰδέναι ὅτι εἷς Θεός, γίνωσκε ὅτι καὶ Υἱός ἐστι Θεοῦ μονογενής. Ἐγὼ τοῦτο πρῶτος οὐκ εἶπον, ἀλλ' ὁ ψαλμωδὸς ἐκ προσώπου τοῦ Υἱοῦ λέγει· Κύριος εἶπε πρὸς με, Υἱός μου εἶ σύ. Μὴ οὖν τί λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πρόσεχε, ἀλλὰ τί λέγουσιν οἱ προφήται. Θαυμάζεις εἰ ἀθετοῦσι τῶν προφητῶν τὰ ῥήματα, οἱ τοὺς προφήτας λιθάσαντες [καὶ ἀποκτείναντες]; 10.3 Σὺ πίστευε Εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν Ὑἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ. Ἐνα δὲ λέγομεν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἵνα μονογενῆς ᾖ ἡ υἰότης. Ἐνα λέγομεν, ἵνα μὴ ὑπονοήσης ἄλλον. Ἐνα λέγομεν, ἵνα μὴ τὸ πολυώνυμον τῆς ἐνεργείας εἰς πολλοὺς υἱοὺς ἐκχέης δυσσεβῶς. Λέγεται γὰρ θύρα· ἀλλὰ μὴ ξυλίνην νόμιζε τὴν προσηγορίαν, ἀλλὰ θύραν λογικὴν, ζῶσαν, διακριτικὴν τῶν εἰσερχομένων. Ὁδὸς καλεῖται· οὐ ποσὶν πατουμένη, ἀλλ' ὁδηγοῦσα πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα. Πρόβατον καλεῖται· οὐκ ἄλογον, ἀλλὰ τὸ διὰ τοῦ τιμίου αἵματος [αὐτοῦ] καθαρίζον τὴν οἰκουμένην τῶν ἁμαρτιῶν, τὸ ἀγόμενον ἐνώπιον τοῦ κείροντος, καὶ γινώσκον, πότε δεῖ σιωπᾶν. Τοῦτο τὸ πρόβατον πάλιν καλεῖται ποιμὴν, ὁ λέγων· Ἐγὼ εἶμι ὁ ποιμὴν [ὁ καλός]· πρόβατον διὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ποιμὴν διὰ τὴν φιλανθρωπίαν τῆς θεότητος. Καὶ θέλεις γινῶναι, ὅτι καὶ πρόβατά ἐστι λογικά; Λέγει τοῖς ἀποστόλοις [ὁ Σωτὴρ]· Ἴδου ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων. Λέων πάλιν καλεῖται· οὐκ ἀνθρωποβόρος, ἀλλὰ τὸ βασιλικὸν καὶ στερρόν καὶ πεποιθὸς τῆς ὑποστάσεως διὰ τῆς προσηγορίας ὡς περ ἐνδεικνύμενος. Λέων δὲ καλεῖται ἀπεναντίας τῷ λέοντι τῷ ἀντιδίκῳ, τῷ ὠρυομένῳ καὶ τοὺς ἠπατημένους καταπίνοντι. Ἦλθε γὰρ ὁ Σωτὴρ, οὐ μεταβαλὼν τὸ πρᾶον τῆς ἑαυτοῦ φύσεως, ἀλλ' ὡς λέων δυνατὸς ἐκ φυλῆς Ἰούδα, σώζων μὲν τοὺς πιστεύοντας, καταπατῶν δὲ τὸν ἀντίδικον. Λίθος καλεῖται· οὐκ ἄψυχος ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων λατομούμενος, ἀλλὰ λίθος ἀκρογωνιαίος, εἰς ὃν ὁ πιστεύσας οὐ κατασυνθιῆται. 10.4 Χριστὸς καλεῖται· οὐ χερσὶν ἀνθρωπίναις κεχρισμένος, ἀλλ' ὑπὸ τοῦ Πατρὸς ἀϊδίως εἰς τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων ἀρχιερωσύνην χρισθεὶς. Νεκρὸς καλεῖται· οὐκ ἀπομείνας ἐν νεκροῖς, ὡς πάντες ἐν ἄδη, ἀλλὰ μόνος ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος. Υἱὸς ἀνθρώπου καλεῖται· οὐχ ὡς ἕκαστος ἡμῶν ἐκ γῆς τὴν γέννησιν ἐσχηκώς, ἀλλ' ἐρχόμενος ἐπὶ τῶν νεφελῶν κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς. Κύριος καλεῖται· οὐ καταχρηστικῶς, ὡς οἱ ἐν ἀνθρώποις, [ἀλλὰ ὡς φυσικὴν καὶ ἀϊδιον ἔχων κυριείαν]. Ἰησοῦς καλεῖται φερωνύμως, ἐκ τῆς σωτηριώδους ἰάσεως ἔχων τὴν προσηγορίαν. Υἱὸς καλεῖται· οὐ θετικῶς προαχθεὶς, ἀλλὰ φυσικῶς γεννηθεὶς. Καὶ πολλὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰσὶν αἱ προσηγορίαι. Ἴνα τοίνυν μὴ τὸ πολυώνυμον τῆς προσηγορίας πολλοὺς υἱοὺς ποιήσῃ σε νομίζειν· καὶ διὰ τὰς πλάνας τῶν αἰρετικῶν, τῶν λεγόντων, ἄλλον μὲν εἶναι τὸν Χριστὸν, ἄλλον δὲ τὸν Ἰησοῦν, ἄλλον δὲ τὴν θύραν, καὶ τὰ λοιπά· προασφαλίζεται σε ἡ Πίστις, λέγουσα καλῶς, Εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν· εἰ γὰρ καὶ πολλὰ αἱ προσηγορίαι, ἀλλ' ἐν τῷ ὑποκείμενον. 10.5 Ἐκάστῳ δὲ ποικίλως ὁ Σωτὴρ γίνεται πρὸς τὸ συμφέρον. Τοῖς μὲν γὰρ εὐφροσύνης χρεῖαν ἔχουσι, ἄμπελος γίνεται· τοῖς δὲ χρεῖαν ἔχουσι εἰσελθεῖν, ἔστηκε θύρα· καὶ τοῖς χρεῖαν ἔχουσι προσενέγκαι τὰς εὐχὰς, ἔστηκε μεσίτης ἀρχιερεύς. Πάλιν τοῖς ἔχουσι ἁμαρτίας, γίνεται πρόβατον, ἵνα ὑπὲρ αὐτῶν σφαγιασθῇ· τοῖς πᾶσι γίνεται πάντα, μένων αὐτὸς κατὰ φύσιν ὅπερ ἐστίν. Μένων γὰρ καὶ ἔχων τὸ τῆς υἰότητος ἀληθῶς ἀπάρατρεπτον ἀξίωμα, κάλλιστος οἷά τις ἰατρὸς καὶ διδάσκαλος συμπαθῆς, συμπεριφέρεται ταῖς ἡμετέραις ἀσθενείαις· Κύριος ὢν κατὰ ἀλήθειαν, οὐκ ἐκ προκοπῆς τὸ κυριεύειν λαβῶν, ἀλλ' ἐκ φύσεως τὸ τῆς κυριότητος ἔχων ἀξίωμα. Καὶ

οὐ καταχρηστικῶς ὡς ἡμεῖς κύριος καλούμενος, ἀλλὰ τῇ ἀληθείᾳ κύριος ὢν· ἐπειδὴ νεύματι Πατρὸς κυριεύει τῶν οἰκείων δημιουργημάτων. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἔχομεν τὸ κυριεύειν ἀνθρώπων ἰσοτίμων καὶ ὁμοιοπαθῶν, πολλάκις δὲ καὶ προγενεστέρων· καὶ νέος πολλάκις δεσπότης οἰκετῶν ἄρχει πρεσβυτέρων. Ἐπὶ δὲ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ κυριεύειν οὐχ οὕτως· ἀλλὰ πρῶτον ποιητῆς, εἶτα Κύριος. Πρῶτον ἐποίησε θελήματι Πατρὸς τὰ πάντα, εἶτα κυριεύει τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων. 10.6 Χριστὸς Κύριός ἐστιν, ὁ τεχθεὶς ἐν πόλει Δαβίδ. Καὶ θέλεις γνῶναι, ὅτι σὺν τῷ Πατρὶ καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεώς ἐστι Χριστὸς Κύριος· ἵνα μὴ μόνον τῇ πίστει παραδέξῃ τὸ λεγόμενον, ἀλλὰ καὶ ἀπόδειξιν ἔχῃς ἀπὸ τῆς παλαιᾶς γραφῆς; ἔλθε ἐπὶ τὴν πρώτην βίβλον, τὴν Γένεσιν. Λέγει ὁ Θεός· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον, οὐ κατ' εἰκόνα ἐμὴν, ἀλλὰ, κατ' εἰκόνα ἡμετέραν. Καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τὸν Ἀδάμ, φησι· Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον· κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν. Οὐ γὰρ περιώρισεν εἰς τὸν Πατέρα μόνον τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα, ἀλλὰ συμπεριέλαβε καὶ τὸν Υἱόν· ἵνα δειχθῇ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὐ μόνον Θεοῦ ποίημα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, [ᾧντος καὶ αὐτοῦ Θεοῦ ἀληθινοῦ]. Οὗτος ὁ Κύριος ὁ τῷ Πατρὶ συνεργαζόμενος, συνήργησε καὶ ἐπὶ Σοδόμων κατὰ τὴν λέγουσαν γραφήν· Καὶ Κύριος ἔβρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα πῦρ καὶ θεῖον, παρὰ Κυρίου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Οὗτος ὁ Κύριος ὠφθη τῷ Μωϋσεῖ ἄλλοτε, ὡς ἐδύνατο ἰδεῖν. Φιλάνθρωπος γὰρ ὁ Κύριος, αἰεὶ συμπεριφερόμενος ταῖς ἡμετέραις ἀσθενείαις. 10.7 Καὶ ἵνα γνῶς, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ τῷ Μωϋσεῖ ὄφθεις, δέξαι μαρτυρίαν τοῦ Παύλου λέγοντος· Ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Καὶ ἄλλοτε· Πίστει Μωϋσῆς κατέλιπεν Αἴγυπτον. Καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν· Κρείττονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θησαυρῶν τὸν ὄνειδισμόν τοῦ Χριστοῦ. Οὗτος ὁ Μωϋσῆς φησι πρὸς αὐτόν· Ἐμφάνισόν μοι σεαυτόν. Βλέπεις, ὅτι καὶ οἱ προφηταὶ τότε ἔβλεπον τὸν Χριστόν, ἀλλὰ καθὼ ἐχώρουν ἕκαστος. Ἐμφάνισόν μοι σεαυτόν, γνωστῶς ἴδω σε. Ὁ δὲ φησι· Οὐδεὶς ὄψεται τὸ πρόσωπόν μου καὶ ζήσεται. Διὰ τοῦτο τοίνυν, ἐπειδὴ τὸ τῆς θεότητος πρόσωπον οὐδεὶς ἠδύνατο ἰδεῖν ζῶν, ἀνέλαβε τὸ τῆς ἀνθρωπότητος πρόσωπον, ἵνα τοῦτο ἰδόντες ζήσωμεν. Καὶ ὅτε ἠθέλησε καὶ αὐτὸ τοῦτο δεῖξαι μετ' ὀλίγης ἀξίας, ὅτε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἔλαμψεν ὡς ὁ ἥλιος, οἱ μαθηταὶ πίπτουσι φοβηθέντες. Εἰ δὲ τὸ τοῦ σώματος πρόσωπον λάμψαν, οὐ καθὼ ἠδύνατο ὁ ἐνεργῶν, ἀλλὰ καθὼ ἐχώρουν οἱ μαθηταὶ, ἐφόβησεν αὐτούς, καὶ ὁμως ἐνέγκαι οὐκ ἐδυνήθησαν· πῶς εἰς τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα ἀτενίσαι τις ἠδύνατο; Μέγα, φησὶν ὁ Κύριος, ἐπιθυμεῖς, ὦ Μωϋσεῖ· καὶ ἀποδέχομαί σου τὴν ἄπληστον ἐπιθυμίαν, καὶ τοῦτόν σοι τὸν λόγον ποιήσω· ἀλλὰ καθὼ χωρεῖς. Ἴδου τίθημί σε εἰς τὴν ὀπήν τῆς πέτρας· ὡς γὰρ μικρὸς, μενεῖς ἐν μικρᾷ περιγραφῇ. 10.8 Ὡς μοι λοιπὸν ἀσφάλισαι, διὰ τοὺς Ἰουδαίους, τὸ λεχθησόμενον. Ὁ γὰρ σκοπὸς ἡμῖν ἀποδείξει, ὅτι ἦν παρὰ τῷ Πατρὶ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Λέγει τοίνυν ὁ Κύριος πρὸς τὸν Μωϋσῆν· Ἐγὼ παρελεύσομαι πρότερός σου τῇ δόξῃ μου, καὶ καλέσω ἐν ὀνόματι Κυρίου ἐναντίον σου. Κύριος ὢν, ποῖον κύριον καλεῖ; Βλέπεις, ὅπως ἐπικεκαλυμμένως ἐδίδασκε τὸ εὐσεβὲς περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ δίδαγμα. Καὶ ἄλλοτε ἐν τοῖς ἐξῆς αὐτολεξεῖ γέγραπται· Καὶ κατέβη Κύριος ἐν νεφέλῃ, καὶ παρέστη αὐτῷ ἐκεῖ· καὶ ἐκάλεσε τῷ ὀνόματι Κυρίου. Καὶ παρήλθε Κύριος πρὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἐκάλεσεν· Κύριος, Κύριος οἰκτίρων καὶ ἐλεήμων, μακρόθυμος καὶ πολυέλεος καὶ ἀληθινός, καὶ δικαιοσύνην διατηρῶν [καὶ] ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας, ἀφαιρῶν ἀνομίας καὶ ἀδικίας καὶ ἁμαρτίας. Εἶτα ἐξῆς, κύψας Μωϋσῆς καὶ προσκυνήσας ἐνώπιον τοῦ Κυρίου τοῦ καλοῦντος τὸν Πατέρα, λέγει· Συμπορεύθητι δὴ, Κύριε, μεθ' ἡμῶν. 10.9 Ἔχεις ταύτην πρώτην ἀπόδειξιν· δέξαι καὶ δευτέραν φανεράν. Εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου, Κάθου ἐξ δεξιῶν μου. Κύριος κυρίῳ ταῦτα λέγει, οὐ δούλω· ἀλλὰ Κυρίῳ μὲν τῶν πάντων, Υἱῷ δὲ αὐτοῦ, ὧ πάντα ὑπέταξεν. Ὅταν δὲ εἴπη, ὅτι

ὑποτέτακται αὐτῷ τὰ πάντα· δῆλον, ὅτι ἐκτὸς τοῦ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα, [καὶ τὰ ἐξῆς]· ἵνα ἦ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι. Κύριός ἐστι τῶν πάντων ὁ μονογενὴς Υἱός· Υἱὸς δὲ τοῦ Πατρὸς εὐπειθής, οὐχ ἀρπάσας τὸ κυριεύειν, ἀλλὰ παρ' αὐτοπροαιρέτου λαβὼν φυσικῶς. Οὔτε γὰρ ὁ Υἱὸς ἤρπασεν, οὔτε Πατὴρ ἐφθόνησε τῆς μεταδόσεως. Αὐτός ἐστιν ὁ λέγων· Πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου. Παρεδόθη μοι, οὐχ ὡς πρότερον μὴ ἔχοντι· καὶ τηρῶ καλῶς, οὐκ ἀποστερῶν τὸν παραδεδωκότα. 10.10 Κύριος τοίνυν ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· Κύριος ὁ τεχθεὶς ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, κατὰ τὸν εἰρηκότα τοῖς ποιμέσιν ἄγγελον· Εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν Χριστὸς Κύριος σήμερον ἐν πόλει Δαβὶδ. Περὶ οὗ φησιν ἀλλαχοῦ τῶν ἀποστόλων τις· Τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ· οὗτός ἐστι πάντων Κύριος. Ὅταν δὲ εἶπη τὸ, πάντων, μηδὲν ὑπεξέλης τῆς κυριότητος. Εἴτε γὰρ ἄγγελοι, εἴτε ἀρχάγγελοι· εἴτε ἀρχαί, εἴτε ἐξουσίαι· εἴτε τι ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ὀνομαζόμενον γενητὸν, πάντα ὑπὸ τὴν κυριότητα τοῦ Υἱοῦ τυγχάνει. Ἀγγέλων ἐστὶ Κύριος, καθὼς ἔχεις ἐν εὐαγγελίῳ· ὅτι τότε ἀπέστη ὁ διὰ βολος ἀπ' αὐτοῦ, καὶ οἱ ἄγγελοι προσῆλθον καὶ διηκόνουν αὐτῷ. Οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐβοήθουν αὐτῷ, ἀλλὰ, διηκόνουν αὐτῷ· ὅπερ ἐστὶ δουλικῶς. Μέλλοντος αὐτοῦ γεννᾶσθαι ἐκ παρθένου, ὑπηρετεῖ τότε ὁ Γαβριήλ, οἰκεῖον ἀξίωμα λαβὼν τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ. Μέλλοντος αὐτοῦ πορεύεσθαι εἰς Αἴγυπτον, ἵνα καταλύσῃ τὰ χειροποίητα τῆς Αἰγύπτου· πάλιν ἄγγελος κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ. Σταυρωθέντος αὐτοῦ καὶ ἀναστάντος, ὁ ἄγγελος εὐηγγελίσατο, καὶ λέγει ταῖς γυναῖξιν ὡς καλὸς οἰκέτης· Πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἀνέστη, καὶ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. Μονονουχὶ τοῦτο λέγων· οὐ παρέβην τὸ πρόσταγμα, μαρτύρομαι τὸ εἰρηκέναι ὑμῖν· ἵν' ἐὰν ἀμελήσητε, μὴ κατ' ἐμοῦ ἦ τὰ τῆς μέμφεως, ἀλλὰ κατὰ τῶν ἀμελησάντων. Οὗτος τοίνυν ἐστὶν ὁ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, περὶ οὗ καὶ νῦν τὸ ἀνάγνωσμα λέγει· Καὶ γὰρ εἶπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοὶ [πολλοί], εἴτε ἐν οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ γῆς, καὶ ἐξῆς· ἡμῖν δὲ εἷς ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ. 10.11 Ἰησοῦς δὲ Χριστὸς καλεῖται διώνυμος· Ἰησοῦς διὰ τὸ σῶζειν, Χριστὸς διὰ τὸ ἱερατεύειν. Καὶ τοῦτο γινώσκων ὁ θεσπέσιος τῶν προφητῶν Μωϋσῆς, ἀνδράσι δυοῖς τοῖς πάντων ἐγκρίτοις τὰς δύο ταύτας προσηγορίας ἐχαρίσατο· τὸν μὲν οἰκεῖον τῆς ἀρχῆς διάδοχον Αὐσὴν, Ἰησοῦν μετονομάσας· τὸν δὲ οἰκεῖον ἀδελφὸν τὸν Ἀαρών, ἐπονομάσας Χριστὸν, ἵνα διὰ δύο ἀνθρώπων ἐγκρίτων, τὸ ἀρχιερατικὸν ἅμα καὶ βασιλικὸν τοῦ μέλλοντος ἐνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ παραστήσῃ. Ἀρχιερεὺς μὲν γὰρ ἐστὶν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Ἀαρών· ἐπειδὴ οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενέσθαι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν· Σὺ εἶ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. Τύπον δὲ ἔφερεν αὐτοῦ ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς κατὰ πολλά. Ἀρξάμενος γὰρ ἄρχειν τοῦ λαοῦ, ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Ἰορδάνου· ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς βαπτισθεὶς ἤρξατο εὐαγγελίζεσθαι. Δώδεκα δὲ διαιροῦντας τὴν κληρονομίαν καθίστησιν ὁ τοῦ Ναυῆ υἱός· καὶ δώδεκα τοὺς ἀποστόλους, κήρυκας τῆς ἀληθείας, εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἀποστέλλει ὁ Ἰησοῦς. Πιστεῦσασαν Ῥαββὴ τὴν πόρνην ἔσωσεν ὁ τυπικός· ὁ δὲ ἀληθὴς φησιν· Ἴδου οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἀλαλαγμῷ μόνον ἐπὶ τοῦ τυπικοῦ κατέπεσε τὰ τεῖχη τῆς Ἱερικῶ· καὶ διὰ τὸ εἰπεῖν τὸν Ἰησοῦν, Οὐ μὴ ἀφεθῆ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, πέπτωκεν ὁ ἀντικρὺς ἡμῶν τῶν Ἰουδαίων ναός· οὐχ ὅτι ἡ ἀπόφασις τοῦ πεσεῖν αἰτία, ἀλλ' ὅτι ἡ ἁμαρτία τῶν παρανόμων γέγονε τοῦ πεσεῖν αἰτία. 10.12 Εἷς ἐστὶ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὄνομα θαυμαστὸν ὑπὸ τῶν προφητῶν πλαγίως προαναφωνούμενον. Λέγει γὰρ Ἡσαΐας ὁ προφήτης· Ἴδου ὁ Σωτὴρ σοι παραγίνεται, ἔχων τὸν ἑαυτοῦ μισθόν. Σωτὴρ δὲ παρὰ Ἑβραίοις ὁ Ἰησοῦς ἐρμηνεύεται. Τὸ γὰρ κυριοκτόνον τῶν Ἰουδαίων προβλέπουσα ἡ προφητικὴ χάρις ἐκάλυψε τὴν

προσηγορίαν, ἵνα μὴ ἐκ τοῦ προειδέναι σαφῶς, ἐτοίμως ἐπιβουλεύσωσιν. Ἰησοῦς δὲ ἐκλήθη, οὐχ ὑπὸ ἀνθρώπων, ἀλλ' ὑπὸ ἀγγέλου φανερώς, οὐκ ἰδίᾳ ἐξουσία ἐλθόντος, ἀλλὰ δυνάμει Θεοῦ ἀποσταλέντος, τοῦ λέγοντος πρὸς τὸν Ἰωσήφ· Μὴ φοβηθῆς παραλαβεῖν Μαριάμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐστὶ. Τέξεται δὲ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν. Καὶ τὴν αἰτίαν τῆς προσηγορίας ἀποδιδούς εὐθέως λέγει, Αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ὁ μὴδέπω γεννηθεὶς πῶς λαὸν ἔχει, νόησον, εἰ μὴ καὶ πρὸ τοῦ γεννηθῆναι ἦν. Καὶ τοῦτο ὁ προφήτης ἐκ προσώπου αὐτοῦ φησιν· Ἐκ κοιλίας μητρός μου ἐκάλεσε τὸ ὄνομά μου· διὰ τὸ προλέγειν τὸν ἄγγελον, ὅτι Ἰησοῦς κληθήσεται. Καὶ πάλιν περὶ τῆς ὑπὸ Ἡρώδου ἐπιβουλῆς λέγει· Καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἔκρυψέ με. 10.13 Ἰησοῦς τοίνυν ἐστὶ κατὰ μὲν Ἑβραίους σωτὴρ, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν, ὁ ἰώμενος. Ἐπειδὴ ἰατρός ἐστι [ψυχῶν] καὶ σωμάτων καὶ θεραπευτὴς πνευμάτων· τυφλῶν μὲν αἰσθητῶν θεραπευτὴς, φωταγωγῶν δὲ τὰς διανοίας· χωλῶν φαινομένων ἰατρός, καὶ ποδηγῶν τοὺς ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν, λέγων τῷ παραλυτικῷ· Μηκέτι ἀμάρτανε· καὶ, Ἄρον τὸν κράββατον σὸν καὶ περιπάτει. Ἐπειδὴ γὰρ διὰ τὴν τῆς ψυχῆς ἁμαρτίαν παρελύθη τὸ σῶμα, προεθεράπευσε τὴν ψυχὴν, ἵνα ἐπαγάγη καὶ τῷ σώματι τὴν ἴασιν. Εἴ τις τοίνυν πάσχει τὴν ψυχὴν ἐν ἁμαρτίαις, ἔχει τὸν ἰατρόν. Καὶ εἴ τις ὀλιγόπιστος ἐνταῦθα, λεγέτω πρὸς αὐτόν· Βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ. Εἴ τις καὶ σωματικοῖς περιβέβληται πάθει, μὴ ἀπιστεῖτω, ἀλλὰ προσερχέσθω, (θεραπεύει γὰρ καὶ ταῦτα) καὶ γινωσκέτω ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ Χριστός. 10.14 Ἰουδαῖοι γὰρ καταδέχονται τὸ εἶναι αὐτὸν Ἰησοῦν, τὸ δὲ καὶ Χριστὸν εἶναι τοῦτον, οὐκέτι. Διὰ τοῦτο λέγει ὁ Ἀπόστολος· Τίς ἐστὶν ὁ ψεύστης, εἰ μὴ ὁ ἀρνούμενος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν ὁ Χριστός; Χριστός δὲ ἐστὶν ἀρχιερεὺς, ἀπαράβατον ἔχων τὴν ἱερωσύνην· οὔτε ἀπὸ χρόνων ἀρξάμενος τῆς ἱερατείας, οὔτε διάδοχον ἕτερον ἔχων τῆς ἀρχιερατείας· καθὼς ἤκουσας ἐν τῇ Κυριακῇ διαλεγόμενων ἡμῶν ἐπὶ τῆς Συνάξεως, εἰς τό, Κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. Οὐκ ἐκ διαδοχῆς σωμάτων λαβὼν τὴν ἀρχιερωσύνην, οὐδὲ ἐλαίῳ σκευαστῷ χρισθεὶς, ἀλλὰ πρὸ τῶν αἰώνων ὑπὸ τοῦ Πατρός· καὶ τοσοῦτω διαφέρων τῶν ἄλλων, ὅσω μεθ' ὀρκωμοσίας ἐστὶν ἱερεὺς. Οἱ μὲν γὰρ χωρὶς ὀρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς, ὁ δὲ μεθ' ὀρκωμοσίας διὰ τοῦ λέγοντος· Ὡμοσε Κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται. Αὐτάρκες μὲν ἦν εἰς ἀσφάλειαν καὶ τὸ βούλεσθαι μόνον Πατέρα· διπλασίῳ δὲ τῆς ἀσφαλείας ὁ τρόπος, τὸ, μετὰ τῆς βουλήσεως καὶ ὄρκον παρακολουθησαί· ἵνα διὰ δύο πραγμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεὸν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν τῆς πίστεως, οἱ Χριστὸν Ἰησοῦν Υἱὸν Θεοῦ καταδεχόμενοι. 10.15 Τοῦτον τὸν Χριστὸν παραγενόμενον ἠρνήσαντο μὲν οἱ Ἰουδαῖοι, δαίμονες δὲ ὠμολόγησαν. Ἄλλ' οὐκ ἠγνῶει τοῦτον ὁ προπάτωρ Δαβὶδ, λέγων· Ἡτοίμασα λύχνον τῷ Χριστῷ μου. Καὶ οἱ μὲν λύχνον εἶναι τὸ λαμπρὸν τῆς προφητείας ἠρμήνευσαν· οἱ δὲ τὸν λύχνον τὴν ἀναληφθεῖσαν ἐκ παρθένου σάρκα, κατὰ τὸ ἐν τῷ Ἀποστόλῳ· Ἔχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν. Οὐκ ἠγνῶει τοῦτον ὁ προφήτης, ὁ λέγων· Καὶ ἀπαγγέλλων εἰς ἀνθρώπους τὸν Χριστὸν αὐτοῦ. Ἦιδει τοῦτον καὶ Μωσῆς, ἦδει τοῦτον καὶ Ἡσαΐας, ἦδει τοῦτον καὶ Ἰερεμίας· οὐδεὶς τῶν προφητῶν ἠγνῶει τοῦτον. Ἐπέγνωσαν τοῦτον καὶ δαίμονες· ἐπετίμα γὰρ αὐτοῖς, καὶ φησιν· Ὅτι ἦδεισαν αὐτὸν Χριστὸν εἶναι. Ἀρχιερεῖς ἠγνόησαν, καὶ δαίμονες ὠμολόγησαν. Ἀρχιερεῖς ἠγνόησαν, καὶ γυνὴ Σαμαρεῖτις ἐκήρυσσε, λέγουσα· Δεῦτε, ἴδετε ἄνθρωπον ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα· μήτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστός; 10.16 Οὗτος Ἰησοῦς Χριστός ἐστιν, ὁ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν· ὁ διὰ τὸ ἄφθονον τῆς θεότητος πᾶσιν ἡμῖν μεταδούς τῆς ἑαυτοῦ προσηγορίας. Βασιλεῖς μὲν γὰρ ἄνθρωποι, ἀκοινωνήτων πρὸς ἀνθρώπους ἔχουσι τῆς βασιλείας τὴν προσηγορίαν· Ἰησοῦς δὲ Χριστός Θεοῦ Υἱὸς ὢν, Χριστιανούς καλεῖσθαι ἡμᾶς κατηξίωσεν. Ἄλλ' ἐρεῖ τις,

καινὸν τὸ ὄνομα τῶν χριστιανῶν, καὶ πρὸ τούτου οὐκ ἐπολιτεύετο, καὶ τὰ καινοποιούμενα πολλάκις ἀντιλέγεται διὰ τὸ ξένον. Προησφαλίσατο τοῦτο ὁ προφήτης, λέγων· Τοῖς δὲ δουλεύουσί μοι ἐπικληθήσεται ὄνομα καινὸν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐξετάσωμεν τοὺς Ἰουδαίους· δουλεύετε τῷ Κυρίῳ ἢ οὐ; δείξατε οὖν τὸ ὄνομα ὑμῶν τὸ καινόν. Ἰουδαῖοι γὰρ καὶ Ἰσραηλῖται ἐπὶ Μωσέως καὶ τῶν ἄλλων προφητῶν ἐκαλεῖσθε, καὶ μετὰ τὴν ἐκ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον καὶ μεχρὶ τοῦ παρόντος. Ποῦ οὖν τὸ ὄνομα τὸ καινόν; Ἡμεῖς δέ, ἐπειδὴ δουλεύομεν τῷ Κυρίῳ, ἔχομεν τὸ ὄνομα τὸ καινόν· καινὸν μὲν, ἀλλ' ὄνομα τὸ καινόν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς. Περιεδράξατο τῆς οἰκουμένης τοῦτο τὸ ὄνομα. Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ μέχρι χώρας τινός, χριστιανοὶ δὲ μεχρὶ περάτων τῆς οἰκουμένης· τὸ γὰρ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καταγγέλλεται ὄνομα. 10.17 Θέλεις δὲ γνῶναι ὅτι τοῦ Χριστοῦ ὄνομα ἤδεισαν οἱ ἀπόστολοι καὶ ἐκήρυξαν, μᾶλλον δὲ καὶ Χριστὸν αὐτὸν εἶχον ἐν ἑαυτοῖς; Παῦλός φησι πρὸς τοὺς ἀκούοντας· Ἡ δοκιμὴν ζητεῖτε τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ; Παῦλος καταγγέλλει τὸν Χριστὸν, [λέγων· Οὐ γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον, ἑαυτοὺς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν]· τίς ἄρα οὗτος; Ὁ τὸ πρότερον διώξας. ὦ μεγάλου θαύματος! ὁ πρότερον διώξας, αὐτὸς Χριστὸν καταγγέλλει. Διὰ τί; χρήμασιν ἄρα πεισθεῖς; ἀλλ' οὐδεὶς ἦν ὁ πείθων οὕτως. Ἀλλ' ἄρα βλέπων αὐτὸν παρόντα, καὶ δυσωπούμενος; ἤδη ἦν ἀναληφθεὶς εἰς οὐρανόν. Ἐξῆλθεν ἐπὶ τὸ διώκειν· καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐν Δαμασκῷ κήρυξ ὁ διώκτης. Ποία δυνάμει; Ἄλλοι μὲν οὖν οἰκείους ὑπὲρ οἰκείων καλοῦσι μάρτυρας· ἐγὼ δέ σοι μάρτυρα τὸν πρότερον ἐχθρὸν παρέστησα. Ἔτι ἀμφιβάλλεις; Μεγάλη μὲν γὰρ Πέτρου καὶ Ἰωάννου μαρτυρία· ἀλλ' ὑποπτὸς τις ἦν· οἰκεῖοι γὰρ ἦσαν. Τοῦ δὲ πρότερον ἐχθροῦ, ὕστερον δὲ ὑπεραποθνήσκοντος, τίς ἔτι ἀμφιβάλλει πρὸς τὴν ἀλήθειαν; 10.18 Ἐνταῦθα γενόμενος τοῦ λόγου, τεθαύμακα ἀληθῶς τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος οἰκονομίαν· πῶς τὰς μὲν τῶν ἄλλων ἐπιστολάς εἰς ὀλίγον περιέγραψεν ἀριθμὸν, Παύλῳ δὲ τῷ πρότερον διώκτη γράψαι δεκατέσσαρας ἐπιστολάς ἐχαρίσατο. Οὐ γὰρ ὅτι ἦττων ἦν Πέτρος ἢ Ἰωάννης, ἐνέκοψε τὴν χάριν· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ ἀναμφίβολου εἶναι τὴν διδασκαλίαν, τῷ πρότερον ὄντι ἐχθρῷ καὶ διώκτη πλεῖον ἐχαρίσατο γράφειν, ἵνα πάντες οὕτω πιστοποιηθῶμεν. Ἐξίσταντο δὲ πάντες περὶ τοῦ Παύλου καὶ ἔλεγον· Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ πρότερον διώκων; οὐχ ὧδε ἦλθεν, ἵνα δεδεμένους ἡμᾶς ἀπαγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ; Μὴ ἐξίστασθέ, φησὶν ὁ Παῦλος, Ἐγὼ οἶδα ὅτι σκληρόν μοι ἐστὶ πρὸς κέντρα λακτίζειν. Οἶδα ὅτι οὐκ εἰμί ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀγνοῶν. Ἐνόμιζον γὰρ κατάλυσιν εἶναι τοῦ νόμου τὸ περὶ Χριστοῦ κήρυγμα. Οὐκ ἤδριν δὲ ὅτι αὐτὸς ἦλθε πληρῶσαι τὸν νόμον, καὶ οὐ καταλῦσαι. Ὑπερεπλέονασε δὲ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐν ἐμοί. 10.19 Πολλὰ τυγχάνουσιν ἀληθεῖς, ἀγαπητοὶ, περὶ Χριστοῦ μαρτυρίαι. Μαρτυρεῖ Πατὴρ οὐρανόθεν περὶ τοῦ Υἱοῦ. Μαρτυρεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καταβαῖνον σωματικῶς ἐν εἴδει περιστερᾶς. Μαρτυρεῖ Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος τὴν Μαριάμ εὐαγγελιζόμενος. Μαρτυρεῖ παρθένος ἢ θεοτόκος· μαρτυρεῖ ὁ μακάριος τῆς φάτνης τόπος. Αἴγυπτος μαρτυρεῖ, ἢ ἔτι νέον ὄντα τῷ σώματι τὸν δεσπότην δεξαμένη. Μαρτυρεῖ Συμεὼν ὁ δεξάμενος αὐτὸν ἐν ἀγκάλαις, καὶ εἰπών· Νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου δέσποτα· κατὰ τὸ ῥῆμά σου, ἐν εἰρήνῃ· ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου τὸ σωτήριόν σου, [ὃ ἠτοίμασας κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν λαῶν]. Καὶ Ἄννα προφήτις, ἐγκρατὴς εὐλαβεστάτη καὶ ἀσκήτρια, μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ. Μαρτυρεῖ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, ὁ μέγιστος μὲν ἐν προφήταις, ἀρχηγὸς δὲ τῆς καινῆς διαθήκης, καὶ τρόπον τινὰ συνάπτων ἀμφοτέρας ἐν αὐτῷ τὰς διαθήκας, παλαιάν τε καὶ καινὴν. Μαρτυρεῖ ὁ Ἰορδάνης ἐν ποταμοῖς. Μαρτυρεῖ θάλασσα Τιβεριάδος ἐν θαλάσσαις. Μαρτυροῦσι τυφλοὶ, μαρτυροῦσι χωλοὶ, μαρτυροῦσι νεκροὶ ἐγειρόμενοι. Δαίμονες μαρτυροῦσι λέγοντες· Τί ἡμῖν καὶ σοὶ Ἰησοῦ· οἶδαμέν σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ

Θεοῦ. Μαρτυροῦσιν ἄνεμοι προστασόμενοι καὶ φιμούμενοι. Πέντε ἄρτοι μαρτυροῦσιν εἰς πεντακισχιλίους πληθυνθέντες. Τὸ ξύλον τὸ ἅγιον τοῦ σταυροῦ μαρτυρεῖ, μέχρι σήμερον παρ' ἡμῖν φαινόμενον, καὶ διὰ τῶν κατὰ πίστιν ἐξ αὐτοῦ λαμβανόντων, ἐντεῦθεν τὴν οἰκουμένην πᾶσαν σχεδὸν ἤδη πληρῶσαν. Ὁ φοῖνιξ ὁ ἐπὶ τῆς φάραγγος μαρτυρεῖ, τὰ βῆλα παρασχῶν παισὶ τοῖς τότε εὐφημοῦσι. Τὸ Γεθημανῆ μαρτυρεῖ, τὸν Ἰούδα μονονουχὶ δεικνύον ἔτι τοῖς νοοῦσιν. Ὁ Γολγοθᾶς ὁ ἅγιος οὗτος ὁ ὑπερανεστηκώς, μαρτυρεῖ φαινόμενος. Τὸ μνήμα τῆς ἀγιότητος μαρτυρεῖ, καὶ ὁ λίθος ὁ μέχρι σήμερον κείμενος. Ἡ ἥλιος νῦν λάμπων μαρτυρεῖ, ὁ τότε κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σωτηριώδους πάθους ἐκλιπών. Τὸ σκότος μαρτυρεῖ, τὸ τότε γενόμενον ἀπὸ ἕκτης μέχρις ἑνάτης ὥρας. Τὸ φῶς μαρτυρεῖ, τὸ ἀπὸ ἑνάτης ἕως ἑσπέρας ἐκλάμπαν. Τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν μαρτυρεῖ τὸ ἅγιον, ἀφ' οὗπερ ἀνήλθε πρὸς τὸν Πατέρα· καὶ ὄμβροτόκοι νεφέλαι μαρτυροῦσι, δεξάμεναι τὸν δεσπότην. Καὶ οὐράνιοι δὲ πύλαι μαρτυροῦσι [δεξάμεναι τὸν δεσπότην], περὶ ὧν εἶπεν ὁ ψαλμωδός· Ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ ἐπάρθητε πύλαι αἰώνιοι, καὶ εἰσελεύσεται ὁ βασιλεὺς τῆς δόξης. Οἱ ποτὲ ἐχθροὶ μαρτυροῦσιν, ὧν εἷς ὁ μακάριος Παῦλός ἐστιν, πρὸς ὀλίγον μὲν ἐχθράνας, πολυχρονίως δὲ δουλεύσας. Ἀπόστολοι δώδεκα μαρτυροῦσιν οὐ λόγους μόνον, ἀλλὰ καὶ βασάνους καὶ θανάτους ἰδίους κηρύξαντες τὴν ἀλήθειαν. Ἡ σκιά Πέτρου μαρτυρεῖ, θεραπεύσασα ἐν ὀνόματι Χριστοῦ τοὺς ἀρρώστοῦντας. Τὰ σουδάρια καὶ τὰ σημερινία μαρτυρεῖ· θεραπεύοντα παραπλησίως τῇ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ τότε διὰ Παύλου. Πέρσαι καὶ Γότθοι καὶ πάντες οἱ ἐξ ἐθνῶν μαρτυροῦσιν, ὑπεραποθνήσκοντες τούτου, ὃν σαρκὸς ὀφθαλμοῖς οὐκ ἐθεώρησαν. Οἱ διὰ τῶν πιστῶν μέχρι σήμερον ἀπελαυνόμενοι δαίμονες μαρτυροῦσι. 10.20 Τοσοῦτοι, καὶ διάφοροι, καὶ πλείους εἰσὶ μάρτυρες· ἄρα ἀπιστεῖται λοιπὸν Χριστὸς ὁ μαρτυρούμενος; Εἰ μὲν οὖν ἐστὶ τις πρότερον ἀπιστῶν, πιστευέτω νῦν· εἰ δὲ πρότερον ἦν πιστὸς, προσθήκη πιστεως λαμβανέτω μείζονα, πιστεύων εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· καὶ γινωσκέτω τίνας ἔχει τὴν προσηγορίαν. Χριστιανὸς ἐκλήθη· φεῖσαι τοῦ ὀνόματος. Μὴ διὰ σὲ βλασφημείσθω ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· Ἀλλὰ λαμψάτω τὰ καλὰ ἔργα σου μᾶλλον ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἵνα οἱ βλέποντες ἀνθρωποὶ δοξάζωσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν τὸν Πατέρα τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ᾧ ἡ δόξα καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν. 11.τ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΙΑ΄ ΦΩΤΙΖΟΜΕΝΩΝ, Ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα εἰς τό· ΤΟΝ ὙΙΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΝ ΜΟΝΟΓΕΝΗ, ΤΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΓΕΝΝΗΘΕΝΤΑ ΘΕΟΝ ΑΛΗΘΙΝΟΝ ΠΡΟ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ, ΔΙ' ὉΥ ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΕΓΕΝΕΤΟ. Καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους· Πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, καὶ τὰ ἐξῆς. 11.1 Ὅτι μὲν εἰς Ἰησοῦν Χριστόν ἐλπίζομεν, αὐτάρκως κατὰ δύνάμιν ἡμῖν εἴρηται, διὰ τῶν χθὲς ὑμῖν παραδεδομένων. Οὐχ ἀπλῶς δὲ εἰς Χριστόν Ἰησοῦν πιστευτέον, οὐδὲ ὡς ἓνα τῶν πολλῶν καταχρηστικῶς καλουμένων χριστῶν παραδεκτέον. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ ἦσαν χριστοὶ τυπικοί· οὗτος δὲ Χριστὸς ἀληθής· οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἐκ προκοπῆς εἰς ἱερωσύνην ἀνεληθὼν, ἀλλ' ἀεὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης πατρόθεν ἔχων ἀξίωμα. Καὶ διὰ τοῦτο προασφαλιζομένη ἡ Πίστις, ἵνα μὴ τῶν ψιλῶν χριστῶν ὑποπτεύσωμεν ἓνα, προστίθησι τῇ τῆς Πίστεως ἐπαγγελίᾳ, ὅτι πιστεύομεν Εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Ὑἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ. 11.2 Υἱὸν δὲ πάλιν ἀκούων, μὴ νομίσης θετὸν, ἀλλὰ φυ σικὸν Υἱὸν, Υἱὸν μονογενῆ, ἀδελφὸν ἕτερον οὐκ ἔχοντα. Διὰ τοῦτο γὰρ καλεῖται μονογενής, ὅτι εἰς τὸ τῆς θεότητος ἀξίωμα καὶ τὴν ἐκ Πατρὸς γέννησιν ἀδελφὸν οὐκ ἔχει. Υἱὸν δὲ τοῦ Θεοῦ καλοῦμεν αὐτὸν οὐκ ἀφ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ γὰρ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς αὐτὸν Χριστόν Υἱὸν ὀνομάσαντος. Ἀληθής δὲ προσηγορία, ἡ ἐκ πατέρων τοῖς τέκνοις ἐπιτιθεμένη. 11.3 Ἐνηνθρώπησε τότε ὁ

Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἀλλ' ὑπὸ τῶν πολλῶν ἡγνοεῖτο. Διδάξαι δὲ βουλόμενος τὸ ἀγνοούμενον, συναγαγὼν τοὺς μαθητὰς, ἠρώτα· Τίνα με λέγουσιν εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; οὐ κενοδοξῶν, ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῖς δεῖξαι βουλόμενος· ἵνα μὴ Θεῶ Θεοῦ μονογενεῖ συνοικοῦντες, ὡς ἀνθρώπου τινὸς ψιλοῦ καταφρονήσωσιν. Εἰπόντων δὲ ἐκείνων ὅτι οἱ μὲν Ἥλιαν, οἱ δὲ Ἰερεμίαν, ἔφη πρὸς αὐτούς· ἐκεῖνοι μὲν μὴ εἰδότες, συγγνωστοί· ὑμεῖς δὲ οἱ Ἀπόστολοι, οἱ ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λεπρούς καθαρίζοντες καὶ δαιμόνια ἐκβάλλοντες καὶ νεκρούς ἐγείροντες, οὐκ ὀφείλετε τοῦτον ἀγνοεῖν, δι' ὃν ποιεῖτε τὰ θαυμάσια. Πάντων δὲ ἀποσιωπησάντων, (ὑπὲρ ἄνθρωπον γὰρ ἦν τὸ μάθημα) Πέτρος ὁ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων καὶ τῆς Ἐκκλησίας κορυφαῖος κήρυξ, οὐχ εὐρεσιλογίᾳ χρησάμενος, οὐδ' ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ πεισθεὶς, ἀλλὰ πατρόθεν φωτισθεὶς τὴν διάνοιάν φησι πρὸς αὐτόν· Σὺ εἶ ὁ Χριστός· οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ', ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Καὶ μακαρισμὸς ἐπακολουθεῖ τῷ ῥήματι· (ἦν γὰρ καὶ ἀληθῶς ὑπὲρ ἄνθρωπον,) καὶ σφραγὶς ἐπὶ τῷ ῥηθέντι, ὅτι Πατὴρ ἦν ὁ ἀποκαλύψας. Λέγει γὰρ ὁ Σωτὴρ· Μακάριος εἶ Σίμων Βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ Πατὴρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὁ τοίνυν γνωρίζων τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τῆς μακαριότητος μετέχει· ὁ δὲ ἀρνούμενος τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, δειλαίος ἐστὶ καὶ ἄθλιος. 11.4 Υἱὸν δὲ πάλιν ἀκούων, μὴ καταχρηστικῶς ἄκουε μόνον· ἀλλὰ υἱὸν ἀληθῶς, υἱὸν φυσικόν, ἄναρχον· οὐκ ἐκ δουλείας εἰς προκοπὴν υἰοθεσίας ἀνελθόντα, ἀλλὰ Υἱὸν αἰεὶ γεννηθέντα ἀπεριεργάστῳ καὶ ἀκαταλήπτῳ τῇ γεννήσει. Καὶ πρωτότοκον ὁμοίως ἀκούων, μὴ νομίσης εἶναι κατὰ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ μὲν γὰρ ἐν ἀνθρώποις πρωτότοκοι, καὶ ἄλλους ἔχουσιν ἀδελφούς· καὶ που γέγραπται· Υἱὸς πρωτότοκός μου Ἰσραὴλ. Ἄλλ', ὡς ὁ Ῥουβὴν, πρωτότοκος ἦν ἐκπεπτωκῶς ὁ Ἰσραὴλ. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἀνέβη ἐπὶ τὴν κοίτην τοῦ πατρός· ὁ δὲ Ἰσραὴλ τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς ἐκβαλὼν ἐκ τοῦ ἀμπελῶνος, ἐσταύρωσεν. Καὶ πρὸς ἄλλους δὲ φησιν ἡ γραφή· Υἱοὶ ἐστε Κυρίου τοῦ Θεοῦ ὑμῶν. Καὶ ἀλλαχοῦ· Ἐγὼ εἶπα, θεοὶ ἐστε καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες. Εἶπα, οὐκ ἐγέννησα. Ἐκεῖνοι ἐν τῷ εἰπεῖν τὸν Θεὸν τὴν υἰοθεσίαν προσέλαβον, ἦν οὐκ εἶχον· οὗτος δὲ οὐκ ἄλλο τι ὦν, ἄλλο τι ἐγεννήθη· ἀλλὰ Υἱὸς [τοῦ Πατρὸς] ἐξ ἀρχῆς ἐγεννήθη, [ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ αἰώνων τυγχάνων,] Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ἐν πᾶσιν ὅμοιος τῷ γεγεννηκότι· [αἴδιος ἐξ αἰδίου Πατρὸς,] ζωὴ ἐκ ζωῆς γεγεννημένος, καὶ φῶς ἐκ φωτός, καὶ ἀλήθεια ἐξ ἀληθείας, καὶ σοφία ἐκ σοφοῦ καὶ βασιλεὺς ἐκ βασιλέως, καὶ Θεὸς ἐκ Θεοῦ, καὶ δύναμις ἐκ δυνάμεως. 11.5 Ἐὰν τοίνυν ἀκούσης τοῦ εὐαγγελίου λέγοντος· Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ υἱοῦ Δαβὶδ, υἱοῦ Ἀβραάμ· τὸ κατὰ σάρκα νόησον. Υἱὸς μὲν γὰρ Δαβὶδ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων· Υἱὸς δὲ Θεοῦ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων [ἀνάρχως]. Κάκεῖνο μὲν προσέλαβεν, ὅπερ οὐκ εἶχε· τοῦτο δὲ ὃ ἔχει, αἰδίως ἔχει γεννηθεὶς ἐκ Πατρὸς. Δύο ἔχει πατέρας· ἓνα τὸν Δαβὶδ κατὰ σάρκα, καὶ ἓνα τὸν Θεὸν Πατέρα θεϊκῶς. Ἀλλὰ τὸ μὲν κατὰ τὸν Δαβὶδ, καὶ χρόνῳ ὑποβάλλεται καὶ ψηλαφᾶται καὶ γενεαλογεῖται· τὸ δὲ κατὰ τὴν θεότητα, οὔτε χρόνῳ ὑποβάλλεται οὔτε τόπῳ, οὔτε γενεαλογεῖται· τὴν γὰρ γενεάν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; Πνεῦμα ὁ Θεός. Ὁ Πνεῦμα ὦν, πνευματικῶς ἐγέννησεν ὡς ἄσώματος, ἀπεριεργαστον καὶ ἀκατάληπτον γέννησιν. Ὁ Υἱὸς αὐτὸς λέγει περὶ τοῦ Πατρὸς· Κύριος εἶπε πρὸς με, Υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. Τὸ δὲ σήμερον, οὐ πρόσφατον, ἀλλ' αἴδιον· τὸ σήμερον ἄχρονον, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Ἐκ γαστρὸς πρὸ ἐωσφόρου ἐγέννησά σε. 11.6 Πίστευσον τοίνυν εἰς ΙΗΣΟΥΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ὙΙΟΝ ΘΕΟΥ ζῶντος· Υἱὸν δὲ ΜΟΝΟΓΕΝΗ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τὸ λέγον· Οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα ὁ πιστεῦων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Καὶ πάλιν· Ὁ πιστεύων εἰς τὸν Υἱὸν, οὐ κρίνεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ὁ δὲ ἀπειθῶν τῷ Υἱῷ, οὐκ ὄψεται τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν· ὅτι

οὐκ ἐπίστευσεν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ. Περὶ οὗ μαρτυρῶν ὁ Ἰωάννης ἔλεγε· Καὶ ἔθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ Πατρός· πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας. Ὅν τρέμοντες οἱ δαίμονες, ἔλεγον· Ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοι, Ἰησοῦ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, τοῦ ζῶντος. 11.7 Υἱὸς τοίνυν τοῦ Θεοῦ ἐστὶ φύσει καὶ οὐ θέσει, γεννηθεὶς ἐκ Πατρὸς. Καὶ ὁ μὲν ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ· ὁ δὲ ἀθετῶν τὸν γεγεννημένον, ἀναπέμπει τὴν ὕβριν εἰς τὸν γεγεννηκότα. Γεννῶντα δὲ Θεὸν ὅταν ἀκούσης, μὴ καταπέσης εἰς σώματα, μηδὲ φθαρτὴν γέννησιν ὑπολάβης, ἵνα μὴ ἀσεβήσης. Πνεῦμα ὁ Θεός, πνευματικὴ ἢ γέννησις· τὰ μὲν γὰρ σώματα γεννᾷ σώματα, καὶ χρειὰ τοῖς σώμασι γεννωμένοις χρόνον μεσιτεύειν. Μεσίτης δὲ τῆς ἐκ Πατρὸς Υἱοῦ γεννήσεως χρόνος οὐκ ἔστιν. Καὶ ὧδε μὲν γεννᾶται τὸ γεννώμενον ἀτελές, ὁ Υἱὸς δὲ τοῦ Θεοῦ τέλειος ἐγεννήθη. Ὅπερ γὰρ νῦν ἐστὶ, τοῦτο καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐστὶ γεγεννημένος, [ἀνάρχως]. Ἡμεῖς γεννώμεθα, ἐξ ἀμαθείας νηπιώδους εἰς λογιότητα μεταβαίνοντες· ἀτελής, ἄνθρωπε, ἢ σὴ γέννησις, ἐκ προκοπῆς γὰρ ἢ πρόσληψις. Ἐκεῖ δὲ οὕτω μὴ νόμιζε, μηδὲ ἀσθένειαν κατηγορεῖ τοῦ γεγεννηκότος. Εἰ γὰρ ἀτελές μὲν ἐγέννησε, χρόνῳ δὲ τοῦτο προσέλαβε τὸ τέλειον, ἀσθένειαν κατηγορεῖς τοῦ γεγεννηκότος· εἶγε ὁ χρόνος ὕστερον ἐχαρίσατο κατὰ σέ, τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ὁ γεννήτωρ οὐκ ἐχαρίσατο. 11.8 Μὴ τοίνυν ἀνθρωπίνην εἶναι νομίσης τὴν γέννησιν· μηδὲ ὡς περ ἐγέννησεν Ἀβραάμ τὸν Ἰσαάκ. Ἀβραάμ γὰρ τὸν Ἰσαάκ ἐγέννησεν ἄλλ' οὐχ ὅπερ ἐβούλετο ἐγέννα, ἀλλ' ὅπερ ἄλλος ἐχαρίζετο. Τοῦ δὲ Θεοῦ καὶ Πατρὸς γεννῶντος, οὔτε ἄγνοιά ἐστὶν οὔτε σκέψις ἐν μέσῳ. Τό τε γὰρ εἰπεῖν, ὅτι ἡγνῶναι τὸ γεννώμενον, ἀσέβεια μεγίστη. Καὶ τὸ εἰπεῖν, ὅτι χρόνους σκεψάμενος, ὕστερον Πατὴρ ἐγένετο, τῆς αὐτῆς ἐστὶν ἀσεβείας. Οὐ γὰρ πρότερον ὢν Θεὸς ἄπαις, ὕστερον ἐν χρόνοις ἐγένετο Πατὴρ· ἀλλ' αἰεὶ ἔχει τὸν Υἱὸν, γεννήσας αὐτὸν οὐχ ὡς ἄνθρωποι ἀνθρώπους, ἀλλ' ὡς αὐτὸς οἶδεν μόνος, ὁ γεννήσας αὐτὸν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ΘΕΟΝ ΑΛΗΘΙΝΟΝ. 11.9 Θεὸς γὰρ ἀληθινὸς ὢν ὁ Πατὴρ, ὁμοίον ἑαυτῷ ἐγέννα τὸν Υἱὸν, Θεὸν ἀληθινόν· οὐχ ὡς διδάσκαλοι γεννῶσι μαθητὰς, οὐχ ὡς Παῦλος φησὶ τισιν· Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. Ὡδε μὲν γὰρ ὁ μὴ κατὰ φύσιν υἱὸς ὢν, διὰ τῆς μαθητείας υἱὸς ἐγένετο· ἐκεῖ δὲ φυσικὸς υἱὸς, ἀληθὴς υἱός. Οὐχ ὡς ὑμεῖς, οἱ Φωτιζόμενοι, νῦν γίνεσθε υἱοὶ τοῦ Θεοῦ. Γίνεσθε γὰρ καὶ ὑμεῖς υἱοὶ, ἀλλὰ θέσει κατὰ χάριν, ὡς γέγραπται· Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ· οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκὸς, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ ἐγεννήθησαν. Καὶ ἡμεῖς μὲν γεννώμεθα ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος· οὐχ οὕτω δὲ ἐγεννήθη Χριστὸς ἐκ Πατρὸς. Κατὰ τὸν καιρὸν γὰρ τοῦ βαπτίσματος προσφωνῶν καὶ λέγων, Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου· οὐκ εἶπεν, οὗτος νῦν γέγονεν Υἱός μου· ἀλλ', οὗτός ΕΣΤΙΝ ὁ Υἱός μου· ἵνα δηλώσῃ, ὅτι καὶ πρὸ τῆς τοῦ βαπτίσματος ἐνεργείας Υἱὸς ἦν. 11.10 Ἐγέννησεν ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν, οὐχ ὡς ἐν ἀνθρώποις γεννᾷ νοῦς λόγον. Ὁ μὲν γὰρ νοῦς ἐν ἡμῖν ἐνυπόστατός ἐστιν ὁ δὲ λόγος, λαληθεὶς καὶ εἰς ἀέρα διαχυθεὶς ἀπόλλυται. Ἡμεῖς δὲ οἶδαμεν τὸν Χριστὸν γεννηθέντα λόγον οὐ προφορικόν, ἀλλὰ Λόγον ἐνυπόστατον, ζῶντα, οὐ χεῖλεσι λαληθέντα καὶ διαχυθέντα, ἀλλ' ἐκ Πατρὸς αἰδίως καὶ ἀνεκφράστως, καὶ ἐν ὑποστάσει γεννηθέντα. Ἐν ἀρχῇ γὰρ ἦν ὁ Λόγος, [καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος] ἐν δεξιᾷ καθεζόμενος, Λόγος νοῶν τοῦ Πατρὸς τὸ βούλημα καὶ δημιουργῶν τὰ πάντα τῷ ἐκείνου νεύματι. Λόγος ὁ καταβάς καὶ ἀναβάς· ὁ γὰρ προφορικὸς, λαλούμενος οὐ καταβαίνει οὐδὲ ἀναβαίνει. Λόγος λαλῶν, καὶ λέγων· Ἄ ἐώρακα παρὰ τῷ Πατρί μου, ταῦτα λαλῶ. Λόγος ἐξουσιαστικὸς καὶ βασιλεύων τῶν πάντων· πάντα γὰρ τῷ Υἱῷ παραδέδωκεν ὁ Πατὴρ. 11.11 Ἐγέννησε τοίνυν αὐτὸν, οὐχ οὕτως ὁ Πατὴρ ὡς ἂν τις νοήσειεν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς οἶδεν αὐτὸς μόνος. Οὐ γὰρ τό, πῶς ἐγέννησεν, εἰπεῖν ἐπαγγελλόμεθα, ἀλλὰ τό, οὐχ

οὕτως, διαβεβαιούμεθα. Καὶ οὐχ ἡμεῖς ἀγνοοῦμεν μόνον τὴν ἐκ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ γέννησιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσα γεννητὴ φύσις. Ἐκδιήγησαι γῆ, ἐάν σοι φράσῃ· καὶ ἐὰν ἐξετάσῃς πάντα τὰ ὄντα ἐπὶ τῆς γῆς, οὐ δυνήσεται εἰπεῖν. Ἡ γὰρ γῆ τοῦ οἰκείου κεραμέως καὶ πλάστου τὴν ὑπόστασιν λέγειν οὐ δύναται. Οὐ μόνον δὲ γῆ οὐκ οἶδεν, ἀλλ' οὐδὲ ἥλιος. Τετάρτη γὰρ ἡμέρα ὁ ἥλιος ἐκτίσθη, τὰ ἐν ταῖς πρὸ αὐτοῦ τρισὶ μὴ γινώσκων. Ὁ δὲ τὰ ἐν τρισὶν ἡμέραις, ταῖς πρὸ αὐτοῦ, μὴ εἰδὼς, αὐτὸν τὸν ποιητὴν ἐξεῖπειν οὐ δυνήσεται. Οὐρανὸς τοῦτο οὐ διηγήσεται· νεύματι γὰρ Πατρὸς ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὁ οὐρανὸς ὡς καπνὸς ἐστερεώθη. Οὐδὲ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν διηγήσονται, οὐδὲ τὰ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν τοῦτο διηγήσεται. Τί τοίνυν ἀθυμεῖς ἀγνοῶν ἄνθρωπε, ὅπερ ἀγνοοῦσι καὶ οἱ οὐρανοί; Οὐ μόνον δὲ οἱ οὐρανοὶ τὴν γέννησιν ἀγνοοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἀγγελικὴ φύσις. Εἰ γὰρ τις (εἴγε ἦν δυνατὸν) ἀναβὰς εἰς πρῶτον οὐρανὸν, καὶ τῶν ἐκεῖ ἀγγέλων κατανοήσας τὴν κατάστασιν, προσελθὼν ἐρωτήσῃ, πῶς ὁ Θεὸς ἐγέννησε τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν, ἐροῦσιν ἴσως ἔχομεν ὑπὲρ ἡμᾶς μεῖζονας ἀνωτέρους, ἐκείνους ἐρώτησον. Ἀνάβηθι πρὸς δεῦτερον οὐρανὸν καὶ τρίτον· φθάσον, εἰ δύνῃ, πρὸς θρόνους καὶ κυριότητας, ἀρχὰς τε καὶ ἐξουσίας· κἂν πρὸς ἐκείνους δέ τις φθάσειεν, ὅπερ ἀδύνατον, κάκεινοι παραιτήσονται τὴν διήγησιν, οὐδὲ γὰρ οἶδασι. 11.12 Καὶ ἐγὼ τεθαύμακα αἰεὶ τῶν τολμηρῶν τὴν φιλοπραγμοσύνην, τῶν διὰ τῆς νομιζομένης εὐλαβείας εἰς ἀσέβειαν ἐκπιπτόντων. Θρόνους γὰρ καὶ κυριότητας, τὰ Χριστοῦ ποιήματα, καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας ἀγνοοῦντες, αὐτὸν τὸν ποιητὴν φιλοπραγμονεῖν ἐπιχειροῦσιν. Εἰπέ μοι πρῶτον, ὦ τολμηρότατε, τί διαφέρει θρόνος κυριότητος, καὶ τότε πολυπραγμόνει τὰ κατὰ Χριστόν. Εἰπέ μοι, τί μὲν ἐστὶν ἀρχή, τί δὲ ἐξουσία, τί δὲ δύναμις, τί δὲ ἄγγελος· καὶ τότε τὸν ποιητὴν πολυπραγμόνει· πάντα γὰρ δι' αὐτοῦ ἐγένετο. Ἄλλ' οὐ θέλεις ἐρωτῆσαι θρόνους ἢ κυριότητας, ἢ οὐ δύνασαι. Τί ἐστὶν ἕτερον γινώσκον τὰ βᾶθη τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ λαλήσαν τὰς θείας γραφάς; Ἄλλ' οὐδ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, περὶ τῆς ἐκ Πατρὸς τοῦ Υἱοῦ γεννήσεως ἐν ταῖς γραφαῖς ἐλάλησεν. Τί τοίνυν πολυπραγμονεῖς, ἃ μὴδὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔγραψεν ἐν ταῖς γραφαῖς; Ὁ τὰ γεγραμμένα μὴ γινώσκων, τὰ μὴ γεγραμμένα πολυπραγμονεῖς; Πολλὰ ζητήματά ἐστιν ἐν ταῖς θεαῖς γραφαῖς· τὸ γεγραμμένον οὐ καταλαμβάνομεν, τί τὸ μὴ γεγραμμένον πολυπραγμονοῦμεν; Αὐτάρκες ἡμῖν εἰδέναι, ὅτι Θεὸς ἐγέννησεν Υἱὸν ἓνα μόνον. 11.13 Μὴ ἐπαισχυνθῆς ὁμολογῆσαι τὴν ἄγνοιαν, ἐπειδὴ μετ' ἀγγέλων ἀγνοεῖς. Ὁ γεννήσας οἶδε μόνος τὸν γεννηθέντα, καὶ ὁ ἐξ αὐτοῦ γεγεννημένος οἶδε τὸν γεννήσαντα. Ὁ γεννήσας οἶδε, τί ἐγέννησε· καὶ αἱ γραφαὶ δὲ μαρτυροῦσιν, ὅτι Θεὸς ὁ γεννηθεὶς· [ἄναρχος. Τίς γὰρ ἔγνω ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω δὲ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ.] Ὡσπερ γὰρ ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτω καὶ τῷ Υἱῷ ἔδωκε ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. Καὶ, ἵνα πάντες τιμῶσι τὸν Υἱὸν, καθὼς τιμῶσι τὸν Πατέρα. Καὶ, ὡσπερ ὁ Πατὴρ οὐς θέλει ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ Υἱὸς οὐς θέλει, ζωοποιεῖ. Οὔτε ὁ γεννήσας ἐζημιώθη τι, οὔτε λείπει τι τῷ γεννηθέντι· (οἶδα πολλάκις ταῦτα εἰρηκῶς, ἀλλὰ πολλάκις ταῦτα εἴρηται ὑπὲρ τῆς ὑμῶν ἀσφαλείας·) οὔτε ὁ γεννήσας ἔχει πατέρα, οὔτε ὁ γεννηθεὶς ἀδελφὸν ἔχει. Οὔτε ὁ γεννήσας εἰς υἱὸν μετεβλήθη, οὔτε ὁ γεννηθεὶς πατὴρ ἐγένετο. Ἐξ ἐνὸς μόνου Πατρὸς, εἰς μονογενῆς Υἱός. Οὔτε δύο ἀγέννητοι, οὔτε δύο μονογενεῖς· ἀλλ' εἷς ἐστὶ Πατὴρ ἀγέννητος, (ἀγέννητος γὰρ ἐστὶν ὁ πατέρα μὴ ἔχων)· καὶ εἷς ἐστὶν Υἱός, αἰδίως ἐκ Πατρὸς γεγεννημένος· οὐ χρόνοις γεγεννημένος, ἀλλὰ πρὸ αἰώνων γεννηθεὶς· οὐκ ἐκ προκοπῆς ἀυξηθεὶς, ἀλλὰ τοῦτο γεννηθεὶς ὅπερ ἐστὶ νῦν. 11.14 Πιστεύομεν τοίνυν Εἰς τὸν Ὑἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν 11.14 Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γέννηθέντα θεὸν ἀληθινόν. Ὁ γὰρ ἀληθὴς Θεὸς οὐ γεννᾷ ψευδῆ, καθὼς εἴρηται, οὐδὲ σκεψάμενος ὕστερον ἐγέννησεν· ἀλλ' αἰδίως ἐγέννησε, καὶ πολὺ

μαλλον τάχειον τῶν ἡμετέρων ῥημάτων ἢ νοημάτων, ἐγέννησεν. Ἡμεῖς μὲν γὰρ, ἐν χρόνοις λαλοῦντες χρόνους ἀναλίσκομεν· ἐπὶ δὲ τῆς θείας δυνάμεως, ἄχρονος ἢ γέννησις. Καὶ καθὼς εἴρηται πολλάκις, οὐκ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὸν Υἱὸν παρήγαγεν, οὐδὲ τὸν, μὴ ὄντα εἰς υἰοθεσίαν ἤγαγεν· ἀλλ' αἰδῖος ὢν ὁ Πατὴρ, αἰδίως ἐγέννησε καὶ ἀνεκφράστως Υἱὸν, ἓνα μόνον, ἀδελφὸν οὐκ ἔχοντα. Οὔτε δύο εἰσὶν ἀρχαί· ἀλλὰ κεφαλὴ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατὴρ, μία ἡ ἀρχή. Πατὴρ γὰρ Υἱὸν ἐγέννησε ΘΕΟΝ ΑΛΗΘΙΝΟΝ, Ἐμμανουήλ προσαγορευόμενον· ὁ δὲ Ἐμμανουήλ μεθ' ἡμῶν ὁ Θεὸς ἐρμηνεύεται. 11.15 Καὶ θέλεις γνῶναι ὅτι Θεὸς ἐστίν, ὁ ἐκ Πατρὸς γεννηθεὶς καὶ ὕστερον ἐνανθρωπήσας; Ἄκουε τοῦ προφήτου λέγοντος· Οὗτος ὁ Θεὸς ἡμῶν, οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. Ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ, καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. Βλέπεις Θεὸν μετὰ τὴν Μωσέως νομοθεσίαν ἐνανθρωπήσαντα; Δέξαι καὶ δευτέραν μαρτυρίαν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τὴν ἀρτίως ἀνεγνωσμένην. Ὁ θρόνος σου, ὁ Θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος. Ἴνα γὰρ μὴ, διὰ τὴν ἔνσαρκον τὴν ἐνταῦθα γενομένην παρουσίαν, νομισθῇ μετὰ ταῦτα εἰς προκοπὴν ἐλθεῖν θεότητος, λέγει σαφῶς· Διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε, ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. Βλέπεις Χριστὸν Θεὸν ὑπὸ Πατρὸς Θεοῦ χριόμενον; 11.16 Θέλεις δέξασθαι καὶ τρίτην μαρτυρίαν τῆς Χριστοῦ θεότητος; Ἄκουε Ἡσαΐου λέγοντος· Ἐκοπίασεν Αἴγυπτος καὶ ἐμπορία Αἰθιοπῶν. Καὶ μετ' ὀλίγα· Καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται, ὅτι ἐν σοὶ ὁ Θεὸς ἐστίν, καὶ οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν σου. Σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς, καὶ οὐκ ἤδειμεν, ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ σωτήρ. Βλέπεις Θεὸν τὸν Υἱὸν, ἔχοντα ἐν ἑαυτῷ Θεὸν τὸν Πατέρα· μο νονουχὶ τὸ αὐτὸ λέγοντα, ὅπερ ἐν εὐαγγελίοις εἴρηκεν· Ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ, ἀγὼ ἐν τῷ Πατρί. Οὐκ εἴρηκεν, ὁ Πατὴρ εἰμι ἐγώ· ἀλλ', ὁ Πατὴρ ἐν ἐμοὶ, ἀγὼ ἐν τῷ Πατρί. Καὶ πάλιν οὐκ εἶπεν· Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν εἰμι· ἀλλ', Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἐσμεν· ἵνα μὴτε ἀπαλλοτριώσωμεν, μὴτε συναλοιφήν υἰοπατορίας ἐργασώμεθα. Ἐν, διὰ τὸ κατὰ τὴν θεότητα ἀξίωμα· ἐπειδὴ Θεὸς Θεὸν ἐγέννησεν. Ἐν, διὰ τὸ κατὰ τὴν βασιλείαν· οὐ γὰρ ἄλλων βασιλεύει Πατὴρ, ἄλλων δὲ Υἱός, κατὰ τὸν Ἀβεσαλὼν ἀνταίρων τῷ Πατρί· ἀλλ' ὢν βασιλεύει ὁ Πατὴρ, τούτων βασιλεύει καὶ ὁ Υἱός. Ἐν, διὰ τὸ μηδεμίαν εἶναι διαφωνίαν ἢ διάστασιν· οὐ γὰρ ἄλλα βουλήματα Πατρὸς, ἄλλα δὲ Υἱοῦ. Ἐν, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἄλλα Χριστοῦ δημιουργήματα, καὶ ἄλλα Πατρὸς· μία γὰρ ἡ πάντων δημιουργία, τοῦ Πατρὸς διὰ τοῦ Υἱοῦ πεποιηκότος· ὅτι αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν, φησὶν ὁ ψαλμωδός. Ὁ γὰρ λέγων, λέγει τῷ ἀκούοντι· καὶ ὁ ἐντελλόμενος, ἐντέλλεται τῷ συμπαρόντι. 11.17 Θεὸς τοίνυν ἀληθινὸς ὁ Υἱός, ἔχων ἐν ἑαυτῷ τὸν Πατέρα, οὐκ εἰς Πατέρα μεταβληθεὶς· οὐ γὰρ Πατὴρ ἐνηνθρώπησεν, ἀλλὰ Υἱός· λεγέσθω γὰρ ἐλευθερίως ἢ ἀλήθεια. Οὐ Πατὴρ ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλὰ Πατὴρ ἀπέστειλε τὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα. Μήτε λέγωμεν τό, Ἦν ποτε, ὅτε οὐκ ἦν ὁ Υἱός· μὴτε υἰοπατορίαν καταδεξώμεθα· ἀλλ' ὁδῶ βασιλικῇ πορευθῶμεν, μὴ ἐκκλίνωμεν μὴτε ἀριστερᾶ μὴτε δεξιᾶ. Μήτε, διὰ τὸ νομίζειν τιμᾶν τὸν Υἱὸν, Πατέρα αὐτὸν ἀναγορεύσωμεν· μὴτε, διὰ τὸ τιμᾶν τὸν Πατέρα νομίζεις, ἔν τι τῶν δημιουργημάτων τὸν Υἱὸν ὑποπεύσωμεν. Ἄλλ' εἰς Πατὴρ, δι' ἑνὸς Υἱοῦ προσκυνείσθω, καὶ μὴ μεριζέσθω ἢ προσκύνῃσι. Εἰς Υἱὸς καταγγελλέσθω, πρὸ τῶν αἰῶνων ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς καθεζόμενος· τὸ συγκαθέζεσθαι οὐ χρόνους μετὰ τὸ πάθος λαβῶν ἐκ προκοπῆς, ἀλλ' αἰδίως κεκτημένος. 11.18 Ὁ ἑωρακὴς τὸν Υἱὸν, ἑώρακε τὸν Πατέρα. Ὁμοῖος γὰρ ἐν πᾶσιν ὁ Υἱὸς τῷ γεγεννηκότι. Ζωὴ ἐκ ζωῆς γεννηθεὶς, καὶ φῶς ἐκ φωτός, δύναμις ἐκ δυνάμεως, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, καὶ ἀπαράλλακτοι τῆς θεότητος οἱ χαρακτήρες εἰσὶν ἐν τῷ Υἱῷ· καὶ ὁ καταξιωθεὶς ἰδεῖν Υἱοῦ θεότητα, ἔρχεται εἰς ἀπόλαυσιν τοῦ γεγεννηκότος. Οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος, ἀλλὰ τοῦ μονογενοῦς [Υἱοῦ]. Τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε; ὁ ἑωρακὴς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν Πατέρα. Καὶ ἵνα εἴπω

συντομώτερον, μήτε χωρίζωμεν, μήτε συναλοιφήν ἐργαζώμεθα. Καὶ μήτε ἀλλότριόν ποτε τοῦ Πατρὸς εἶπης τὸν Υἱόν· μήτε καταδέξῃ τοὺς λέγοντας, τὸν Πατέρα ποτὲ μὲν πατέρα, ποτὲ δὲ υἱὸν εἶναι· ἀλλότρια γὰρ καὶ ἀσεβῆ ταῦτα, καὶ οὐκ Ἐκκλησίας τὰ διδάγματα. Ἄλλ' ὁ Πατὴρ γεννήσας τὸν Υἱόν, ἔμεινε Πατὴρ καὶ οὐκ ἡλλοίωται. Σοφίαν ἐγέννησεν, ἀλλ' οὐκ αὐτὸς ἄσοφος ἐγένετο· καὶ δύναμιν γεννήσας, οὐκ ἡσθένησε. Θεὸν γεννήσας, οὐκ αὐτὸς τῆς θεότητος ἔστερήθη· καὶ οὔτε τι αὐτὸς ἀπώλεσε μειωθεὶς ἢ ἡλλοιωθεὶς· οὔτε ὁ γεννηθεὶς ἔχει τι λείπον. Τέλεια ὁ γεννήσας, τέλειον τὸ γεννηθέν· Θεὸς ὁ γεννήσας, Θεὸς καὶ ὁ γεννηθεὶς· Θεὸς μὲν τῶν πάντων, Θεὸν δὲ ἑαυτοῦ, τὸν Πατέρα ἐπιγραφόμενος. Οὐ γὰρ ἐπαισχύνεται λέγων· Ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ Θεόν μου καὶ Θεὸν ὑμῶν. 11.19 Ἄλλ' ἵνα μὴ νομίσης ὅτι ὁμοίως τοῦ Υἱοῦ καὶ τῶν κτισμάτων ἐστὶ Πατὴρ, ὑποδιέστειλεν ἐν τοῖς ἐξῆς. Οὐ γὰρ εἶπεν, ἀναβαίνω πρὸς τὸν Πατέρα ἡμῶν, ἵνα μὴ κοινωνία γένηται τῶν ποιημάτων πρὸς τὸν μονογενῆ· ἀλλὰ, Πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, εἶπεν. Ἄλλως ἐμοῦ, κατὰ φύσιν· καὶ ἄλλως ὑμῶν, κατὰ θέσιν. Καὶ πάλιν· πρὸς τὸν Θεόν μου, καὶ Θεὸν ὑμῶν. Ἄλλως ἐμοῦ, ὡς Υἱοῦ γνησίου καὶ μονογενοῦς· καὶ ἄλλως ὑμῶν, ὡς δημιουργημάτων. Θεὸς τοίνυν ἀληθινός ἐστὶν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἀνεκδιηγήτως γεννηθεὶς. Πολλάκις γὰρ λέγω τὸ αὐτὸ πρὸς ὑμᾶς, ἵνα ἐντυπωθῇ ὑμῶν τοῦτο τῇ διανοίᾳ. Καὶ ὅτι μὲν ὁ Θεὸς Υἱὸν ἔχει, τοῦτο πίστευε· τὸ δὲ πῶς, μὴ πολυπραγμόνει· ζητῶν γὰρ οὐχ εὐρήσεις. Μὴ ἐξυψοῦ σεαυτὸν, ἵνα μὴ πέσης. Ἄ προσετάγη σοι, ταῦτα διανοοῦ μόνα. Εἶπέ μοι πρῶτον, τίς ἐστὶν ὁ γεννήσας, καὶ τότε μάνθανε ὃ ἐγέννησεν. Εἰ δὲ φύσιν οὐ δύνασαι νοῆσαι τοῦ γεγεννηκότος, τοῦ γεγεννημένου τὸν τρόπον μὴ πολυπραγμόνει. 11.20 Αὐταρκές σοι πρὸς εὐσέβειαν εἰδέναι, καθὼς εἶπαμεν, ὅτι ἓνα Υἱὸν ὁ Θεὸς ἔχει μόνον, ἓνα φυσικῶς γεγεννημένον· οὐχ ὅτε ἐγεννήθη ἐν Βηθλεέμ τοῦ εἶναι ἀρξάμενον, ἀλλὰ ΠΡΟ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ. Ἄκουε γὰρ Μιχαίου τοῦ προφήτου λέγοντος· Καὶ σὺ Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, [μὴ] ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα. Ἐκ σοῦ [γάρ] μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς, ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. Μὴ οὖν πρόσεχε τῷ νῦν ἐκ τῆς Βηθλεέμ· ἀλλὰ προσκύνει τὸν αἰδίως ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα. Μὴ χρονικὴν ἀρχὴν τοῦ Υἱοῦ καταδέξῃ τινὸς λέγοντος, ἀλλὰ ἄχρονον ἀρχὴν γίνωσκε τὸν Πατέρα. Ἀρχὴ γὰρ Υἱοῦ ἄχρονος, ἀκατάληπτος, ἀναρχος, ὁ Πατὴρ. Πηγὴ τοῦ τῆς δικαιοσύνης ποταμοῦ, τοῦ μονογενοῦς, ὁ Πατὴρ, ὁ γεννήσας αὐτὸν καθὼς οἶδεν αὐτὸς μόνος. Καὶ θέλεις γνῶναι, ὅτι αἰώνιός ἐστι βασιλεὺς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός; ἄκουε πάλιν αὐτοῦ λέγοντος· Ἀβραάμ [ὁ πατὴρ ὑμῶν] ἠγαλλιάσατο, ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη. Εἶτα, σκληρῶς τοῦτο καταδεξαμένων τῶν Ἰουδαίων, τὸ ἐκείνοις ἔτι σκληρότερον λέγει· Πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι, ἐγὼ εἶμι. Καὶ πάλιν πρὸς τὸν Πατέρα λέγει· Καὶ νῦν δόξασόν με σὺ Πάτερ παρὰ σεαυτῶ, τῇ δόξῃ ἣ εἶχον, πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι, παρὰ σοί. Σαφῶς γὰρ εἶρηκεν, ὅτι πρὶν τὸν κόσμον γενέσθαι, ἐγὼ εἶχον τὴν παρὰ σοὶ δόξαν. Καὶ πάλιν, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου, λέγων· σαφῶς φησιν, ὅτι αἰδίδιον ἔχω τὴν παρὰ σοὶ δόξαν. 11.21 Πιστεύωμεν τοίνυν Εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Ὑἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ· τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, Θεὸν ἀληθινόν προ πάντων τῶν αἰώνων· δι' ὅυ τὰ πάντα ἐγένετο. Εἴτε γὰρ θρόνοι εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ οὐδὲν τῶν γεννητῶν ὑπεξήρηται τῆς ἐξουσίας αὐτοῦ. Φιμούσθω πᾶσα αἴρεσις διαφόρους ποιητὰς καὶ κοσμοποιοὺς εἰσάγουσα· φιμούσθω βλασφημοῦσα [γλῶσσα] τὸν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Φιμούσθωσαν οἱ λέγοντες τὸν ἥλιον εἶναι τὸν Χριστόν· ἡλίου γὰρ ἐστὶ δημιουργός, οὐχ ὁ ἥλιος ὁ φαινόμενος. Φιμούσθωσαν οἱ λέγοντες ἀγγέλων δημιουργητὰ τὸν κόσμον, οἱ τὸ τοῦ μονογενοῦς ἀξίωμα παραπάξιν βουλόμενοι. Εἴτε γὰρ ὄρατὰ εἴτε ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε

κυριότητες, εἴτε τι ὀνομαζόμενον, πάντα διὰ τοῦ Χριστοῦ ἐγένετο. Βασιλεύει τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεπονημένων· οὐκ ἄλλοτρίαν αἰχμαλωσίαν ἀρπάσας, ἀλλὰ ἰδίων δημιουργημάτων βασιλεύων, καθὼς ὁ εὐαγγελιστὴς εἶρηκεν Ἰωάννης· Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν. Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, τοῦ Πατρὸς δι' Υἱοῦ ἐργαζομένου. 11.22 Καὶ βούλομαι μὲν τι εἰπεῖν καὶ ὑπόδειγμα τῶν λεγομένων, ἀλλ' οἶδα αὐτὸ ἀσθενές· ποῖον γὰρ ἔσται τῶν ὁρατῶν ἀκριβὲς ὑπόδειγμα τῆς θείας [καὶ ἀοράτου] δυνάμεως; ἀλλ' ὅμως λεγέσθω ὡς ἀσθενὲς παρὰ ἀσθενῶν πρὸς ἀσθενεῖς. Ὡσπερ γὰρ ἂν τις βασιλεὺς βασιλέα υἱὸν ἔχων, βουλόμενος κατασκευάσαι πόλιν, ὑπόθοιτο τῷ υἱῷ συμβασιλεύοντι τὴν κατασκευὴν τῆς πόλεως· ὁ δὲ τὸ παράδειγμα λαβὼν, εἰς τέλος ἄγει τὸ νοηθέν· οὕτω Πατρὸς βουληθέντος τὰ πάντα κατασκευάσαι, τῷ τοῦ Πατρὸς νεύματι ὁ Υἱὸς τὰ πάντα ἐδημιούργησεν· ἵνα τὸ μὲν νεῦμα τηρῆ τῷ Πατρὶ τὴν αὐθεντικὴν ἐξουσίαν, καὶ ὁ Υἱὸς δὲ πάλιν ἔχη ἐξουσίαν τῶν ἰδίων δημιουργημάτων· καὶ μήτε Πατὴρ ἀπαλλοτριωθῆ τῆς δεσποτείας τῶν ἰδίων δημιουργημάτων, μήτε ὁ Υἱὸς τῶν ὑπ' ἄλλου δημιουργηθέντων βασιλεύῃ, ἀλλὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ. Οὐ γὰρ ἄγγελοι, καθὼς εἴρηται, τὸν κόσμον ἐδημιούργησαν· ἀλλὰ Υἱὸς μονογενῆς, πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεγεννημένος, καθὼς εἴρηται· δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, μηδενὸς ὑπεξηρημένου τῆς ὑπ' αὐτοῦ ποιήσεως. Καὶ ταῦτα μὲν ἡμῖν τέως τῆ τοῦ Χριστοῦ χάριτι λελέχθω. 11.23 Ἀναδραμόντες δὲ ἐπὶ τὴν τῆς Πίστεως ἐπαγγελίαν, καταπαύσωμεν ἐν τῷ παρόντι τὸν λόγον. Πάντα ἐποίησεν ὁ Χριστὸς, κἂν ἄγγελους λέγῃς κἂν ἀρχαγγέλους, κἂν κυριότητος κἂν θρόνους. Οὐχ ὅτι ὁ Πατὴρ ἠτόνει περὶ τὴν τῶν δημιουργημάτων αὐτουργίαν, ἀλλ' ὅτι βασιλεύειν τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεπονημένων τὸν Υἱὸν ἠβουλήθη, αὐτὸς αὐτῷ παρέχων τῶν κατασκευαζομένων τὴν ὑφήγησιν. Τιμῶν γὰρ τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα ὁ Μονογενῆς φησιν· Οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν Πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῆ, ταῦτα καὶ ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ· καὶ πάλιν· Ὁ Πατὴρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται· καγὼ ἐργάζομαι· οὐδεμιᾶς οὔσης ἐν τοῖς ἐργαζομένοις ἐναντιότητος. Τὰ γὰρ ἐμὰ πάντα, σὰ ἐστι· καὶ τὰ σὰ, ἐμὰ, φησιν ἐν εὐαγγελίῳ ὁ Κύριος. Καὶ τοῦτο ἐστὶν ἐπιγινῶναι σαφῶς ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης. Ὁ γὰρ λέγων· Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν, πάντως ὅτι τινὶ παρόντι προσδιελέγετο. Σαφέστατα δὲ μᾶλλον ὁ ψαλμῶδης εἶρηκεν· Αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγενήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο, καὶ ἐκτίσθησαν· ὡς μὲν τοῦ Πατρὸς ἐντελλομένου καὶ λέγοντος, τοῦ δὲ Υἱοῦ νεύματι Πατρὸς τὰ πάντα δημιουργοῦντος. Καὶ τοῦτο μυστικῶς ὁ Ἰώβ ἔλεγεν· Ὁ τανύσας τὸν οὐρανὸν μόνος, καὶ περιπατῶν ὡς ἐπ' ἐδάφους ἐπὶ θαλάσσης· δηλῶν τοῖς νοοῦσιν, ὅτι ὁ διὰ τῆς παρουσίας περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, οὗτος ἦν ὁ πρὸ τούτου τῶν οὐρανῶν ποιητής. Καὶ πάλιν ὁ Κύριός φησιν· Ἡ σὺ λαβὼν γῆν πηλὸν, ἔπλασας ζῶον; [καὶ λαλητὸν αὐτὸν ἔθου ἐπὶ τῆς γῆς;] Εἶτα ἐξῆς· Ἀνοίγονται δέ σοι φόβῳ πύλαι θανάτου; [πυλωροὶ δὲ ἄδου ἰδόντες σε ἔπτηξαν;] δηλῶν, ὅτι ὁ εἰς ἄδου κατελθὼν διὰ φιλανθρωπίαν, οὗτος ἐξ ἀρχῆς ἐκ πηλοῦ κατεσκεύασε τὸν ἄνθρωπον. 11.24 Ἔστι τοίνυν ὁ Χριστὸς, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενῆς, καὶ τοῦ κόσμου ποιητής. Ἐν γὰρ τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο· καὶ, εἰς τὰ ἴδια ἦλθε, καθὼς ἡμᾶς διδάσκει τὸ εὐαγγέλιον. Οὐ μόνον δὲ τῶν φαινομένων, ἀλλὰ καὶ τῶν μὴ φαινομένων νεύματι Πατρὸς ποιητής ἐστὶν ὁ Χριστός. Ἐν αὐτῷ γὰρ ἐκτίσθη τὰ πάντα, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα· εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι· τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. Κἂν τοὺς αἰῶνας αὐτοὺς εἶπῃς, καὶ τούτων νεύματι τοῦ Πατρὸς ἐστὶ ποιητής Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Ἐπ' ἐσχάτων γὰρ τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν· ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ, κράτος, [σὺν

τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,] νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμην. 12.τ Κατήχησις δωδεκάτη φωτιζομένων, ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τὸ τὸν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα· καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἡσαΐου· καὶ προσέθετο κύριος λαλήσαι τῷ Ἀχαζ λέγων· αἴτησαι σεαυτῷ σημεῖον. καὶ ἐξῆς· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ· καὶ τὰ ἐξῆς. 12.1 Ἀγνείας σύντροφοι καὶ σωφροσύνης μαθηταί, τὸν ἐκ παρθένου γεννηθέντα θεὸν ἀγνείας μεστοῖς χεῖλεσιν ἀνυμνήσωμεν. οἱ τοῦ νοητοῦ προβάτου τῶν κρεῶν μεταλαβεῖν καταξιούμενοι κεφαλὴν μετὰ τῶν ποδῶν μεταλάβωμεν, κεφαλῆς μὲν τῆς θεότητος νοουμένης, ποδῶν δὲ τῆς ἀνθρωπότητος ἐκλαμβανομένης. οἱ τῶν ἁγίων εὐαγγελίων ἀκροαταὶ Ἰωάννη τῷ θεολόγῳ πεισθῶμεν. ὁ γὰρ εἰπὼν, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος, ἐπήγαγε λέγων, Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. οὔτε γὰρ τὸν ψιλὸν ἄνθρωπον προσκυνεῖν ὄσιον, οὔτε θεὸν μόνον λέγειν χωρὶς τῆς ἀνθρωπότητος εὐσεβές. εἰ γὰρ θεὸς ὁ Χριστός, ὡσπερ οὖν καὶ ἔστι, μὴ ἀνέλαβε δὲ τὴν ἀνθρωπότητα, τῆς σωτηρίας ἀλλότριον καθεστήκαμεν. προσκυνεῖσθω μὲν ὡς θεός, πιστευέσθω δὲ ὅτι καὶ ἐνηθρώπησεν. οὔτε γὰρ τὸ λέγειν ἄνθρωπον ἄνευ θεότητος ἐπωφελές, οὔτε τὴν ἀνθρωπότητα μὴ συνομολογεῖν τῇ θεότητι σωτήριον. ὁμολογήσωμεν τοῦ βασιλέως καὶ ἱατροῦ τὴν παρουσίαν. ὁ γὰρ βασιλεὺς Ἰησοῦς ἱατρεῦειν μέλλων λέντιον ἀνθρωπότητος περιζωσάμενος ἐθεράπευσε τὸ νοσοῦν. ὁ τέλειος τῶν νηπίων διδάσκαλος συνενηπίασε τοῖς νηπίοις, ἵνα σοφίσῃ τοὺς ἄφρονες. ὁ ἐπουράνιος ἄρτος κατήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἵνα θρέψῃ τοὺς λιμώσσοντας. 12.2 Ἰουδαίων δὲ παῖδες, τὸν μὲν ἐλθόντα ἀθετοῦντες, τὸν δὲ κακῶς ἐρχόμενον προσδοκῶντες, τὸν μὲν ἀληθῆ Χριστὸν παρητήσαντο, τὸν δὲ πλάνον οἱ πλανηθέντες ἐκδέχονται, ἀληθοῦς καὶ ἐν τούτῳ τοῦ σωτῆρος εὐρισκομένου τοῦ εἰπόντος· Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου καὶ οὐ λαμβάνετε με, ἐὰν δὲ ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. Καλὸν δὲ καὶ ἐπερώτησιν προσενέγκαι τοῖς Ἰουδαίοις· ἀληθῆς ὁ προφήτης Ἡσαΐας ὁ λέγων ὅτι Ἐμμανουήλ ἐκ παρθένου γεννηθήσεται, ἢ ψευδής; εἰ μὲν γὰρ ὡς ψευδοῦς κατηγοροῦσιν, οὐδὲν θαυμαστόν. ἔθος γὰρ αὐτοῖς οὐ μόνον ὡς ψευδεῖς κατηγορεῖν, ἀλλὰ καὶ λιθάζειν τοὺς προφήτας. εἰ δὲ ἀληθῆς ὁ προφήτης, δείξατε τὸν Ἐμμανουήλ. καὶ πότερον ὁ ἔρχεσθαι μέλλων, ὁ ὑφ' ὑμῶν προσδοκώμενος, ἐκ παρθένου τίκεται, ἢ οὐ; εἰ μὲν γὰρ ἐκ παρθένου μὴ γεννᾶται, ψεῦδος κατηγορεῖτε τοῦ προφήτου. εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τοῦτο προσδοκᾶτε, τί τὸ ἤδη γενόμενον παραιτεῖσθε; 12.3 Ἰουδαῖοι μὲν οὖν πλανάσθωσαν, ἐπειδὴ θέλουσιν, ἢ δὲ ἐκκλησία τοῦ θεοῦ δοξαζέσθω. ἡμεῖς γὰρ παραδεχόμεθα θεὸν λόγον ἐνανθρωπήσαντα κατὰ ἀλήθειαν, οὐκ ἐκ θελήματος ἀνδρὸς καὶ γυναικός, ὡς αἰρετικοὶ λέγουσιν, ἀλλ' ἐκ παρθένου καὶ πνεύματος ἁγίου κατὰ τὸ εὐαγγέλιον ἐνανθρωπήσαντα, οὐ φαντασίαν, ἀλλὰ ἀληθείαν. καὶ ὅτι ἀληθῶς ἐκ παρθένου ἐνηθρώπησε, περίμενε τὸν καιρὸν τῆς διδασκαλίας νῦν, καὶ λήψῃ τὰς ἀποδείξεις. πολύπλοκος γὰρ ἐστὶν ἡ τῶν αἰρετικῶν πλάνη, καὶ οἱ μὲν μηδὲν αὐτὸν ἐκ παρθένου γεγεννησθαι εἰρήκασιν, οἱ δὲ γεγεννησθαι μὲν, οὐκ ἐκ παρθένου δέ, ἀλλ' ἐκ γυναικὸς ἀνδρὶ συνοικουσης. οἱ δὲ λέγουσιν οὐ θεὸν ἐνηθρωπηκεῖν τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἄνθρωπόν τινα τεθεοποιῆσθαι. ἐτόλμησαν γὰρ εἰπεῖν, ὅτι οὐχ ὁ προὖν λόγος οὗτος ἐνηθρώπησεν, ἀλλὰ ἄνθρωπός τις προκόψας οὗτος ἐστεφανώθη. 12.4 Σὺ δὲ μνημόνευσον τῶν χθὲς περὶ τῆς θεότητος εἰρημένων. πιστεύουσιν ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ τοῦ θεοῦ μονογενὴς υἱὸς οὗτος ἐκ παρθένου πάλιν ἐγεννήθη. Ἰωάννη τῷ εὐαγγελιστῇ πείσθητι λέγοντι· καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. ὁ μὲν γὰρ λόγος αἰώνιος πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἐκ πατρὸς γεννηθείς, τὴν δὲ σάρκα προσφάτως ἀνέλαβε δι' ἡμᾶς. Ἀλλὰ ἀντιλέγουσι πολλοὶ καὶ λέγουσι· τί τοσοῦτον οὖν αἴτιον ὥστε θεὸν εἰς ἀνθρωπότητα καταβῆναι; καὶ εἰ ὅλως θεοῦ φύσις ἐστὶν ἀνθρώποις συναναστρέφειν, καὶ εἰ δυνατόν

ἔστιν παρθένον τεκεῖν ἄνευ ἀνδρός; πολλῆς δὲ ἀντιλογίας οὔσης καὶ πολυειδοῦς τῆς μάχης φέρε τῇ τοῦ Χριστοῦ χάριτι καὶ ταῖς τῶν παρόντων εὐχαῖς ἕκαστον διαλύσωμεν. 12.5 Καὶ πρῶτον μὲν ἡμῖν ζητεῖσθω, τίνας ἔνεκεν κατέβη ὁ Ἰησοῦς. καὶ μὴ ταῖς ἐμαῖς εὐρεσιλογίαις πρόσεχε, δυνατὸν γὰρ σε ἴσως κατασοφισθῆναι. ἀλλ' ἐὰν μὴ προφητῶν περὶ ἐκάστου πράγματος δέξη μαρτυρίαν, μὴ πίστευε τοῖς λεγομένοις. ἐὰν μὴ καὶ περὶ τῆς παρθένου καὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τρόπου μάθης ἐκ τῶν θείων γραφῶν, μὴ παραδέξη παρὰ ἀνθρώπου μαρτυρίαν. τὸν μὲν γὰρ παρόντα καὶ διδάσκοντα δυνατὸν ἐστὶν καὶ ὑποπτεῦσαι, τὸν δὲ πρὸ χιλίων καὶ πλειόνων ἐτῶν προφητεύσαντα τίς ὑποπτεῦσει νοῦν ἔχων; Εἰ τοίνυν ζητεῖς τῆς Χριστοῦ παρουσίας τὸ αἴτιον, ἀνάδραμε ἐπὶ τὸ πρῶτον τῶν γραφῶν βιβλίον. ἐν ἑξ ἡμέραις ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον. ἀλλ' ὁ κόσμος διὰ τὸν ἄνθρωπον. ἥλιος μὲν γὰρ λαμπροτάταις αὐγαῖς ἀποστίλβων. ἀλλὰ διὰ τὸ ἀνθρώπῳ φαίνειν ἐγένετο. καὶ πάντα δὲ τὰ ζῶα διὰ τὸ δουλεύειν ἡμῖν κατέστη. βοτάναι καὶ δένδρα διὰ τὴν ἡμετέραν ἀπόλαυσιν ἐκτίσθη. πάντα καλὰ τὰ δημιουργήματα, ἀλλὰ τούτων οὐδὲν εἰκὼν θεοῦ, μόνος δὲ ἄνθρωπος. ἥλιος προστάγματι μόνῳ, ἄνθρωπος δὲ χερσὶ θεαίας ἐπλάσθη. ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. εἰκὼν ζυλίνῃ ἐπιγείου βασιλέως τιμᾶται. πόσω γε μᾶλλον εἰκὼν λογικῆ θεοῦ; ἀλλὰ τοῦτο τὸ μέγιστον τῶν δημιουργημάτων ἐν παραδείσῳ χορευὼν φθόνος ἐξέβαλε διαβολικὸς. ἐπέχαιρεν ὁ ἐχθρὸς πεπτωκὸτι τῷ φθονηθέντι. ἄρα ἐβούλου μένειν χαίροντα τὸν ἐχθρόν; οὗτος μὴ τολμήσας διὰ τὸ ἰσχυρὸν προσελθεῖν τῷ ἀνδρὶ προσῆλθεν ὡς ἀσθενεστέρῃ τῇ γυναικὶ ἔτι παρθένῳ οὔσῃ. μετὰ γὰρ τὴν ἀπόπτωσιν ἐκ τοῦ παραδείσου τότε ἔγνω Ἄδὰμ Εὖαν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. 12.6 Δεύτεροι γεγόνασι διάδοχοι τῆς ἀνθρώπων γενεᾶς Κάιν καὶ Ἄβελ, καὶ Κάιν ἀνθρωποκτόνος πρῶτος. κατακλυσμὸς ὕστερον ἐπεχύθη διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων πολλὴν πονηρίαν. πῦρ οὐρανόθεν κατῆλθεν ἐπὶ σοδομιτῶν διὰ τὴν παρανομίαν. ἐξελέξατο μετὰ χρόνους ὁ θεὸς τὸν Ἰσραήλ. ἀλλὰ καὶ οὗτος διεστράφη καὶ ἐτραυματίσθη τὸ γένος τὸ ἐκλεκτόν. Μωσῆς. γὰρ ἐν ὄρει θεῷ παρειστήκει, καὶ ἀντὶ θεοῦ μόσχος ὑπὸ τοῦ λαοῦ προσεκυνεῖτο. ἐπὶ τοῦ νομοθέτου Μωσέως τοῦ εἰπόντος Μὴ μοιχεύσης, ἀνὴρ εἰς κάμινον εἰσελθὼν ἀκολασταίνειν ἐτόλμησεν. ἀπεστάλησαν προφήται μετὰ Μωσέα θεραπεῦσαι τὸν Ἰσραήλ. ἀλλ' ἰατρούοντες ἀπεκλαίοντο μὴ περιγενόμενοι τοῦ πάθους, ὡς λέγειν αὐτῶν τινα· οἴμοι ὅτι ἀπόλωλεν εὐλαβῆς ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ὁ κατορθῶν ἐν ἀνθρώποις οὐχ ὑπάρχει. καὶ πάλιν· πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα ἠχρειώθησαν, οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν ἕως ἐνός. καὶ πάλιν· ἀρὰ καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεία καὶ φόνος ἐκκέχυται ἐπὶ τῆς γῆς. τοὺς υἱοὺς αὐτῶν καὶ τὰς θυγατέρας αὐτῶν ἔθυσαν δαιμονίοις. οἰωνίζοντο καὶ ἐφαρμακεύοντο καὶ ἐκληδονίζοντο. καὶ πάλιν· τὰ ἱμάτια αὐτῶν δεσμεύοντες σχοινίοις παραπετάσματα ἐποίουν ἐχόμενα τοῦ θυσιαστηρίου. 12.7 Μέγιστον οὖν τὸ τραῦμα τῆς ἀνθρωπότητος. ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς οὐκ ἦν ἐν αὐτῷ ὀλοκληρία. οὐκ ἦν μάλαγμα ἐπιθεῖναι οὔτε ἔλαιον οὔτε καταδέσμους. εἶτα οἱ προφῆται ἀποκλαιόμενοι καὶ κάμνοντες ἔλεγον· τίς δώσει ἐκ Σιών τὸ σωτήριον; καὶ πάλιν· γενηθήτω ἡ χεὶρ σου ἐπ' ἄνδρα δεξιᾶς σου καὶ ἐπὶ υἱὸν ἀνθρώπου ὃν ἐκραταίωσας σεαυτῷ. καὶ οὐ μὴ ἀποστῶμεν ἀπὸ σοῦ. καὶ ἄλλος τῶν προφητῶν παρεκάλει λέγων· κύριε κλῖνον οὐρανοὺς καὶ κατάβηθι. ὑπερβαίνει τὴν ἡμετέραν ἰατρούειαν τὰ τῆς ἀνθρωπότητος τραύματα. τοὺς προφήτας σου ἀπέκτειναν καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κατέσκαψαν. ἀδιόρθωτον ἡμῖν τὸ κακόν, σοῦ δεῖται διορθωτοῦ. 12.8 Ἐπήκουσε τῆς δεήσεως τῶν προφητῶν ὁ κύριος. ὁ πατὴρ οὐχ ὑπερεῖδεν ἡμῶν τὸ γένος ἀπολλύμενον. ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν κύριον οὐρανόθεν ἱατρόν. καὶ λέγει τις τῶν προφητῶν κύριος ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε ἔρχεται, καὶ ἐξαίφνης ἦξει, ποῦ; εἰς τὸν ναὸν ἑαυτοῦ ὁ κύριος, ἔνθα αὐτὸν ἐλιθάσατε. εἶτα τοῦτο ἀκούσας ἄλλος τῶν προφητῶν λέγει πρὸς αὐτόν· θεοῦ σωτηρίαν λέγων ἡσυχία λαλεῖς; θεοῦ παρουσίαν

πρὸς σωτηρίαν εὐαγγελιζόμενος ἐν κρυπτῷ λαλεῖς; Ἰέπ' ὄρους ὑψηλοῦ ἀνάβηθι ὁ εὐαγγελιζόμενος Σιών· εἶπον ταῖς πόλεσιν Ἰούδα. τί εἶπω; ἰδοὺ ὁ θεὸς ἡμῶν, ἰδοὺ κύριος μετὰ ἰσχύος ἔρχεται. Αὐτὸς πάλιν ὁ κύριος εἶρηκεν· ἰδοὺ ἐγὼ ἔρχομαι καὶ κατασκηνώσω ἐν μέσῳ σου, λέγει κύριος, καὶ καταφεύξονται ἔθνη πολλὰ ἐπὶ τὸν κύριον. Ἰσραηλίται τὴν δι' ἐμοῦ σωτηρίαν παρητήσαντο. ἔρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη καὶ τὰς γλώσσας. εἰς γὰρ τὰ ἴδια ἦλθε καὶ τὰ ἴδια αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ἔρχη, καὶ τί χαρίζη τοῖς ἔθνεσιν; ἔρχομαι συναγαγεῖν πάντα τὰ ἔθνη καὶ καταλείψω ἐπ' αὐτῶν σημεῖον. ἐκ τοῦ ἐμοῦ γὰρ ἀγῶνος τοῦ ἐν τῷ σταυρῷ σφραγίδα βασιλικὴν ἐκάστω δίδωμι τῶν ἐμῶν στρατιωτῶν ἔχειν ἐπὶ μετώπου. καὶ ἄλλος τῶν προφητῶν ἔλεγε· καὶ ἔκλινεν οὐρανοὺς καὶ κατέβη καὶ γνόφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἤγνοεῖτο γὰρ ἀνθρώποις ἢ ἐξ οὐρανῶν κατάβασις. 12.9 Εἶτα Σολομῶν ἀκούων τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Δαβὶδ ταῦτα λέγοντος καὶ θαυμαστὸν οἶκον οἰκοδομήσας καὶ προβλέπων τὸν εἰς αὐτὸν ἐρχόμενον ἀποθαυμάζων λέγει· εἰ ἀληθῶς κατοικήσει θεὸς μετὰ ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς; Ναί, φησὶ προλαβὼν ὁ Δαβὶδ ἐν τῷ ἐπιγεγραμμένῳ εἰς Σολομῶντα ψαλμῷ ἐν ᾧ ἔστιν· καταβήσεται ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον. ὑετὸς μὲν διὰ τὸ ἐπουράνιον, ἐπὶ πόκον δὲ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. ὑετὸς μὲν γὰρ ἐπὶ πόκον καταβαίνων ἀψοφητὶ καταβαίνει, ὡς ἀγνοουμένου τοῦ μυστηρίου τῆς γεννήσεως τοὺς μάγους λέγειν· ποῦ ἔστιν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; καὶ τὸν Ἡρώδην ταρασσόμενον ἐξετάζειν περὶ τοῦ γεγεννημένου καὶ λέγειν· ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται; 12.10 Τίς δὲ ἔστιν οὗτος ὁ καταβαίνων; φησὶν ἐξῆς· καὶ συμπαραμενεῖ τῷ ἡλίῳ καὶ πρὸ τῆς σελήνης, γενεὰς γενεῶν. καὶ πάλιν ἄλλος τῶν προφητῶν λέγει· χαῖρε σφόδρα θύγατερ σιών, κήρυσσε θύγατερ ἱερουσαλήμ, ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι δίκαιος καὶ σώζων. πολλοὶ βασιλεῖς ἐρμήνευσον ἡμῖν περὶ τίνος λέγεις, ὦ προφήτα. δὸς ἡμῖν σημεῖον ὃ μὴ ἔχουσιν ἄλλοι βασιλεῖς. ἐὰν εἴπης πορφυροφόρον βασιλέα, προεἰληπται τὸ ἀξίωμα τοῦ σχήματος. ἐὰν εἴπης ὑπὸ στρατιωτῶν δορυφορούμενον, καὶ ἐφ' ἄρμασι χρυσοκολλήτοις καθεζόμενον, προεἰληπται παρὰ ἄλλοις καὶ τοῦτο. δὸς ἡμῖν σημεῖον ἰδιάζον τοῦ βασιλέως οὗ τὴν παρουσίαν καταγγέλλεις. Ὁ δὲ προφήτης ἀποκρίνεται καὶ λέγει· ἰδοὺ ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται σοι δίκαιος καὶ σώζων. αὐτὸς πραῦς καὶ ἐπιβεβηκὼς ἐπὶ ὑποζύγιον καὶ πῶλον νέον, οὐκ ἐπὶ ἄρμασιν. ἔχεις μονογενὲς σημεῖον τοῦ παραγενομένου βασιλέως. μόνος βασιλέων Ἰησοῦς ἐπὶ πῶλον ἐκάθισεν ἀσαγῆ μετ' εὐφημιῶν ὡς βασιλεὺς εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ εἰσερχόμενος. καὶ τί ποιεῖ οὗτος ἐλθὼν ὁ βασιλεὺς; καὶ σὺ ἐν αἵματι διαθήκης ἐξαπέστειλας δεσμίους σου ἐκ λάκκου οὐκ ἔχοντος ὕδωρ. 12.11 Ἄλλ' ἐνεχώρει μὲν καὶ ἐπὶ πῶλον καθεσθῆναι. δὸς δὲ ἡμῖν σημεῖον μᾶλλον, ποῦ στήσεται ὁ εἰσερχόμενος βασιλεὺς. καὶ τὸ σημεῖον μὴ μακρὰν δῶς τῆς πόλεως, ἵνα μὴ ἀγνοήσωμεν. ἐγγὺς δὲ ἡμῖν δὸς τὸ σημεῖον ὀφθαλμοφανές, ἵνα καὶ ἐν τῇ πόλει ὄντες τὸν τόπον θεωρήσωμεν. ὁ δὲ προφήτης πάλιν ἀποκρίνεται λέγων· καὶ στήσονται οἱ πόδες αὐτοῦ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐπὶ τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν τὸ κατέναντι Ἱερουσαλήμ ἐξ ἀνατολῶν. ἄρ' οὐκ ἔνδον ἔστῳς τις ἐπὶ τῆς πόλεως θεωρεῖ τὸν τόπον; 12.12 Ἔχομεν δύο σημεῖα, καὶ τρίτον ἐπιθυμοῦμεν μαθεῖν. εἶπε τί ποιεῖ παραγενόμενος ὁ κύριος. φησὶν ἄλλος προφήτης· ἰδοὺ ὁ θεὸς ἡμῶν. καὶ ἐξῆς· αὐτὸς ἦξει καὶ σώσει ἡμᾶς. τότε ἀνοιχθήσονται ὀφθαλμοὶ τυφλῶν καὶ ὠτα κωφῶν ἀκούσονται, τότε ἀλείται ὡς ἔλαφος ὁ χωλός, καὶ τρανὴ ἔσται γλῶσσα μογιλάλων. λεγέσθω δὲ ἡμῖν καὶ ἄλλη μαρτυρία. κύριον λέγεις ἐρχόμενον, ὦ προφήτα, σημεῖα δὲ ὅσα μηδέποτε γεγένηται ποιοῦντα. ποῖον σαφὲς καὶ ἕτερον λέγεις; Αὐτὸς κύριος εἰς κρίσιν ἔρχεται μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. σημεῖον ἐξαίρετον, δεσπότης ὑπὸ δούλων πρεσβυτέρων κρινόμενος καὶ ἀνεχόμενος. 12.13 Ταῦτα ἀναγινώσκοντες ἰουδαῖοι οὐκ ἀκούουσιν. ἔβυσαν γὰρ τὰ ὠτα τῆς καρδίας, ἵνα μὴ ἀκούσωσιν. ἀλλ' ἡμεῖς πιστεύωμεν εἰς Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ παραγενόμενον καὶ

ένανθρωπήσαντα, ἐπειδὴ ἄλλως οὐκ ἐχώροῦμεν. ἐπειδὴ γὰρ ἡμεῖς καθ' ὃ ἦν ἐκεῖνος ἐμβλέπειν ἢ ἀπολαῦσαι οὐκ ἠδυνάμεθα, ἐγένετο ἐκεῖνος ὅπερ ἡμεῖς, ἵνα οὕτως ἀπολαῦσαι καταξιωθῶμεν. εἰ γὰρ ἥλιον τὸν ἐν τετάρτῃ ἡμέρᾳ γενόμενον ἐντελῶς ἰδεῖν οὐ δύναμεθα, θεὸν ἄρα τὸν ἐκεῖνου ποιητὴν ἰδεῖν ἐδυνάμεθα; ἐν πυρὶ κατέβη ὁ κύριος ἐπὶ ὄρους Σινᾶ, καὶ οὐκ ἤνεγκεν ὁ λαός, ἀλλ' εἶπαν πρὸς Μωϋσῆν· λάλησον σὺ ἡμῖν καὶ ἀκουσόμεθα, καὶ μὴ λαλεῖτω πρὸς ἡμᾶς ὁ θεός, μήποτε ἀποθάνωμεν. καὶ πάλιν· τίς γὰρ πᾶσα σὰρξ, ἣτις ἤκουσε φωνὴν θεοῦ ζῶντος λαλοῦντος ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς καὶ ζήσεται; εἰ τὸ ἀκοῦσαι φωνὴν θεοῦ λαλοῦντος θανάτου παραίτιον, τὸ αὐτὸν ἰδεῖν πῶς οὐ θανάτου πρόξενον; καὶ τί θαυμάζεις; καὶ Μωϋσῆς αὐτὸς φησιν· ἔκφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος. 12.14 Τί οὖν; ἤθελες τὸν ἐλθόντα ἐπὶ σωτηρίᾳ πρόξενον ἀπωλείας γενέσθαι, διὰ τὸ μὴ φέρειν τοὺς ἀνθρώπους, ἢ συμμετρησαί τὴν χάριν; Δανιήλ οὐκ ἤνεγκεν ὄπτασίαν ἀγγέλου, καὶ σὺ δεσπότης τῶν ἀγγέλων θέαν ἐχώρεις; Γαβριήλ ἐφάνη καὶ πέπτωκε Δανιήλ. καὶ ποταπὸς ἦν ὁ φαινόμενος ἢ ποίῳ σχήματι; τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ ἦν, οὐχ ὡς ὁ ἥλιος, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡσεὶ λαμπάδες πυρός, οὐχ ὡς κάμινος πυρός, καὶ ἡ φωνὴ τῶν λόγων αὐτοῦ ὡς φωνὴ ὄχλου, οὐχ ὡς δώδεκα λεγεώνων ἀγγέλων. καὶ ὅμως ἔπεσεν ὁ προφήτης. καὶ προσέρχεται ὁ ἄγγελος λέγων· μὴ φοβοῦ, Δανιήλ. ἀνάστηθι, ἔνθυμος γενοῦ· εἰσηκούσθησαν οἱ λόγοι σου. καὶ φησιν ὁ Δανιήλ· ἀνέστην ἔντρομος. καὶ οὐδὲ οὕτως ἀπεκρίνατο, ἕως ὅτε ἤψατο αὐτοῦ ὁμοίωσις χειρὸς ἀνθρώπου. καὶ ὅτε μετεβλήθη εἰς ὄπτασίαν ἀνθρώπου ὁ φανείς, τότε λαλεῖ ὁ Δανιήλ. καὶ τί φησι; κύριε, ἐν τῇ ὄπτασίᾳ σου ἐστράφη τὰ ἐντός μου ἐν ἐμοί, καὶ οὐ στήσεται ἐν ἐμοὶ ἰσχύς, καὶ πνοὴ οὐχ ὑπελείφθη ἐν ἐμοί. εἰ ἄγγελος φαινόμενος ἐξεῖλε τὴν φωνὴν τοῦ προφήτου καὶ τὴν ἰσχύν, τὸ τὸν θεὸν φανῆναι συνεχῶρει τὴν πνοήν; καὶ ἕως ὅτου, λέγει ἡ γραφή, ἤψατό μου ὡς ὄρασις ἀνθρώπου, οὐκ ἐθάρσησε Δανιήλ. πείρας τοίνυν τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας δειχθείσης ἀνέλαβεν ὁ κύριος τοῦτο ὅπερ ἐπεζήτηε ὁ ἄνθρωπος. ἐπειδὴ γὰρ παρ' ὁμοιοπροσώπου ἐζήτει ἀκοῦειν ὁ ἄνθρωπος, ἀνέλαβε τὸ ὁμοιοπαθὲς ὁ σωτὴρ, ἵν' εὐμαρέστερον παιδευθῶσιν οἱ ἄνθρωποι. 12.15 Δέξαι δὲ καὶ ἄλλην αἰτίαν. παρεγένετο ὁ Χριστός, ἵνα βαπτισθῆ καὶ ἀγιασθῆ τὸ βάπτισμα. παρεγένετο ἵνα θαυματουργήσῃ περιπατῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῆς θαλάσσης. ἐπεὶ οὖν πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας ἡ θάλασσα εἶδε καὶ ἔφυγεν καὶ ὁ Ἰορδάνης ἐστράφη εἰς τὰ ὀπίσω, ἀνέλαβε τὸ σῶμα ὁ κύριος, ἵνα ἰδοῦσα ἡ θάλασσα ἀνάσχηται καὶ ὁ Ἰορδάνης ἀφόβως αὐτὸν ὑποδέξηται. μία μὲν δὴ αὕτη αἰτία, ἔστι δὲ καὶ δευτέρα. διὰ παρθένου τῆς Εὐίας ἦλθεν ὁ θάνατος. ἔδει διὰ παρθένου, μᾶλλον δὲ ἐκ παρθένου, φανῆναι τὴν ζωὴν, ἵνα ὡσπερ ἐκείνην ὄφιν ἠπάτησεν, οὕτως καὶ ταύτην Γαβριήλ εὐαγγελίσθηται. Καταλιπόντες ἄνθρωποι θεὸν ἐδημιούργησαν ἀνθρωπόμορφα ζόανα. ἀνθρωπομόρφου τοίνυν ὡς θεοῦ ψευδῶς προσκυνουμένου θεὸς ἀληθῶς ἄνθρωπος ἐγένετο, ἵνα λυθῆ τὸ ψεῦδος. Ὁργάνω τῇ σαρκὶ καθ' ἡμῶν ἐκέχρητο ὁ διάβολος. καὶ τοῦτο γινώσκων ὁ Παῦλος λέγει· βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀντιστρατεύμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζωντά με, καὶ τὰ ἐξῆς. δι' ὧν οὖν ὄπλων ὁ διάβολος ἡμᾶς κατηγωνίζετο, διὰ τούτων αὐτῶν ἐσώθημεν. ἀνέλαβε τὸ ὅμοιον ἡμῶν ἐξ ἡμῶν ὁ κύριος, ἵνα δι' ἀνθρωπότητος σωθῶμεν. ἀνέλαβε τὸ ὅμοιον ἡμῶν, ἵνα τῷ λείποντι μείζονα δῶ τὴν χάριν, ἵνα ἡ ἀνθρωπότης ἡ ἀμαρτωλὸς θεοῦ γένηται κοινωνός. ὅπου γὰρ ἐπλεόνασεν ἡ ἀμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. Ἔδει παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν τὸν κύριον. ἀλλ' οὐκ ἂν ἐτόλμησε προσελθεῖν ὁ διάβολος, εἰ ἤδει τοῦτον. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. δέλεαρ τοίνυν τοῦ θανάτου γέγονε τὸ σῶμα, ἵνα ἐλπίσας καταπιεῖν ὁ δράκων ἐξεμέσῃ καὶ τοὺς ἤδη καταποθέντας. κατέπιε γὰρ ὁ θάνατος ἰσχύσας. καὶ πάλιν· ἀφείλεν ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἀπὸ προσώπου παντός. 12.16 Μήτι μάτην Χριστὸς ἐνηνθρώπησεν; μήτι εὐρεσιλογίαι εἰσὶν αἱ διδασκαλίαι καὶ

άνθρωπινα σοφίσματα; οὐχ αἰ θεῖαι γραφαί εἰσιν ἡμῶν ἢ σωτηρία; οὐχὶ προφητῶν αἰ προῤῥήσεις; τήρει τοίνυν ταύτην μοι τὴν παρακαταθήκην ἄσειστον, καὶ μηδεὶς σε μετακινήσάτω. πίστευε θεὸν ἄνθρωπον γενόμενον. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἐνανθρωπήσαι δυνατόν ἦν, ἀποδέδεικται. εἰ δὲ μᾶλλον ἀπιστοῦσιν ἰουδαῖοι, προτείνωμεν αὐτοῖς· τί ξένον καταγγέλλομεν θεὸν ἐνανθρωπήσαι λέγοντες, ὑμῶν λεγόντων ὅτι Ἀβραάμ τὸν κύριον ὑπεδέξατο; τί ξένον καταγγέλλομεν, τοῦ Ἰακώβ λέγοντος· εἶδον γὰρ θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχὴ; ὁ παρὰ τῷ Ἀβραάμ φαγὼν κύριος καὶ παρ' ἡμῖν ἔφαγεν. τί οὖν ξένον καταγγέλλομεν; Ἄλλὰ καὶ μάρτυρας δύο παρέχομεν τοὺς ἐν ὄρει Σινᾶ τῷ κυρίῳ παραστάντας. Μωσῆς ἦν ἐν ὄπῃ τῆς πέτρας καὶ Ἡλίας ἐν ὄπῃ τότε τῆς πέτρας. ἐκεῖνοι μεταμορφουμένῳ συμπρόντες ἐν ὄρει Θαβώρ ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς τὴν ἔξοδον ἣν ἔμελλε πληροῦν ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἐνανθρωπήσαι δυνατόν ἦν, ἀποδέδεικται καθὼς προεῖπον. καὶ καταλελείφθω τὸ λοιπὸν τῶν ἀποδείξεων τοῖς σπουδαίοις εἰς ἀνάλεξιν. 12.17 Ἐπηγγείλατο δὲ ἡμῖν ὁ λόγος ἐρεῖν καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπιδημίας τοῦ σωτῆρος καὶ τὸν τόπον. καὶ δεῖ μὴ ψεύδους καταγνωσθέντας ἀναχωρεῖν, μᾶλλον δὲ τοὺς τῆς ἐκκλησίας νεήλυδας ἠσφαλισμένους ἀποπέμψαι. ζητήσωμεν τοίνυν τὸν χρόνον, πότε ὁ κύριος παρεγένετο· ἐπειδὴ πρόσφατος ἡ παρουσία καὶ ἀντιλέγεται, καὶ ἐπειδὴ Χριστὸς Ἰησοῦς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς ὢν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας, Μωσῆς τοίνυν λέγει ὁ προφήτης· προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ. τετηρήσθω δὲ τέως τὸ ὡς ἐμέ, ἐν οἰκείοις τόποις ἐξεταζόμενον. ἀλλὰ πότε ὁ προφήτης οὗτος ἔρχεται ὁ προσδοκώμενος; ἀνάδραμε, φησὶν, ἐπὶ τὰ ὑπ' ἐμοῦ γεγραμμένα, πολυπραγμόνησον τὴν τοῦ Ἰακώβ τῷ Ἰούδα ῥηθεῖσαν προφητεῖαν· Ἰούδα, σὲ αἰνέσαισαν οἱ ἀδελφοί σου καὶ τὰ ἐξῆς, ἵνα μὴ ἅπαντα λέγωμεν. οὐκ ἐκλείπει ἄρχων ἐξ Ἰούδα οὐδὲ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία οὐκ Ἰουδαίων, ἀλλὰ ἐθνῶν. σημεῖον οὖν ἔδωκε τῆς Χριστοῦ παρουσίας τὸ παύσασθαι τὴν ἀρχὴν τῶν Ἰουδαίων. εἰ μὴ νῦν ὑπὸ Ῥωμαίους εἰσὶν, οὐπω ἦλθεν ὁ Χριστός. εἰ ἔχουσι τὸν ἐκ γένους Ἰούδα καὶ τοῦ Δαβίδ, οὐπω ἦλθεν ὁ προσδοκώμενος. αἰσχύνομαι γὰρ λέγειν αὐτῶν τὰ πρόσφατα περὶ τῶν καλουμένων παρ' αὐτοῖς νῦν πατριαρχῶν πράγματα, καὶ τί τὸ τούτων γένος, καὶ τίς ἡ μήτηρ. καταλιμπάνω δὲ τοῖς εἰδόσιν. ἀλλ' οὗτος ὁ ἐρχόμενος, προσδοκία ἐθνῶν, ποῖον πάλιν ἄρα σημεῖον ἔχει; φησὶν ἐξῆς· δεσμεύων πρὸς ἄμπελον τὸν πῶλον αὐτοῦ. βλέπεις ἐκεῖνον τὸν πῶλον τὸν ὑπὸ τοῦ Ζαχαρίου καταγγεληθέντα σαφῶς. 12.18 Ἀλλὰ ζητεῖς πάλιν καὶ ἄλλην τοῦ χρόνου μαρτυρίαν; κύριος εἶπε πρὸς με· υἱός μου εἶ σύ. ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. καὶ μετ' ὀλίγα φησί· ποιμανεῖς αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾶ. εἴρηταί μοι καὶ πρότερον ὅτι ῥάβδος σιδηρᾶ καλεῖται σαφῶς ἡ Ῥωμαίων βασιλεία. περὶ δὲ ταύτης ἔτι τὸ λείπον ἀπὸ τοῦ Δανιὴλ ὑπομνήσωμεν. διηγούμενος γὰρ καὶ συγκρίνων τῷ Ναβουχοδονόσορ τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνδριάντος λέγει καὶ τὴν περὶ αὐτοῦ πᾶσαν ὀπτασίαν, καὶ λίθον ἄνευ χειρῶν ἐξ ὄρους τμηθέντα, οὐκ ἐξ ἀνθρωπίνης κατασκευῆς συστάντα, περικρατήσιν τῆς οἰκουμένης ἀπάσης. καὶ λευκότατά φησιν οὕτως· καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν βασιλειῶν ἐκείνων ἀναστήσει ὁ θεὸς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείαν ἣτις εἰς τὸν αἰῶνα οὐ διαφθαρήσεται, καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῷ ἐτέρῳ οὐχ ὑπολειφθήσεται. 12.19 Ἄλλ' ἔτι λευκότερον ζητοῦμεν τῆς παρουσίας τῶν χρόνων τὴν ἀπόδειξιν. δύσπιστος γὰρ ὢν ὁ ἄνθρωπος, ἐὰν μὴ καὶ αὐτὰ τὰ ἔτη εἰς ψῆφον λάβῃ, τοῖς λεγομένοις οὐ πιστεύει. τίς οὖν ὁ καιρὸς καὶ ποῖός ἐστιν ὁ χρόνος; ὅτε ἐκλιπόντων τῶν ἐξ Ἰούδα βασιλέων λοιπὸν ἀλλόφυλος ὁ Ἡρώδης βασιλεύει. λέγει τοίνυν ὁ πρὸς τὸν Δανιὴλ ὁμιλῶν ἄγγελος· σὺ δέ μοι νῦν σημείωσαι τὰ λεγόμενα· Καὶ γνώση καὶ συνήσεις· ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλήμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδες ἐξήκοντα δύο. ἐξήκοντα τοίνυν καὶ ἐννέα ἑβδομάδες ἐτῶν

συνάγουσιν ἔτη τετρακόσια ὀγδοήκοντα τρία. εἶπεν οὖν, ὅτι μετὰ τὸ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλήμ τετρακοσίων ὀγδοήκοντα τριῶν ἐτῶν διελθόντων καὶ τῶν ἀρχόντων ἐκλιπόντων τότε ἔρχεται τις ἀλλόφυλος βασιλεύς, ἐφ' οὗ γεννᾶται ὁ Χριστός. Δαρεῖος τοίνυν ὁ Μῆδος ὠκοδόμησεν ἔκτω μὲν ἔτει τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας, πρώτῳ δὲ ἔτει τῆς καθ' Ἑλληνας ἐξηκοστῆς καὶ ἕκτης ὀλυμπιάδος. ὀλυμπιάς δὲ παρ' Ἑλλησι καλεῖται ὁ κατὰ τέσσαρα ἔτη συντελούμενος ἀγὼν διὰ τὴν κατὰ τετραετίαν τῶν τοῦ ἡλίου δρόμων ἐκ τῶν κατ' ἔτος τριῶν ὥρων συντελουμένην ἡμέραν. Ἡρώδης δὲ βασιλεύει ἐν τῇ ἑκατοστῇ ὀγδοηκοστῇ ἕκτη ὀλυμπιάδι, τετάρτῳ ἔτει ταύτης. ἀπὸ τοίνυν τῆς ἐξηκοστῆς ἕκτης εἰς τὴν ἑκατοστὴν ὀγδοηκοστὴν ἕκτην γίνονται μεταξὺ ἑκατὸν εἴκοσι ὀλυμπιάδες καὶ ὀλίγον τι. συνάγονται τοίνυν τῶν ἑκατὸν εἴκοσι ὀλυμπιάδων τετρακόσια ὀγδοήκοντα. τὰ γὰρ ἕτερα τρία ἔτη λοιπὸν ἴσως ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τετάρτου ἀναλαμβάνεται. καὶ ἔχεις τὴν ἀπόδειξιν κατὰ τὴν γραφὴν τὴν λέγουσαν· ἀπὸ ἐξόδου λόγου τοῦ ἀποκριθῆναι καὶ τοῦ οἰκοδομηθῆναι Ἱερουσαλήμ ἕως Χριστοῦ ἡγουμένου ἑβδομάδες ἑπτὰ καὶ ἑβδομάδες ἐξήκοντα δύο. τῶν μὲν οὖν χρόνων ταύτην τέως ἔχεις τὴν ἀπόδειξιν καὶ ἄλλων οὐσῶν ἑρμηνειῶν διαφόρων περὶ τῶν προειρημένων ἐν τῷ Δανιὴλ ἑβδομάδων τῶν ἐτῶν. 12. Ἐπαγγελίας δὲ τὸν τόπον λοιπὸν ἄκουε Μιχαίου λέγοντος· καὶ σὺ Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ, μὴ ὀλιγοστός εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος τοῦ εἶναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ αἱ ἕξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος. οὐ μὴν ἀλλὰ περὶ τῶν τόπων ἱεροσολυμίτης ὧν προλαβὼν οἶδας καὶ τὸ ἐν ἑκατοστῷ τριακοστῷ πρώτῳ ψαλμῷ γεγραμμένον· ἰδοὺ ἠκούσαμεν αὐτὴν ἐν Ἐφραθᾶ, εὐρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ. πρὸ ὀλίγων γὰρ ἐτῶν δρυμῶδης ἦν ὁ τόπος. Ἦκουσας πάλιν τοῦ Ἀββακοῦ λέγοντος πρὸς τὸν κύριον· ἐν τῷ ἐγγίζειν τὰ ἔτη ἐπιγνωσθήσῃ, ἐν τῷ παρεῖναι τὸν καιρὸν ἀναδειχθήσῃ. καὶ τί τὸ σημεῖόν ἐστιν ὧ προφητὰ τοῦ ἐρχομένου κυρίου; ὁ δὲ φησιν ἐξῆς· ἐν μέσῳ δύο ζωῶν γνωσθήσῃ. τοῦτο πρὸς τὸν κύριον λέγων σαφῶς, ὅτι παραγενόμενος ἔνσαρκος ζῆς καὶ τελευτᾶς καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ζῆς πάλιν. Καὶ ἐκ ποίου μέρους τοῦ περὶ τὴν Ἱερουσαλήμ ἔρχεται; ἐξ ἀνατολῶν ἢ δυσμῶν ἢ βορρᾶ ἢ νότου; εἰπέ ἡμῖν ἀκριβῶς. ὁ δὲ ἀποκρίνεται σαφέστατα καὶ φησιν· ὁ θεὸς ἀπὸ Θαιμᾶν ἤξει (Θαιμᾶν δὲ ἑρμηνεύεται νότος) καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὄρους Φαράν κατασκίου δασέος. ὅπερ συμφώνως εἶπεν ὁ ψαλμωδός· εὐρομεν αὐτὴν ἐν τοῖς πεδίοις τοῦ δρυμοῦ. 12.21 Λοιπὸν ζητοῦμεν, ἐκ τίνος ἔρχεται, καὶ πῶς ἔρχεται. τοῦτο δὲ ἡμῖν Ἡσαΐας λέγει· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουςι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. καὶ ἀντιλέγουσιν Ἰουδαῖοι τούτοις (ἔθος γὰρ αὐτοῖς ἐστὶν ἄνωθεν τῇ ἀληθείᾳ κακῶς ἀντιπίπτειν) καὶ λέγουσιν, ὅτι οὐ γέγραπται ἡ παρθένος, ἀλλ' ἡ νεᾶνις. ἐγὼ δὲ τῷ λεχθέντι συμπεριφερόμενος καὶ οὕτως εὐρίσκω τὴν ἀλήθειαν. ἐρωτητέον γὰρ αὐτούς· παρθένος βιαζομένη πότε βοᾷ; μετὰ τὴν φθορὰν ἢ πρὸ τῆς φθορᾶς ἐκκαλουμένη τοὺς βοηθούς; ἐὰν τοίνυν ἀλλαχοῦ λέγη ἢ γραφῇ· ἐβόησεν ἡ νεᾶνις καὶ οὐκ ἦν ὁ βοηθῶν αὐτῇ· ἄρα οὐ περὶ παρθένου λέγει; ἵνα δὲ σαφέστερον μάθῃς, ὅτι καὶ ἡ παρθένος ἐν τῇ θείᾳ γραφῇ νεᾶνις καλεῖται, ἄκουε τοῦ βιβλίου τῶν βασιλειῶν περὶ τῆς Ἀβισὰκ τῆς σουναμίτιδος λέγοντος· καὶ ἦν ἡ νεᾶνις καλὴ σφόδρα· τὸ γὰρ παρθένον αὐτὴν ἐκλεχθεῖσαν ἐνηνέχθαι πρὸς Δαβὶδ ὠμολόγηται. 12.22 Ἀλλὰ λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι πάλιν· τῷ Ἀχαζ ἐρρέθη τοῦτο περὶ Ἐζεχίου οὐκοῦν ἀνάγνωμεν τὴν γραφὴν. αἴτησαι σεαυτῷ σημεῖον παρὰ κυρίου τοῦ θεοῦ σου εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος. καὶ μάλιστα μὲν τὸ σημεῖον παράδοξον εἶναι ὀφείλει. σημεῖον γὰρ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ πέτρας, τὸ ῥαγῆναι θάλασσαν, τὸ ἥλιον ὑποστρέψαι, καὶ τὰ τοιαῦτα. τὰ δὲ λεχθησόμενα φανερώτερον ἔχει τὸν πρὸς Ἰουδαίους ἔλεγχον. Οἶδα πολλὰ λέγων καὶ κεκμηκότας τοὺς ἀκρωμένους. ἀλλὰ ἀνέχεσθε τῶν λόγων τοῦ πλήθους, ἐπειδὴ διὰ Χριστὸν ταῦτα κινεῖται, καὶ οὐκ ἔστι περὶ τῶν τυχόντων ὁ λόγος.

Βασιλεύοντος τοίνυν τοῦ Ἄχαζ τοῦ Ἡσαΐου τοῦτο εἰρηκότος, ἕξ καὶ δέκα ἔτη τοῦ Ἄχαζ βασιλεύσαντος μόνα καὶ τῆς πρὸς αὐτὸν προφητείας ἐν τούτοις ῥηθείσης, ἐλέγχει τὴν ἀντίρρησην Ἰουδαίων ὁ διαδεξάμενος βασιλεὺς Ἐζεχίας ὁ τοῦ Ἄχαζ υἱὸς ἐν τῷ βασιλεύειν ὧν ἑτῶν εἴκοσι πέντε. τῆς προφητείας γὰρ ἐν ἑκκαίδεκα ἔτεσι περιληφθείσης προγεννηθεὶς ἦν [ὑπὸ τοῦ Ἄχαζ] πρὸ τῆς προφητείας ἑννέα ἔτη. τί τοίνυν περὶ τοῦ ἤδη γεννηθέντος [καὶ πρὸ αὐτῆς βασιλείας τοῦ Ἄχαζ πατρὸς] ἀναγκαῖον ἦν λέγειν τὴν προφητείαν; οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἔλαβεν, ἀλλ' ὅτι λήψεται ἡ παρθένος, προγνωστικῶς εἰπών. 12.23 Ἄλλ' ὅτι μὲν ἐκ παρθένου γεννᾶται ὁ κύριος, σαφῶς ἔγνωμεν. ἐκ ποίου δὲ γένους ἦν ἡ παρθένος δεικτέον. Ὡμοσε κύριος τῷ Δαβίδ ἀλήθειαν καὶ οὐ μὴ ἀθετήσῃ αὐτήν. ἐκ καρποῦ τῆς κοιλίας σου θήσομαι ἐπὶ τὸν θρόνον σου. καὶ πάλιν· θήσομαι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος τὸ σπέρμα αὐτοῦ καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ ὡς τὰς ἡμέρας τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐξῆς· ἅπαξ ὤμοσα ἐν τῷ ἀγίῳ μου· εἰ τῷ Δαβίδ ψεύσομαι· τὸ σπέρμα αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μενεῖ, καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἐναντίον μου καὶ ὡς ἡ σελήνη κατηρτισμένη εἰς τὸν αἰῶνα. Ὁρᾷς ὅτι περὶ Χριστοῦ, καὶ οὐ περὶ Σολομῶντος ὁ λόγος. οὐ γὰρ ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος ἔμεινεν. Εἰ δέ τις ἀντιλέγει διὰ τὸ μὴ κεκαθικέναι τὸν Χριστὸν ἐπὶ τὸν ξύλινον θρόνον τοῦ Δαβίδ, προσοίσωμεν ἐκεῖνο τὸ ῥητόν· ἐπὶ τῆς καθέδρας Μωσέως ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρισαῖοι. οὐ γὰρ τὴν ξυλίνην καθέδραν, ἀλλὰ τῆς διδασκαλίας σημαίνει τὴν ἐξουσίαν. οὕτως οὖν καὶ θρόνον Δαβίδ μοι ζητεῖ, μὴ τὸν ξύλινον θρόνον, ἀλλὰ τὴν βασιλείαν αὐτήν. Καί μοι μάρτυρας λάβε τοὺς παῖδας τοὺς ἐπιφωνήσαντας· ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαβίδ, εὐλογημένος ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. καὶ οἱ τυφλοὶ δὲ λέγουσιν· υἱὲ Δαβίδ, ἐλέησον ἡμᾶς. καὶ ὁ Γαβριὴλ μαρτυρεῖ σαφῶς πρὸς τὴν Μαριάμ λέγων· καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς τὸν θρόνον Δαβίδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. καὶ ὁ Παῦλός φησι· μνημονεύετε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγεγενημένον ἐκ νεκρῶν ἐκ σπέρματος Δαβίδ κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου. καὶ ἐν ἀρχῇ τῆς πρὸς Ῥωμαίους φησὶν· τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβίδ κατὰ σάρκα. καταδέχου τοίνυν τὸν ἐκ Δαβίδ γεγεννημένον πειθόμενος τῇ προφητείᾳ τῇ λεγούσῃ· καὶ ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαὶ καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν· ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσιν. 12.24 Ἀλλὰ διαπονοῦνται οἱ Ἰουδαῖοι διὰ ταῦτα. προήδει καὶ τοῦτο Ἡσαΐας λέγων· καὶ θελήσουσιν, εἰ ἐγένοντο πυρίκαυστοι, ὅτι παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν· οὐ γὰρ αὐτοῖς· υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν. σημείωσαι δὲ ὅτι πρῶτον ἦν υἱὸς θεοῦ, εἶτα ἐδόθη ἡμῖν. Καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν· καὶ τῆς εἰρήνης αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ὄριον. ὄρια Ῥωμαίων ἔστι, τῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ βασιλείας ὄριον οὐκ ἔστιν. ὄρια Περσῶν καὶ Μήδων ἔστιν, τοῦ δὲ υἱοῦ ὄριον οὐκ ἔστιν. εἶτα ἐξῆς· ἐπὶ τὸν θρόνον Δαβίδ καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, κατορθῶσαι αὐτήν. ἐκ τοῦ Δαβίδ τοίνυν ἦν ἡ ἀγία παρθένος. 12.25 Ἐπρεπε γὰρ τῷ ἀγνοτάτῳ καὶ διδασκάλῳ τῆς ἀγνείας ἐξ ἀγνῶν ἐξεληλυθέναι παστάδων. εἰ γὰρ ὁ τῷ Ἰησοῦ καλῶς ἱερατεύων ἀπέχεται γυναικός, αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς πῶς ἔμελλεν ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἔρχεσθαι; ὅτι σὺ εἶ, φησὶν ἐν ψαλμοῖς, ὁ ἐκσπᾶσας με ἐκ γαστροῦ. πρόσεχε ἀκριβῶς τῷ ὁ ἐκσπᾶσας με ἐκ γαστροῦ σημαίνοντι τὸ χωρὶς ἀνδρὸς ἐκ παρθένου γαστροῦ καὶ σαρκὸς αὐτὸν ἐκσπασθέντα γεγεννηθῆναι. τῶν γὰρ ἀπὸ γαμικῆς ἀκολουθίας γεννωμένων ἕτερος ὁ τρόπος. 12.26 Οὐκ ἐπαισχύνεται δὲ ἐκ μελῶν τοιούτων ἀναλαμβάνειν σάρκα ὁ τῶν μελῶν αὐτῶν πλάστης. καὶ τίς ἄρα τοῦτο ἡμῖν φησιν; λέγει πρὸς Ἱερεμίαν ὁ κύριος· πρὸ τοῦ με πλάσαι σε ἐκ κοιλίας ἐπίσταμαί σε, καὶ πρὸ τοῦ σε ἐξελεθῆναι ἐκ μήτρας ἡγίασά σε. ὁ οὖν ἐν τῷ πλάττειν ἀνθρώπους ἐφαπτόμενος καὶ μὴ ἐπαισχυνόμενος, ἄρα ἐν τῷ πλάττεσθαι τὴν ἀγίαν σάρκα, τὸ καταπέτασμα τῆς θεότητος, δι' ἑαυτόν, ἐπαισχύνετο; θεὸς ἔστιν ὁ ἐν γαστρὶ καὶ μέχρι νῦν δημιουργῶν τὰ βρέφη, καθὼς ἐν τῷ Ἰὼβ γέγραπται· ἢ οὐχ ὡς περὶ γάλα με ἤμελξας, ἐτύρωσας δέ με ἴσα τυρῶ; δέρμα καὶ κρέας με ἐνέδυσας, ὀστέοις δέ με καὶ νεύροις ἐνείρας. Οὐδὲν μισρόν ἐστιν ἐν ἀνθρωπίνῃ κατασκευῇ, ἂν μὴ μολύνῃ

μοιχείαις καὶ ἀκολασίᾳ ταύτην. ὁ πλάσας τὸν Ἀδὰμ ἔπλασε καὶ τὴν Εὐάν, καὶ χερσὶ θεΐαις τὸ ἄρσεν καὶ τὸ θῆλυ πέπλασαι. οὐδὲν τῶν ἐν σώματι μελῶν ἐστὶ μιᾶρὸν ἐξ ἀρχῆς πλασθέν. φιμούσθωσαν γὰρ οἱ αἰρετικοὶ πάντες οἱ κατηγοροῦντες τῶν σωμάτων, μᾶλλον δὲ αὐτοῦ τοῦ πλάσαντος. ἡμεῖς δὲ μνημονεύομεν Παύλου λέγοντος· οὐκ οἴδατε, ὅτι τὰ σώματα ὑμῶν ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου πνεύματος ἐστίν; καὶ πάλιν ὁ προφήτης προεῖρηκεν ἐκ προσώπου Ἰησοῦ· σὰρξ μου ἐξ αὐτῶν. καὶ ἀλλαχοῦ γέγραπται· διὰ τοῦτο δώσει αὐτοὺς ἕως καιροῦ τικτούσης· καὶ τί τὸ σημεῖον; ἐξῆς φησι· τέξεται καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτῶν ἐπιστρέψουσι. καὶ τίνα τὰ μνήστρα τῆς παρθένου, τῆς ἁγίας νύμφης; καὶ μνηστεύσομαί σε ἑμαυτῷ ἐν πίστει. καὶ Ἐλισάβετ λαλοῦσα πρὸς αὐτὴν ὁμοίως λέγει· καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα, ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λεγομένοις αὐτῇ παρὰ κυρίου. 12.27 Ἀλλὰ διασύρουσιν ἡμᾶς Ἕλληνας τε καὶ Ἰουδαῖοι, καὶ φασιν, ὅτι ἀδύνατον ἦν τὸν Χριστὸν ἐκ παρθένου γεννηθῆναι. Ἕλληνας μὲν οὖν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς μύθων ἐπιστομίσωμεν. οἱ γὰρ λέγοντες λίθους ῥιπτομένους εἰς ἀνθρώπους μεταβάλλεσθαι πῶς τὸ παρθένον τεκεῖν λέγετε ἀδύνατον εἶναι; οἱ ἐξ ἐγκεφάλου θυγατέρα τετέχθαι μυθολογοῦντες πῶς ἐκ παρθενικῆς γαστρὸς τετέχθαι υἱὸν λέγετε εἶναι ἀδύνατον; οἱ ἐκ μηροῦ τοῦ παρ' ὑμῖν Διὸς κυοφορηθῆναι ψευδῶς λέγοντες Διόνυσσον πῶς ἀθετεῖτε τὸ ἡμέτερον ἀληθές; οἶδα λέγων ἀνάξια τῆς παρουσίας ἀκροάσεως. ἀλλ' ἵνα εὐκαιρῶς σὺ τοὺς Ἕλληνας ὀνειδίσης, ταῦτα προσηνέγκαμεν ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς μύθων τὰ πρὸς αὐτοὺς λέγοντες. 12.28 Πρὸς δὲ τοὺς ἐκ περιτομῆς οὕτως ἀπάντησον ἐρωτήσας, ποῖόν ἐστι δύσκολον, στεῖραν πρεσβῦτιν τῶν ἐθίμων ἐκλιπόντων τεκεῖν, ἢ παρθένον νεάζουσιν γεννῆσαι; στεῖρα ἦν Σάρρα καὶ ἐκλιπόντων τῶν γυναικείων τέτοκε παρὰ φύσιν. οὐκοῦν τὸ στεῖραν γεννῆσαι παρὰ φύσιν, καὶ τὸ παρθένον γεννῆσαι. ἢ τὰ δύο τοίνυν ἀθέτησον, ἢ τὰ δύο κατάδεξαι. ὁ γὰρ αὐτὸς θεὸς ἐστὶν ὁ κάκεῖνο ποιήσας καὶ τοῦτο κατασκευάσας. οὐ γὰρ τολμήσεις εἰπεῖν, ὅτι ἐκεῖ δυνατόν ἐστι θεῷ καὶ ὧδε ἀδύνατον. Καὶ πάλιν, ποία φύσις χεῖρα ἀνθρώπου μεταβληθῆναι ἐν μιᾷ ὥρᾳ πρὸς ἕτερον εἶδος καὶ πάλιν ἀποκαταστῆναι; πῶς τοίνυν ἡ Μωσέως χεὶρ ὡς χιῶν ἐλευκάνθη καὶ ἅμα πάλιν ἀποκατεστάθη; ἀλλὰ λέγεις ὅτι θεὸς θελήσας μετέβαλεν. ἐκεῖ θεὸς θελήσας δύναται καὶ ὧδε ἄρα οὐ δύναται; κάκεῖνο μὲν σημεῖον ἦν πρὸς αἰγυπτίους μόνον, τοῦτο δὲ σημεῖον ἦν τῇ οἰκουμένῃ δωρούμενον. ὦ Ἰουδαῖοι, ποῖον δὲ ἐστὶ μᾶλλον δυσκολώτερον, παρθένον γεννῆσαι ἢ ράβδον εἰς ζῶον ψυχωθῆναι; ὁμολογεῖτε ὅτι ἐπὶ Μωσέως εὐθυτάτη ράβδος ὀφιοειδῆς γενομένη φοβερὰ ἦν τῷ ρίψαντι, καὶ ὁ πρὸ τούτου κατέχων τὴν ράβδον ἔφυγε ταύτην ὡς δράκοντα. δράκων γὰρ ἦν τῇ ἀληθείᾳ. ἔφυγε δὲ οὐ φοβηθεὶς ὃ κατεῖχεν, ἀλλὰ ἀγωνιάσας τὸν μεταβεβληκότα. ὀδόντας εἶχεν ἡ ράβδος καὶ δρακοντικούς ὀφθαλμούς. ἐκ ράβδου τοίνυν ὀφθαλμοὶ βλέποντες ἐκφύονται, καὶ ἐκ παρθενικῆς γαστρὸς παιδίον οὐ γεννᾶται θεοῦ θέλοντος; Σιωπῶ γὰρ ὅτι καὶ ἡ ράβδος ἡ Ἀαρῶν, ὅπερ τὰ λοιπὰ δένδρα δι' ἐνιαυτῶν ποιεῖ πλειόνων, τοῦτο διὰ μιᾶς νυκτὸς ἐποίησεν. τίς γὰρ οὐκ οἶδεν, ὅτι ράβδος ἀπολέσασα τὸν φλοιὸν οὐδ' ἂν μεταξύ ποταμῶν τεθῆ φύσει ποτέ; ἀλλ' ἐπειδὴ θεὸς οὐ φύσει ἀκολουθεῖ δένδρων, ἀλλὰ φύσεων ἐστὶ ποιητής, ἡ ἄκαρπος καὶ ξηρὰ καὶ ἄφλοιος ράβδος ἤνθησε καὶ ἐβλάστησε καὶ κάρυα ἐκαρποφόρησεν. ὁ οὖν τῇ ράβδῳ διὰ τὸν τυπικὸν ἀρχιερέα καρπὸν ὑπὲρ φύσιν χαρισάμενος ἄρα τῇ παρθένῳ διὰ τὸν ἀληθινὸν ἀρχιερέα τὸ τεκεῖν οὐκ ἐχαρίζετο; 12.29 Καλὰ ταῦτα ὑπομνηστικὰ τῶν λόγων. ἀλλ' ἔτι ἀντιλέγουσιν Ἰουδαῖοι, καὶ οὐ πείθονται τοῖς περὶ ράβδου λόγοις, ἐὰν μὴ ὁμοίοις παραδόξοις καὶ παρὰ φύσιν πεισθῶσι τοκετοῖς. ἐξέτασον τοίνυν αὐτοὺς οὕτως. ἡ Εὐὰ ἐξ ἀρχῆς ἐκ τίνος ἐγεννήθη; ποία μήτηρ συνείληφεν ἐκείνην τὴν ἀμήτορα; λέγει δὲ ἡ γραφή, ὅτι ἐκ πλευρᾶς γέγονε τοῦ Ἀδὰμ ἄρα οὖν ἡ μὲν Εὐὰ ἐκ πλευρᾶς ἄρσενος χωρὶς μητρὸς γεννᾶται, ἐκ δὲ παρθενικῆς γαστρὸς χωρὶς ἀνδρὸς παιδίον οὐ γεννᾶται; ἐχρεωστεῖτο

τοῖς ἀνδράσι παρὰ τοῦ θήλεος γένους ἢ χάρις. ἡ γὰρ Εὐὰ ἐκ τοῦ Ἀδάμ ἐγεννήθη, καὶ οὐκ ἐκ μητρὸς συλληφθεῖσα, ἀλλ' ἐκ μόνου ἀνδρὸς ὡσπερ ἀποτεχθεῖσα. ἀπέδωκεν οὖν ἡ Μαρία τῆς χάριτος τὸ χρέος, οὐκ ἐξ ἀνδρὸς, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῆς μόνης ἀχράντως ἐκ πνεύματος ἁγίου δυνάμει θεοῦ γεννήσασα. 12.30 Λάβωμεν δὲ ἔτι τὸ τοῦτου μεῖζον. τὸ μὲν γὰρ ἐκ σωμάτων σώματα γεννεθῆναι εἰ καὶ παράδοξον, ἀλλ' ὅμως δυνατόν. τὸ δὲ τὸν χοῦν τῆς γῆς ἄνθρωπον γενέσθαι τοῦτο θαυμαστότερον. τὸ πηλὸν συγκεχυμένον ὀφθαλμῶν χιτῶνας λαβεῖν καὶ λαμπηδόνας τοῦτο θαυμαστότερον. τὸ ἐκ μονοειδοῦς χοὸς γεννᾶσθαι καὶ ὁστέων καρτερότητα καὶ πνεύμονος ἀπαλότητα καὶ λοιπὰς διαφόρους ιδέας μελῶν τοῦτο θαυμαστόν. τὸ πηλὸν ψυχωθέντα περιέρχεσθαι τὴν οἰκουμένην αὐτοκινήτως καὶ οἰκοδομεῖν τοῦτο θαυμαστόν. τὸ πηλὸν διδάσκειν καὶ λαλεῖν καὶ τεκτονεῦν καὶ βασιλεύειν τοῦτο θαυμαστόν. ὧ τοίνυν ἀμαθέστατοι Ἰουδαῖοι, πόθεν Ἀδάμ ἐγένετο; οὐχ ὁ θεὸς χοῦν λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς ἔπλασε τὸ πλάσμα τοῦτο τὸ θαυμάσιον; εἶτα πηλὸς μὲν εἰς ὀφθαλμὸν μεταβάλλεται, καὶ παρθένος υἱὸν οὐ γεννᾷ; τὸ ὡς ἐν ἀνθρώποις ἀδύνατον μᾶλλον γίνεται, καὶ τὸ ἐγχωροῦν ἄρα οὐ γίνεται; 12.31 Τούτων μνημονεύωμεν, ἀδελφοί. τοῖς ὀργάνοις τούτοις ἀμυντηρίοις χρῆσώμεθα. μὴ ἀνεχώμεθα τῶν αἰρετικῶν τῶν κατὰ φαντασίαν τὴν παρουσίαν διδασκόντων. καταπτύσωμεν καὶ τῶν λεγόντων ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς εἶναι τὴν γέννησιν τοῦ σωτῆρος, τῶν τολμησάντων εἰπεῖν ὅτι ἦν ἐκ τοῦ Ἰωσήφ καὶ τῆς Μαρίας διὰ τὸ γεγράφθαι· καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. μνημονεύσωμεν γὰρ τοῦ Ἰακώβ τοῦ πρὶν λαβεῖν τὴν Ῥαχήλ λέγοντος τῷ Λάβαν· ἀπόδος τὴν γυναῖκά μου. ὡσπερ γὰρ ἐκεῖνη πρὸ τῆς γαμικῆς καταστάσεως τῷ μόνον ἐπαγγελίαν εἶναι γυνὴ τοῦ Ἰακώβ ὠνομάζετο, οὕτω καὶ ἡ Μαρία τῷ μνηστευθῆναι γυνὴ τοῦ Ἰωσήφ ὠνομάζετο. καὶ βλέπε τοῦ εὐαγγελίου τὴν ἀκρίβειαν λέγοντος· ἐν δὲ τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ἀπὸ τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ἣ ὄνομα Ναζαρέτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρὶ, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, καὶ ἐξῆς. Καὶ πάλιν, ὅτε ἡ ἀπογραφή ἦν καὶ ἀνέβη Ἰωσήφ ἀπογράψασθαι, τί λέγει ἡ γραφή; ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἀπογράψασθαι σὺν Μαρίας τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ οὖση ἐγκύω. ἔγκυος μὲν γὰρ ἦν. οὐκ εἶπε δὲ ὅτι τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ. ἐξαπέστειλε γὰρ ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, φησὶν ὁ Παῦλος, οὐ γενόμενον ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἀλλὰ γενόμενον ἐκ γυναικὸς μόνον, τοῦτ' ἔστιν ἐκ παρθένου. τὸ γὰρ γυναῖκα καὶ τὴν παρθένον καλεῖσθαι, προαπεδείξαμεν. ἐκ παρθένου γὰρ ἐγεννήθη ὁ παρθενοποιὸς τῶν ψυχῶν. 12.32 Ἀλλὰ θαυμάζεις τὸ γενόμενον; ἐθαύμαζε τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ γεννήσασα. λέγει γὰρ πρὸς τὸν Γαβριήλ· πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; ὁ δὲ φησὶ· πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννῶμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. ἄχραντος καὶ ἀρρῦπαρος ἢ γέννησις. ὅπου γὰρ [πνεῖ] πνεῦμα ἅγιον, ἐκεῖ περιήρηται πᾶς μολυσμὸς. ἀρρῦπαρος ἢ ἔνσαρκος γέννησις τοῦ μονογενοῦς ἐκ τῆς παρθένου. κὰν ἀντιλέγωσιν οἱ αἰρετικοὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐλέγξει αὐτοὺς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἀγανακτήσει ἢ δύναμις τοῦ ὑψίστου ἢ ἐπισκιάσασα. ἀντικαταστήσεται Γαβριὴλ ἀντιπρόσωπος ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. καταισχυνεῖ αὐτοὺς ὁ τῆς φάτνης τόπος ὁ δεξάμενος τὸν δεσπότην. ποιμένες μαρτυρήσουσιν οἱ τότε εὐαγγελισθέντες καὶ ἡ στρατιὰ τῶν ἀγγέλων τῶν αἰνούντων καὶ ὑμνούντων καὶ εἰπόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις εὐδοκίας. ὁ ναὸς εἰς ὃν τότε ἀννήχθη τῇ τεσσαρᾷ κοστῇ ἡμέρᾳ, τὰ ζεύγη τῶν τρυγόνων τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ προσενεχθέντα, καὶ ὁ τότε ἐναγκαλισάμενος αὐτὸν Συμεὼν, καὶ ἡ παροῦσα προφήτις Ἄννα. 12.33 Θεοῦ τοίνυν μαρτυροῦντος καὶ πνεύματος ἁγίου συμμαρτυροῦντος καὶ Χριστοῦ λέγοντος· τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα; φιμούσθωσαν οἱ αἰρετικοὶ οἱ ἀντιλέγοντες τῇ ἀνθρωπότητι. ἀντιλέγουσι γὰρ τῷ λέγοντι· ψηλαφήσατέ με καὶ

ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. προσκυνεῖσθω ὁ ἐκ παρθένου γεννηθεὶς κύριος, καὶ γνωριζέτωσαν αἱ παρθένοι τῆς οἰκείας πολιτείας τὸν στέφανον. γνωριζέτω καὶ τῶν μοναζόντων τὸ τάγμα τῆς ἀγνείας τὸ ἐπίδοξον. οὐ γὰρ ἀπεστερήμεθα τοῦ τῆς ἀγνείας ἀξιώματος. ἐν γαστρὶ μὲν παρθένου γέγονεν ὁ τοῦ σωτῆρος ἐννεαμηνιαῖος χρόνος, ἀνὴρ δὲ γέγονεν ὁ κύριος τριάκοντα καὶ τρία ἔτη, ὥστε, εἰ σεμνύνεται παρθένος διὰ τὸν ἐννεαμηνιαῖον χρόνον, πολὺ μᾶλλον ἡμεῖς διὰ τὸ πολυετές τῶν χρόνων. 12.34 Πάντες δὲ τὸν τῆς ἀγνείας δρόμον τοῦ θεοῦ χάριτι δράμωμεν, νεανίσκοι καὶ παρθένοι, πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων, οὐκ ἀκολασίας μετιόντες, ἀλλ' αἰνοῦντες τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. μὴ ἀγνοήσωμεν τῆς ἀγνείας τὸ ἔνδοξον. ἀγγελικὸς γάρ ἐστιν ὁ στέφανος καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον τὸ κατόρθωμα. φεισώμεθα τῶν σωμάτων τῶν μελλόντων λάμπειν ὡς ὁ ἥλιος. μὴ διὰ μικρὰν ἡδονὴν τὸ τηλικούτον καὶ τοσοῦτον σῶμα μολύνωμεν. μικρὰ μὲν γὰρ καὶ πρὸς ὥραν ἡ ἀμαρτία, πολυετὴς δὲ καὶ αἰώνιος ἡ αἰσχύνη. ἄγγελοι περιπατοῦντες ἐπὶ γῆς εἰσιν οἱ τῆς ἀγνείας ἐργάται. αἱ παρθένοι μετὰ Μαρίας τῆς παρθένου ἔχουσι τὸ μέρος. Ἐξοριζέσθω πᾶς καλλωπισμὸς καὶ πᾶν ἀτηρὸν βλέμμα καὶ πᾶς περίπατος περισευρμένος καὶ πᾶσα στολὴ καὶ θυ μίαιμα ἡδονῆς δελεαστικόν. θυμίαμα δὲ ἐν πᾶσιν ἔστω ἡ προσευχὴ τῆς εὐωδίας καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν πράξεων καὶ ὁ τῶν σωμάτων ἀγιασμός, ἵνα ὁ ἐκ παρθένου γεννηθεὶς κύριος εἴπῃ καὶ περὶ ἡμῶν, ἀνδρῶν τε ἀγνευόντων καὶ γυναικῶν τῶν στεφανουμένων· ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς καὶ αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός. ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. 13.τ Κατήχησις τρισκαιδεκάτη φωτιζομένων, ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα, εἰς τὸ τὸν σταυρωθέντα καὶ ταφέντα. καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἡσαίου· κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνοι ἀπεκαλύφθη; καὶ ἐξῆς· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη. καὶ τὰ ἐξῆς. 13.1 Καύχημα μὲν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ πᾶσα πρᾶξις Ἰησοῦ, καύχημα δὲ καυχημάτων ὁ σταυρός. καὶ τοῦτο γινώσκων ὁ Παῦλός φησιν· ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. θαυμαστὸν μὲν γὰρ ἦν τὸ καὶ τυφλὸν ἐκ γενετῆς ἐν τῷ Σιλῶαμ ἀναβλέψαι· ἀλλὰ τί πρὸς τοὺς τυφλοὺς τῆς οἰκουμένης; μέγα μὲν καὶ ὑπὲρ φύσιν τὸ τὸν Λάζαρον τετραήμερον ἀναστῆναι· ἀλλὰ μέχρις ἐκείνου μόνου ἦν ἡ χάρις. τί δὲ πρὸς τοὺς ἐν τῇ οἰκουμένῃ ταῖς ἀμαρτίαις νενεκρωμένους; θαυμαστὸν τὸ πηγᾶσαι τροφήν πέντε ἄρτους εἰς τοὺς πεντακισχιλίους· ἀλλὰ τί πρὸς τοὺς λιμώσσοντας ἐν ἀγνωσίᾳ κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην; θαυμαστὸν τὸ λυθῆναι τὴν δέκα καὶ ὀκτῶ ἔτη δεδεμένην ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· ἀλλὰ τί πρὸς ἡμᾶς πάντας τοὺς ταῖς σειραῖς τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν καταδεδεμένους; ὁ δὲ τοῦ σταυροῦ στέφανος ἐφωταγώγησε μὲν τοὺς ἐν ἀγνωσίᾳ τυφλοὺς, ἔλυσε δὲ πάντας τοὺς ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας κατεχομένους καὶ κόσμον ὅλον ἀνθρώπων ἐλυτρώσατο. 13.2 Καὶ μὴ θαυμάσης εἰ κόσμος ὅλος ἐλυτρώθη. οὐ γὰρ ἦν ἄνθρωπος ψιλός, ἀλλὰ υἱὸς θεοῦ μονογενῆς, ὁ ὑπεραποθνήσκων. καίτοιγε ἴσχυσεν ἐνὸς ἀνδρὸς τοῦ Ἀδάμ ἡ ἀμαρτία θάνατον ἐνέγκαι τῷ κόσμῳ. εἰ δὲ τῷ παραπτώματι τοῦ ἐνὸς θάνατος ἐβασίλευσεν εἰς τὸν κόσμον, πῶς οὐχὶ μᾶλλον τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ ἐνὸς ἡ ζωὴ βασιλεύσει; καὶ εἰ τότε διὰ τὸ ξύλον τῆς βρώσεως ἐξεβλήθησαν ἐκ παραδείσου, ἄρα διὰ τὸ ξύλον Ἰησοῦ νῦν εὐκοπώτερον οἱ πιστεύοντες εἰς παράδεισον οὐκ εἰσελεύσονται; εἰ ὁ πρωτόπλαστος ἀπὸ γῆς ἠνεγκεν οἰκουμενικὸν θάνατον, ὁ πλάσας αὐτὸν ἀπὸ γῆς ἄρα οὐ φέρει ζωὴν αἰώνιον αὐτὸς ὢν ἡ ζωὴ; εἰ Φινεὲς ζηλώσας καὶ ἀνελὼν τὸν αἰσχροποιὸν κατέπαυσε τοῦ θεοῦ τὴν ὀργήν, Ἰησοῦς οὐκ ἄλλον ἀνελὼν, ἀλλ' ἑαυτὸν ἀντίλυτρον παραδούς, ἄρα τὴν ὀργὴν οὐ λύει τὴν κατὰ τῶν ἀνθρώπων; 13.3 Μὴ τοίνυν ἐπαισχυνώμεθα τῷ σταυρῷ τοῦ σωτῆρος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐγκαυχώμεθα. ὁ γὰρ λόγος τοῦ σταυροῦ Ἰουδαίοις μὲν ἐστὶ σκάνδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρία, ἡμῖν δὲ σωτηρία. καὶ τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστὶ, τοῖς δὲ

σωζομένοις ἡμῖν δύναμις θεοῦ ἐστίν. οὐ γὰρ ἦν ψιλὸς ἄνθρωπος, καθὼς εἴρηται, ὁ ὑπεραποθνήσκων, ἀλλὰ υἱὸς θεοῦ, θεὸς ἐνανθρωπήσας. εἶτα τὸ μὲν ἐπὶ Μωσέως πρόβατον μακρὰν ἀπήλασε τὸν ὀλεθρεύοντα, τὸ δὲ τοῦ θεοῦ πρόβατον τὸ αἶρον τὴν ἀμαρτίαν τοῦ κόσμου πολὺ μᾶλλον οὐκ ἠλευθέρου τῶν ἀμαρτιῶν; ἀλλὰ τὸ μὲν αἶμα τοῦ ἀλόγου προβάτου τὴν σωτηρίαν παρεῖχε, τὸ δὲ τοῦ μονογενοῦς πολὺ μᾶλλον οὐ σώζει; εἴ τις ἀπιστεῖ τῇ δυνάμει τοῦ σταυρωθέντος, ἐξεταζέτω τοὺς δαίμονας. εἴ τις οὐ πιστεύει τοῖς λόγοις, πιστεutéτω τοῖς φαινομένοις. πολλοὶ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἐσταυρώθησαν, ἀλλ' οὐδένα πτήσσουσιν οἱ δαίμονες. [τοῦ δὲ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντος Χριστοῦ καὶ τὸ σημεῖον ἰδόντες μόνον τοῦ σταυροῦ πτήσσουσιν οἱ δαίμονες,] ἐπειδὴ οἱ μὲν δι' οἰκειᾶς ἀμαρτίας ἀπέθανον, ὁ δὲ ὑπὲρ ἀμαρτιῶν ἄλλοτρίων. ἀμαρτίαν γὰρ οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. οὐ Πέτρος ἦν ὁ τοῦτο λέγων, ἐπεὶ ἂν ὑπωπεύθη χαρίζεσθαι τῷ διδασκάλῳ, ἀλλ' Ἑσαΐας ἐστίν ὁ λέγων, ὁ σαρκὶ μὲν μὴ συμπαρῶν, πνεύματι δὲ τὴν ἔνσαρκον ἐπιδημίαν προθεωρήσας. καὶ τί μοι μάρτυρα νῦν φέρειν μόνον προφήτην; λάμβανε μάρτυρα Πιλάτον αὐτὸν τὸν καταδικάσαντα λέγοντα· οὐδὲν αἴτιον εὐρίσκω ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ. διδοὺς δὲ τοῦτον ἔκδοτον ἀπονιψάμενός τε τὰς χεῖρας, ἄθῳος, φησὶν, εἰμὶ ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ δικαίου τούτου. ἔστι καὶ ἄλλος μάρτυς τῆς ἀναμαρτησίας τοῦ Ἰησοῦ, ὁ πρωτοστάτης τοῦ παραδείσου ληστής, ἐπιτιμῶν τῷ πλησίον καὶ λέγων· ἡμεῖς ἄξια ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν, οὗτος δὲ οὐδὲν κακὸν ἐποίησε· παρήμεν γὰρ ἐγὼ τε καὶ σὺ τῇ κρίσει. 13.4 Ἐπαθεν οὖν Ἰησοῦς κατὰ ἀλήθειαν ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων. οὐ γὰρ δόκησις ὁ σταυρός, ἐπεὶ δόκησις καὶ ἡ λύτρωσις. οὐ φαντασιώδης ὁ θάνατος, ἐπεὶ καὶ μυθώδης ἡ σωτηρία. εἰ φαντασιώδης ὁ θάνατος, ἀληθεῖς οἱ λέγοντες· ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος ἔλεγε ζῶν· μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. τὸ μὲν οὖν πάθος ἀληθές, ἀληθῶς γὰρ ἐσταυρώθη, καὶ οὐκ ἐπαισχυνόμεθα. ἐσταυρώθη, καὶ οὐκ ἀρνούμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον καυχῶμαι λέγων. κἂν γὰρ ἀρνήσωμαι νῦν, ἐλέγχει με οὗτος ὁ Γολγοθᾶς, οὗ πλησίον νῦν πάντες πάρεσμεν. ἐλέγχει με τοῦ σταυροῦ τὸ ξύλον τὸ κατὰ μικρὸν ἐντεῦθεν πάση τῇ οἰκουμένην λοιπὸν διαδοθέν. Ὁμολογῶ τὸν σταυρόν, ἐπειδὴ οἶδα τὴν ἀνάστασιν. εἰ γὰρ σταυρωθεὶς ἀπέμεινεν, οὐκ ἂν ἴσως ὠμολόγησα, συνέκρυψα γὰρ ἂν τάχα τῷ ἐμῷ διδασκάλῳ. ἀναστάσεως δὲ τὸν σταυρόν διαδεξαμένης οὐκ ἐπαισχύνομαι διηγούμενος. 13.5 Πᾶσι μὲν οὖν ὁμοίως ἔνσαρκος ὧν ἐσταυρώθη, ἀλλ' οὐ διὰ τὰς ὁμοίας ἀμαρτίας. οὐ γὰρ διὰ φιλοχρηματίαν ἤχθη εἰς θάνατον· ἀκτημοσύνης γὰρ ἦν διδάσκαλος· οὐδὲ δι' ἐπιθυμίαν κατεδικάσθη· αὐτὸς γὰρ λέγει σαφῶς· ὃς ἐὰν ἐμβλέψῃ γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτήν. οὐ κατὰ προπέτειαν πλήξας ἢ τύψας· ἔστρεφε γὰρ καὶ τὴν ἄλλην σιαγόνα τῷ τύπτοντι. οὐ τοῦ νόμου καταφρονήσας· ἦν γὰρ τοῦ νόμου πληρωτὴς. οὐ προφήτην λοιδορήσας· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ ὑπὸ τῶν προφητῶν κηρυσσόμενος. οὐκ ἀποστερήσας μισθόν· ἀμισθὶ γὰρ καὶ δωρεὰν ἐθεράπευεν. οὐ λόγοις ἀμαρτῶν, οὐ πράξεσιν, οὐκ ἐνθυμήσεσιν· ὃς ἀμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὐρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ, ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδορεῖ, πάσχων οὐκ ἠπεῖλει, ὁ ἐλθὼν ἐπὶ τὸ πάθος οὐκ ἄκων, ἀλλ' ἐκὼν. κἂν τις παραιτούμενος εἴπῃ καὶ νῦν· ἴλεώς σοι, κύριε· λέξει πάλιν· ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ. 13.6 Καὶ θέλεις γε πεισθῆναι, ὅτι ἐκὼν ἦλθεν ἐπὶ τὸ πάθος; οἱ λοιποὶ μὲν ἄκοντες ἀποθνήσκουσιν οἱ ἀγνοοῦντες, οὗτος δὲ προέλεγε περὶ τοῦ πάθους· ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὸ σταυρωθῆναι. οἶδας δὲ διὰ τί τὸν θάνατον οὐκ ἔφυγεν ὁ φιλόανθρωπος; ἵνα μὴ ὄλος ταῖς ἀμαρτίαις ἀπόληται ὁ κόσμος. ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ παραδοθήσεται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ σταυρωθήσεται. καὶ πάλιν· ἐστήριξε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ πορεύεσθαι. Καὶ θέλεις γινῶναι σαφῶς, ὅτι δόξα ἐστὶ τῷ Ἰησοῦ ὁ σταυρός; αὐτοῦ ἄκουε λέγοντος καὶ μὴ ἐμοῦ. προεδίδου ὁ Ἰούδας ἀγνώμων γενόμενος πρὸς τὸν οἰκοδεσπότην.

ἀρτίως ἐξελθὼν ἀπὸ τραπέζης καὶ ποτήριον εὐλογίας πίων ἀντὶ πόματος σωτηρίας αἷμα δίκαιον ἐκχέαι ἤθελεν. ὁ ἐσθίων ἄρτους αὐτοῦ ἐμεγάλυνεν ἐπ' αὐτὸν πτερνισμόν. ἀρτίως αἱ χεῖρες τὰς εὐλογίας ἐδέχοντο καὶ ἀρτίως διὰ τὸ ἀργύριον τῆς προδοσίας τὸν θάνατον κατεσκευάζε. καὶ ἐλεγχθεὶς καὶ ἀκούσας τὸ σὺ εἶπας, πάλιν ἐξῆλθεν. εἶτα ἔλεγεν ὁ Ἰησοῦς· ἐλήλυθεν ἡ ὥρα, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. βλέπεις πῶς δόξαν οἰκείαν οἶδε τὸν σταυρόν; εἶτα Ἡσαΐας μὲν πρὶς οὐκ αἰσχύνεται, Χριστὸς δὲ ὑπὲρ κόσμου τελευτῶν αἰσχυνθήσεται; νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. οὐχ ὅτι πρότερον οὐκ εἶχε τὴν δόξαν· δεδοξασμένος γὰρ ἦν τῇ δόξει τῇ πρὸ καταβολῆς κόσμου· ἀλλ' ἐδοξάζετο μὲν ὡς θεὸς αἰεὶ, νῦν δὲ ἐδοξάζετο τῆς ὑπομονῆς φορέσας τὸν στέφανον. οὐκ ἀναγκαστῶς ἀφῆκε τὴν ζωὴν, οὐδὲ βιοσφαγῶς ἀνηρέθη, ἀλλ' ἐκουσίως. ἄκουε τί λέγει· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. βουλόμενος συγχωρῶ τοῖς ἐχθροῖς. εἰ γὰρ μὴ ἐβουλόμην, οὐκ ἐγίνετο. ἦλθε τοίνυν ἐκ προαιρέσεως ἐπὶ τὸ πάθος, χαίρων ἐπὶ τῷ κατορθώματι, μειδιῶν ἐπὶ τῷ στεφάνῳ, εὐφραινόμενος ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ, οὐκ ἐπαισχυνόμενος τὸν σταυρόν· ἔσωζε γὰρ τὴν οἰκουμένην. οὐ γὰρ ἦν ἄνθρωπος εὐτελὴς ὁ πάσχων, ἀλλὰ θεὸς ἐνανθρωπήσας καὶ τὸν τῆς ὑπομονῆς ἀγωνιζόμενος ἄθλον. 13.7 Ἄλλ' ἀντιλέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι οἱ πάντοτε εἰς ἀντίρρησην ἔτοιμοι καὶ ὀκνηροὶ πρὸς πίστιν, ὡς διὰ τοῦτο λέγειν νῦν τὸν ἀναγνωσθέντα προφήτην· κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Πέρσαι πιστεύουσι, καὶ Ἑβραῖοι οὐ πιστεύουσι. ὄψονται οἷς οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ οὐκ ἀκηκόασι συνήσουσι, καὶ οἱ μελετῶντες ἀθετήσουσιν ἃ μελετῶσιν. ἀντιφθέγγονται πρὸς ἡμᾶς, καὶ ταῦτα λέγουσι· κύριος ἄρα πάσχει; κατίσχυον γὰρ ἀνθρώπιναι χεῖρες τῆς κυριότητος; ἀνάγνωτε τοὺς θρήνους. θρηνῶν γὰρ ὑμᾶς ἐν θρήνοις τὰ ἄξια θρήνων ἔγραψεν Ἰερεμίας. εἶδεν ὑμῶν τὴν ἀπώλειαν, ἐθεώρησε τὴν ἀπόπτωσιν. ἐθρήνει τὴν Ἱερουσαλήμ τὴν τότε· ἡ νῦν γὰρ οὐ θρηνηθήσεται. ἡ μὲν γὰρ ἐσταύρωσεν, ἡ δὲ νῦν προσκυνεῖ τὸν Χριστόν. θρηνῶν τοίνυν λέγει· πνεῦμα προσώπου ἡμῶν Χριστὸς κύριος συνελήφθη ἐν ταῖς διαφθοραῖς ἡμῶν. μὴ τοίνυν ἐγὼ εὐρεσιλογῶ; ἰδοὺ μαρτυρεῖ Χριστὸν κύριον ὑπὸ ἀνθρώπων συλλαμβανόμενον. καὶ τί τὸ ἀπὸ τούτου ἀποβησόμενον; εἶπέ μοι, ὦ προφήτα. ὁ δὲ φησιν· οὗ εἶπομεν ἐν τῇ σκιᾷ αὐτοῦ ζησόμεθα ἐν τοῖς ἔθνεσιν. οὐκέτι γὰρ ἐν τῷ Ἰσραὴλ, ἀλλ' ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐμπολιτεύεσθαι τῆς ζωῆς αἰνίσσεται τὴν χάριν. 13.8 Πολλῆς δὲ τῆς ἀντιρρήσεως ὑπ' αὐτῶν γινομένης, φέρε, ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς, καθὼς ἂν ἐνδιδῶ τὸ βραχὺ τῆς ὥρας, τῇ τοῦ κυρίου χάριτι περὶ τοῦ πάθους μαρτυρίας ὀλίγας παραθώμεθα. πάντα γὰρ ἐστὶ τὰ περὶ Χριστοῦ ἔγγραφα, καὶ οὐδὲν ἀμφίβολον, οὐδὲν γὰρ ἀμάρτυρον. πάντα ἐν στήλαις προφητικαῖς ἀναγέγραπται, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ' ἐκ πνεύματος ἀγίου γεγραμμένα σαφῶς. Ἐπεὶ οὖν ἤκουσας τοῦ εὐαγγελίου τὰ περὶ τοῦ Ἰούδα λέγοντος, ἄρα οὐκ ὀφείλεις δέξασθαι τὴν μαρτυρίαν; ἤκουσας ὅτι ἐνύγη λόγχῃ τὴν πλευράν· οὐκ ὀφείλεις ἰδεῖν, εἰ καὶ τοῦτο γέγραπται; ἤκουσας ὅτι ἐν κήπῳ ἐσταυρώθη· οὐκ ὀφείλεις ἰδεῖν, εἰ καὶ τοῦτο γέγραπται; ἤκουσας ὅτι τριάκοντα ἀργυρίοις ἐπράθη· οὐκ ὀφείλεις μαθεῖν τὸν εἰπόντα τοῦτο προφήτην; ἤκουσας ὅτι ἐποτίσθη ὄξος· μάθε καὶ τοῦτο ποῦ γέγραπται. ἤκουσας ὅτι ἐν πέτρᾳ ἀπετέθη τὸ σῶμα καὶ λίθος ἐπετέθη· οὐκ ὀφείλεις λαβεῖν καὶ ταύτην ἐκ τοῦ προφήτου τὴν μαρτυρίαν; ἤκουσας ὅτι λησταῖς συνεσταυρώθη· οὐκ ὀφείλεις ἰδεῖν, εἰ καὶ τοῦτο γέγραπται; ἤκουσας ὅτι ἐτάφη· οὐκ ὀφείλεις ἰδεῖν, εἰ ἀσφαλῶς πού τὰ περὶ ταφῆς ἀναγέγραπται; ἤκουσας ὅτι ἀνέστη· οὐκ ὀφείλεις ἰδεῖν μὴ παίζομέν σε ταῦτα διδάσκοντες; ὁ γὰρ λόγος ἡμῶν καὶ τὸ κήρυγμα ἡμῶν οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις. οὐ σοφιστικαὶ κατασκευαὶ κινουῦνται νῦν· ἐπεὶ διαλύονται. οὐ λόγοι λόγοις νικῶσιν· ἐπεὶ παραλύονται. ἀλλὰ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, ἐκ προφητῶν ἤδη τούτου προκηρυχθέντος. σὺ δὲ μοι δεξάμενος τὰς μαρτυρίας ἐνσφράγισαι τῇ καρδίᾳ ταύτας. Πολλῶν δὲ οὐσῶν

καὶ τοῦ χρόνου λοιπὸν τῆς ὥρας εἰς ὀλίγον περιγραφομένου ὀλίγας, ὡς ἐγχωρεῖ, τὰς κυριωτέρας ἄκουσον νῦν. λαβὼν δὲ τὰς ἀφορμὰς γενοῦ φιλόπονος καὶ ἐκζητήσον τὰς λειπούσας. μὴ γὰρ ἔστω σοὶ ἡ χεὶρ μόνον ἐκτεταμένη εἰς τὸ λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐργάζεσθαι ἔτοιμος. πάντα θεὸς χαρίζεται. εἰ γὰρ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτεῖτω παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ καὶ λήψεται. ὅς ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς καὶ ἡμῖν παράσχοιτο τοῖς λέγουσι τὸ εἰπεῖν, καὶ ὑμῖν τοῖς ἀκούουσι τὸ πιστεῦσαι. 13.9 Ζητεῖσθωσαν τοίνυν ἡμῖν αἱ περὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίαι. συνελθύθαμεν γὰρ οὐ γραφῶν ἐξήγησιν θεωρητικὴν ποιήσασθαι νῦν, ἀλλὰ πιστοποιηθῆναι μᾶλλον περὶ ὧν πεπιστεύκαμεν. τῆς μὲν οὖν παρουσίας Ἰησοῦ πρῶτον ἐδέξω τὰς μαρτυρίας. καὶ ὅτι ἐπὶ θαλάσσης περιεπάτησεν (ἐν γὰρ θαλάσῃ ἡ ὁδὸς σου, γέγραπται), καὶ περὶ διαφόρων ἰάσεων μαρτυρίαν ἔλαβες ἄλλοτε. ἄρχομαι τοίνυν ὅθεν τὸ πάθος ἤρξατο. Ἰούδας ἦν ὁ προδότης, καὶ ἔλθων ἐξ ἐναντίας καὶ στάς, εἰρηνικὰ λέγων καὶ πολεμικὰ κατασκευάζων. λέγει οὖν περὶ τούτου ὁ ψαλμωδός· οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν. καὶ πάλιν· ἠπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑπὲρ ἔλαιον καὶ αὐτοὶ εἰσι βολίδες. Χαῖρε ῥαββί, καὶ παρεδίδου τὸν διδάσκαλον εἰς θάνατον. οὐκ ἠδέσθη τοῦ λέγοντος τὴν ὑπόμνησιν· Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; σχεδὸν γὰρ τοῦτο πρὸς αὐτὸν ἔλεγεν· ὑπομνήσθητι τῆς σεαυτοῦ προσηγορίας. Ἰούδας καλεῖται ἐξομολόγησις. συνέθου, ἔλαβες τὸ ἀργύριον, ἐξομολόγησαι ταχέως. ὁ θεός, τὴν αἴνεσίν μου μὴ παρασιωπήσης, ὅτι στόμα ἀμαρτωλοῦ καὶ στόμα δολίου ἐπ' ἐμὲ ἠνοιχθή. ἐλάλησαν κατ' ἐμοῦ γλώσση δολία καὶ λόγοις μίσους ἐκύκλωσάν με. ὅτι δέ τινες καὶ ἀπὸ ἀρχιερέων παρήσαν, καὶ ὅτι πρὸ τῶν πυλῶν τῆς πόλεως ἦν τὰ δεσμά, ἤκουσας πρώην, εἶγε μνημονεύεις τῆς ἐξηγήσεως τὸν καιρὸν καὶ τὸν τόπον τοῦ ψαλμοῦ εἰρηκότος, ὅπως ἐπέστρεψαν εἰς ἐσπέραν καὶ ἐλίμωξαν ὡς κύνες καὶ ἐκύκλωσαν πόλιν. 13.10 Ἄκουε καὶ διὰ τὰ τριάκοντα ἀργύρια. καὶ ἐρῶ πρὸς αὐτούς· εἰ καλὸν ἐνώπιον ὑμῶν ἐστί, δότε τὸν μισθόν μου, ἢ ἀπειπάσθε, καὶ τὰ ἐξῆς. ἄλλος μισθός μοι παρ' ὑμῶν χρεωστεῖται θεραπείας τυφλῶν καὶ χωλῶν, καὶ ἄλλον λαμβάνω, ἀντὶ μὲν εὐχαριστίας ἀτιμίαν, ἀντὶ δὲ προσκυνήσεως ὕβριν. βλέπεις πῶς προεῖδεν ἡ γραφή τὰ πράγματα; καὶ ἔστησαν τὸν μισθόν μου τριάκοντα ἀργυροῦς. ὦ προφητικῆς ἀκρίβειας, ὦ πολλῆς συνέσεως ἀπλανοῦς πνεύματος ἀγίου. οὐ γὰρ δέκα εἶπεν οὐδὲ εἴκοσιν, ἀλλὰ τριάκοντα ἀκριβῶς καὶ ὅσα ἦν. Εἶπε καὶ ποῦ προχωρεῖ τοῦτο τὸ τίμημα, ὦ προφήτα. ἄρα ὁ λαμβάνων κατέχει, ἢ ἀποδίδωσι; καὶ μετὰ τὸ ἀποδοθῆναι ποῦ προχωρεῖ; λέγει τοίνυν ὁ προφήτης· καὶ ἔλαβον τοὺς τριάκοντα ἀργυροῦς καὶ ἐνέβαλον αὐτούς εἰς τὸν οἶκον κυρίου εἰς τὸ χωνευτήριον. σύγκρινον τῇ προφητείᾳ τὸ εὐαγγέλιον. μεταμεληθεὶς γὰρ φησιν Ἰούδας καὶ ρίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ ναῷ ἀνεχώρησεν. 13.11 Ἄλλ' ὠδέ μοι λοιπὸν τῆς δοκούσης ἀμφιβολίας ἡ ἀκρίβεια ζητεῖται. οἱ γὰρ ἀθετοῦντες τοὺς προφήτας λέγουσιν, ὅτι ὁ μὲν προφήτης λέγει· καὶ ἐνέβαλον αὐτούς εἰς τὸν οἶκον κυρίου εἰς τὸ χωνευτήριον· τὸ δὲ εὐαγγέλιον· καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως. πῶς οἱ δύο τοίνυν ἀληθεύουσιν, ἄκουσον. οἱ γὰρ δῆθεν εὐλαβεῖς Ἰουδαῖοι οἱ τότε ἀρχιερεῖς ἰδόντες τὸν Ἰούδαν μετανοήσαντα καὶ εἰπόντα· ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον· φασί· τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψη. ἄρα οὐδὲν πρὸς ὑμᾶς τοὺς σταυροῦντας; ἀλλ' ὁ μὲν τοῦ φόνου τὸν μισθὸν λαβὼν καὶ ἀποδοὺς ὄψεται, ὑμεῖς δὲ οἱ φονεύοντες οὐκ ὄψεσθε; εἰτά φασὶ πρὸς ἑαυτούς· οὐκ ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβωνᾶν, ἐπεὶ τιμὴ αἵματός ἐστιν. ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν ἢ κατάκρισις. εἰ μιὰρὸς ὁ μισθός, μιὰρὰ καὶ ἡ πράξις· εἰ δὲ δικαιοσύνην πληροῖς σταυρῶν τὸν Χριστόν, τί οὐ παραδέχη τὸν μισθόν; Ἄλλὰ τὸ ζητούμενον τοῦτό ἐστί, πῶς οὐ διαφωνοῦσι τὸ μὲν εὐαγγέλιον λέγον ἀγρὸν τοῦ κεραμέως, ὁ δὲ προφήτης τὸ χωνευτήριον. Ἄλλ' οὐ μόνον χρυσοχῶν παῖδες ἔχουσι χωνευτήριον, οὐδὲ χαλκουργοὶ μόνον ἔχουσι χωνευτήριον, ἀλλὰ καὶ κεραμεῖς

ἔχουσι πηλοῦ χωνευτήρια. τὸ γὰρ λεπτὸν καὶ λιπαρὸν καὶ χρήσιμον τῆς γῆς ἐκ τῶν χαλίκων ἀποδιυλίζοντες καὶ τὸ πολὺ τῆς συρφετώδους ὕλης ἀποχωρίζοντες προχωνεύουσιν ὕδατι τὸν πηλὸν εἰς ἀνεμπόδιστον ἐργασίαν τῶν κατασκευασθησομένων. τί τοίνυν θαυμάζεις, εἰ τὸ μὲν εὐαγγέλιον φανερώς τὸν ἄγρον τοῦ κεραμέως, ὁ δὲ προφήτης αἰνιγματωδῶς εἶπε τὴν προφητείαν, αἰνιγματώδους οὐσης πολλαχοῦ τῆς προφητείας; 13.12 Ἔδσαν τὸν Ἰησοῦν καὶ εἰσήνεγκαν εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως. θέλεις δὲ γνῶναι καὶ εἰδέναι ὅτι καὶ τοῦτο γέγραπται; φησὶν Ἡσαΐας· οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, ὅτι βεβούλευνται βουλήν πονηράν καθ' ἑαυτῶν, εἰπόντες· δῆσωμεν τὸν δίκαιον, ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστὶ. καὶ ἀληθῶς οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν, καὶ βλέπωμεν. Ἡσαΐας μὲν ἐπίσθη καὶ ἐθεραπεύθη μετὰ ταῦτα ὁ λαός. Ἰερεμίας εἰς βόρβορον λάκκου ἐνεβλήθη, ἀλλ' ἰάθη τῶν Ἰουδαίων τὸ τραῦμα. μικρότερον γὰρ ἦν, ἐπειδὴ εἰς ἄνθρωπον. ἐπειδὴ δὲ οὐκ εἰς ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς θεὸν ἐνανθρωπήσαντα ἡμαρτον Ἰουδαῖοι, οὐαὶ τῇ ψυχῇ αὐτῶν. Δῆσωμεν τὸν δίκαιον. ἄρα οὐκ ἐδύνατο λῦσαι ἑαυτόν, ἐρεῖ τις, ὁ λύσας ἐκ δεσμῶν θανάτου τετραήμερον Λάζαρον καὶ Πέτρον ἐκ δεσμῶν σιδηρέων [φυλακῆς] λύσας; ἔτοιμοι παρειστήκεισαν ἄγγελοι λέγοντες· διαρρήξωμεν τοὺς δεσμοὺς αὐτῶν. ἀλλὰ ἀνέχονται διὰ τὸ θέλαιν ὑπομεῖναι τοῦτο τὸν δεσπότην. πάλιν ἦχθη ἐπὶ πρεσβυτέρων εἰς κριτήριον. ἔχεις ἤδη τὴν μαρτυρίαν· αὐτὸς κύριος εἰς κρίσιν ἦξει μετὰ τῶν πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. 13.13 Ἀλλὰ ἐρωτήσας ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἀκούσας τὴν ἀλήθειαν ἀγανακτεῖ. καὶ ὁ κακὸς κακῶν ὑπηρέτης δίδωσι ράπισμα. καὶ τὸ πρόσωπον τὸ λάμψαν ὡς ὁ ἥλιος χερσὶν ἀνόμοις ραπιζόμενον ἠνείχετο. καὶ ἄλλοι ἐλθόντες ἐμπτύουσι τῷ προσώπῳ τοῦ διὰ πτυέλου τὸν ἐκ γενετῆς τυφλὸν θεραπεύσαντος. Ταῦτα τῷ κυρίῳ ἀνταποδίδετε; οὗτος λαὸς μωρὸς καὶ οὐχὶ σοφός. καὶ ὁ προφήτης ἀποθαυμάζων φησὶ· κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; ἄπιστον γὰρ τὸ πρᾶγμα, εἰ θεός, θεοῦ υἱὸς καὶ βραχίων κυρίου, ταῦτα ὑπομένει. ἀλλ' ἴνα μὴ ἀπιστήσωσιν οἱ σωζόμενοι, προγράφει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ προσώπου Χριστοῦ λέγοντος (αὐτὸς γὰρ ὁ τότε ταῦτα λαλῶν ὕστερον παρῆν)· τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μάστιγας (Πιλάτος γὰρ αὐτὸν φραγελλώσας παρέδωκεν εἰς τὸ σταυρωθῆναι), τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ραπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων· μονονουχὶ λέγων· προειδὼς ὅτι μέλλουσι τύπτειν οὐδὲ ἐπλαγίασα τὴν σιαγόνα μου. Πῶς γὰρ ἔμελλον νευροῦν τοὺς μαθητὰς εἰς τὸν ὑπὲρ ἀληθείας θάνατον, εἰ αὐτὸς ἠγωνίων τοῦτο; ἐγὼ ἔλεγον· ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν. εἰ ἐφιλοζώησα, πῶς ἐδίδασκον, μὴ πράττων ὁ ἐδίδασκον; πρῶτον οὖν αὐτὸς θεὸς ὢν ὑπὸ ἀνθρώπων ταῦτα πάσχων ἠνείχετο, ἴνα ἄνθρωποι ὑπὸ ἀνθρώπων μετὰ ταῦτα δι' αὐτὸν τοιαῦτα πάσχοντες μὴ αἰσχυνθῶμεν. βλέπεις ὅτι καὶ ταῦτα σαφῶς προέγραψαν οἱ προφῆται. πολλὰς δὲ τῶν γραφῶν μαρτυρίας διὰ τὸ τοῦ χρόνου στενὸν παρατρέχομεν, ὡς προεῖπον. εἰ γὰρ πάντα ζητήσῃ τις ἀκριβῶς, οὐδὲν τῶν τοῦ Χριστοῦ πραγμάτων ἀμάρτυρον καταλειφθήσεται. 13.14 Δεθεῖς ἦλθεν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα πρὸς Πιλάτον. ἄρα καὶ τοῦτο γέγραπται; καὶ δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον ξένια τῷ βασιλεῖ Ἰαρείμ. Ἄλλ' ὑποκρούει τις τῶν ὀξέως ἀκροωμένων· Πιλάτος οὐκ ἦν βασιλεὺς, ἴνα τέως παραλίπωμεν τὰ πολλὰ τοῦ ζητήματος· πῶς τοίνυν δήσαντες αὐτὸν ἀπήγαγον ξένια τῷ βασιλεῖ; ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὸ εὐαγγέλιον· ἀκούσας Πιλάτος αὐτὸν εἶναι ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς Ἡρώδη. Ἡρώδης δὲ ἦν τότε βασιλεὺς καὶ παρῆν ἐν Ἱεροσολύμοις. Καὶ βλέπε τοῦ προφήτου τὴν ἀκρίβειαν. ξένια γὰρ φησὶν αὐτὸν ἀπεστάλθαι. ἐγένοντο γὰρ φίλοι ὁ τε Πιλάτος καὶ ὁ Ἡρώδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ' ἀλλήλων. προὑπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες. ἔπρεπε γὰρ τῷ μέλλοντι εἰρηνοποιεῖν τὴν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν πρῶτους αὐτοὺς τοὺς καταδικάζοντας αὐτὸν εἰρηνοποιῆσαι. καὶ γὰρ παρῆν ὁ κύριος αὐτὸς ὁ διαλλάσσων καρδίας ἀρχόντων τῆς

γῆς. ἔχε τῶν προφητῶν τὴν ἀκρίβειαν καὶ ἀληθῆ μαρτυρίαν. 13.15 Θαύμασον τὸν κρινόμενον κύριον. ἠνέσχετο ὑπὸ στρατιωτῶν ἀγόμενος καὶ φερόμενος. Πιλάτος ἐκαθέζετο κρίνων καὶ ὁ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθεζόμενος ἐστὼς ἐκρίνετο. ὁ λαὸς ὁ λυτρωθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ ἀλλαχόθεν πολλάκις κατ' αὐτοῦ ἐβόα· αἶρε αἶρε σταύρωσον αὐτόν. διὰ τί, ὦ Ἰουδαῖοι; ὅτι τοὺς τυφλοὺς ὑμῶν ἐθεράπευσεν; ἀλλ' ὅτι τοὺς χωλοὺς ὑμῶν περιπατεῖν ἐποίησε καὶ τὰ λοιπὰ τῶν εὐεργεσιῶν παρέσχεν; ὡς ἐκπλησσομένον τὸν προφήτην καὶ περὶ τούτου λέγειν· ἐπὶ τίνα ἠνοιξατε τὸ στόμα ὑμῶν; καὶ ἐπὶ τίνα ἐχαλάσατε τὴν γλῶσσαν ὑμῶν; καὶ αὐτὸν τὸν κύριον ἐν προφήταις λέγειν· ἐγενήθη ἡ κληρονομία μου ἐμοὶ ὡς λέων ἐν δρυμῶ, ἔδωκεν ἐπ' ἐμὲ τὴν φωνὴν αὐτῆς. διὰ τοῦτο ἐμίσησα αὐτήν. οὐκ ἐγὼ παρητησάμην, ἀλλ' αὐτοὶ με παρητήσαντο. διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγω· ἐγκαταλέλοιπα τὸν οἶκόν μου. 13.16 Κρινόμενος ἐσιώπα, ὡς ὑπερπάσχειν τὸν Πιλάτον καὶ λέγειν· οὐκ ἀκούεις, τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν; οὐχ ὅτι ἤδει τὸν κρινόμενον, ἀλλ' ἐφοβήθη τὸ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς ἐνύπνιον τὸ ἀποσταλέν. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐσιώπα. λέγει ὁ ψαλμωδός· καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἔλεγμούς. καὶ πάλιν· ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ. ἤκουσας τὰ περὶ τούτου καὶ πρότερον, εἶγε μνημονεύεις. 13.17 Ἄλλ' οἱ στρατιῶται περιχυθέντες αὐτῷ καταπαίζουσιν. καὶ γίνεταί παίγνιον αὐτοῖς ὁ κύριος καὶ καταπαίζεται ὁ δεσπότης. εἶδον με καὶ ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν. καὶ ὁ τύπος γίνεταί τῆς βασιλείας. καταπαίζουσι μὲν γάρ, γονυπετοῦσι δέ. καὶ σταυροῦσι προενδύσαντες αὐτὸν πορφύραν στρατιῶται καὶ στέφανον ἐπιτιθέασιν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ. τί γὰρ εἰ καὶ ἀκάνθινον; πᾶς βασιλεὺς ὑπὸ στρατιωτῶν ἀναγορεύεται. ἔδει καὶ Ἰησοῦν τυπικῶς ὑπὸ στρατιωτῶν στεφανωθῆναι. ὡς διὰ τοῦτο τὴν γραφὴν ἐν ἄσμασι λέγειν· ἐξέλθετε καὶ ἴδετε, θυγατέρες Ἰερουσαλὴμ, ἐν τῷ βασιλεῖ Σολομῶν, ἐν τῷ στεφάνῳ ᾧ ἐστεφάνωσεν αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ. μυστήριον δὲ ἦν καὶ ὁ στέφανος. λύσις γὰρ ἦν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀπόλυσις τῆς ἀποφάσεως. 13.18 Ἔλαβε καταδίκην ὁ Ἀδάμ· ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου, ἀκάνθα καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι. διὰ τοῦτο Ἰησοῦς λαμβάνει τὰς ἀκάνθας, ἵνα λύσῃ τὴν καταδίκην. καὶ διὰ τοῦτο ἐτάφη ἐν τῇ γῇ, ἵνα ἡ κατηραμένη γῆ ἀντὶ κατάρας δέξηται τὴν εὐλογίαν. κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἁμαρτίας συκῆς φύλλα περιεβάλλοντο. διὰ τοῦτο καὶ Ἰησοῦς τέλος σημείων τὴν συκὴν ἔδωκεν. Μέλλων γὰρ εἰς τὸ πάθος χωρεῖν καταρᾶται τὴν συκὴν, οὐ πᾶσαν συκὴν, ἀλλ' ἐκείνην μόνην διὰ τὸν τύπον, λέγων· μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸν τις φάγη. λελύσθω ἡ καταδίκη. καὶ ἐπειδὴ τότε συκῆς φύλλα περιεβάλλοντο, ἦλθεν ἐν καιρῷ ἐν ᾧ βρῶσις οὐχ εὐρίσκετο. τίς οὐκ οἶδεν ὅτι ἐν καιρῷ χειμῶνος συκὴ οὐ καρποφορεῖ, ἀλλὰ φύλλα περίκειται μόνον; ὅπερ πάντες ἤδεισαν, τοῦτο Ἰησοῦς ἄρα οὐκ ἤδει; ἀλλ' εἰδὼς ἤρχετο ὡς ζητήσων, οὐκ ἀγνοῶν ὅτι οὐχ εὐρίσκει, ἀλλὰ τὸν τύπον τῆς κατάρας μέχρι τῶν φύλλων μόνον ποιούμενος. 13.19 Καὶ ἐπειδὴ τῶν κατὰ παράδεισον ἠψάμεθα πραγμάτων, τεθαύμακα ἀληθῶς τὴν ἀλήθειαν τῶν τύπων. ἐν παραδείσῳ ἡ ἀπόπτωσις, καὶ ἐν κήπῳ ἡ σωτηρία. ἀπὸ ξύλου ἡ ἁμαρτία, καὶ μέχρι ξύλου ἡ ἁμαρτία. δειλινὸν τοῦ κυρίου περιπατοῦντος ἐκρύβησαν, καὶ δειλινὸν ὑπὸ τοῦ κυρίου εἰς παράδεισον ὁ ληστής εἰσάγεται. Ἄλλ' ἐρεῖ μοί τις· εὐρεσιλογεῖς, δεῖξόν μοι ἀπὸ προφήτου τοῦ σταυροῦ τὸ ξύλον. ἐὰν μὴ μαρτυρίαν ἀπὸ προφήτου παράσχῃς, οὐ πείθομαι. Ἄκουε τοίνυν ἀπὸ Ἰερεμίου καὶ πιστοποιοῦ· ἐγὼ ὡς ἄρνιον ἄκακον ἀγόμενον τὸ θύεσθαι οὐκ ἔγνων; οὕτω γὰρ ἀνάγνωθι ἐπερωτηματικῶς ὡς εἶπον. ὁ γὰρ λέγων· οἶδατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρωθῆναι, ἄρ' οὐκ ἤδει; ἐγὼ ὡς ἄρνιον ἄκακον ἀγόμενον τοῦ θύεσθαι οὐκ ἔγνων; ποῖον ἄρνιον; Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἐρμηνευέτω λέγων· ἰδὲ ὁ ἄμνός τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. ἐπ' ἐμὲ ἐλογίσαντο πονηρὸν

λογισμόν, λέγοντες. ὁ τοὺς λογιμοὺς εἰδὼς τὸ ἀποβησόμενον ἄρα οὐκ ἤδει; καὶ τί ἔλεγον; δεῦτε καὶ ἐμβάλωμεν ξύλον εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ. καὶ ἐάν σε ὁ κύριος καταξιώσῃ, εἰς τὸ ἔμπροσθεν γνώσῃ ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τύπον ἔφερον ἄρτου. δεῦτε τοίνυν, ξύλον ἐμβάλωμεν εἰς τὸν ἄρτον αὐτοῦ καὶ ἐκτρίψωμεν αὐτὸν ἀπὸ γῆς ζώντων. ζωὴ οὐκ ἐκτρίβεται. τί κάμνετε μάτην; καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῆ ἔτι. ματαία ἢ βουλή ὑμῶν. πρὸ γὰρ ἡλίου τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ μένει. καὶ ὅτι ἡ ζωὴ ἦν ἡ ἐπὶ τοῦ ξύλου κρεμασθεῖσα, Μωσῆς ἀποκλαιόμενός φησι· καὶ ἔσται ἡ ζωὴ σου κρεμαμένη ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου, καὶ φοβηθήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός, καὶ οὐ πιστεύσεις τῇ ζωῇ σου. καὶ τὸ ἀναγνωσθὲν ἀρτίως· κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; 13.20 Τοῦτον τὸν τύπον ἐπετέλει Μωσῆς σταυρῶν τὸν ὄφιν, ἵν' ὁ δακνόμενος ὑπὸ τοῦ ζῶντος ὄφεως καὶ βλέπων τὸν χαλκοῦν ὄφιν σωθῆ πιστεύσας. εἶτα χαλκοῦς μὲν ὄφιν ἐσταυρωμένος σώζει, υἱὸς δὲ θεοῦ σαρκωθεὶς ἐσταυρωμένος οὐ σώζει; πάντοτε διὰ ξύλου ἢ ζωῆ. ἐπὶ τοῦ Νῶε μὲν γὰρ διὰ κιβωτοῦ ξυλίνης ἢ ζωοποίησις. ἡ δὲ θάλασσα ἐπὶ Μωσέως τὸν τύπον τῆς ῥάβδου θεασαμένη ἐδυσωπήθη τὸν κρούσαντα. εἶτα ἡ Μωσέως ῥάβδος ἰσχύει καὶ ὁ τοῦ σωτήρος σταυρὸς ἀδυνατεῖ; παρήμι δὲ τὰ πολλὰ τῶν τύπων συμμετρίας ἔνεκεν. τὸ ξύλον ἐπὶ Μωσέως ἐγλύκανε τὸ ὕδωρ καὶ ἐκ πλευρᾶς Ἰησοῦ τὸ ὕδωρ ἔρρευσε ἐπὶ ξύλου. 13.21 Ἀρχὴ σημείων ἐπὶ Μωσέως αἷμα καὶ ὕδωρ, καὶ τὸ τελευταῖον πάντων τῶν σημείων Ἰησοῦ τὸ αὐτό. πρῶτον Μωσῆς τὸν ποταμὸν μετέβαλεν εἰς αἷμα, καὶ ὁ Ἰησοῦς τὸ τέλος ὕδωρ ἐξήνεγκεν ἐκ πλευρᾶς μετὰ αἵματος. διὰ τὰς δύο φωνὰς ἴσως, τοῦ τε κρίνοντος καὶ τῶν ἐπιβοῶντων, ἢ διὰ τοὺς πιστεύοντας καὶ τοὺς ἀπιστοῦντας. ὁ μὲν γὰρ Πιλάτος ἔλεγεν· ἀθῶός εἰμι, καὶ ὕδατι ἀπενίπτω τὰς χεῖρας· οἱ δὲ ἐπιβοῶντες ἔλεγον· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς. ἦν οὖν τὰ δύο ἐκ τῆς πλευρᾶς, τὸ ὕδωρ ἴσως τῷ κρίνοντι, τοῖς δὲ ἐπιβοῶσι τὸ αἷμα. Καὶ πάλιν ἄλλως νοητέον. Ἰουδαίοις μὲν τὸ αἷμα, χριστιανοῖς δὲ τὸ ὕδωρ. ἐκείνοις μὲν γὰρ ὡς ἐπιβούλοις ἢ ἐκ τοῦ αἵματος καταδίκη, σοὶ δὲ τῷ πιστεύοντι νῦν ἢ διὰ ὕδατος σωτηρία. οὐδὲν γὰρ εἰκὴ γέγονεν. Ἀπέδωκαν οἱ ἐξηγηταὶ πατέρες ἡμῶν καὶ ἄλλην τοῦ πράγματος αἰτίαν. ἐπειδὴ γὰρ διπλῆ τίς ἐστι τοῦ σωτηρίου βαπτίσματος ἐν εὐαγγελίοις ἢ δύναιμις, μία μὲν ἢ τοῖς φωτιζομένοις δωρουμένη δι' ὕδατος, δευτέρα δὲ ἢ ἐπὶ τῶν ἀγίων μαρτύρων ἐν διωγμοῖς δι' οἰκείου αἵματος, ἐξῆλθεν ἐκ τῆς σωτηρίου πλευρᾶς αἷμα καὶ ὕδωρ τῆς ὑπὲρ Χριστοῦ γινομένης ὁμολογίας ἔν τε φωτίσματι καὶ μαρτυρίου καιροῖς βεβαιοῦσα τὴν χάριν. Ἔστι καὶ ἄλλη τῆς πλευρᾶς αἰτία. γυνὴ γέγονεν ἀρχηγὸς ἁμαρτίας ἢ πλασθεῖσα ἐκ πλευρᾶς. ἀλλ' ὁ ἐλθὼν Ἰησοῦς ἀνδράσιν ὁμοῦ καὶ γυναῖξιν χαρίσασθαι τὴν ἀμνηστίαν ἐνύγη τὴν πλευρὰν ὑπὲρ γυναικῶν, ἵνα λύσῃ τὴν ἁμαρτίαν. 13.22 Καὶ εἴ τις ἐρευνήσειεν, εὐρήσει καὶ ἄλλας αἰτίας. ἀλλ' αὐτάρκη καὶ ταῦτα λέγεσθαι διὰ τὸ καιροῦ στενὸν καὶ διὰ τὸ μὴ προσκορῆ γενέσθαι τὴν ἀκρόασιν τοῖς ἀκούουσιν. καίτοιγε οὐκ ἔστι ποτὲ καμῆν ἀκούοντας τὰ περὶ τοῦ δεσπότου στεφανουμένου, καὶ μάλιστα ἐν τῷ παναγίῳ τούτῳ Γολγοθᾶ. ἄλλοι μὲν γὰρ ἀκούουσι μόνον, ἡμεῖς δὲ καὶ βλέπομεν καὶ ψηλαφῶμεν. μηδεὶς καμνέτω. λάβε τὰ ὄπλα κατὰ τῶν ἐναντίων ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ σταυροῦ. τρόπαιον στήσον τὴν πίστιν τοῦ σταυροῦ κατὰ τῶν ἀντιλεγόντων. ὅταν γὰρ μέλλῃς περὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ συζητεῖν πρὸς ἀπίστους, προαπόστειλον τῇ χειρὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ φιμοῦται ὁ ἀντιλέγων. μὴ ἐπαισχυνθῆς τὸν σταυρὸν ὁμολογεῖν. ἄγγελοι γὰρ ἐγκαυχῶνται λέγοντες· οἶδαμεν, τίνα ζητεῖτε, Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον. ἄρ' οὐ δύνασαι εἰπεῖν, ὦ ἄγγελε, οἶδα ὃν ζητεῖτε, τὸν ἐμὸν δεσπότην; ἀλλ' ἐγώ, φησὶ μετὰ παρρησίας, οἶδα τὸν ἐσταυρωμένον. στέφανος γὰρ ἐστὶν ὁ σταυρός, οὐκ ἀτιμία. 13.23 Ἡμεῖς δὲ λοιπὸν ἀναδράμωμεν ἐπὶ τὴν εἰρημένην ἐκ τῶν προφητῶν ἀπόδειξιν. ἐσταυρώθη ὁ κύριος, εἴληφας τὰς μαρτυρίας. ὄραξ τοῦ Γολγοθᾶ τὸν τόπον. ἐπιβοᾶς ἐπαίνῳ ὡς συντιθέμενος. βλέπε μὴ ποτε ἐν καιρῷ διωγμοῦ ἀρνήσῃ. μὴ ἐν καιρῷ

εἰρήνης ἐπευφραίνου τῷ σταυρῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν καιρῷ διωγμοῦ τὴν αὐτὴν ἔχε πίστιν. μὴ ἐν καιρῷ εἰρήνης Ἰησοῦ φίλος καὶ ἐν καιρῷ πολέμων ἐχθρός. Λαμβάνεις νῦν ἄφεισιν τῶν σῶν ἀμαρτημάτων καὶ πνευματικῆς δωρεᾶς τοῦ βασιλέως τὰ χαρίσματα. ὅταν ἔλθῃ πόλεμος, ὑπεραγώνισαι γενναίως τοῦ σοῦ βασιλέως. Ἰησοῦς ἐσταυρώθη ὑπὲρ σοῦ ὁ ἀναμάρτητος, καὶ σὺ ὑπὲρ τοῦ σταυρω θέντος ὑπὲρ σοῦ οὐ σταυροῦσαι; οὐ χάριν δίδως· προείληφας γάρ. ἀλλὰ χάριν ἀποδίδως ἀποδιδούς τὸ χρέος τῷ ἐν τῷ Γολγοθᾶ σταυρωθέντι διὰ σέ. Γολγοθᾶς δὲ ἐρμηνεύεται κρανίου τόπος. τίνες ἄρα οἱ προφητικῶς τὸν τόπον τοῦ Γολγοθᾶ τοῦτον ὀνομάσαντες, ἐν ᾧ ἡ ἀληθὴς κεφαλὴ Χριστὸς τὸν σταυρὸν ὑπέμεινε; καθὼς ὁ ἀπόστολος φησιν· ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου· καὶ μετ' ὀλίγα· καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας. καὶ πάλιν· παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστι. καὶ πάλιν· ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας. ἡ κεφαλὴ ἐν τῷ τοῦ κρανίου τόπῳ πέπονθεν. ὧ μεγάλης προφητικῆς ὀνομασίας. μονονουχὶ γὰρ καὶ τὸ ὄνομα ὑπομιμνήσκει σε λέγον· μὴ προσοχῆς ὡς ψιλῷ ἀνθρώπῳ τῷ σταυρωθέντι. ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς ἐστὶ καὶ ἐξουσίας. κεφαλὴ μὲν πάσης ἐξουσίας ἡ σταυρωθεῖσα, κεφαλὴν δὲ ἔχουσα τὸν πατέρα. κεφαλὴ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ὁ Χριστός, κεφαλὴ δὲ τοῦ Χριστοῦ ὁ θεός. 13.24 Χριστὸς τοίνυν ὑπὲρ ἡμῶν ἐσταυρώθη, ὁ κριθεὶς ἐν νυκτὶ ψύχους ὄντος καὶ ἀνθρακιάς διὰ τοῦτο παρακειμένης. ἐσταυρώθη τρίτην ὥραν, ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἕως ἐνάτης, ἀπὸ δὲ ἐνάτης πάλιν φῶς. ἄρα καὶ ταῦτα γέγραπται; ζητήσωμεν. λέγει τοίνυν ὁ Ζαχαρίας· καὶ ἔσται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, οὐκ ἔσται φῶς, καὶ ψῦχος καὶ πάγος ἔσται μίαν ἡμέραν· τὸ ψῦχος δι' ὃ Πέτρος ἐθερμαίνετο· καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ κυρίῳ. τί γάρ; τὰς ἄλλας οὐκ οἶδε; πολλὰ αἱ ἡμέραι, ἀλλ' αὕτη ἡ ἡμέρα τῆς ὑπομονῆς τοῦ κυρίου, ἣν ἐποίησεν ὁ κύριος. καὶ ἡ ἡμέρα ἐκείνη γνωστὴ τῷ κυρίῳ, καὶ οὐχ ἡμέρα καὶ οὐ νύξ. τί τὸ αἴνιγμα ὃ λέγει ὁ προφήτης; ἡ ἡμέρα ἐκείνη οὔτε ἡμέρα ἐστὶν οὔτε νύξ. τί οὖν αὐτὴν ὀνομάσομεν; ἐρμηνεύει τὸ εὐαγγέλιον τὸ πρᾶγμα διηγούμενον. οὐκ ἦν ἡμέρα. οὐ γὰρ ἐξ ἀνατολῆς ἐπὶ δύσιν ὁμοίως ἔλαμψεν ὁ ἥλιος, ἀλλὰ ἀπὸ ὥρας ἕκτης ἕως ὥρας ἐνάτης σκότος ἐγένετο ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ. μεσέμβολον ἦν ἄρα τὸ σκότος, ὠνόμασε δὲ ὁ θεὸς τὸ σκότος νύκτα. διὰ τοῦτο οὔτε ἡμέρα ἦν οὔτε νύξ. οὔτε γὰρ ὅλη φῶς ἦν, ἵνα κληθῆ ἡμέρα, οὔτε ὅλη σκότος, ἵνα κληθῆ νύξ, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐνάτην ἔλαμψεν ὁ ἥλιος. προλέγει καὶ τοῦτο ὁ προφήτης. εἰπὼν γάρ· καὶ οὐχ ἡμέρα καὶ οὐ νύξ· προσέθηκε· καὶ πρὸς ἐσπέραν ἔσται φῶς. βλέπεις προφητῶν ἀκρίβειαν; βλέπεις ἀλήθειαν τῶν προγεγραμμένων; 13.25 Ἀλλὰ ζητεῖς σαφῶς κατὰ ποῖαν ὁ ἥλιος ὥραν ἐξέλιπεν; ἄρα πέμπτην ὥραν ἢ ὀγδόην ἢ δεκάτην; εἰπέ τὴν ἀκρίβειαν Ἰουδαίους τοῖς ἀνηκόοις, ὧ προφήτα, πότε δύνει ὁ ἥλιος. φησὶ τοίνυν Ἀμὼς ὁ προφήτης· καὶ ἔσται ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, λέγει κύριος ὁ θεός, δύσεται ὁ ἥλιος μεσημβρίας (ἀπὸ γὰρ ὥρας ἕκτης σκότος ἐγένετο) καὶ συσκοτάσει ἐπὶ τῆς γῆς ἐν ἡμέρᾳ τὸ φῶς. ποῖος καιρὸς οὗτος, ὧ προφήτα, καὶ ποῖα ἡμέρα; καὶ μεταστρέψω τὰς ἐορτὰς ὑμῶν εἰς πένθος. ἐν ἀζύμοις γὰρ ἦν τὸ πραχθὲν καὶ τῇ τοῦ πάσχα ἐορτῇ. εἴθ' ἐξῆς φησὶ· καὶ θήσομαι αὐτὸν ὡς πένθος ἀγαπητοῦ καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὡς ἡμέραν ὀδύνης. ἐν ἀζύμων γὰρ ἡμέρα καὶ ἐορτῇ αἱ μὲν γυναῖκες αὐτῶν ἐκόπτοντο καὶ ἔκλαιον, ὠδυνῶντο δὲ ἀποκρυβέντες οἱ ἀπόστολοι. θαυμαστὸν μὲν οὖν τὸ προφητευθέν. 13.26 Ἀλλὰ δός μοι καὶ ἕτερον, ἐρεῖ τις, σημεῖον. ποῖον ἔστι σημεῖον ἄλλο ἀκριβὲς ἐπὶ τῷ γεγενημένῳ; Ἐσταυρώθη ὁ Ἰησοῦς, μονοχίτων δὲ ἦν καὶ ἐνὶ περιβολαίῳ κεκρημένος. ἀλλ' οἱ στρατιῶται διμερίσαντο τὸ περιβόλαιον εἰς τέσσαρα σχισθέν. ὃ δὲ χιτῶν οὐκ ἐσχίσθη, εἰς οὐδὲν γὰρ ἔτι σχισθεὶς ἐχρησίμευσε, καὶ λαχμὸς περὶ τούτου γίνεται τοῖς στρατιώταις. καὶ τὸ μὲν μερίζονται, περὶ τούτου δὲ λαγχάνουσιν. ἄρα καὶ τοῦτο γέγραπται; οἶδασιν οἱ σπουδαῖοι τῆς ἐκκλησίας ψαλμῶδοί, οἱ τὰς ἀγγελικὰς μιμούμενοι στρατιάς καὶ πάντοτε τὸν θεὸν ἀνυμνοῦντες, οἱ καταξιούμενοι ψάλλειν ἐν τῷ Γολγοθᾶ τούτῳ καὶ λέγειν·

διμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμὸν μου ἔβαλον κλῆρον. κλῆρος δὲ ἦν ὁ λαχμός. 13.27 Πάλιν ἐπὶ Πιλάτου κριθεὶς ἐφόρεσεν ἐρυθρά. ἐκεῖ γὰρ περιέθηκαν αὐτῷ χλαμύδα κοκκίνην. ἄρα καὶ τοῦτο γέγραπται; λέγει ὁ Ἡσαΐας· τίς οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδῶμ, ἐρύθημα ἱματίων αὐτοῦ ἐκ Βοσῶρ; τίς οὗτος ὁ κατὰ ἀτιμίαν φορῶν τὰ κόκκινα; ἢ γὰρ βοσῶρ τοιαύτην τινὰ παρ' Ἑβραίοις ἔχει τὴν ἐρμηνείαν. ἵνα τί σου ἐρυθρὰ τὰ ἱμάτια καὶ τὰ ἐνδύματά σου ὡς ἀπὸ πατητοῦ ληνοῦ; ὁ δὲ ἀποκρίνεται καὶ λέγει ὅλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα. 13.28 Ἐξεπέτασεν ἐν σταυρῷ τὰς χεῖρας, ἵνα περιλάβῃ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα. τῆς γὰρ γῆς τὸ μεσώτατον ὁ Γολγοθᾶς οὗτός ἐστιν. οὐκ ἐμὸς ὁ λόγος· προφήτης ἐστὶν ὁ φήσας· εἰργάσω σωτηρίαν ἐν μέσῳ τῆς γῆς. ἐξέτεινεν ἀνθρωπίνας χεῖρας ὁ ταῖς νοηταῖς αὐτοῦ χερσὶ στερεώσας τὸν οὐρανόν. καὶ προσεπάγησαν ἡλιοι, ἵνα τῆς ἀνθρωπότητος τῷ ξύλῳ προσπαγείσης τῆς βασταζούσης τῶν ἀνθρώπων τὰ ἀμαρτήματα καὶ τελευτησάσης τῆς ἀνθρωπότητος συναποθάνῃ μὲν ἡ ἀμαρτία, ἡμεῖς δὲ ἀναστῶμεν ἐν δικαιοσύνῃ. ἐπειδὴ γὰρ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ζωὴ, δι' ἐνὸς δὲ ἀνθρώπου τοῦ σωτήρος αὐτοπροαιρέτως τελευτῶντος. μνημόνευε γὰρ τῶν εἰρημένων· ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι τὴν ψυχὴν μου καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. 13.29 Ἄλλ' ὁ μὲν ταῦτα ὑπέμεινεν, ἐπὶ σωτηρίᾳ ἐλθὼν πάντων, ὁ δὲ λαὸς κακὴν ἀντιμιθοῖαν ἀπέδίδου. λέγει ὁ Ἰησοῦς διψῶ, ὁ ἐξαγαγὼν αὐτοῖς ἐξ ἀκροτόμου τὰ ὕδατα πέτρας· καὶ ἦται τὴν ἄμπελον ἣν ἐφύτευσε τοὺς καρπούς. ἀλλὰ τί ἡ ἄμπελος; ἢ κατὰ φύσιν μὲν ἐξ ἀγίων πατρῶν, κατὰ προαίρεσιν δὲ ἐκ Σοδόμων (ἢ γὰρ ἄμπελος αὐτῶν ἐκ Σοδόμων καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας) διψῶντι τῷ κυρίῳ σπόγγῳ πλησθέντι καὶ περιτεθέντι καλάμῳ προσκομίζει τὸ ὄξος. καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμά μου χολὴν καὶ εἰς τὴν δίψαν μου ἐπότισάν με ὄξος. βλέπεις λευκότητα προαγορευέως τῶν προφητῶν; ποῖαν δὲ χολὴν ἔδωκαν εἰς τὸ στόμα μου; ἔδωκαν αὐτῷ, φησίν, ἐσμυρνισμένον οἶνον. χολώδης δὲ καὶ κατάπικρος ἢ σμύρνα. ταῦτα τῷ κυρίῳ ἀνταποδίδοτε; ταῦτα προσφέρεις ἢ ἄμπελος τῷ δεσπότῃ; δικαίως προαπεθρήνει ὑμᾶς Ἡσαΐας λέγων· ἀμπελὼν ἐγενήθη τῷ ἡγαπημένῳ ἐν κέρατι, ἐν τόπῳ πίνονι. καὶ ἵνα μὴ πάντα λέγωμεν, ἔμεινα, φησίν, ἵνα ποιήσῃ σταφυλὴν, ἐδίψησα ἵνα δῶ οἶνον, αὐτὸς δὲ ἐποίησεν ἀκάνθας. βλέπεις γὰρ τὸν στέφανον, ὃν περίκειμαι. τί οὖν ἀποφαίνομαι λοιπόν; ταῖς νεφέλαις ἐντελοῦμαι τοῦ μὴ βρέξαι εἰς αὐτὸν ὑετόν. ἦρθησαν γὰρ ἐξ αὐτῶν αἱ νεφέλαι οἱ προφηταί. οἱ προφηταί δὲ λοιπὸν ἐν ἐκκλησίᾳ καθὼς φησι Παῦλος· προφηταί δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. καὶ πάλιν· ὁ θεὸς ἔδωκεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας. προφήτης ἦν Ἄγαβος ὁ δήσας ἑαυτοῦ τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας. 13.30 Περὶ δὲ τῶν ληστῶν τῶν μετ' αὐτοῦ σταυρωθέντων 13.30 εἴρηται τὸ καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη. καὶ οἱ δύο μὲν ἦσαν πρὸ τούτου ἄνομοι, ὁ δὲ εἷς οὐκέτι. ὁ μὲν γὰρ εἰς τέλος ἄνομος, ἀνένδοτος εἰς σωτηρίαν, χεῖρας μὲν προσπεπηγμένος, γλώσση δὲ διὰ βλασφημίας πλήττων. Ἰουδαῖοι παρερχόμενοι ἐκίνουν τὰς κεφαλὰς, χλευάζοντες τὸν ἐσταυρωμένον, πληροῦντες τὸ γεγραμμένον· εἶδοσάν με, ἐσάλευσαν κεφαλὰς αὐτῶν· καὶ ἐκεῖνος μετ' αὐτῶν ἐδυσφήμει, ὁ δὲ ἕτερος ἐπετίμα τῷ δυσφημοῦντι. καὶ ἦν αὐτῷ τέλος ζωῆς καὶ ἀρχὴ διορθώσεως, παράδοσις ψυχῆς καὶ πρόληψις σωτηρίας. καὶ μετὰ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐπιτίμησιν φησι· μνήσθητί μου κύριε. πρὸς σὲ γὰρ μοι ὁ λόγος. κατάλειπε τοῦτον, πεπῆρωται τῆς διανοίας τὰ ὄμματα, ἐμοῦ δὲ μνήσθητι. οὐ λέγω μνήσθητί μου τῶν ἔργων, φοβοῦμαι γὰρ ταῦτα. πᾶς ἄνθρωπος διάκειται πρὸς τὸν συνοδεύοντα· συνοδεύω σοι πρὸς τὸν θάνατον· μνήσθητί μου τοῦ σοῦ συνοδοιπόρου. ἀλλ' οὐ λέγω νῦν μνήσθητί μου, ἀλλ' ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 13.31 Ποία σε ἐφωταγώγησε δύναμις, ᾧ ληστά; τίς σε ἐδίδαξε προσκυνῆσαι τὸν καταφρονούμενον καὶ συνεσταυρωμένον; ᾧ φωτὸς αἰδίου φωτοποιῶντος τοὺς

έσκοτισμένους. διὸ καὶ δικαίως ἤκουσε· θάρσει· οὐχ ὅτι τὰ πράγματά σου τοῦ θαρσεῖν ἄξια, ἀλλ' ὅτι βασιλεὺς πάρεστι χαριζόμενος. μακροχρόνιος μὲν ἡ αἴτησις, ὀξυτάτη δὲ ἡ χάρις. ἀμὴν λέγω σοι, σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔση ἐν τῷ παραδείσῳ, ἐπειδὴ σήμερον τῆς φωνῆς μου ἤκουσας καὶ οὐκ ἐσκλήρυνάς σου τὴν καρδίαν. ὀξύτατα κατὰ τοῦ Ἀδάμ ἀπεφηνάμην, ὀξύτατά σοι χαρίζομαι. ἐκείνῳ μὲν εἴρηται· ἢ δ' ἂν ἡμέρᾳ φάγητε, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε· σὺ δὲ σήμερον ὑπήκουσας τῇ πίστει, σήμερόν σοι ἡ σωτηρία. ἐκεῖνος διὰ τοῦ ξύλου ἀπέπεσε, καὶ σὺ διὰ τοῦ ξύλου εἰσάγη εἰς τὸν παράδεισον. μὴ φοβηθῆς τὸν ὄφιν, οὐκ ἐκβαλεῖ σε, πέπτωκε γὰρ ἐξ οὐρανῶν. καὶ οὐ λέγω σοι, σήμερον ἀπέρχη, ἀλλὰ σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔση. θάρσησον, οὐκ ἐκβληθήσῃ. μὴ φοβηθῆς τὴν φλογίνην ῥομφαίαν, δυσωπεῖται τὸν δεσπότην. ὦ μεγάλης καὶ ἀνεκδιηγῆτου χάριτος. οὐπω Ἀβραάμ ὁ πιστὸς εἰσῆλθε, καὶ ὁ ληστής εἰσέρχεται. οὐπω Μωσῆς καὶ οἱ προφῆται, καὶ ὁ ληστής παράνομος εἰσέρχεται. ἐθαύμασε καὶ πρὸ σοῦ ὁ Παῦλος εἰπὼν· ὅπου ἐπλεόνασεν ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις. οἱ βαστάσαντες τὸν καὺ σωνα οὐπω εἰσῆλθον, καὶ ὁ περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν εἰσῆλθεν. μηδεὶς γογγυζέτω κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότη, ἐπεὶ φησιν· ἑταῖρε οὐκ ἀδικῶσε. οὐκ ἔχω ἐξουσίαν ἐν τοῖς ἐμοῖς ποιῆσαι ὃ βούλομαι; θέλει δικαιοπραγῆσαι ὁ ληστής, ἀλλὰ προλαμβάνει ὁ θάνατος. οὐ τὸ ἔργον περιμένω μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πίστιν ἀπεδεξάμην. ἦλθον ὁ ποιμαίνων ἐν τοῖς κρίνοις, ἦλθον ποιμᾶναι ἐν τοῖς κήποις. πρόβατον εὖρον ἀπολωλός, ἀλλ' ἐπὶ τοὺς ὠμους μου τοῦτο λαμβάνω. πιστεύει γάρ, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς εἶπεν· ἐπλανήθην ὡς πρόβατον ἀπολωλός. μνήσθητί μου κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου. 13.32 Προανεφώνησα ἐν ἄσμασι περὶ τούτου τοῦ κήπου πρὸς τὴν ἐμὴν νύμφην, καὶ ταῦτα εἶπον πρὸς αὐτήν· εἰσῆλθον εἰς κήπόν μου, ἀδελφὴ μου νύμφη· ἦν δέ, ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος. καὶ τί λαμβάνεις ἐκεῖθεν; ἐτρύγησα σμύρναν μου, οἶνον ἐσμυρнисμένον πιὼν καὶ τὸ ὄξος, ἅτινα λαβὼν εἶπε τετέλεσται. πεπλήρωται γὰρ τὸ μυστήριον, πεπλήρωται τὰ γεγραμμένα, ἐλύθησαν αἱ ἁμαρτίαι. Χριστὸς γὰρ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς οὐ χειροποιήτου, τουτέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια αἰώνιαν λύτρωσιν εὐράμενος. εἰ γὰρ τὸ αἶμα ταύρων καὶ τράγων καὶ σποδὸς δαμάλεως ῥαντίζουσα τοὺς κεκοινωμένους ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς καθαρότητα, πόσω μᾶλλον τὸ αἶμα τοῦ Χριστοῦ; καὶ πάλιν· ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρῤῥησίαν εἰς τὴν εἴσοδον τῶν ἀγίων ἐν τῷ αἵματι Ἰησοῦ, ἦν ἐνεκαίνισεν ἡμῖν ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ καταπέτασματος, τουτέστι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ σὰρξ αὐτοῦ τὸ καταπέτασμα ἠτιμάσθη, διὰ τοῦτο τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ τὸ τυπικὸν διερῤῥήξατο, καθὼς γέγραπται· καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, οὐδὲ γὰρ ὀλίγον αὐτοῦ περιελείφθη. ἐπειδὴ γὰρ ὁ δεσπότης εἶπεν, ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος, ὁ οἶκος περιερῤῥήξατο. 13.33 Ὑπέμεινε δὲ ταῦτα ὁ σωτὴρ εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ τὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ γῆς. ἐχθροὶ γὰρ ἦμεν θεοῦ δι' ἁμαρτίας, καὶ ὤρισεν ὁ θεὸς τὸν ἁμαρτάνοντα ἀποθνήσκειν. ἔδει οὖν ἐν ἐκ τῶν δύο γενέσθαι, ἢ ἀληθεύοντα θεὸν πάντας ἀνελεῖν, ἢ φιλανθρωπευόμενον παραλύσαι τὴν ἀπόφασιν. Ἀλλὰ βλέπε θεοῦ σοφίαν. ἐτήρησεν καὶ τῇ ἀποφάσει τὴν ἀλήθειαν καὶ τῇ φιλανθρωπία τὴν ἐνέργειαν. ἀνέλαβε Χριστὸς τὰς ἁμαρτίας ἐν τῷ σώματι ἐπὶ τὸ ξύλον, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ταῖς ἁμαρτίαις ἡμεῖς ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν. οὐ μικρὸς ἦν ὁ ὑπεραποθνήσκων ἡμῶν. οὐκ ἦν πρόβατον αἰσθητόν, οὐκ ἦν ψιλὸς ἄνθρωπος, οὐκ ἦν ἄγγελος μόνον, ἀλλὰ θεὸς ἐνανθρωπήσας. οὐ τοσαύτη ἦν τῶν ἁμαρτωλῶν ἡ ἀνομία, ὅση τοῦ ὑπεραποθνήσκοντος ἡ δικαιοσύνη. οὐ τοσοῦτον ἡμάρτομεν, ὅσον ἐδικαιοπραγήσεν ὁ τὴν ψυχὴν ὑπὲρ ἡμῶν τεθεικῶς, ὁ τεθεικῶς ὅτε ἠθέλησεν καὶ πάλιν λαβὼν ὅτε ἠθέλησεν. Καὶ θέλεις γνῶναι ὅτι οὐ βιοσφαγῶς ἀπέθετο τὴν ζωὴν,

οὐδὲ ἀκουσίως παρέδωκε τὸ πνεῦμα; προσεφώνει τῷ πατρὶ λέγων· πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθειμαι τὸ πνεῦμά μου. παρατίθειμαι, ἵνα πάλιν αὐτὸ λάβω. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀφῆκε τὸ πνεῦμα, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ πολλῷ τῷ χρόνῳ, ταχέως γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀνέστη πάλιν. 13.34 Ἐξέλιπεν ὁ ἥλιος, διὰ τὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον. πέτραι ἐσχίσθησαν, διὰ τὴν νοητὴν πέτραν. μνήματα ἠνεώχθη καὶ νεκροὶ ἀνέστησαν, διὰ τὸν ἐν νεκροῖς ἐλεύθερον. ἐξαπέστειλε δεσμίους αὐτοῦ ἐκ λάκκου οὐκ ἔχοντος ὕδωρ. μὴ τοῖνυν ἐπαισχύνου τὸν ἐσταυρωμένον, ἀλλὰ παρῆρησάζου λέγων καὶ αὐτός· οὗτος τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν φέρει καὶ περὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται καὶ τῷ μῶλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν. μὴ ἀχαριστήσωμεν τῷ εὐεργέτῃ. καὶ πάλιν· ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον, καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ καὶ τοὺς πλουσίους ἀντὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. διὰ τοῦτο σαφῶς λέγει ὁ Παῦλος· ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ κατὰ τὰς γραφάς. 13.35 Ζητοῦμεν δὲ γινῶναι σαφῶς ποῦ τέθαιπται. χειροποίητος ἄρα ὁ τάφος; ἄρα κατὰ τοὺς τῶν βασιλέων τάφους ὑπερανέχει τῆς γῆς; ἐκ λίθων γεγένηται τὸ μνήμα συγκειμένων; καὶ τούτῳ τί ἐπιτίθεται; εἶπατε ἡμῖν, ὧ πρόφηται, καὶ τοῦ τάφου τὴν ἀκρίβειαν, ποῦ τίθεται, καὶ ποῦ αὐτὸν ζητήσομεν; Οἱ δὲ φασιν· ἐμβλέψατε εἰς τὴν στερεὰν πέτραν ἣν ἐλατομήσατε, ἐμβλέψατε καὶ ἴδετε. ἔχεις ἐν εὐαγγελίοις· ἐν μνήματι λαξευτῷ, ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας. καὶ τί γίνεται; ποταπὴ τοῦ μνήματος ἡ θύρα; πάλιν προφήτης ἄλλος λέγει· ἐθανάτωσαν ἐν λάκκῳ ζωὴν μου καὶ ἔθηκαν λίθον ἐπ' ἐμοί. ὁ λίθος ὁ ἀκρογωνιαίος, ὁ ἐκλεκτός, ὁ ἔντιμος, ἐνδοτέρῳ λίθου κεῖμαι πρὸς ὀλίγον χρόνον, λίθος προσκόμματος Ἰουδαίοις, καὶ σωτήριος τοῖς πιστεύουσιν. ἐνεφουτεύθη τοῖνυν τὸ ξύλον τῆς ζωῆς ἐν τῇ γῆ, ἵνα ἀπολαύσῃ τῆς εὐλογίας ἢ καταραθεῖσα γῆ καὶ ἵνα λυθῶσιν οἱ νεκροί. 13.36 Μὴ τοῖνυν ἐπαισχυνθῶμεν ὁμολογῆσαι τὸν ἐσταυρωμένον. ἐπὶ μετώπου μετὰ παρῆρησίας δακτύλοις ἢ σφραγίς καὶ ἐπὶ πάντων ὁ σταυρὸς γινέσθω, ἐπὶ ἄρτων βιβρωσκομένων καὶ ἐπὶ ποτηρίων πινομένων, ἐν εἰσόδοις, ἐν ἐξόδοις, πρὸ τοῦ ὕπνου, κοιταζομένοις καὶ διανισταμένοις, ὀδεύουσι καὶ ἡρεμοῦσι. μέγα τὸ φυλακτήριον, δωρεὰν διὰ τοὺς πένητας, χωρὶς καμάτου διὰ τοὺς ἀσθενεῖς, ἐπειδὴ καὶ παρὰ θεοῦ ἢ χάρις, σημεῖον πιστῶν καὶ φόβος δαιμόνων. ἐθριάμβευσε γὰρ αὐτοὺς ἐν αὐτῷ, δειγματίσας ἐν παρῆρησίᾳ. ὅταν γὰρ ἴδωσι τὸν σταυρόν, ὑπομιμνήσκονται τοῦ ἐσταυρωμένου. φοβοῦνται τὸν συντρίψαντα τὰς κεφαλὰς τοῦ δράκοντος. μὴ διὰ τὸ δωρημαῖον καταφρόνει τῆς σφραγίδος, ἀλλὰ διὰ τοῦτο μᾶλλον τίμησον τὸν εὐεργέτην. 13.37 Καὶ ἐὰν εἰς συζήτησίν ποτε ἐμπέσης καὶ μὴ τοὺς λόγους τῆς ἀποδείξεως ἔχῃς, ἢ πίστις ἐδραία μενέτω παρὰ σοί. μᾶλλον δὲ πολυμαθὴς γενόμενος Ἰουδαίου ἐπιστόμιζε ἐκ τῶν προφητῶν καὶ ἔλληνας ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς μυθολογουμένων. αὐτοὶ κεκραυνομένους προσκυνοῦσιν. κεραυνὸς δὲ ἐξ οὐρανῶν ἐρχόμενος οὐκ ἀκρίτως ἔρχεται. εἰ ἐκεῖνοι τοὺς κεραυνοθέντας θεομισεῖς προσκυνοῦντες οὐκ αἰσχύνονται, σὺ τὸν θεοφιλῆ καὶ υἱὸν θεοῦ τὸν ἐσταυρωμένον ὑπὲρ σοῦ προσκυνεῖν αἰσχύνῃ; Αἰδοῦμαι λέγειν τὰ περὶ τῶν λεγομένων θεῶν αὐτῶν, καὶ καταλιμπάνω διὰ τὴν ὥραν, οἱ δὲ εἰδότες λεγέτωσαν. ἐπιστομιζέσθωσαν δὲ καὶ αἰρετικοὶ πάντες. ἐὰν τις εἶπῃ ὅτι δόκησις ὁ σταυρὸς, ἀποστράφηθι. μίσησον τοὺς λέγοντας, ὅτι κατὰ φαντασίαν ἐσταυρώθη. εἰ γὰρ κατὰ φαντασίαν ἐσταυρώθη, ἐκ σταυροῦ δὲ ἡ σωτηρία, καὶ ἡ σωτηρία φαντασία. εἰ φαντασία ὁ σταυρὸς, φαντασία καὶ ἡ ἀνάστασις. εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ἔτι ἐσμέν ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ἡμῶν. εἰ φαντασία ὁ σταυρὸς, φαντασία καὶ ἡ ἀνάληψις. καὶ εἰ φαντασία ἡ ἀνάληψις, φαντασία ἄρα καὶ ἡ δευτέρα κάθοδος, καὶ πάντα λοιπὸν ἀνυπόστατα. 13.38 Λάμβανε οὖν πρῶτον ἀρράγες θεμέλιον τὸν σταυρόν καὶ ἐποικοδόμει τὰ λοιπὰ τῆς πίστεως. μὴ ἀρνήσῃ τὸν ἐσταυρωμένον. ἐὰν γὰρ ἀρνήσῃ, πολλοὺς ἔχεις τοὺς ἐλέγχοντας. Ἰούδας ἐλέγξει σε πρῶτος ὁ προδότης. ὁ γὰρ προδοὺς οἶδεν ὅτι ὑπὸ ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων

κατεκρίθη πρὸς θάνατον. μαρτυρεῖ τὰ τριάκοντα ἀργύρια. μαρτυρεῖ τὸ Γεθσημανῆ, ἔνθα ἡ προδοσία γέγονεν. οὐπω λέγω τὸ ὄρος τῶν ἔλαιῶν, ἐν ᾧ προσεύχοντο παρόντες ἐν νυκτί. μαρτυρεῖ ἡ ἐν νυκτὶ σελήνη. μαρτυρεῖ ἡ ἡμέρα καὶ ὁ ἥλιος ἐκλείπων. οὐ γὰρ ἔφερον ὄραν τὸ παράνομον τῶν ἐπιβουλευόντων. ἐλέγχει σε τὸ πῦρ, ᾧ παρεστῶς ἐθερμαίνεται ὁ Πέτρος. ἐὰν ἀρνήσῃ τὸν σταυρὸν, μένει σε τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. σκληρὰ λέγω, ἵνα μὴ σκληρῶν πειραθῆς. μνημόνευε τῶν ἐν Γεθσημανῆ μαχαιρῶν ἐλθουσῶν ἐπ' αὐτόν, ἵνα μὴ ῥομφαίας πειρασθῆς αἰωνίου. ἐλέγξει σε ἡ οἰκία Καϊάφα διὰ τῆς νῦν ἐρημίας δεικνύουσα τοῦ κριθέντος ἐκεῖ τότε τὴν δύναμιν. Ἐντικαταστήσεται σοι ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως καὶ αὐτὸς Καϊάφας. ἐντικαταστήσεται σοι καὶ ὁ ὑπηρέτης ὁ ῥάπισμα δούς τῷ Ἰησοῦ, καὶ οἱ δῆσαντες καὶ ἀπαγαγόντες. ἐντικαταστήσεται σοι καὶ Ἡρώδης καὶ Πιλάτος μονονουχὶ λέγοντες· τί ἀρνήσῃ τὸν ἐφ' ἡμῶν ὑπὸ Ἰουδαίων συκοφαντηθέντα, ὃν ἤδειμεν ἡμεῖς μηδὲν ἁμαρτήσαντα; ἐγὼ γὰρ Πιλάτος ἀπενιψάμην τότε τὰς χεῖρας. ἐντικαταστήσονται οἱ ψευδομάρτυρες, καὶ οἱ στρατιῶται οἱ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον περιβαλόντες καὶ τὸν ἀκάνθινον στέφανον ἐπιθέντες καὶ ἐν τῷ Γολγοθᾶ σταυρώσαντες καὶ περὶ τοῦ χιτῶνος λαχόντες. ἐλέγξει σε Σίμων ὁ κυρηναῖος ὁ τὸν σταυρὸν φέρων ὀπίσω τοῦ Ἰησοῦ. 13.39 Ἐλέγξει σε ἀπὸ μὲν ἄστρον ὁ ἐκλείπων ἥλιος, ἀπὸ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς ὁ ἐσμυρνισμένος οἶνος, ἀπὸ καλάμων ὁ κάλαμος, ἀπὸ βοτανῶν τὸ ὕσσωπον, ἀπὸ τῶν θαλασσίων ὁ σπόγγος, ἀπὸ δένδρων τοῦ σταυροῦ τὸ ξύλον. οἱ στρατιῶται, καθὼς εἴρηται, οἱ καθηλώσαντες καὶ λαχόντες περὶ τῶν ἱματίων, ὁ στρατιώτης ὁ τῆ λόγχη τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἀνοίξας, αἱ γυναῖκες αἱ τότε παροῦσαι. τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ τὸ τότε διαρράγεν. τὸ Πιλάτου πραιτώριον τὸ τῆ δυνάμει τοῦ τότε σταυρωθέντος νῦν ἡρημωμένον. ὁ Γολγοθᾶς οὗτος ὁ ἅγιος ὁ ὑπερανεστῶς καὶ μέχρι σήμερον φαινόμενος καὶ δεικνύων μέχρι νῦν ὅπως διὰ Χριστὸν αἱ πέτραι τότε ἐρράγησαν. τὸ μνήμα τὸ πλησίον, ὅπου ἐτέθη, καὶ ὁ ἐπιτεθεὶς τῆ θύρα λίθος ὁ μέχρι σήμερον παρὰ τῷ μνημείῳ κείμενος. ἄγγελοι οἱ τότε παρόντες. γυναῖκες αἱ προσκυνήσασαι μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Πέτρος καὶ Ἰωάννης οἱ ἐπὶ τὸ μνήμα δραμόντες, καὶ Θωμᾶς ὁ βαλὼν τὴν χεῖρα εἰς τὴν πλευρὰν αὐτοῦ καὶ τοὺς δακτύλους εἰς τοὺς τύπους τῶν ἥλων. ὑπὲρ γὰρ ἡμῶν κάκεινος ἀκριβῶς ἐψηλάφησεν, καὶ ὅπερ σὺ ἔμελλες ὁ τότε μὴ παρὼν ζητεῖν, τοῦτο ἐκεῖνος παρὼν κατ' οἰκονομίαν ἐζήτησεν. 13.40 Ἔχεις δώδεκα ἀποστόλους τοῦ σταυροῦ μάρτυρας καὶ τὴν οἰκουμένην καὶ τὸν κόσμον τῶν εἰς τὸν ἐσταυρωμένον πιστευόντων ἀνθρώπων. αὐτὸ τοῦτό σε νῦν παρεῖναι πειθέτω σε τοῦ σταυρωθέντος τὴν δύναμιν. τίς γὰρ σε νῦν συνήγαγεν; ποῖοι στρατιῶται; ποίοις δεσμοῖς ἠναγκάσθη; ποία καταδίκη σε νῦν κατέπειξεν; ἀλλὰ τὸ τρόπαιον Ἰησοῦ τὸ σωτήριον, ὁ σταυρός, πάντας συνήγαγεν. τοῦτο Πέρσας ἐδουλαγώγησε καὶ Σκύθας ἡμέρωσε, τοῦτο τοῖς Αἰγυπτίοις ἀντὶ αἰλούρων καὶ κυνῶν καὶ τῆς πολυσχιδοῦς πλάνης τὴν θεογνωσίαν ἐχαρίσατο. τοῦτο μέχρι σήμερον θεραπεύει νόσους. τοῦτο μέχρι σήμερον δαίμονας ἀπελαύνει, φαρμάκων τε καὶ ἐπαιδῶν ἀνατρέπει γοητείας. 13.41 Τοῦτο μετὰ τοῦ Ἰησοῦ φαίνεσθαι μέλλει πάλιν ἐξ οὐρανοῦ. προηγήσεται γὰρ τοῦ βασιλέως τὸ τρόπαιον, ἵνα ἰδόντες ὃν ἐξεκέντησαν καὶ ἐκ τοῦ σταυροῦ γνόντες τὸν ἡττησασμένον οἱ μὲν μετανοήσαντες Ἰουδαῖοι κόψωνται (ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν κόψονται φυλαὶ κατὰ φυλάς· τότε γὰρ μετανοήσουσιν, ὅτε οὐκ ἔστιν αὐτοῖς μετανοίας καιρὸς), ἡμεῖς δὲ καυχησώμεθα ἐναβρυνόμενοι τῷ σταυρῷ, προσκυνοῦντες τὸν ἀποσταλέντα κύριον καὶ ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα, προσκυνοῦντες καὶ τὸν ἀποστείλαντα πατέρα θεὸν σὺν ἀγίῳ πνεύματι, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. 14.τ Κατήχησις τεσσαρακαιδεκάτη φωτιζομένων, ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα εἰς τὸ καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθίσαντα ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός. καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης· γνωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν. καὶ ἐξῆς· ὅτι

ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς. καὶ τὰ ἐξῆς. 14.1 Εὐφράνθητι Ἱερουσαλήμ, καὶ πανηγυρίσατε πάντες οἱ ἀγαπῶντες Ἰησοῦν· ἐγήγερται γάρ. χαίρετε πάντες ὅσοι πρότερον ἐπενθήσατε τὰς Ἰουδαίων τόλμας τε καὶ παρανομίας ἀκούσαντες· ὁ γὰρ ὑβρισθεὶς ὑπ' αὐτῶν ἐνταῦθα πάλιν ἠγέρθη. καὶ ὡσπερ ἢ κατὰ τὸν σταυρὸν ἀκρόασις λυπηρά τις ἦν, οὕτως ὁ περὶ τῆς ἀναστάσεως εὐαγγελισμὸς εὐφραίνεται τοὺς παρόντας. τὸ πένθος εἰς εὐφροσύνην σταφίτω καὶ ὁ κοπετὸς εἰς χαράν, καὶ πλησθήτω χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὸ στόμα ἡμῶν διὰ τὸν μετὰ τὴν ἀνάστασιν εἰπόντα Χαίρετε. οἶδα γὰρ τῶν φιλοχρίστων ἐν ταῖς παρελθούσαις ἡμέραις τὴν λύπην· ἐπειδὴ τῶν λεγομένων καταλιξάντων μὲν εἰς τὸν θάνατον καὶ τὴν ταφήν, τὴν δὲ ἀνάστασιν μὴ εὐαγγελισαμένων, ἐκκρεμῆς ἦν διάνοια πρὸς τὸ ἀκοῦσαι τὸ ποθούμενον. ἐγήγερται τοίνυν ὁ νεκρὸς, ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος καὶ νεκρῶν ἐλευθερωτὴς. ὁ κατὰ ἀτιμίαν δι' ὑπομονῆς τὸν στέφανον τῶν ἀκανθῶν περιδεδεμένος οὗτος ἀναστὰς τὸ διάδημα τῆς κατὰ τοῦ θανάτου νίκης διεδήσατο. 14.2 Ἄλλ' ὡσπερ τὰς περὶ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ μαρτυρίας παρεθέμεθα, οὕτω φέρε καὶ νῦν τὰς περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀποδείξεις πιστοποιησώμεθα. ἐπειδὴ ὁ παρῶν ἀπόστολός φησιν· ἐτάφη καὶ ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς. ἀποστόλου τοίνυν εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν γραφῶν ἡμᾶς ἀναπέμψαντος καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ἐπιγνῶναι τῆς ἡμετέρας σωτηρίας τὴν ἐλπίδα, καὶ μαθεῖν πρῶτον, εἰ αἱ θεῖαι γραφαὶ λέγουσιν ἡμῖν τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, πότερον ἐν θέρει ἢ ἐν φθινοπώρῳ γίνεται ἢ καὶ μετὰ χειμῶνα, καὶ ἐκ ποίων τόπων ὁ σωτὴρ ἐγήγερται, καὶ τί τὸ ὄνομα τοῦ τόπου τῆς ἀναστάσεως ἐν τοῖς θαυμασίοις προφήταις ἀνηγόρευται, καὶ εἰ γυναῖκες αἱ ζητοῦσαι αὐτὸν καὶ μὴ εὐροῦσαι πάλιν εὐροῦσαι χαίρουσιν, ἵνα τῶν εὐαγγελίων ἀναγινωσκομένων μὴ μῦθοι μηδὲ ῥαψωδία νομιζῶνται τῶν ἁγίων εὐαγγελίων αἱ διηγήσεις. 14.3 Ὅτι μὲν οὖν ἐτάφη ὁ σωτὴρ, ἀκήκοατε σαφῶς ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει τοῦ Ἡσαΐου λέγοντος· ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφή αὐτοῦ (εἰρηνοποίησε γὰρ ἐν τῇ ταφῇ αὐτοῦ οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τοὺς ἁμαρτωλοὺς προσάγων τῷ θεῷ), καὶ ὅτι ἀπὸ προσώπου ἀδικίας ἦρται ὁ δίκαιος, καὶ ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφή αὐτοῦ, καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ. καὶ ἡ προφητεία τοῦ Ἰακώβ λέγουσα ἐν ταῖς γραφαῖς· ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος. τίς ἐγερεῖ αὐτόν; καὶ τὸ ἐν ἀριθμοῖς παραπλήσιον· κατακλιθεὶς ἀνεπαύσατο ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος. καὶ τοῦ ψαλμοῦ λέγοντος ἠκούσατε πολ' λάκις· καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με. καὶ τὸν τόπον δὲ ἐπεσημειώσαμεθα ἐν τῷ λέγειν ἐμβλέψατε εἰς τὴν πέτραν ἣν ἐλατομήσατε. λοιπὸν δὲ περὶ αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ παρακολουθεῖτωσαν ἡμῖν αἱ μαρτυρίαι. 14.4 Λέγει τοίνυν πρῶτον ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ ψαλμῷ· ἔνεκεν τῆς ταλαιπωρίας τῶν πτωχῶν καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει κύριος. ἀλλ' ἔτι τοῦτο παρά τισιν ἀμφίβολον τυγχάνει. πολλάκις γὰρ καὶ εἰς ὄργην ἐγείρεται πρὸς τὸ λαβεῖν ἐκδίκησιν παρὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἐλθὲ τοίνυν ἐπὶ τὸν πεντεκαίδεκατον ψαλμὸν λέγοντα σαφῶς· φύλαξόν με, κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα. καὶ μετὰ ταῦτα· οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἐξ αἱμάτων οὐδὲ μὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου· ἐπειδὴ ἐμὲ παραιτησάμενοι βασιλέα ἑαυτῶν ἐπέγραψαν τὸν Καίσαρα. καὶ τὰ ἐξῆς· προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἐστὶν ἵνα μὴ σαλευθῶ. καὶ μετ' ὀλίγον· ἔτι δὲ καὶ ἕως νυκτὸς ἐπαίδευσάν με οἱ νεφροὶ μου. καὶ μετὰ ταῦτα σαφέστατα λέγει· ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. οὐκ εἶπεν οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν θάνατον, ἐπεὶ οὐκ ἀπέθνησκεν, ἀλλὰ τὴν μὲν διαφθοράν, φησὶν, οὐ βλέπω, ἐν δὲ τῷ θανάτῳ οὐκ ἀπομενῶ. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς. ἰδοὺ σαφῶς μετὰ τὸν θάνατον ζωὴ κηρύσσεται. Ἐλθὲ καὶ ἐπὶ τὸν εἰκοστὸν ἔννατον ψαλμὸν. ὑψώσω σε κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με καὶ οὐκ εὐφρανας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμέ. τί τὸ γενόμενον; ἐξ ἐχθρῶν ἐρρύσθης; ἢ μέλλων τύπτεσθαι ἀπηλλάγης; αὐτὸς σαφέστατα

λέγει· κύριε ἀνήγαγες ἐξ ἄδου τὴν ψυχὴν μου. ἐκεῖ λέγει οὐκ ἐγκαταλείψεις, προφητικῶς, καὶ ὧδε λέγει τὸ μέλλον γίνεσθαι ὡς γεγενημένον, ὅτι ἀνήγαγες, ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον. ἐν ποίῳ καιρῷ τὸ ἐσόμενον; τὸ ἐσπέρας ἀυλισθήσεται κλαυθμὸς, καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλίασις. ὁψὲ γὰρ τῶν μαθητῶν ἦν τὸ πένθος, καὶ πρωὶ τῆς ἀναστάσεως ἡ εὐφροσύνη. 14.5 Θέλεις γινῶναι καὶ τὸν τόπον; λέγει πάλιν ἐν ἄσμασιν· εἰς κῆπον καρύας κατέβην. κῆπος γὰρ ἦν ὅπου ἐσταυρώθη. εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα νῦν βασιλικαῖς δωρεαῖς ἐφαιδρύνθη, ἀλλὰ κῆπος ἦν πρότερον, καὶ τὰ σύμβολα τούτου μένει καὶ τὰ λείψανα. κῆπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων τῶν λεγόντων· ἐμνήσθημεν ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος ἔτι ζῶν εἶπεν, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι, κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον. καὶ ἐξῆς· οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας. πρὸς οὓς καλῶς ἀποτεινόμενός τις εἶπε· καὶ εἰς ἀνάπαυσιν αὐτοὺς κρινεῖς. τίς δὲ ἐστὶν ἡ πηγὴ ἡ ἐσφραγισμένη; ἢ τίς ἐρμηνεύεται πηγὴ φρέατος ὕδατος ζῶντος; αὐτός ἐστιν ὁ σωτήρ, περὶ οὗ γέγραπται· ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς. 14.6 Ἀλλὰ τί λέγει τοῖς μαθηταῖς ὁ Σοφονίας ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ; ἐτοιμάζου, ὄρθριζε, διέφθαρται πᾶσα ἡ ἐπιφυλλίς αὐτῶν, τῶν Ἰουδαίων δηλονότι, παρ' οἷς οὐ καταλέλειπται βότρυσ σωτηρίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιφυλλίς. ἐκκόπτεται γὰρ ἡ ἄμπελος αὐτῶν. βλέπε πῶς λέγει πρὸς τοὺς μαθητάς· ἐτοιμάζου, ὄρθρισον· ὄρθρου προσδόκα τὴν ἀνάστασιν. Καὶ ἐξῆς κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν τῆς γραφῆς φησὶ· διὰ τοῦτο ὑπόμεινόν με, λέγει κύριος, εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου εἰς μαρτύριον. βλέπεις ὅτι καὶ τὸν τόπον τῆς ἀναστάσεως προεἶδεν ὁ προφήτης μαρτύριον ἐπικληθησόμενον; τίτι γὰρ τῷ λόγῳ μὴ κατὰ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας ὁ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τῆς ἀναστάσεως οὗτος ὁ τόπος ἐκκλησία καλεῖται, ἀλλὰ μαρτύριον; ἀλλ' ἴσως διὰ τὸν προφήτην τὸν εἰπόντα· εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου εἰς μαρτύριον. 14.7 Καὶ τίς ἐστὶν ἄρα οὗτος; καὶ τί τὸ σημεῖον τοῦ ἀνισταμένου; σαφῶς ἐν τοῖς ἐξῆς ἐν τῇ αὐτῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ προφήτου φησὶν· ὅτι τότε μεταστρέψω ἐπὶ λαοὺς γλώσσαν (ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀποσταλέντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐδόθη χάρις γλωσσῶν) πρὸς τὸ δουλεύειν τῷ κυρίῳ ὑπὸ ζυγὸν ἓνα. καὶ τί ἄλλο σύμβολον ἐν τῷ αὐτῷ πρόσκειται προφήτῃ τοῦ δουλεύειν κυρίῳ ὑπὸ ζυγὸν ἓνα; ἐκ περάτων ποταμῶν Αἰθιοπίας οἴσουσί μοι θυσιάς. οἶδας τὸ γεγραμμένον ἐν ταῖς πράξεσιν, ὅτε ἦλθεν αἰθίοψ εὐνοῦχος ἐκ περάτων ποταμῶν Αἰθιοπίας. Ὅταν τοίνυν καὶ τὸν καιρὸν, καὶ τοῦ τόπου τὸ ἰδίωμα, ὅταν καὶ τὰ μετὰ τὴν ἀνάστασιν σημεῖα λέγωσιν αἱ γραφαί, πιστοποιοῦ λοιπὸν εἰς τὴν ἀνάστασιν, καὶ μηδεὶς σε σαλευέτω ἀπὸ τοῦ ὁμολογεῖν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἐγηγεμένον. 14.8 Λάμβανε δὴ καὶ ἄλλην μαρτυρίαν ἐν τῷ ὀγδοηκοστῷ ἐβδόμῳ ψαλμῷ, Χριστοῦ λέγοντος ἐν προφήταις (αὐτὸς γὰρ ὁ λαλῶν τότε ὕστερον παρεγένετο)· κύριε ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ἡμέρας ἐξέκραξα καὶ ἐν νυκτὶ ἐναντίον σου. καὶ μετ' ὀλίγα· ἐγενήθη ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος. οὐκ εἶπεν ἐγενήθη ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ἀλλ' ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος. καὶ γὰρ ἐσταυρώθη οὐκ ἐξ ἀσθενείας, ἀλλ' ἐκουσίως, καὶ οὐκ ἐξ ἀσθενείας ἀκουσίου ἦν ὁ θάνατος. προσελογίσθη μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον. καὶ τί τὸ σύσημον; ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ. πεφεύγασιν γὰρ οἱ μαθηταί. μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσης θαυμάσια; εἶτα μετ' ὀλίγα· καὶ ἐγώ, κύριε, πρὸς σὲ ἐκέκραξα, καὶ τὸ πρωὶ ἡ προσευχή μου προφθάσει σε. βλέπεις πῶς δηλοῦσι καὶ τὸν καιρὸν τῆς ὥρας καὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως; 14.9 Καὶ πόθεν ἐγήγερται ὁ σωτήρ; λέγει ἐν τοῖς ἄσμασι τῶν ἁσμάτων· ἀνάστα, ἐλθέ ἡ πλησίον μου, καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς· ἐν σκέπη τῆς πέτρας. σκέπη τῆς πέτρας εἶπε τὴν τότε πρὸ τῆς θύρας τοῦ σωτηρίου μνήματος οὖσαν σκέπη, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πέτρας, καθὼς σύνθητες ἐνταῦθα γίνεσθαι πρὸ τῶν μνημάτων, λελαξευμένην. νῦν γὰρ οὐ φαίνεται, ἐπειδὴ τότε ἐξεκολάφθη τὸ προσκέπασμα διὰ τὴν παροῦσαν εὐκοσμίαν. πρὸ γὰρ τῆς ἐκ βασιλικῆς

φιλοτιμίας κατασκευῆς τοῦ μνήματος σκέπη ἦν ἔμπροσθεν τῆς πέτρας. Ἄλλὰ ποῦ ἔστιν ἡ πέτρα ἢ ἔχουσα τὴν σκέπη; ἄρα περὶ τὰ μέσα τῆς πόλεως κεῖται, ἢ περὶ τὰ τείχη καὶ τὰ τελευταῖα; καὶ πότερον ἐν τοῖς ἀρχαίοις τείχεσιν ἔστιν, ἢ τοῖς ὕστερον γενομένοις προτειχίσμασιν; λέγει τοίνυν ἐν τοῖς ἄσμασιν· ἐν σκέπη τῆς πέτρας, ἐχόμενα τοῦ προτειχίσματος. 14.10 Ποῖω καιρῷ ἐγείρεται ὁ σωτήρ; ἄρα θέρους ὁ καιρὸς ἢ ἄλλος; ἐν αὐτοῖς τοῖς ἄσμασιν ἀνωτέρω τῶν εἰρημένων εὐθὺς λέγει· ὁ χειμῶν παρήλθεν, ὁ ὑετὸς παρήλθεν ἑαυτῷ καὶ

ἐπορευῆθι, τὰ ἄνθη ὥφθη ἐν τῇ γῆ, καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθα14.1 νεκρὸς, ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος καὶ νεκρῶν ἐλευθερωτής. ὁ κατὰ ἀτιμίαν δι' ὑπομονῆς τὸν στέφανον τῶν ἀκανθῶν περιδεδεμένος οὗτος ἀναστάς τὸ διάδημα τῆς κατὰ τοῦ θανάτου νίκης διεδήσατο. 14.2 Ἄλλ' ὡσπερ τὰς περὶ τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ μαρτυρίας παρεθέμεθα, οὕτω φέρε καὶ νῦν τὰς περὶ τῆς ἀναστάσεως ἀποδείξεις πιστοποιησόμεθα. ἐπειδὴ ὁ παρῶν ἀποστόλος φησιν· ἐτάφη καὶ ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς. ἀποστόλου τοίνυν εἰς τὰς μαρτυρίας τῶν γραφῶν ἡμᾶς ἀναπέμψαντος καλὸν ἔστιν ἡμᾶς ἐπιγνῶναι τῆς ἡμετέρας σωτηρίας τὴν ἐλπίδα, καὶ μαθεῖν πρῶτον, εἰ αἱ θεῖαι γραφαὶ λέγουσιν ἡμῖν τὸν καιρὸν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, πότερον ἐν θέρει ἢ ἐν φθινοπώρῳ γίνεται ἢ καὶ μετὰ χειμῶνα, καὶ ἐκ ποίων τόπων ὁ σωτήρ ἐγήγερται, καὶ τί τὸ ὄνομα τοῦ τόπου τῆς ἀναστάσεως ἐν τοῖς θαυμασίοις προφήταις ἀνηγόρευται, καὶ εἰ γυναῖκες αἱ ζητοῦσαι αὐτὸν καὶ μὴ εὐροῦσαι πάλιν εὐροῦσαι χαίρουσιν, ἵνα τῶν εὐαγγελίων ἀναγινωσκομένων μὴ μῦθοι μηδὲ ῥαψωδία νομίζονται τῶν ἁγίων εὐαγγελίων αἱ διηγήσεις. 14.3 Ὅτι μὲν οὖν ἐτάφη ὁ σωτήρ, ἀκήκοατε σαφῶς ἐν τῇ προτέρᾳ διαλέξει τοῦ Ἡσαΐου λέγοντος· ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφή αὐτοῦ (εἰρηνοποίησε γὰρ ἐν τῇ ταφῇ αὐτοῦ οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τοὺς ἁμαρτωλοὺς προσάγων τῷ θεῷ), καὶ ὅτι ἀπὸ προσώπου ἀδικίας ἦρται ὁ δίκαιος, καὶ ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφή αὐτοῦ, καὶ δώσω τοὺς πονηροὺς ἀντὶ τῆς ταφῆς αὐτοῦ. καὶ ἡ προφητεία τοῦ Ἰακώβ λέγουσα ἐν ταῖς γραφαῖς· ἀναπεσὼν ἐκοιμήθη ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος. τίς ἐγερεῖ αὐτόν; καὶ τὸ ἐν ἀριθμοῖς παραπλήσιον· κατακλιθεὶς ἀνεπαύσατο ὡς λέων καὶ ὡς σκύμνος. καὶ τοῦ ψαλμοῦ λέγοντος ἠκούσατε πολὺ λάκις· καὶ εἰς χοῦν θανάτου κατήγαγές με. καὶ τὸν τόπον δὲ ἐπεσημειωσάμεθα ἐν τῷ λέγειν ἐμβλέψατε εἰς τὴν πέτραν ἣν ἐλατομήσατε. λοιπὸν δὲ περὶ αὐτῆς τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ παρακολουθεῖτωσαν ἡμῖν αἱ μαρτυρίαι. 14.4 Λέγει τοίνυν πρῶτον ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ ψαλμῷ· ἔνεκεν τῆς τάλαιπωρίας τῶν πτωχῶν καὶ τοῦ στεναγμοῦ τῶν πενήτων νῦν ἀναστήσομαι, λέγει κύριος. ἀλλ' ἔτι τοῦτο παρά τισιν ἀμφίβολον τυγχάνει. πολλάκις γὰρ καὶ εἰς ὄργην ἐγείρεται πρὸς τὸ λαβεῖν ἐκδίκησιν παρὰ τῶν ἐχθρῶν. Ἐλθὲ τοίνυν ἐπὶ τὸν πεντεκαιδέκατον ψαλμὸν λέγοντα σαφῶς· φύλαξόν με, κύριε, ὅτι ἐπὶ σοὶ ἤλπισα. καὶ μετὰ ταῦτα· οὐ μὴ συναγάγω τὰς συναγωγὰς αὐτῶν ἐξ αἱμάτων οὐδὲ μὴ μνησθῶ τῶν ὀνομάτων αὐτῶν διὰ χειλέων μου· ἐπειδὴ ἐμὲ παραιτησάμενοι βασιλέα ἑαυτῶν ἐπέγραψαν τὸν Καίσαρα. καὶ τὰ ἐξῆς· προωρώμην τὸν κύριον ἐνώπιόν μου διαπαντός, ὅτι ἐκ δεξιῶν μου ἔστιν ἵνα μὴ σαλευθῶ. καὶ μετ' ὀλίγον· ἔτι δὲ καὶ ἕως νυκτὸς ἐπαίδευσάν με οἱ νεφροί μου. καὶ μετὰ ταῦτα σαφέστατα λέγει· ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς ἄδην οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. οὐκ εἶπεν οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν θάνατον, ἐπεὶ οὐκ ἀπέθνησεν, ἀλλὰ τὴν μὲν διαφθοράν, φησὶν, οὐ βλέπω, ἐν δὲ τῷ θανάτῳ οὐκ ἀπομενῶ. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς. ἰδοὺ σαφῶς μετὰ τὸν θάνατον ζωὴ κηρύσσεται. Ἐλθὲ καὶ ἐπὶ τὸν εἰκοστὸν ἔννατον ψαλμὸν. ὑψώσω σε κύριε, ὅτι ὑπέλαβές με καὶ οὐκ εὐφρανας τοὺς ἐχθρούς μου ἐπ' ἐμέ. τί τὸ γενόμενον; ἐξ ἐχθρῶν ἐρρύσθη; ἢ μέλλων τύπτεσθαι ἀπηλλάγη; αὐτὸς σαφέστατα λέγει· κύριε ἀνήγαγες ἐξ ἄδου τὴν ψυχὴν μου. ἐκεῖ λέγει οὐκ ἐγκαταλείψεις, προφητικῶς, καὶ ὧδε λέγει τὸ μέλλον γίνεσθαι ὡς γεγενημένον, ὅτι ἀνήγαγες, ἔσωσάς με ἀπὸ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον. ἐν ποίῳ καιρῷ τὸ ἐσόμενον; τὸ

ἐσπέρας ἀυλισθήσεται κλαυθμός, καὶ εἰς τὸ πρῶν ἀγαλλίασις. ὁψὲ γὰρ τῶν μαθητῶν ἦν τὸ πένθος, καὶ πρῶν τῆς ἀναστάσεως ἡ εὐφροσύνη. 14.5 Θέλεις γινῶναι καὶ τὸν τόπον; λέγει πάλιν ἐν ἄσμασιν· εἰς κῆπον καρύας κατέβην. κῆπος γὰρ ἦν ὅπου ἐσταυρώθη. εἰ γὰρ καὶ τὰ μάλιστα νῦν βασιλικαῖς δωρεαῖς ἐφαιδρύνθη, ἀλλὰ κῆπος ἦν πρότερον, καὶ τὰ σύμβολα τούτου μένει καὶ τὰ λείψανα. κῆπος κεκλεισμένος, πηγὴ ἐσφραγισμένη ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων τῶν λεγόντων· ἐμνήσθημεν ὅτι ὁ πλάνος ἐκεῖνος ἔτι ζῶν εἶπεν, ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι, κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον. καὶ ἐξῆς· οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας. πρὸς οὓς καλῶς ἀποτεινόμενός τις εἶπε· καὶ εἰς ἀνάπαυσιν αὐτοὺς κρινεῖς. τίς δέ ἐστιν ἡ πηγὴ ἢ ἐσφραγισμένη; ἢ τίς ἐρμηνεύεται πηγὴ φρέατος ὕδατος ζῶντος; αὐτός ἐστιν ὁ σωτήρ, περὶ οὗ γέγραπται· ὅτι παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς. 14.6 Ἀλλὰ τί λέγει τοῖς μαθηταῖς ὁ Σοφονίας ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ; ἐτοιμάζου, ὄρθριζε, διέφθαρται πᾶσα ἢ ἐπιφυλλίς αὐτῶν, τῶν Ἰουδαίων δηλονότι, παρ' οἷς οὐ καταλέλειπται βότρυς σωτηρίας, ἀλλ' οὐδὲ ἐπιφυλλίς. ἐκκόπτεται γὰρ ἢ ἄμπελος αὐτῶν. βλέπε πῶς λέγει πρὸς τοὺς μαθητάς· ἐτοιμάζου, ὄρθρισον· ὄρθρου προσδόκα τὴν ἀνάστασιν. Καὶ ἐξῆς κατὰ τὴν αὐτὴν ἀκολουθίαν τῆς γραφῆς φησι· διὰ τοῦτο ὑπόμεινόν με, λέγει κύριος, εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου εἰς μαρτύριον. βλέπεις ὅτι καὶ τὸν τόπον τῆς ἀναστάσεως προεῖδεν ὁ προφήτης μαρτύριον ἐπικληθησόμενον; τίτι γὰρ τῷ λόγῳ μὴ κατὰ τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας ὁ τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τῆς ἀναστάσεως οὗτος ὁ τόπος ἐκκλησία καλεῖται, ἀλλὰ μαρτύριον; ἀλλ' ἴσως διὰ τὸν προφήτην τὸν εἰπόντα· εἰς ἡμέραν ἀναστάσεώς μου εἰς μαρτύριον. 14.7 Καὶ τίς ἐστιν ἄρα οὗτος; καὶ τί τὸ σημεῖον τοῦ ἀνισταμένου; σαφῶς ἐν τοῖς ἐξῆς ἐν τῇ αὐτῇ ἀκολουθίᾳ τοῦ προφήτου φησὶν· ὅτι τότε μεταστρέψω ἐπὶ λαοὺς γλώσσαν (ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀποσταλέντος τοῦ ἀγίου πνεύματος ἐδόθη χάρις γλωσσῶν) πρὸς τὸ δουλεύειν τῷ κυρίῳ ὑπὸ ζυγὸν ἓνα. καὶ τί ἄλλο σύμβολον ἐν τῷ αὐτῷ πρόσκειται προφήτῃ τοῦ δουλεύειν κυρίῳ ὑπὸ ζυγὸν ἓνα; ἐκ περάτων ποταμῶν Αἰθιοπίας οἴσουσί μοι θυσίας. οἶδας τὸ γεγραμμένον ἐν ταῖς πράξεσιν, ὅτε ἦλθεν αἰθίοψ εὐνοῦχος ἐκ περάτων ποταμῶν Αἰθιοπίας. Ὅταν τοίνυν καὶ τὸν καιρὸν, καὶ τοῦ τόπου τὸ ἰδίωμα, ὅταν καὶ τὰ μετὰ τὴν ἀνάστασιν σημεῖα λέγωσιν αἱ γραφαί, πιστοποιοῦ λοιπὸν εἰς τὴν ἀνάστασιν, καὶ μηδεὶς σε σαλευέτω ἀπὸ τοῦ ὁμολογεῖν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἐγηγεμένον. 14.8 Λάμβανε δὴ καὶ ἄλλην μαρτυρίαν ἐν τῷ ὀγδοηκοστῷ ἐβδόμῳ ψαλμῷ, Χριστοῦ λέγοντος ἐν προφήταις (αὐτὸς γὰρ ὁ λαλῶν τότε ὕστερον παρεγένετο)· κύριε ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας μου, ἡμέρας ἐξέκραξα καὶ ἐν νυκτὶ ἐναντίον σου. καὶ μετ' ὀλίγα· ἐγενήθη ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος. οὐκ εἶπεν ἐγενήθη ἄνθρωπος ἀβοήθητος, ἀλλ' ὡσεὶ ἄνθρωπος ἀβοήθητος. καὶ γὰρ ἐσταυρώθη οὐκ ἐξ ἀσθενείας, ἀλλ' ἐκουσίως, καὶ οὐκ ἐξ ἀσθενείας ἀκουσίῳ ἦν ὁ θάνατος. προσελογίσθη μετὰ τῶν καταβαινόντων εἰς λάκκον. καὶ τί τὸ σύσημον; ἐμάκρυνας τοὺς γνωστούς μου ἀπ' ἐμοῦ. πεφεύγασιν γὰρ οἱ μαθηταί. μὴ τοῖς νεκροῖς ποιήσης θαυμάσια; εἶτα μετ' ὀλίγα· καὶ ἐγώ, κύριε, πρὸς σὲ ἐκέκραξα, καὶ τὸ πρῶν ἢ προσευχὴ μου προφθάσει σε. βλέπεις πῶς δηλοῦσι καὶ τὸν καιρὸν τῆς ὥρας καὶ τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀναστάσεως; 14.9 Καὶ πόθεν ἐγήγερται ὁ σωτήρ; λέγει ἐν τοῖς ἄσμασι τῶν ἁσμάτων· ἀνάστα, ἐλθὲ ἢ πλησίον μου, καὶ ἐν τοῖς ἐξῆς· ἐν σκέπη τῆς πέτρας. σκέπη τῆς πέτρας εἶπε τὴν τότε πρὸ τῆς θύρας τοῦ σωτηρίου μνήματος οὖσαν σκέπη, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πέτρας, καθὼς σύνθητες ἐνταῦθα γίνεσθαι πρὸ τῶν μνημάτων, λελαξευμένην. νῦν γὰρ οὐ φαίνεται, ἐπειδὴ τότε ἐξεκολάφθη τὸ προσκέπασμα διὰ τὴν παροῦσαν εὐκοσμίαν. πρὸ γὰρ τῆς ἐκ βασιλικῆς φιλοτιμίας κατασκευῆς τοῦ μνήματος σκέπη ἦν ἔμπροσθεν τῆς πέτρας. Ἀλλὰ ποῦ ἐστιν ἡ πέτρα ἢ ἔχουσα τὴν σκέπη; ἄρα περὶ τὰ μέσα τῆς πόλεως κεῖται, ἢ περὶ τὰ τεῖχη καὶ τὰ τελευταῖα; καὶ πότερον ἐν τοῖς ἀρχαίοις τείχεσιν ἐστίν, ἢ τοῖς ὕστερον

γενομένοις προτειχίσμασιν; λέγει τοίνυν ἐν τοῖς ἄσμασιν· ἐν σκέπη τῆς πέτρας, ἐχόμενα τοῦ προτειχίσματος. 14.10 Ποῖω καιρῷ ἐγείρεται ὁ σωτήρ; ἄρα θέρους ὁ καιρὸς ἢ ἄλλος; ἐν αὐτοῖς τοῖς ἄσμασιν ἀνωτέρω τῶν εἰρημένων εὐθὺς λέγει· ὁ χειμῶν παρῆλθεν, ὁ ὑετὸς παρῆλθεν ἑαυτῷ καὶ ἐπορεύθη, τὰ ἄνθη ὠφθη ἐν τῇ γῆ, καιρὸς τῆς τομῆς ἔφθασεν. ἄρα οὐχὶ νῦν ἢ γῆ ἀνθῶν πλήρης καὶ τέμνουσι τὰς ἀμπέλους; ὁρᾶς ὅπως καὶ τὸν χειμῶνα εἶπε λοιπὸν παρελθόντα. ξανθικοῦ γὰρ τούτου τοῦ μηνὸς ἐνεστῶτος ἕαρ ἐστὶ λοιπόν. ὁ δὲ καιρὸς ἐστὶν οὗτος ὁ μὴν ὁ παρ' Ἑβραίοις πρῶτος, ἐν ᾧ ἡ ἑορτὴ τοῦ πάσχα τοῦ πρότερον τυπικοῦ, νῦν δὲ ἀληθινοῦ. Οὗτος ὁ καιρὸς τῆς τοῦ κόσμου δημιουργίας. τότε γὰρ εἶπεν ὁ θεός· ἐξαγαγέτω ἡ γῆ βοτάνην χόρτου, σπεῖρον σπέρμα κατὰ γένος καὶ καθ' ὁμοιότητα. καὶ νῦν, ὡς ὁρᾶς, λοιπὸν πᾶσα βοτάνη σπερματίζει. καὶ ὡσπερ τότε ὁ θεὸς ποιήσας ἥλιον καὶ σελήνην ἰσημερινούς αὐτοῖς ἐχαρίσατο δρόμους, οὕτως καὶ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἰσημερίας ἦν ὁ καιρὸς. τότε εἶπεν ὁ θεός· ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν. καὶ τὸ μὲν κατ' εἰκόνα ἔλαβε, τὸ δὲ καθ' ὁμοιότητα διὰ τὴν παρακοὴν ἡμαύρωσεν. ἐν τῷ καιρῷ οὖν ᾧ ἀπώλεσε τοῦτο, ἐν τούτῳ καὶ διόρθωσις ἐγένετο. ὅτε ὁ κατασκευασθεὶς ἄνθρωπος παρακούσας ἐξεβλήθη τοῦ παραδείσου, τότε ὁ πιστεύσας ὑπακούσας εἰσηνέχθη. τότε τοίνυν γέγονεν ἡ σωτηρία, ὅτε γέγονεν ἡ ἀπόπτωσις· ὅτε τὰ ἄνθη ὠφθη καὶ ἡ τομὴ ἔφθασεν. 14.11 Κῆπος ἦν ὁ τόπος τῆς ταφῆς, καὶ ἄμπελος ἢ φυτευθεῖσα καὶ ἐγὼ εἶμι ἄμπελος εἴρηκεν. ἐφυτεύθη οὖν ἐν τῇ γῆ, ἵνα ἐκριζωθῇ ἢ διὰ τὸν Ἀδὰμ γενομένη κατάρρα. ἀκάνθας καὶ τριβόλους κατεδικάσθη ἡ γῆ. ἀνέτειλεν ἐκ τῆς γῆς ἢ ἄμπελος ἢ ἀληθινή, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον· ἀλήθεια ἐκ τῆς γῆς ἀνέτειλε καὶ δικαιοσύνη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ διέκυψε. καὶ τί μέλλει λέγειν ὁ θαπτόμενος ἐν τῷ κήπῳ; ἐτρύγησα σμύρναν μου μετὰ ἀρωμάτων μου. καὶ πάλιν· σμύρνα καὶ ἀλόη μετὰ πρώτων πάντων ἀρωμάτων. ταῦτα δὲ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τὰ σύμβολα. καὶ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις εἴρηται· ἦλθον αἱ γυναῖκες ἐπὶ τὸ μνήμα φέρουσαι ἃ ἠτοίμασαν ἀρώματα, καὶ ὁ Νικόδημος φέρων μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης. Καὶ ἐξῆς γέγραπται· ἔφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου. τὸ πικρὸν πρὸ τοῦ πάθους, καὶ τὸ γλυκὺ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. εἶτα ἀναστὰς εἰσήλθε διὰ θυρῶν κεκλεισμένων, ἀλλ' ἠπιστεῖτο. ἐδόκουν γὰρ πνεῦμα θεωρεῖν. ὁ δὲ, ψηλαφήσατέ με, φησί, καὶ ἴδετε. βάλλετε τοὺς δακτύλους εἰς τὸν τύπον τῶν ἥλων, ὡς ἐπεζήτηθε ὠμαῖς. καὶ ἔτι ἀπιστούντων αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς καὶ θαυμαζόντων εἶπεν αὐτοῖς· ἔχετε τι βρώσιμον ἐνθάδε; οἱ δὲ ἐπέδωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος καὶ ἀπὸ μελισσίου κηρίον. βλέπετε πῶς πεπλήρωται τὸ ἔφαγον ἄρτον μου μετὰ μέλιτός μου. 14.12 Ἀλλὰ πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν διὰ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ἐζητεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρίστων ἐκείνων καὶ ἀνδρείων γυναικῶν, ἐζητεῖτο ὁ νυμφίος καὶ ὁ τῶν ψυχῶν θεραπευτής. ἦλθον αἱ μακάριαι ἐπὶ τὸν τάφον καὶ ἐζήτησαν τὸν ἐγγεγερμένον, καὶ ἔσταζεν αὐτῶν ἔτι τὰ δάκρυα ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν, δέον μᾶλλον εὐφραίνεσθαι καὶ χορεύειν ἐπὶ τῷ ἀναστάντι. ἦλθεν ἡ Μαριάμ ζητοῦσα κατὰ τὸ εὐαγγέλιον καὶ οὐχ ἠύρισκεν, καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσε παρὰ τῶν ἀγγέλων καὶ ὕστερον εἶδε τὸν Χριστόν. ἄρα καὶ ταῦτα γέγραπται; λέγει τοίνυν ἐν ἄσμασι τῶν ἀσμάτων· ἐπὶ κοίτην μου ἐζήτησα ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου. ποῖω καιρῷ; ἐπὶ κοίτην μου ἐν νυξίν ἐζήτησα ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου. Μαρία, φησὶν, ἦλθεν ἔτι οὔσης σκοτίας. ἐπὶ κοίτην μου ἐζήτησα ἐν νυξίν, ἐζήτησα αὐτὸν καὶ οὐχ εὔρον αὐτόν. καὶ ἐν εὐαγγελίοις φησὶν ἡ Μαριάμ· ἦραν τὸν κύριόν μου καὶ οὐκ οἶδα ποῦ τέθεικαν αὐτόν. ἀλλὰ οἱ ἄγγελοι παρόντες τότε θεραπεύουσι τὰς ἀγνωσίας. ἔλεγον γάρ· τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐ μόνον ἀνέστη, ἀλλὰ καὶ νεκροὺς ἔχων ἀνέστη. ἠγνόει δὲ ἐκείνη, καὶ ἔλεγεν ἐκ προσώπου αὐτῆς τὸ ἄσμα τῶν ἀσμάτων πρὸς τοὺς ἀγγέλους· μὴ ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου ἴδετε; ὡς μικρὸν ὅτε παρῆλθον ἀπ' αὐτῶν, τουτέστι τῶν δύο ἀγγέλων, ἕως οὗ εὔρον ὃν ἠγάπησεν ἡ ψυχὴ μου. ἐκράτησα αὐτόν καὶ οὐκ ἀφῆκα

αὐτόν. 14.13 Μετὰ γὰρ τὴν ὀπτασίαν τῶν ἀγγέλων αὐτάγγελος Ἰησοῦς ἦλθε, καὶ φησι τὸ εὐαγγέλιον· καὶ ἰδοὺ ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς λέγων· χαίρετε. αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας. ἐκράτησαν αὐτόν, ἵνα πληρωθῇ τὸ κρατήσω αὐτόν καὶ οὐκ ἀφήσω αὐτόν. ἀσθενὲς μὲν ἦν τῆς γυναικὸς τὸ σῶμα, ἀνδρεῖον δὲ τὸ φρόνημα. ὕδωρ πολὺ οὐκ ἔσβεσε τὴν ἀγάπην, οὐδὲ ποταμοὶ συνέκλυσαν. νεκρὸς ὁ ζητούμενος, ἀλλ' οὐκ ἐσβέσθη τῆς ἀναστάσεως ἡ ἐλπίς. Καὶ ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὰς λέγει πάλιν· μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς. οὐ λέγω τοῖς στρατιώταις τὸ μὴ φοβεῖσθε, ἀλλ' ὑμῖν. ἐκεῖνοι φοβεῖσθωσαν, ἵνα πείρα μαθόντες μαρτυρήσωσι καὶ εἴπωσιν· ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς ἦν. ὑμᾶς δὲ οὐ χρή φοβηθῆναι. ἡ γὰρ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον. πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι ἠγέρθη, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ ἀναχωροῦσιν ἐκεῖνοι μετὰ χαρᾶς ἔμφοβοι. ἄρα καὶ τοῦτο γέγραπται; λέγει τοίνυν ὁ δεύτερος ψαλμὸς ὁ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ διαγορεύων· δουλεύσατε τῷ κυρίῳ ἐν φόβῳ καὶ ἀγαλλιᾶσθε αὐτῷ ἐν τρόμῳ. ἀγαλλιᾶσθε μὲν διὰ τὸν ἀναστάντα κύριον, ἐν τρόμῳ δὲ διὰ τὸν σεισμόν καὶ τὸν ἄγγελον τὸν ὡς ἀστραπὴν φανέντα. 14.14 Ἐσφράγισαν μὲν οὖν ἀρχιερεῖς καὶ φαρισαῖοι διὰ Πιλάτου τὸν τάφον, αἱ δὲ γυναῖκες ἐθεάσαντο τὸν ἀναστάντα. καὶ γινώσκων Ἡσαΐας ἀρχιερέων μὲν τὸ εὐτελές, τῶν δὲ γυναικῶν τὸ στερῆρόν τῆς πίστεως, λέγει· γυναῖκες ἐρχόμεναι ἀπὸ θεάς δεῦτε, οὐ γὰρ λαὸς ἐστὶν ἔχων σύνεσιν. ἀρχιερεῖς ἀσυνετοῦσιν, καὶ γυναῖκες αὐτοπτοῦσιν. καὶ ἐλθόντων τῶν στρατιωτῶν πρὸς αὐτοὺς εἰς τὴν πόλιν καὶ ἀπαγγειλάντων τὰ γενόμενα εἶπον αὐτοῖς· εἶπατε ὅτι μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτόν ἡμῶν κοιμωμένων. καλῶς ἄρα καὶ τοῦτο ὡς ἐξ αὐτῶν προεῖπεν Ἡσαΐας· ἀλλὰ λέγετε ἡμῖν καὶ ἀπαγγέλλετε ἡμῖν ἑτέραν πλάνησιν. Ἐγήγερται ὁ ἀναστάς, καὶ διὰ δόσιν ἀργυρίου πείθουσι τοὺς στρατιώτας. ἀλλ' οὐ πείθουσι τοὺς νῦν βασιλεῖς. οἱ τότε μὲν στρατιῶται ἀργυρίου προδεδώκασι τὴν ἀλήθειαν, οἱ δὲ νῦν βασιλεῖς δι' εὐσέβειαν ἀργυρένδυτον καὶ χρυσοκόλλητον τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν ταύτην, ἐν ἧ ἴπαρεσμεν, τῆς τοῦ σωτῆρος θεοῦ ἀναστάσεως ἐξεργάσαντο καὶ τοῖς ἐξ ἀργύρου καὶ χρυσοῦ καὶ λίθων τιμίων κειμηλίοις ἐφαιδρυναν. Κἂν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πείσομεν αὐτόν. καὶ εἰ ἐκείνους πείθετε, τὴν δὲ οἰκουμένην οὐ πείθετε. διὰ τί γάρ, ὥσπερ τοῦ Πέτρου ἐξελθόντος ἐκ τῆς φυλακῆς καταδικάζονται οἱ φύλακες, οὕτω καὶ οἱ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τηροῦντες οὐ κατεδικάσθησαν; ἀλλ' ἐκείνοις μὲν ἐπήλθεν ἡ καταδίκη παρὰ Ἡρώδου, ἀπολογήσασθαι γὰρ οὐχ εὕρισκον ἐξ ἀγνοίας, οὗτοι δέ, τὴν ἀλήθειαν ἰδόντες καὶ ταύτην κρύπτοντες διὰ τὸ ἀργύριον, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων διεσώζοντο. ἀλλ' ὀλίγοι μὲν ἐπίσθησαν Ἰουδαίων τότε, ὁ κόσμος δὲ ὑπήκουσεν. οἱ κρύψαντες τὴν ἀλήθειαν κατεκρύφθησαν, καὶ οἱ καταδεξάμενοι ταύτην ἀνεφάνησαν δυνάμει τῆ τοῦ σωτῆρος τοῦ μὴ μόνον ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος, ἀλλὰ καὶ μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς νεκροὺς ἐγείραντος. ὣν ἐκ προσώπου σαφῶς ὁ προφήτης Ὡση φησιν· ὑγιάσει ἡμᾶς μετὰ δύο ἡμέρας, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἀναστησόμεθα καὶ ζησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ. 14.15 Ἐπειδὴ δὲ οὐ πείθουσιν αἱ θεῖαι γραφαὶ τοὺς ἀνηκόους Ἰουδαίους, ἐπιλαθόμενοι δὲ πάντων τῶν γεγραμμένων ἀντιλέγουσι τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἰησοῦ, καλὸν ἂν εἴη πρὸς αὐτοὺς οὕτως ἀντειπεῖν. τίτι τῷ λόγῳ τὸν Ἐλισσαῖον καὶ τὸν Ἡλίαν νεκροὺς ἐγήγερκεν αὐτοὺς λέγοντες τῇ ἀναστάσει τοῦ ἡμετέρου σωτῆρος ἀντιλέγετε; ὅτι νῦν ἄρα ζῶντας ἐκ τῶν τότε μάρτυρας οὐκ ἔχομεν τῶν λεγομένων; οὐκοῦν καὶ ὑμεῖς παραστήσατε τῶν τότε γεγονότων μάρτυρας. ἀλλ' ἔγγραφον ἐκεῖνο. καὶ τοῦτο ἔγγραφον. διὰ τί οὖν τὸ μὲν ἀποδέχεσθε, τὸ δὲ ἀποδοκιμάζετε; Ἐβραῖοι ἔγραψαν ἐκεῖνα. καὶ οἱ ἀπόστολοι πάντες Ἐβραῖοι. διὰ τί οὖν τοῖς Ἰουδαίοις ἀπιστεῖτε; Ματθαῖος ὁ γράψας τὸ εὐαγγέλιον ἔβραϊδι γλώσσει τοῦτο ἔγραψε, καὶ Παῦλος ὁ κήρυξ Ἐβραῖος ἐξ Ἐβραίων, καὶ οἱ δώδεκα ἀπόστολοι ἐξ Ἐβραίων. εἶτα δεκαπέντε ἱεροσολυμίται ἐπίσκοποι ἐξ Ἐβραίων κατὰ διαδοχὴν κατέστησαν. τίτι

τοίνυν τῷ λόγῳ ἀποδέχεσθε μὲν τὰ οἰκεῖα, τὰ δὲ ἡμέτερα ἀποδοκιμάζετε, καὶ ταῦτα ὑπὸ τῶν παρ' ὑμῖν Ἑβραίων γεγραμμένα; 14.16 Ἄλλ' ἀδύνατον, λέγει τις, τὸ ἀναστῆναι νεκρούς. καὶ μὴν ἤγειρεν Ἑλισσαῖος δῖς, καὶ ζῶν καὶ τελευτήσας. εἶτα πιστεύομεν ὅτι Ἑλισσαίου νεκροῦ ὄντος ἤψατο νεκρὸς ἐπιρριφείς καὶ ἀνέστη, Χριστὸς δὲ ἄρα ἐκ νεκρῶν οὐκ ἐγήγερται; ἀλλ' Ἑλισσαίου μὲν ἐκεῖ νεκρὸς ἀψάμενος ἀνέστη καὶ αὐτὸς ὁ ἀναστήσας ἔμεινε ὁμοίως νεκρός, ὥδε δὲ καὶ ὁ νεκρὸς ὁ ἡμέτερος καὶ πολλοὶ μὴδὲ ἀψάμενοι αὐτοῦ νεκροὶ ἀνέστησαν. πολλὰ γὰρ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἀγίων ἠγέρθη, καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἀγίαν πόλιν (δηλον δὲ ὅτι ταύτην, ἐν ἧ νῦν ἐσμέν) καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. ἤγειρε μὲν οὖν Ἑλισσαῖος νεκρόν, ἀλλ' οὐκ ἐκράτησεν οἰκουμένης. ἤγειρεν Ἡλίας νεκρόν, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ ὀνόματι Ἡλίας δαίμονες ἀπελαύνονται. οὐ κακῶς λέγομεν τοὺς προφήτας, ἀλλὰ τὸν δεσπότην τὸν ἐκείνων μειζόνως ἀνυμνοῦμεν. οὐ γὰρ ἐκεῖνα κακίζοντες τὰ ἡμέτερα σεμνύνομεν (ἡμέτερα γὰρ κάκεῖνα), ἀλλ' ἐκ τῶν παρ' αὐτοῖς τὰ ἡμέτερα πιστοποιοῦμεν. 14.17 Ἀλλὰ πάλιν λέγουσιν, ὅτι νεκρὸς μὲν ὁ πρόσφατον τότε τελευτήσας ὑπὸ τοῦ ζῶντος ἐγήγερται. δείξατε δὲ ἡμῖν, ὅτι ἐγχωρεῖ νεκρὸν τριήμερον ἀναστῆναι, καὶ εἰ ἐγχωρεῖ ἄνθρωπον ταφέντα μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι. Ζητούντων δὲ ἡμῶν τὴν περὶ τῶν τοιούτων μαρτυρίαν δίδωσιν ἡμῖν ταύτην αὐτὸς ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν εὐαγγελίοις λέγων· ὡσπερ γὰρ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. ἐξεταζόντων δὲ ἡμῶν τὴν κατὰ τὸν Ἰωνᾶν διήγησιν πολλὴ τῆς ὁμοιότητός ἐστιν ἡ ἐνέργεια. Ἰησοῦς ἀπεστάλη μετάνοιαν κηρῦσαι, καὶ Ἰωνᾶς ἀπεστάλη. ἀλλ' ὁ μὲν ἔφυγεν ἀγνοῶν τὸ ἐσόμενον, ὁ δὲ ἐκουσίως παραγέγονεν ἐπὶ μετανοίᾳ τῆς σωτηρίας. Ἰωνᾶς ἐκάθευδεν ἐν τῷ πλοίῳ καὶ ἔρρηγε θαλάσσης χειμαζομένης, καὶ Ἰησοῦ καθεύδοντος κατ' οἰκονομίαν ἐπηγείρετο ἡ θάλασσα πρὸς τὸ γνωσθῆναι μετὰ ταῦτα τοῦ καθεύδοντος τὴν δύναμιν. ἐκεῖνῳ ἔλεγον· τί σὺ ῥέγχεις; ἀνάστηθι, ἐπικαλοῦ τὸν θεόν σου, ἵνα διασώσῃ ἡμᾶς ὁ θεός. ὥδε λέγουσι τῷ δεσπότη· κύριε σῶσον ἡμᾶς. ἐκεῖ εἶπον Ἐπικαλοῦ τὸν θεόν σου, καὶ ὥδε Σῶσον. ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν λέγει, ἄρατέ με καὶ ἐμβάλλετε εἰς τὴν θάλασσαν καὶ κοπάσει ἡ θάλασσα ἀφ' ὑμῶν. ὥδε δὲ αὐτὸς ἐπετίμησε τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσῃ καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. κάκεῖνος μὲν ἐβλήθη εἰς κοιλίαν κήτους, οὗτος δὲ κατῆλθεν ἐκουσίως ὅπου τὸ νοητὸν τοῦ θανάτου κήτος. ἐκουσίως δὲ κατῆλθεν, ἵνα ἐξεμέσῃ τοὺς καταποθέντας ὁ θάνατος κατὰ τὸ γεγραμμένον· ἐκ χειρὸς ἄδου ῥύσομαι αὐτούς, καὶ ἐκ χειρὸς θανάτου λυτρώσομαι αὐτούς. 14.18 Ἐνταῦθα γενόμενοι τοῦ λόγου σκοπήσωμεν, ποῖον ἐστὶ δυσκολώτερον, ἄνθρωπον ταφέντα ἀπὸ γῆς ἀναστῆναι, ἢ ἄνθρωπον ἐν κοιλίᾳ κήτους καὶ εἰς τοσαύτην θερμότητα τοῦ ζῶου κατελθόντα μὴ σαπῆναι. τίς οὐκ οἶδεν ἀνθρώπων, ὅτι τοσαύτην θερμὴν ἔχουσιν αἱ γαστέρες, ὡς καὶ ὁστέα καταποθέντα διασῆπιν; πῶς τοίνυν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς ἡμέρας ὦν καὶ τρεῖς νύκτας οὐ σέσηπεν; πῶς δὲ καὶ φύσεως οὔσης ἅπασιν ἀνθρώποις χωρὶς ἀναπνοῆς τῆς ἐν ἀέρι ταύτης μὴ δύνασθαι ζῆν ἡμᾶς ἐκεῖνος ἐν τρισὶν ἡμέραις οὐκ ἀναπνέων τὸν ἀέρα τοῦτον ἔζησεν; Ἄλλ' ἀποκρίνονται Ἰουδαῖοι καὶ λέγουσιν· συγκατέβη τῷ Ἰωνᾶ ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἐν ἄδη κλονουμένῳ. εἶτα δούλω μὲν οἰκεῖω συμπέμπων τὴν δύναμιν παρέχει τὸ ζῆν ὁ κύριος, αὐτὸς δὲ ἐαυτῷ παρασχεῖν ἄρα οὐ δύναται; εἰ πιστὸν ἐκεῖνο, καὶ τοῦτο πιστόν. εἰ τοῦτο ἄπιστον, κάκεῖνο ἄπιστον. ἐμοὶ μὲν γὰρ ἀμφοτέρα ὁμοίως πιστά. πιστεύω γὰρ ὅτι καὶ Ἰωνᾶς διεφυλάχθη. πάντα γὰρ δυνατὰ τῷ θεῷ. πιστεύω ὅτι καὶ Χριστὸς ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται. πολλὰς γὰρ ἔχω τὰς περὶ τούτου μαρτυρίας, ἔκ τε τῶν θείων γραφῶν καὶ ἐκ τῆς μέχρι σήμερον τοῦ ἀναστάντος ἐνεργείας, τοῦ μόνου μὲν καταβάντος εἰς ἄδην, πολλοστοῦ δὲ ἀναβάντος. κατῆλθε γὰρ εἰς τὸν θάνατον, καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων

ἀγίων ἠγέρθη δι' αὐτοῦ. 14.19 Ἐξεπλάγη ὁ θάνατος θεωρήσας καινόν τινα κατελθόντα εἰς ἄδην δεσμοῖς τοῖς αὐτόθι μὴ κατεχόμενον. τίνος ἔνεκεν, ὃ πωλοῦντο ἄδου, τοῦτον ἰδόντες ἐπτήξασθε; τίς ὁ κατέχων ὑμᾶς ἀσυνήθης φόβος; ἔφυγεν ὁ θάνατος καὶ φυγῇ τὴν δειλίαν ἠλέγχετο. προσέτρεχον οἱ ἅγιοι προφήται καὶ Μωυσῆς ὁ νομοθέτης καὶ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, Δαβίτε καὶ Σαμουὴλ καὶ Ἡσαΐας καὶ ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης ὁ λέγων καὶ μαρτυρῶν· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; ἔλυτροῦντο πάντες οἱ δίκαιοι, οὓς κατέπιεν ὁ θάνατος. ἔδει γὰρ τὸν κηρυχθέντα βασιλέα τῶν καλῶν κηρύκων γενέσθαι λυτρωτὴν. εἶτα ἕκαστος τῶν δικαίων ἔλεγε· ποῦ σου θάνατε τὸ νίκος; ποῦ σου ἄδη τὸ κέντρον; ἔλυτρώσατο γὰρ ἡμᾶς ὁ νικοποιός. 14.20 Τοῦτου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν τὸν τύπον ἐτέλει ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἐκ κοιλίας κήτους προσευχόμενος καὶ λέγων· ἐβόησα ἐν θλίψει μου, καὶ ἐξῆς, ἐκ κοιλίας ἄδου. καὶ μὴν ἐν τῷ κήτει ἦν. ἀλλ' ἐν τῷ κήτει ὢν ἐν τῷ ἄδῃ ἑαυτὸν εἶναι λέγει. τύπος γὰρ ἦν Χριστοῦ τοῦ μέλλοντος εἰς ἄδην καταβαίνειν. καὶ μετ' ὀλίγα φησὶν ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ λευκότατα προφητεύων· ἔδωκεν ἡ κεφαλὴ μου εἰς σχισμὰς ὀρέων. καὶ μὴν ἐν γαστρὶ κήτους ἦν. ποῖα οὖν ὄρη σε ἔχει; ἀλλ' οἶδα, φησὶν, ὅτι τύπον ἔχω τοῦ μέλλοντος ἐν τῷ λαξευτῷ μνήματι τῆς πέτρας τίθεσθαι. καὶ ἐν τῇ θαλάσῃ ὢν Ἰωνᾶς λέγει· κατέβην εἰς γῆν· ἐπειδὴ τύπον ἔφερε τοῦ Χριστοῦ τοῦ καταβάντος εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς. Καὶ προορῶν περὶ τῶν Ἰουδαίων τῶν ἀναπειθόντων τοὺς στρατιώτας ψεύσασθαι καὶ λεγόντων, εἶπατε ὅτι ἔκλεψαν αὐτόν, φησί· φυλασσόμενοι μάταια καὶ ψευδῆ ἔλεον αὐτῶν ἐγκατέλιπον. ἦλθε γὰρ ὁ ἔλεων αὐτοὺς καὶ ἐσταυρώθη καὶ ἀνέστη, δὸς ἑαυτοῦ τὸ αἷμα τὸ τίμιον ὑπὲρ Ἰουδαίων τε καὶ ἐθνῶν, κάκεῖνοι λέγουσιν, εἶπατε ὅτι ἔκλεψαν αὐτόν, φυλασσόμενοι μάταια καὶ ψευδῆ. Περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ καὶ Ἡσαΐας φησὶν· ὁ ἀναγαγὼν ἐκ γῆς τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν. προσέθηκε τὸν μέγαν, ἵνα μὴ τοῖς προλαβοῦσι ποιμέσιν ἰσότιμος εἶναι νομισθῆ. 14.21 Ἐχόντων τοίνυν ἡμῶν τὰς προφητείας ἢ πίστις παρ' ἡμῖν ἔστω. πιπτέτωσαν οἱ πίπτοντες ἐξ ἀπιστίας, ἐπειδὴ θέλουσιν. σὺ δὲ ἔστηκας ἐπὶ τὴν πέτραν τῆς πίστεως τῆς περὶ τῆς ἀναστάσεως. μὴ ποτέ σέ τις αἰρετικὸς πείσῃ δυσφημηῆσαι τὴν ἀνάστασιν. μέχρι γὰρ σήμερον Μανιχαῖοι λέγουσι φαντασιώδη καὶ οὐκ ἀληθῆ τοῦ σωτῆρος τὴν ἀνάστασιν γεγενῆσθαι, παρακούοντες Παύλου τοῦ γράφοντος, Τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα, καὶ πάλιν ἐξῆς λέγοντος, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. καὶ πάλιν ἀποτείνει πρὸς αὐτοὺς καὶ λέγει· μὴ εἴπησιν ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς οὐρανόν, ἢ τίς καταβήσεται εἰς τὴν ἄβυσσον; τουτέστι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναγαγεῖν. Καὶ ὁμοίως ἀσφαλιζόμενος ἀλλαχοῦ πάλιν ἔγραψεν· μνημονεύετε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηνερμένον ἐκ νεκρῶν. καὶ πάλιν· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν. εὐρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ ὅτι ἦγειρεν τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἦγειρεν. ἀλλ' ἐξῆς φησὶν· νυνὶ δὲ Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, καὶ ὥφθη Κηφᾶ, ἔπειτα τοῖς δώδεκα. εἰ γὰρ τῷ ἐνὶ μάρτυρι οὐ πιστεύεις, ἔχεις δώδεκα μάρτυρας. ἔπειτα ὥφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, εἰ τοῖς δώδεκα ἀπιστοῦσι, τοὺς πεντακοσίους δεχέσθωσαν. ἔπειτα ὥφθη Ἰακώβῳ, τῷ ἑαυτοῦ μὲν ἀδελφῷ, ἐπισκόπῳ δὲ πρώτῳ τῆς παροικίας ταύτης. τοιοῦτου τοίνυν ἐπισκόπου πρωτοτύπως ἰδόντος ἀναστάντα τὸν Χριστόν Ἰησοῦν σὺ ὁ τούτου μαθητὴς μὴ ἀπιστήσης, ἀλλὰ λέγεις ὅτι ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβος πρὸς χάριν ἐμαρτύρησεν; ἔπειτα καὶ ἐμοὶ ὥφθη Παύλῳ τῷ ἐχθρῷ. ποῖα δὲ παρὰ ἐχθροῦ μαρτυρία κηρύσσοντος ἀμφιβάλλεται; ὁ πρότερον διώκτης νῦν εὐαγγελίζομαι τὴν ἀνάστασιν. 14.22 Πολλοὶ μάρτυρες εἰσι τῆς τοῦ σωτῆρος ἀναστάσεως. νῦξ μὲν καὶ πανσέληνον φῶς, ἐκκαιδεκάτη γὰρ ἡ νῦξ ἦν. πέτρα τοῦ μνήματος ἢ ὑποδεξαμένη, καὶ ὁ λίθος ὁ ἀντικαταστήσεται εἰς πρόσωπον Ἰουδαίων, αὐτὸς γὰρ εἶδε τὸν κύριον. καὶ ὁ λίθος ὁ

τότε ἀποκυλισθεὶς οὗτος μαρτυρεῖ τῇ ἀναστάσει μέχρι σήμερον κείμενος. ἄγγελοι θεοῦ παρόντες ἐμαρτύρησαν τῇ ἀναστάσει τοῦ μονογενοῦς. Πέτρος καὶ Ἰωάννης καὶ Θωμᾶς καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἀπόστολοι, οἱ μὲν ἐπὶ τὸ μνήμα δραμόντες καὶ τὰ ὀθόνια τῆς ταφῆς, οἷς ἐνετυλίχθη πρότερον, αὐτόθι κείμενα μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἰδόντες, οἱ δὲ τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ τοὺς πόδας ψηλαφήσαντες καὶ τοὺς τύπους τῶν ἡλῶν θεωρήσαντες, ὁμοῦ δὲ πάντες τοῦ σωτηριώδους ἐμφυσήματος ἀπολαύσαντες καὶ τοῦ συγχωρεῖν ἁμαρτίας ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου καταξιωθέντες. γυναῖκες αἱ κρατήσασαι τοὺς πόδας τοῦ τε σειμοῦ τὸ μέγεθος καὶ τοῦ παρόντος ἀγγέλου τὴν λαμπηδόνα θεωρήσασαι. καὶ τὰ ὀθόνια, ἃ περιβαλλόμενος κατέλιπεν ἀναστάς. οἱ στρατιῶται καὶ τὸ ἀργύριον τὸ δοθέν. ὁ τόπος αὐτὸς ἔτι φαινόμενος, καὶ ὁ τῆς ἁγίας ἐκκλησίας οὗτος οἶκος ὁ τῇ φιλοχρίστῳ προαιρέσει τοῦ ἐπὶ τῆς μακαρίας μνήμης Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως οἰκοδομηθεὶς τε καὶ ὡς ὄρας οὕτως φαιδρυνθεὶς. 14.23 Μαρτυρεῖ τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ ἐκ νεκρῶν ἐγερθεῖσα Ταβιθά. πῶς γὰρ ἀπιστηθήσεται Χριστὸς ἀναστάς, ὅπουγε καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ νεκροὺς ἤγειρεν; μαρτυρεῖ τῇ ἀναστάσει τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἡ θάλασσα, καθὼς πρότερον ἤκουσας. μαρτυρεῖ καὶ ἡ τῶν ἰχθύων ἄγρα καὶ ἡ ἀνθρακιά ἡ κειμένη καὶ τὸ ὄψάριον τὸ ἐπικείμενον. μαρτυρεῖ καὶ Πέτρος ὁ πρότερον μὲν ἀρνησάμενος, τὸ δὲ τρίτον ὁμολογήσας καὶ ποιμαίνειν τὰ νοητὰ πρόβατα προσταχθεὶς. ἔστηκε μέχρι σήμερον ὁ ἐλαιῶν τὴν ἐπὶ νεφέλης ἀναβάντα τοῖς τῶν πιστῶν ὀφθαλμοῖς μονονουχὶ δεικνύων μέχρι σήμερον καὶ τὴν οὐράνιον τῆς ἀνόδου πύλην. εἰς μὲν γὰρ Βηθλεὲμ ἐξ οὐρανῶν κατελήλυθεν, ἐκ δὲ τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν, ἐκεῖθεν μὲν εἰς ἀνθρώπους τῶν ἀγώνων ἀρξάμενος, ἐνταῦθα δὲ ἐπὶ τοῖς ἀγῶσι στεφανούμενος. πολλοὺς οὖν ἔχεις τοὺς μάρτυρας. ἔχεις τῆς ἀναστάσεως τὸν τόπον τοῦτον, ἔχεις καὶ τὸν ἐξ ἀνατολῆς ἡμῶν τόπον τῆς ἀναβάσεως. ἔχεις καὶ μάρτυρας τοὺς ἐκεῖ μαρτυρήσαντας ἀγγέλους καὶ τὴν νεφέλην, ἧς ἐπέβη, καὶ τοὺς ἐκεῖθεν κατελθόντας μαθητάς. 14.24 Καὶ ἡ μὲν ἀκολουθία τῆς διδασκαλίας τῆς πίστεως προέτρεπεν εἰπεῖν καὶ τὰ περὶ τῆς ἀναλήψεως. ἀλλ' ἡ τοῦ θεοῦ χάρις ὠκονόμησε πληρέστατά σε ἀκοῦσαι κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν τῇ χθὲς ἡμέρᾳ κατὰ τὴν κυριακὴν, κατ' οἰκονομίαν τῆς θείας χάριτος ἐν τῇ συνάξει τῆς τῶν ἀναγνωσμάτων ἀκολουθίας τὰ περὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀνόδου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν περιεχούσης. ἐλέγετο δὲ τὰ λεγόμενα μάλιστα μὲν διὰ πάντας καὶ διὰ τὸ τῶν πιστῶν ὁμοῦ πλήθος, ἐξαιρέτως δὲ διὰ σέ. ζητεῖται δὲ εἰ προσέσχες τοῖς λεγομένοις. οἶδας γὰρ ὅτι ἡ ἀκολουθία τῆς πίστεως διδάσκει σε πιστεύειν εἰς τὸν ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς, καὶ καθίσαντα ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς. μάλιστα μὲν οὖν μνημονεύειν σε νομίζω τῆς ἐξηγήσεως. πλὴν ἐν παραδρομῇ καὶ νῦν ὑπομιμνήσκω σε τῶν εἰρημένων. μνημόνευε τοῦ γεγραμμένου σαφῶς ἐν ψαλμοῖς· ἀνέβη ὁ θεὸς ἐν ἀλαλαγμῷ. μνημόνευε ὅτι καὶ αἱ θεῖαι δυνάμεις ἔλεγον πρὸς ἀλλήλας· ἄρατε πύλας οἱ ἄρχοντες ὑμῶν, καὶ τὰ ἐξῆς. μνημόνευε καὶ τοῦ ψαλμοῦ τοῦ λέγοντος· ἀνέβη εἰς ὕψος, ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν. μνημόνευε τοῦ προφήτου τοῦ εἰπόντος· ὁ οἰκοδομῶν εἰς τὸν οὐρανὸν τὴν ἀνάβασιν αὐτοῦ, καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα εἴρητο χθὲς διὰ τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀντιλογίας. 14.25 Ὅταν γὰρ ὡς ἀδυνατῶ τῇ τοῦ σωτῆρος ἀναβάσει ἀντιλέγωσι, μνημόνευε τῶν περὶ τῆς μεταθέσεως τοῦ Ἀββακοῦμ εἰρημένων. εἰ γὰρ ὁ Ἀββακοῦμ ὑπὸ ἀγγέλου μετετέθη, βασταχθεὶς ἀπὸ τῆς κόμης τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, πολὺ μᾶλλον ὁ καὶ προφητῶν καὶ ἀγγέλων δεσπότης ἐξ ὄρους ἐλαιῶν νεφέλῃ ἐπιβάς οἰκεία δυνάμει ποιεῖσθαι τὴν εἰς οὐρανοὺς ἄνοδον δυνατώτερος ἦν. καὶ τὰ μὲν ὅμοια μνημόνευε τῶν θαυμάτων, τὴν δὲ ὑπεροχὴν τήρει τῷ δεσπότη τῷ θαυματοποιῷ. οἱ μὲν γὰρ ἐβαστάζοντο, ὁ δὲ βαστάζει τὰ πάντα. μνημόνευε ὅτι Ἐνώχ μετετέθη, ἀλλ' Ἰησοῦς ἀνήλθεν. μνημόνευε τῶν περὶ Ἡλίαν τῶν χθὲς εἰρημένων, ὅτι Ἡλίας μὲν ἐν ἄρματι πυρὸς ἀνελήφθη, Χριστοῦ δὲ τὸ ἄρμα

μυριοπλάσιον χιλιάδες εὐφημούντων, καὶ ὅτι Ἡλίας μὲν ἀνελήφθη πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰορδάνου, Χριστὸς δὲ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χειμάρρου Κέδρων ἀνήλθεν, καὶ ὅτι ἐκεῖνος ὡς εἰς τὸν οὐρανόν, Ἰησοῦς δὲ εἰς τὸν οὐρανόν· καὶ ὅτι ἐκεῖνος μὲν εἶπε δοθήσεται διπλᾶ ἐν πνεύματι τῷ ἁγίῳ μαθητῇ, Χριστὸς δὲ τοσαύτην παρέσχε τοῖς ἰδίῳις μαθηταῖς ἀπόλαυσιν χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὥστε μὴ μόνον αὐτοὺς ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτῶν τῆς κοινωνίας αὐτοῦ μεταδιδόναι τοῖς πιστεύουσιν. 14.26 Καὶ ὅταν οὕτως πρὸς Ἰουδαίους παλαίσης, ὅταν ἐξ ὁμοιότητος νικήσης, τότε ἔλθε λοιπὸν ἐπὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς τοῦ σωτῆρος δόξης, ὅτι οἱ μὲν δοῦλοι, ὁ δὲ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ οὕτως δὲ τῆς ὑπεροχῆς μνημονεύσεις, ἐννοῶν ὅτι τοῦ Χριστοῦ δοῦλος ἠρπάγη ἕως τρίτου οὐρανοῦ. εἰ γὰρ Ἡλίας μὲν ἕως πρώτου ἔφθασε, Παῦλος δὲ ἕως τρίτου οὐρανοῦ, προτιμωτέρας ἄρα τετύχηκε τῆς ἀξίας. μὴ ἐπαισχυνθῆς τοῖς σοῖς ἀποστόλοις, οὐκ εἰσὶ χείρονες Μωυσέως, οὐδὲ δευτεροὶ τῶν προφητῶν, ἀλλὰ καλοὶ μετὰ καλῶν καὶ καλῶν καλλίονες. Ἡλίας μὲν γὰρ ἀνελήφθη εἰς οὐρανόν, ἀλλὰ Πέτρος ἔχει τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀκούσας· ὅσα ἂν λύσης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ἡλίας εἰς οὐρανὸν μόνον, Παῦλος δὲ καὶ εἰς οὐρανὸν καὶ εἰς παράδεισον, (ἔπρεπε γὰρ τοὺς μαθητὰς τοῦ Ἰησοῦ πολυπλασίονα λαβεῖν τὴν χάριν,) ἤκουσεν ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλῆσαι. κατέβη δὲ ὁ Παῦλος ἄνωθεν ἄλλοτε, οὐχ ὅτι ἀνάξιος ἦν τῆς ἐν τῷ τρίτῳ οὐρανῷ διατριβῆς, ἀλλ' ἵνα ἀπολαύσας τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον καὶ ἔντιμος καταβάς καὶ Χριστὸν κηρύξας καὶ ὑπεραποθανῶν αὐτοῦ λάβῃ καὶ τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον. παρέλιπον δὲ νῦν τὰ λοιπὰ τῆς κατασκευῆς τὰ χθὲς ἐπὶ τῆς συνάξεως εἰρημένα τῆς κυριακῆς· παρὰ γὰρ τοῖς συνετοῖς ἀκροαταῖς αὐτάρκης μόνον καὶ ὑπόμνησις εἰς μάθησιν. 14.27 Μέμνησο δὲ καὶ τῶν εἰρημένων μοι πολλάκις περὶ τοῦ ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καθέζεσθαι τὸν υἱόν, διὰ τὴν τῆς πίστεως ἀκολουθίαν τὴν λέγουσαν· καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθίσαντα ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς. θρόνου μὲν ιδιότητα μὴ πολυπραγμονώμεν· ἀκατάληπτον γάρ· μήτε δὲ ἀνεχώμεθα τῶν λεγόντων κακῶς, ὅτι μετὰ τὸν σταυρὸν καὶ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν τότε ἤρξατο τοῦ ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καθέζεσθαι ὁ υἱός. οὐ γὰρ ἐκ προκοπῆς ἔσχε τὸν θρόνον, ἀλλὰ ἀφ' οὐπὲρ ἔστιν, (ἔστι δὲ αἰὶ γεννηθεῖς,) καὶ συγκαθέζεται τῷ πατρί. καὶ τοῦτον τὸν θρόνον πρὸ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας τοῦ σωτῆρος ἑώρακώς ὁ προφήτης φησὶν Ἡσαΐας· εἶδον τὸν κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ τὰ ἐξῆς. τὸν πατέρα μὲν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε, ὁ δὲ τῷ προφῆτῃ τότε φανείς ὁ υἱὸς ἦν. καὶ ὁ ψαλμωδός φησιν· ἔτοιμος ὁ θρόνος σου ἀπὸ τότε, ἀπὸ τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ. πολλῶν οὐσῶν τῶν περὶ τούτου μαρτυριῶν διὰ τὸ πολὺ τῆς ὥρας ἀρκούμεθα καὶ ταῦταις. 14.28 Νῦν δὲ ὑμᾶς ὑπομνηστέον ὀλίγων τῶν ἐκ πολλῶν εἰρημένων περὶ τοῦ ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καθέζεσθαι τὸν υἱόν. ὁ μὲν γὰρ ἑκατοστὸς ἔννατος ψαλμὸς σαφῶς φησιν· εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. βεβαιῶν δὲ ὁ σωτὴρ τὸ εἰρημένον ἐν εὐαγγελίοις φησὶ τὸν Δαβὶδ οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ταῦτα, ἀλλ' ἐξ ἐπιπνοίας τοῦ ἁγίου πνεύματος εἰρηκέναι, λέγων· πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ λέγων, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, καὶ τὰ ἐξῆς; καὶ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων ἐν τῇ τῆς πεντηκοστῆς ἡμέρᾳ σταθεὶς ὁ Πέτρος σὺν τοῖς ἔνδεκα καὶ τοῖς Ἰσραηλίταις διαλεγόμενος τῆς ἐν τῷ ἑκατοστῷ ἑννάτῳ ψαλμῷ ταύτης αὐτολεξεῖ τῆς μαρτυρίας ἐμνημόνευσεν. 14.29 Ὑπομνηστέον δὲ καὶ ἄλλων ὀλίγων μαρτυριῶν ὁμοίως περὶ τοῦ ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς καθέζεσθαι τὸν υἱόν. ἐν μὲν γὰρ τῷ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίῳ γέγραπται· πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ τὰ ἐξῆς. οἷς ἀκολουθῶν καὶ ὁ ἀπόστολος Πέτρος φησὶ γράφων· δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ,

πορευθεὶς εἰς οὐρανόν. ὁ δὲ ἀπόστολος Παῦλος Ῥωμαίοις μὲν γράφων φησὶν· Χριστὸς ὁ ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθεὶς, ὃς καὶ ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ. Ἐφείσοις δὲ ἐπιστέλλων οὕτως εἴρηκεν· κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν καὶ καθίσας ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. τοὺς δὲ ἐν Κολοσσαῖς οὕτως ἐδίδαξεν· εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστὸς ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς καθήμενος. ἐν δὲ τῇ πρὸς Ἑβραίους φησί· καθαρισμὸν τῶν ἁμαρτιῶν ποιησάμενος ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς. καὶ πάλιν· πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἴρηκε ποτε· κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; καὶ πάλιν· οὗτος δὲ μίαν ὑπὲρ πάντων προσενέγκας θυσίαν εἰς τὸ διηνεκές, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. καὶ πάλιν· ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε τὸν σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικεν. 14.30 Καὶ ἄλλων δὲ οὐσῶν μαρτυριῶν περὶ τῆς ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ καθέδρας τοῦ μονογενοῦς αὐτάρκεις ἡμῖν ἐν τῷ παρόντι καὶ αὐταί, τὴν αὐτὴν πάλιν ἡμῶν ποιουμένων ὑπόμνησιν, ὅτι οὐ μετὰ τὴν ἔνσαρκον παρουσίαν τῆς καθέδρας ταύτης ἔσχε τὴν ἀξίαν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ, κύριος δὲ ἡμῶν, Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς, τὸν ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς αἰεὶ κατέχει θρόνον. Αὐτὸς δὲ ὁ τῶν ὄλων θεὸς ὁ τοῦ Χριστοῦ πατὴρ καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ καταβὰς καὶ ἀναβὰς καὶ τῷ πατρὶ συγκαθεζόμενος φυλάξειε τὰς ὑμετέρας ψυχάς, ἄσειστον ὑμῶν καὶ ἄτρεπτον τὴν ἐλπίδα τὴν εἰς τὸν ἀναστάντα διατηρήσειεν, συνεξεγείρειεν ὑμᾶς ἐκ τῶν νεκρῶν ὑμῶν ἁμαρτημάτων εἰς τὴν ἐπουράνιον αὐτοῦ δωρεάν, καταξιώσειεν ὑμᾶς ἀρπαγῆναι ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα ἐν καιρῷ εὐθέτω, καί, ἕως ὁ καιρὸς ἐκεῖνος ἔρχεται τῆς ἐνδόξου δευτέρας αὐτοῦ παρουσίας, ἐγγράψειεν ὑμῶν τὰ ὀνόματα πάντων ἐν βίβλῳ ζώντων, καὶ ἐγγράψας μηκέτι ἐξαλείψειεν. πολλῶν γὰρ ἐξαλείφεται τῶν ἀποπιπτόντων. παράσχοι δὲ τοῖς πᾶσιν ὑμῖν πιστεύειν μὲν εἰς τὸν ἀναστάντα, ἐκδέχεται δὲ τὸν ἀνεληθόντα καὶ πάλιν ἐρχόμενον, ἐρχόμενον δὲ οὐκ ἀπὸ γῆς (ἀσφαλίζου γὰρ ἄνθρωπε σεαυτὸν διὰ τοὺς μέλλοντας ἔρχεσθαι πλάνους), τὸν ἄνω καθεζόμενον καὶ ἡμῖν ὧδε συμπρόντα, τὸν ἐκάστου βλέποντα τὴν τάξιν καὶ τὸ στερέωμα τῆς πίστεως. μὴ γάρ, ὅτι σαρκὶ νῦν ἄπεστιν, παρὰ τοῦτο νομίσης ὅτι καὶ πνεύματι. μέσος ἐνταῦθα πάρεστιν, ἀκούων τὰ περὶ αὐτοῦ λεγόμενα καὶ βλέπων τὰ ἐν σοὶ νοούμενα καὶ ἐτάζων νεφρούς καὶ καρδίας. ὃς καὶ νῦν ἔτοιμός ἐστι τοὺς προσιόντας τῷ βαπτίσματι [καὶ] πάντας ὑμᾶς ἐν ἀγίῳ πνεύματι προσενέγκαι τῷ πατρὶ καὶ εἰπεῖν· ἰδοὺ ἐγὼ καὶ παιδία ἃ μοι ἔδωκεν ὁ θεός· ᾧ ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν. 15.τ Κατήχησις πεντεκαιδεκάτη φωτιζομένων, ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα εἰς τὸ καὶ ἐρχόμενον ἐν δόξῃ κρῖναι ζώντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. καὶ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Δανιήλ· ἐθεώρουν ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο. καὶ ἐξῆς· ἐθεώρουν ἐν ὄραματι τῆς νυκτός, καὶ ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος. καὶ τὰ ἐξῆς. 15.1 Χριστοῦ παρουσίαν καταγγέλλομεν οὐ μίαν μόνον, ἀλλὰ καὶ δευτέραν τῆς προτέρας πολὺ καλλίονα. ἡ μὲν γὰρ ὑπομονῆς εἶχεν ἐπίδειξιν, ἡ δὲ θείας βασιλείας φέρει τὸ διάδημα. ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πλεῖστον πάντα διπλᾶ παρὰ τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. διπλῆ γέννησις, μία ἐκ θεοῦ πρὸ τῶν αἰώνων, καὶ μία ἐκ παρθένου ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων. διπλαῖ αἱ κάθοδοι, μία ἢ ἀσυμφανής, ἡ ὡς ἐπὶ πόκον, καὶ δευτέρα ἢ ἐπιφανής, ἡ μέλλουσα. ἐν τῇ προτέρᾳ παρουσίᾳ ἐσπαργανώθη ἐν τῇ φάτνῃ, ἐν τῇ δευτέρᾳ ἀναβάλλεται φῶς ὡς ἱμάτιον. ἐν τῇ προτέρᾳ ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν τῇ δευτέρᾳ ἔρχεται ὑπὸ στρατιᾶς ἀγγέλων δορυφορούμενος, δοξαζόμενος. οὐχ ἰστάμεθα τοίνυν

ἐπὶ τῇ πρώτῃ παρουσίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν δευτέραν προσδοκῶμεν. καὶ ἐν τῇ
πρωτέρᾳ μὲν εἰπόντες εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, καὶ ἐν τῇ
δευτέρᾳ ἐροῦμεν πάλιν τὸ αὐτό, ἵνα μετὰ ἀγγέλων συναντήσαντες τῷ δεσπότῃ
προσκυνοῦντες εἴπωμεν εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. ἔρχεται ὁ
σωτὴρ οὐ δικάσῃται πάλιν, ἀλλὰ δικάσαι τοὺς δικάσαντας. ὁ πρότερον ἐν τῷ
κρίνεσθαι σιωπήσας ὑπομιμνήσκων λέγει τοῖς παρανόμοις τοῖς τὰ τολμηρὰ ἐπὶ τοῦ
σταυροῦ πεποηκόσιν· ταῦτα ἐποίησας καὶ ἐσίγησα. δι' οἰκονομίαν τότε ἦλθε, σὺν
πειθοῖ διδασκων ἀνθρώπους, τότε δὲ καὶ ἀνάγκη βασιλευθήσονται κἂν μὴ θέλωσιν.
15.2 Καὶ περὶ τῶν δύο τούτων παρουσιῶν λέγει Μαλαχίας ὁ προφῆτης· καὶ ἑξαίφνης
ἦξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ κύριος, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε. ἰδοὺ μία παρουσία. καὶ πάλιν περὶ
τῆς δευτέρας παρουσίας φησὶν· καὶ ὁ ἄγγελος τῆς διαθήκης, ὃν ὑμεῖς ζητεῖτε. ἰδοὺ
ἔρχεται κύριος παντοκράτωρ. καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ; ἢ τίς
ὑποστήσεται ἐν τῇ ὄπτασίᾳ αὐτοῦ; διότι αὐτὸς εἰσπορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου καὶ
ὡς πόα πλυνόντων. καὶ καθιεῖται χωνεύων καὶ καθαρίζων. καὶ ἐξῆς εὐθὺς ὁ σωτὴρ
φησιν αὐτός· καὶ προσάξω πρὸς ὑμᾶς ἐν κρίσει, καὶ ἔσομαι μάρτυς ταχὺς ἐπὶ τοὺς
φαρμακοὺς καὶ καὶ ἐπὶ τὰς μοιχαλίδας καὶ ἐπὶ τοὺς ὀμνύοντας τῷ ὀνόματί μου ἐπὶ
ψεύδει, καὶ τὰ ἐξῆς. διὰ τοῦτο προασφαλιζόμενος ἡμᾶς ὁ Παῦλος φησὶν· εἴ τις
ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον χρυσὸν καὶ ἄργυρον καὶ λίθους τιμίους, ξύλα,
χόρτον, καλάμην, ἐκάστου τὸ ἔργον φανερόν γενήσεται· ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν
πυρὶ ἀποκαλύπτεται. Ἦδη καὶ ὁ Παῦλος τὰς δύο παρουσίας ταύτας σημαίνει γράφων
πρὸς Τίτον καὶ λέγων· ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ θεοῦ τοῦ σωτῆρος πᾶσιν ἀνθρώποις,
παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνηθῶμεν τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας
σωφρόνως καὶ εὐσεβῶς καὶ δικαίως ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν
μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ. βλέπεις ὅπως εἶπε πρώτην μὲν ἐφ' ἣ εὐχαριστεῖ, δευτέραν δὲ ἦν
προσδοκῶμεν; διὰ τοῦτο καὶ τὰ τῆς πίστεως τῆς ἐπαγγελλομένης ὑφ' ἡμῶν νῦν
οὕτως παρεδόθη, πιστεύειν εἰς τὸν καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθίσαντα
ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ ἐρχόμενον ἐν δόξῃ κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὗ τῆς
βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος. 15.3 Ἔρχεται τοίνυν ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξ
οὐρανῶν. ἔρχεται δὲ περὶ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου τούτου μετὰ δόξης ἐν τῇ
ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. γίνεται γὰρ τοῦ κόσμου τούτου συντέλεια, καὶ ὁ γενητὸς οὗτος
κόσμος πάλιν ἀνακαινοποιεῖται. ἐπειδὴ γὰρ καὶ φθορὰ καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεία καὶ
πᾶν εἶδος ἀμαρτιῶν ἐχύθη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασιν ἐμίγη ἐν τῷ κόσμῳ,
ἵνα [οὖν] μὴ μείνη τὸ θαυμαστὸν τοῦτο οἰκητήριον ἀνομίας πεπληρωμένον,
παρέρχεται ὁ κόσμος οὗτος, ἵνα ὁ καλλίων ἀναδειχθῇ. καὶ θέλεις λαβεῖν τὴν
ἀπόδειξιν ἀπὸ τῶν ῥητῶν; ἄκουε Ἡσαΐου λέγοντος· καὶ εἰληθήσεται ὡς βιβλίον ὁ
οὐρανός, καὶ πάντα τὰ ἄστρα πεσεῖται ὡς φύλλα ἐξ ἀμπέλου καὶ ὡς πίπτει φύλλα
ἀπὸ συκῆς. καὶ τὸ εὐαγγέλιόν φησιν· ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει
τὸ φέγγος αὐτῆς καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. μὴ λυπηθῶμεν ὡς μόνον
τελευτῶντες. καὶ ἀστέρες τελευτῶσιν, ἀλλ' ἴσως πάλιν ἐγείρονται. εἰλήσει δὲ τοὺς
οὐρανοὺς ὁ κύριος, οὐχ ἵνα ἀπολέσῃ τούτους, ἀλλ' ἵνα αὐτοὺς πάλιν καλλίονας
ἐγείρῃ. Ἄκουε Δαβὶδ τοῦ προφήτου λέγοντος· καταρχὰς σὺ κύριε τὴν γῆν
ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου εἰσιν οἱ οὐρανοί. αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σὺ δὲ
διαμένεις. ἀλλ' ἐρεῖ τις· ἴδε λέγει σαφῶς ὅτι ἀπολοῦνται. ἄκουε πῶς λέγει τὸ
ἀπολοῦνται. διὰ τῶν ἐξῆς δῆλον· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιωθήσονται, καὶ ὡσεὶ
περιβόλαιον ἐλίξεις αὐτοὺς καὶ ἀλλαγῆσονται. ὡσπερ γὰρ ἀπώλεια ἀνθρώπου
λέγεται, κατὰ τὸ εἰρημένον, ἴδετε ὡς ὁ δίκαιος ἀπώλετο καὶ οὐδεὶς ἐκδέχεται τῇ
καρδίᾳ, καὶ ταῦτα τῆς ἀναστάσεως προσδοκωμένης, οὕτως ἀνάστασιν ὡσπερ
προσδοκῶμεν καὶ τῶν οὐρανῶν. ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος καὶ ἡ σελήνη

εἰς αἶμα. παιδευέσθωσαν οἱ ἐκ Μανιχαίων ἐπιστρέψαντες, καὶ τοὺς φωστῆρας μηκέτι θεοποιήτωσαν, μηδὲ τὸν σκοτισθησόμενον τοῦτον ἥλιον τὸν Χριστὸν εἶναι δυσσεβῶς νομιζέτωσαν. καὶ πάλιν ἄκουε τοῦ κυρίου λέγοντος· ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. οὐ γὰρ ἰσότημα τὰ ποιήματα τοῖς λόγοις τοῦ δεσπότη. 15.4 Παρέρχεται τοίνυν τὰ φαινόμενα, καὶ ἔρχεται τὰ προσδοκώμενα τὰ τούτων καλλίονα. ἀλλὰ τὸν καιρὸν μηδεὶς πολυπραγμονεῖτω. οὐ γὰρ ὑμῶν, φησὶν, ἐστὶ γινῶναι χρόνους ἢ καιρούς, οὐς ἔθετο ὁ πατὴρ ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ. καὶ μὴ τολμήσης ἀποφήνασθαι τὸ πότε ταῦτα γίνεται, μήτε πάλιν ὑπτιος κοιμηθῆς. ἀγρυπνεῖτε γὰρ φησιν, ὅτι ἡ ὥρα οὐ δοκεῖτε ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔδει ἡμᾶς γινῶναι τῆς συντελείας τὰ σημεῖα καὶ ἐπειδὴ Χριστὸν προσδοκῶμεν, ἵνα μὴ ἀποθάνωμεν ἀπατηθέντες καὶ ὑπὸ τοῦ ψευδοῦς Ἀντιχρίστου πλανηθῶμεν, θεία προαιρέσει κινήθεντες κατ' οἰκονομίαν οἱ ἀπόστολοι προσέρχονται τῷ ἀληθινῷ διδασκάλῳ καὶ φασιν· εἰπέ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας καὶ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. προσδοκῶμέν σε πάλιν ἐρχόμενον, ἀλλ' ὁ σατανᾶς μετασηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός. ἀσφάλισαι οὖν ἡμᾶς, ἵνα μὴ ἄλλον ἀντὶ σοῦ προσκυνήσωμεν. Ὁ δὲ τὸ θεῖον καὶ μακάριον ἀνοίξας ἑαυτοῦ στόμα λέγει· βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. καὶ ὑμεῖς οἱ ἀκροαταὶ νῦν τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς ὡς ἐκείνον ὁρῶντες τὰ αὐτὰ καὶ πρὸς ὑμᾶς ἀκούετε λέγοντος· βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. καὶ παρακαλεῖ πάντας ὑμᾶς ὁ λόγος προσέχειν τοῖς λεγομένοις. οὐ γὰρ ἱστορία παρελθόντων. ἐστὶ πραγμάτων, ἀλλὰ προφητεία μελλόντων καὶ πάντως ἡζόντων, οὐχ ἡμῶν προφητευόντων (ἀνάξιοι γάρ), ἀλλὰ τῶν γεγραμμένων εἰς μέσον προσφερομένων καὶ λεγομένων τῶν σημείων. βλέπε σύ, τίνα μὲν γέγονεν ἤδη, τίνα δὲ ἔτι λείπει, καὶ ἀσφαλίζου σεαυτόν. 15.5 Βλέπετε μὴ τις ὑμᾶς πλανήσῃ. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου λέγοντες, ἐγὼ εἶμι ὁ Χριστός, καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν. ταῦτα γέγονεν ἐκ μέρους. ἤδη γὰρ τοῦτο εἶρηκε Σίμων ὁ μάγος καὶ Μένανδρος καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ἀθέων αἰρεσιάρχων. ἐροῦσι δὲ ἐφ' ἡμῶν ἢ καὶ μεθ' ἡμᾶς ἕτεροι. 15.6 Δεύτερον σημεῖον· μελλήσετε δὲ ἀκούειν πολέμους καὶ ἀκοὰς πολέμων. γίνεται δὲ ἄρα νῦν Περσῶν πρὸς Ῥωμαίους περὶ τὴν Μεσοποταμίαν πόλεμος ἢ οὐ; ἐγείρεται ἔθνος ἐπὶ ἔθνος καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν ἢ οὐ; καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ λοιμοὶ καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. ταῦτα ἤδη γέγονεν. καὶ πάλιν· φόβητρά τε ἀπ' οὐρανοῦ καὶ μεγάλοι χειμῶνες. γρηγορεῖτε οὖν, φησὶν, ὅτι οὐκ οἴδατε ποῖα ἡμέρα ὁ κύριος ἡμῶν ἔρχεται. 15.7 Ἀλλὰ ζητοῦμεν τῆς παρουσίας ἡμέτερον σημεῖον. ἐκκλησιαστικὸν ζητοῦμεν σημεῖον οἱ ἐκκλησιαστικοί. ὁ δὲ σωτὴρ φησιν· καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ καὶ ἀλλήλους παραδώσουσι καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους. ἐὰν ἀκούσης ὅτι ἐπίσκοποι κατ' ἐπισκόπων καὶ κληρικοὶ κατὰ κληρικῶν καὶ λαοὶ κατὰ λαῶν μέχρις αἰμάτων ἔρχονται, μὴ ταραχθῆς. προγέγραπται γάρ. μὴ πρόσεχε τοίνυν τοῖς γινομένοις, ἀλλὰ τοῖς γεγραμμένοις. οὔτε ἂν ἐγὼ ὁ διδάσκων σε ἀπόλωμαι, καὶ σύ μοι συναπόλη. ἀλλ' ἔξεστι καὶ ἀκροατὴν καλλίονα γενέσθαι τοῦ διδασκάλου καὶ τὸν ἔσχατον ἐλθόντα γενέσθαι πρῶτον, ἐπειδὴ καὶ τοὺς περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν δέχεται ὁ δεσπότης. εἰ ἐν ἀποστόλοις εὐρέθη προδοσία, θαυμάζεις εἰ ἐν ἐπισκόποις εὐρίσκεται μισαδελφία; Ἄλλ' οὐ μόνον περὶ τῶν ἀρχόντων τὸ σημεῖον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν λαῶν. φησὶ γάρ· καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν ψυγήσεται τῶν πολλῶν ἢ ἀγάπη. καυχῆσεται τις ἄρα τῶν παρόντων ἀνυπόκριτον ἔχειν πρὸς τὸν πλησίον τὴν φιλίαν; οὐχὶ τὰ μὲν χεῖλη πολλάκις φιλεῖ καὶ τὸ πρόσωπον μειδιᾷ καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δῆθεν ἰλαροί, ἡ δὲ καρδία τεκταίνεται δόλον, καὶ κατασκευάζει κακὰ λαλῶν εἰρηνικά; 15.8 Ἔχεις καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον· καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ εἰς μαρτύριον πᾶσι τοῖς ἔθνεσι, καὶ τότε ἤξει τὸ τέλος. καὶ σχεδόν, ὡς ὁρώμεν, ὁ κόσμος ἅπας τῆς περὶ Χριστοῦ διδασκαλίας πεπλήρωται. 15.9 Καὶ τί μετὰ

τοῦτο γίνεται; φησὶν ἐξῆς· ὅταν οὖν ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιήλ τοῦ προφήτου ἐστὸς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω. καὶ ἄλιν· τότε ἂν τις ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστός, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύσητε. ἡ μισαδελφία δίδωσι λοιπὸν χώραν τῷ Ἀντιχρίστῳ. προετοιμάζει γὰρ ὁ διάβολος τὰ σχίσματα τῶν λαῶν, ἵνα εὐπαράδεκτος γένηται ὁ ἐρχόμενος. μὴ γένοιτο δὲ μηδένα τῶν ἐνταῦθα μηδὲ τῶν ἀλλαχοῦ δούλων τοῦ Χριστοῦ προσδραμεῖν τῷ ἐχθρῷ. Περὶ τούτου γράφων ὁ ἀπόστολος Παῦλος φανερόν ἔδωκε σημεῖον λέγων· ὅτι ἂν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἀνομίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα, ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καθίσει ἀποδεικνύοντα ἑαυτὸν ὅτι ἐστὶ θεός. οὐ μνημονεύετε, ὅτι ἔτι ὦν πρὸς ὑμᾶς ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων ἄρτι ἕως ἐκ μέσου γένηται. καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀνελεῖ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ καὶ καταργήσει τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ. οὗ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους, ἐν πάσῃ ἀπάτῃ ἀδικίας τοῖς ἀπολλυμένοις. Ταῦτα μὲν ὁ Παῦλος, νῦν δὲ ἔστιν ἡ ἀποστασία. ἀπέστησαν γὰρ οἱ ἄνθρωποι τῆς ὀρθῆς πίστεως. καὶ οἱ μὲν υἱοπατορίαν καταγγέλλουσιν, οἱ δὲ τὸν Χριστὸν ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι παρενεχθέντα λέγειν τολμῶσιν. καὶ πρότερον μὲν ἦσαν φανεροὶ οἱ αἰρετικοί, νῦν δὲ πεπλήρωται ἡ ἐκκλησία κεκρυμμένων αἰρετικῶν. ἀπέστησαν γὰρ οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τῆς ἀληθείας καὶ κνήθονται τὴν ἀκοήν. λόγος πιθανός, καὶ πάντες ἀκούουσιν ἡδέως. λόγος ἐπιστροφῆς, καὶ πάντες ἀποστρέφονται. ἀπέστησαν οἱ πλεῖστοι τῶν ὀρθῶν λόγων, καὶ μᾶλλον τὸ κακὸν αἰροῦνται ἢ τὸ ἀγαθὸν προαιροῦνται. αὕτη τοίνυν ἐστὶν ἡ ἀποστασία, καὶ μέλλει προσδοκᾶσθαι ὁ ἐχθρός. καὶ τέως κατὰ μέρος ἤρξατο ἀποστέλλειν τοὺς ἑαυτοῦ προδρόμους, ἵνα ἔτοιμος ἔλθῃ λοιπὸν ἐπὶ τὴν θήραν. βλέπε τοίνυν σεαυτὸν, ἄνθρωπε, καὶ ἀσφαλίζου τὴν ψυχὴν. διαμαρτύρεταί σε ἡ ἐκκλησία νῦν ἐνώπιον θεοῦ ζῶντος, προδιαλέγεται σοι τὰ περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου πρὶν παραγενέσθαι. καὶ εἴτε ἐπὶ σοῦ γίνεται, οὐκ οἴδαμεν, εἴτε μετὰ σὲ γίνεται, οὐκ οἴδαμεν. καλὸν δὲ ἐστὶ ταῦτα εἰδὸτα σε προασφάλισασθαι. 15.10 Ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθής, ὁ τοῦ θεοῦ μονογενῆς υἱός, οὐκέτι ἀπὸ γῆς ἔρχεται. ἂν τις ἔλθῃ ἐν ἐρήμοις φαντασιοσκοπῶν, μὴ ἐξέλθῃς. ἂν εἴπωσιν, ἰδοὺ ὧδε ὁ Χριστός, ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύσης. κάτω καὶ εἰς γῆν μὴ βλέπε λοιπόν. ἐξ οὐρανῶν γὰρ ὁ δεσπότης κατέρχεται, οὐ μόνος ὡς πρὸ τούτου, ἀλλὰ πολλοστός, ὑπὸ μυριάδων ἀγγέλων δορυφορούμενος, οὐδὲ κεκρυμμένως ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον, ἀλλ' ὡς ἀστραπὴ φανερῶς ἐκλάμπων. αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν· ὥσπερ ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἄλιν· καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος μεγάλης, καὶ τὰ ἐξῆς. 15.11 Ἄλλ' ὥσπερ, μέλλοντος αὐτοῦ πρότερον ἐνανθρωπεῖν καὶ ἐκ παρθένου γεννᾶσθαι προσδοκωμένου θεοῦ, προδιέβαλεν ὁ διάβολος τὸ πρᾶγμα, κακούργως ἐν εἰδωλολατρείᾳ θεοὺς ψευδεῖς γεννῶντας καὶ γεννωμένους ὑπὸ γυναικῶν προμυθολογήσας, ἵνα προλαβόντος τοῦ ψεύδους, ὡς ἐνόμιζεν, ἀπιστηθῇ καὶ τὸ ἀληθές, οὕτως μέλλοντος Χριστοῦ δευτέρον ἔρχεσθαι τοῦ ἀληθοῦς ἐφόδιον λαμβάνων τὴν τῶν ἀκάκων προσδοκίαν ὁ ἀντικείμενος καὶ μάλιστα τῶν ἐκ περιτομῆς ἄγει τινὰ ἄνθρωπον μάγον καὶ τῆς ἐν φαρμακείαις καὶ ἐπαοιδᾶς ἀπατηλῆς κακοτεχνίας ἐμπειρότατον, ἀρπάζοντα μὲν ἑαυτῷ τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας τὴν ἐξουσίαν, ψευδῶς δὲ Χριστὸν ἑαυτὸν ἀποκαλοῦντα, καὶ διὰ μὲν τῆς τοῦ Χριστοῦ προσηγορίας Ἰουδαίους τοὺς τὸν ἠλειμμένον προσδοκῶντας ἀπατώντα,

τοὺς ἕξ ἔθνῶν δὲ ταῖς μαγικαῖς φαντασίαις ὑπαγόμενον. 15.12 Ἔρχεται δὲ ὁ προειρημένος Ἀντίχριστος οὗτος, ὅταν πληρωθῶσιν οἱ καιροὶ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας καὶ πλησιάσῃ λοιπὸν τὰ τῆς τοῦ κόσμου συντελείας. δέκα μὲν ὁμοῦ Ῥωμαίων ἐγείρονται βασιλεῖς, ἐν διαφοροῖς μὲν ἴσως τόποις, κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν βασιλεύοντες καιρὸν. μετὰ δὲ τούτους ἐνδέκατος ὁ Ἀντίχριστος ἐκ τῆς μαγικῆς κακοτεχνίας τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐξουσίαν ἀρπάσας, τρεῖς μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων ταπεινώσει, τοὺς ἑπτὰ δὲ τοὺς ἐπιλοίπους ὑφ' ἑαυτὸν ἔχων. τὰ πρῶτα μὲν ἐπιείκειαν, ὡσανεὶ λόγιός τις καὶ συνετός, σωφροσύνην τε καὶ φιλανθρωπίαν ὑποκρίνεται, σημείοις δὲ καὶ τέρασι τοῖς ἐκ μαγικῆς ἀπάτης ψευδέσιν Ἰουδαίους ὡσανεὶ Χριστὸς ὁ προσδοκώμενος ἀπατήσας, παντοίοις ὕστερον ἀπανθρωπίας καὶ παρανομίας ἐπιγραφῆσεται κακοῖς, ὡς πάντας ὑπερβαλέσθαι τοὺς πρὸ αὐτοῦ γενομένους ἀδίκους καὶ ἀσεβεῖς, φονικὴν καὶ ἀποτομωτάτην καὶ ἀνηλεῆ καὶ ποικίλην κατὰ πάντων μὲν, ἐξαιρέτως δὲ καθ' ἡμῶν τῶν χριστιανῶν τὴν διάνοιαν ἔχων. ἐπὶ τρία δὲ ἔτη μόνα καὶ μῆνας ἕξ τὰ τοιαῦτα τολμήσας ὑπὸ τῆς δευτέρας ἕξ οὐρανῶν ἐνδόξου παρουσίας τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ θεοῦ καταργεῖται, τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἀληθοῦς, ὃς ἀνελὼν τὸν Ἀντίχριστον τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ τῷ τῆς γεέννης τοῦτον παραδώσει πυρί. 15.13 Ταῦτα δὲ διδάσκομεν οὐχ εὐρεσιλογοῦντες, ἀλλ' ἐκ τῶν θείων ἐκκλησιαζομένων γραφῶν καὶ μάλιστα ἐκ τῆς ἀρτίως ἀναγνωσθείσης τοῦ Δανιὴλ προφητείας μεμαθηκότες, καθὼς καὶ Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος ἠρμήνευσε λέγων οὕτως· τὸ θηρίον τὸ τέταρτον βασιλεία τετάρτη ἔσται ἐν τῇ γῆ, ἣτις ὑπερέξει πάσας τὰς βασιλείας. ταύτην δὲ εἶναι τὴν Ῥωμαίων οἱ ἐκκλησιαστικοὶ παραδεδώκασιν ἐξηγηταί. πρώτη γὰρ ἐπισήμου γενομένης τῆς Ἀσσυρίων βασιλείας καὶ δευτέρας τῆς Μήδων ὁμοῦ καὶ Περσῶν καὶ μετὰ ταύτας τῆς Μακεδόνων τρίτης ἢ τετάρτης βασιλεία νῦν ἡ Ῥωμαίων ἐστίν. εἶτα ἐξῆς ὁ Γαβριὴλ ἐρμήνευον φησί· τὰ δέκα κέρατα αὐτοῦ δέκα βασιλεῖς ἀναστήσονται, καὶ ὀπίσω αὐτῶν ἀναστήσεται βασιλεὺς ἕτερος, ὃς ὑπεροίσει κακοῖς πάντας τοὺς ἔμπροσθεν. οὐ μόνον φησὶ τοὺς δέκα, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς προγεγονότας. καὶ τρεῖς βασιλεῖς ταπεινώσει, δῆλον δὲ ὅτι ἀπὸ τῶν δέκα τῶν προτέρων. ἀπὸ δὲ τῶν δέκα τούτων τοὺς τρεῖς ταπεινῶν πάντως ὅτι αὐτὸς ὄγδοος βασιλεύσει. καὶ λόγους, φησὶ, πρὸς τὸν ὕψιστον λαλήσει. βλάσφημος ὁ ἀνὴρ καὶ παράνομος, οὐκ ἐκ πατέρων λαβὼν τὴν βασιλείαν, ἀλλ' ἐκ τῆς μαγικῆς τὸ ἄρχειν ἀρπάσας. 15.14 Καὶ τίς ἐστὶν οὗτος, ἢ ἐκ ποίας ἐνεργείας; ἐρμήνευσον ὦ Παῦλε. οὗ ἔστι, φησὶν, ἡ παρουσία κατ' ἐνεργεῖαν τοῦ σατανᾶ ἐν πάσῃ δυνάμει καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους, τοῦτο αἰνιττόμενος, ὅτι ὁ σατανᾶς ὀργάνῳ κέχρηται ἐκείνῳ, αὐτοπροσώπως δι' αὐτοῦ ἐνεργῶν. εἰδὼς γὰρ ὅτι οὐ μέλλει λοιπὸν ἄνεσις γίνεσθαι αὐτοῦ τῇ κρίσει, οὐκέτι διὰ τῶν ὑπηρετῶν ἑαυτοῦ συνήθως, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ λοιπὸν πολεμεῖ φανερώτερον. ἐν πᾶσι δὲ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους. ὁ γὰρ πατὴρ τοῦ ψεύδους τὰ τοῦ ψεύδους ἔργα φαντασιοσκοπεῖ, ἵνα τὰ πλήθη νομίση θεωρεῖν νεκρὸν ἐγειρόμενον τὸν μὴ ἐγειρόμενον καὶ χωλοὺς περιπατοῦντας καὶ τυφλοὺς ἀναβλέποντας μὴ γενομένης τῆς ἰάσεως. 15.15 Καὶ πάλιν φησὶν ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα. ἐπὶ πάντα δὲ θεόν· μέλλει δῆθεν τὰ εἰδῶλα μισεῖν ὁ ἀντίχριστος. ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καθίσει. ποῖον ἄρα ναόν; τὸν καταλελυμένον τῶν Ἰουδαίων φησὶν. μὴ γένοιτο γὰρ τοῦτον ἐν ᾧ ἔσμεν. διὰ τί τοῦτο λέγομεν; ἵνα μὴ νομιζώμεθα χαρίζεσθαι ἑαυτοῖς. εἰ γὰρ ὡς Χριστὸς πρὸς Ἰουδαίους ἔρχεται καὶ ὑπὸ Ἰουδαίων προσκυνεῖσθαι βούλεται, ἵνα αὐτοὺς μειζόνως ἀπατήσῃ, περισπούδαστον ποιεῖται τὸν ναόν, ὑποψίαν διδούς, ὅτι αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἐκ γένους Δαβὶδ ὁ τὸν ὑπὸ Σολομῶνος ναὸν κατασκευασθέντα μέλλων οἰκοδομεῖν. Ἔρχεται δὲ ὁ Ἀντίχριστος τότε, ὅταν ἐν τῷ ναῷ τῶν Ἰουδαίων λίθος ἐπὶ λίθον μὴ μείνη κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος ἀπόφασιν. ὅταν γὰρ ἢ διὰ τὴν παλαιότητα

πτῶσις ἢ προφάσει οἰκοδομῆς κατάλυσις ἢ ἕκ τινων ἐτέρων παρακολουθήσασα καθέλη πάντας τοὺς λίθους, οὐ λέγω τοῦ περιβόλου τοῦ ἕξωθεν, ἀλλὰ τοῦ ναοῦ τοῦ ἔνδοθεν, ἔνθα τὰ χερουβὶμ ἦν, τότε ἔρχεται ἐκεῖνος ἐν πᾶσι σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους, κατεπαιρόμενος εἰδώλων ἀπάντων, τὰ πρῶτα μὲν φιλανθρωπίαν ὑποκρινόμενος, ὕστερον δὲ τὸ ἀπότομον ἐνδεικνύμενος, καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς ἀγίους τοῦ θεοῦ. φησὶ γάρ· ἐθεώρουν, καὶ τὸ κέρας ἐκεῖνο ἐποίει πόλεμον μετὰ τῶν ἀγίων. καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ· ἔσται καιρὸς θλίψεως, θλίψις οἷα οὐ γέγονεν ἀφ' ἧς γέγονεν ἔθνος ἐπὶ τῆς γῆς ἕως τοῦ καιροῦ ἐκείνου. δεινὸν τὸ θηρίον, δράκων μέγας, ἀνθρώποις ἀκαταγώνιστος, ἔτοιμος εἰς τὸ καταπιεῖν. περὶ οὗ πλείονα ἔχοντες λαλεῖ ἐκ τῶν θείων γραφῶν τούτοις ἀρκούμεθα τέως συμμετρίας ἕνεκεν. 15.16 Διὰ τοῦτο εἰδὼς τοῦ ἀντιπάλου τὸ μέγεθος συγγνώμη τῶν εὐλαβέσι διδοὺς ὁ κύριός φησιν· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς τὰ ὄρη. εἰ δὲ τις σύννοιδεν ἑαυτῷ στερρότάτῳ ὄντι, ἵνα τῷ σατανᾷ ἀντιπαλαίση, στηκέτω (οὐ γὰρ ἀπελπίζω τῆς ἐκκλησίας τὰ νεῦρα) καὶ λεγέτω· τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς. ἀλλ' οἱ δειλοὶ μὲν ἑαυτοὺς ἀσφαλιζώμεθα, οἱ δὲ εὐθαρσεῖς παραστήκωμεν. ἔσται γὰρ τότε θλίψις μεγάλη, οἷα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. ἀλλὰ τῷ θεῷ χάρις τῷ τὸ μέγεθος τῆς θλίψεως εἰς ὀλίγας ἡμέρας περιγράψαντι. λέγει γάρ· διὰ δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. βασιλεύει δὲ ὁ Ἄντιχριστος τρία καὶ ἡμισυ ἔτη μόνα. οὐκ ἐξ ἀποκρύφων λέγομεν, ἀλλ' ἐκ τοῦ Δανιήλ. φησὶ γάρ· καὶ δοθήσεται ἐν χειρὶ αὐτοῦ ἕως καιροῦ καὶ καιρῶν καὶ ἡμισυ καιροῦ. καιρὸς μὲν ὁ εἷς ἐνιαυτός, ἐν ᾧ τέως αὖξει ἡ παρουσία αὐτοῦ, καιροὶ δὲ τὰ ἐπίλοιπα δύο ἔτη τῆς παρανομίας εἰς τρία ὁμοῦ συναριθμούμενα, καὶ τὸ ἡμισυ τοῦ καιροῦ ἢ ἕξάμηνος. Καὶ πάλιν ἀλλαχοῦ τὸ αὐτὸ φησιν ὁ Δανιήλ· καὶ ὤμοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τὸν αἰῶνα, ὅτι εἰς καιρὸν καὶ καιροὺς καὶ ἡμισυ καιροῦ. τάχα δὲ τινες εἰς τοῦτο ἐξέλαβον καὶ τὸ ἐξῆς· ἡμέραι χίλια διακόσσια ἐνενήκοντα, καὶ τὸ μακάριος ὁ ὑπομένων καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας χιλίας τριακοσίας τριάκοντα πέντε. διὰ τοῦτο δεῖ παρακαλύπτεσθαι καὶ φεύγειν. ἴσως γὰρ οὐ μὴ τελέσωμεν τὰς πόλεις τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. 15.17 Τίς ἄρα μακάριος ὁ ὑπὲρ Χριστοῦ μετ' εὐλαβείας μαρτυρῶν τότε; ὑπὲρ γὰρ πάντας μάρτυρας ἐγὼ φημι εἶναι τοὺς τότε μάρτυρας. οἱ μὲν γὰρ πρὸ τούτου μόνοις ἀνθρώποις ἐπάλαισαν, οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Ἄντιχριστοῦ αὐτῷ τῷ σατανᾷ αὐτοπροσώπως πολεμήσουσιν. καὶ οἱ μὲν πρότερον διώκοντες βασιλεῖς ἐφόνεον μόνον, νεκροὺς δὲ οὐ προσεποιούντο ἐγείρειν, οὐδὲ σημείων καὶ τεράτων φαντασίας ἐδείκνυον, ὥδε δὲ καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀπάτης προτροπὴ κακῆ, ὥστε πλανᾶσθαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτοὺς. μὴ ποτε εἰς καρδίαν ἀναβῆ τινος τῶν τότε· τί πλέον ὁ Χριστὸς ἐποίησεν; ἐκ ποίας γὰρ δυνάμεως οὗτος ἐργάζεται ταῦτα; εἰ μὴ θεὸς ἤθελεν, οὐκ ἂν συνεχώρησεν. Ἀσφαλιζέται σε καὶ προλέγει ὁ ἀπόστολος· καὶ διὰ τοῦτο πέμπει αὐτοῖς ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, (τὸ δὲ πέμπει ἀντὶ τοῦ συγχωρεῖ γίνεσθαι), οὐχ ἵνα ἀπολογησῶνται, ἀλλ' ἵνα κατακριθῶσιν, διὰ τί; οἱ μὴ πιστεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, τουτέστι τῷ ἀληθινῷ Χριστῷ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες τῇ ἀδικίᾳ, τουτέστι τῷ Ἄντιχριστῷ. συγχωρεῖ δὲ ταῦτα ὁ θεὸς, ἔν τε τοῖς κατὰ καιρὸν διωγμοῖς καὶ τότε, οὐκ ἀδυνατῶν κωλύειν, ἀλλὰ δι' ὑπομονῆς συνήθως στεφανῶν τοὺς οἰκείους ἀθλητάς, παραπλησίως τοῖς ἑαυτοῦ προφήταις καὶ ἀποστόλοις· ἵνα πρὸς ὀλίγον χρόνον καμόντες τὴν αἰώνιον κληρονομίῳσι τῶν οὐρανῶν βασιλείαν, καθὼς Δανιήλ φησὶ· καὶ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ σωθήσεται ὁ λαὸς σου πᾶς ὁ γεγραμμένος ἐν τῇ βίβλῳ, δῆλον δὲ ὅτι τῆς ζωῆς. καὶ πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ἐξεγερθήσονται, οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ οὗτοι εἰς ὄνειδισμόν καὶ αἰσχύνην αἰώνιον. καὶ οἱ συνιέντες ἐκλάμπουσιν ὡς λαμπρότης τοῦ στερεώματος, καὶ ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν πολλῶν ὡς οἱ ἀστέρες εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἔτι. 15.18 Ἀσφάλιζε τοίνυν σεαυτὸν, ἄνθρωπε. ἔχεις τὰ σημεῖα τοῦ Ἄντιχριστοῦ. καὶ

μη μόνος μνημόνευε τούτων, ἀλλὰ καὶ ἀφθόνως πᾶσι μεταδίδου. εἰ τέκνον ἔχεις κατὰ σάρκα, τοῦτο ἤδη νουθέτει. καὶ εἰ διὰ κατηχήσεως ἐγέννησάς τινα, καὶ τοῦτον προασφαλίζου, ἵνα μὴ τὸν ψευδῆ δέξεται ὡς ἀληθῆ. τὸ γὰρ μυστήριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας. φοβοῦσί με οἱ πόλεμοι τῶν ἐθνῶν, φοβεῖ με τὰ σχίσματα τῶν ἐκκλησιῶν, φοβεῖ με ἡ μισαδελφία τῶν ἀδελφῶν. καὶ λεγέσθω μὲν ταῦτα, μὴ γένοιτο δὲ ἵνα ἐφ' ἡμῶν πληρωθῆ, πλὴν ἀσφαλιζώμεθα. καὶ περὶ μὲν τοῦ Ἀντιχρίστου ταῦτα. 15.19 Ἐκδεχώμεθα δὲ καὶ προσδοκῶμεν τὸν κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν. σάλπιγγες ἀγγελικαὶ τότε ἤχοῦσιν. ὁ νεκροὶ ἐν Χριστῷ πρῶτον ἐγείρονται. οἱ ζῶντες εὐλαβεῖς ἐν νεφέλαις ἀρπάζονται, ἔπαθλον τῶν καμάτων λαμβάνοντες τὸ ὑπὲρ ἄνθρωπον τιμηθῆναι, ἐπειδὴ καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον ἠγωνίσαντο. καθὼς Παῦλος ὁ ἀπόστολος γράφων φησὶν· ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον. ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. 15.20 Ἦιδει ταύτην τὴν τοῦ κυρίου παρουσίαν καὶ τὴν τοῦ κόσμου συντέλειαν ὁ ἐκκλησιαστής λέγων· εὐφραίνου νεανίσκε ἐκ νεότητός σου, καὶ ἐξῆς· καὶ ἀπόστησον θυμὸν ἀπὸ καρδίας σου καὶ παράγαγε πονηρίαν ἀπὸ σαρκός σου καὶ μνήσθητι τοῦ κτίσαντός σε, ἕως οὗ μὴ ἔλθωσιν αἱ ἡμέραι τῆς κακίας, ἕως οὗ μὴ σκοτισθῆ ὁ ἥλιος καὶ τὸ φῶς καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες καὶ σκοτάσουσιν αἱ βλέπουσαι ἐν ταῖς ὁπαῖς, (τὴν ὁρατικὴν δύναμιν αἰνισσόμενος,) ἕως οὗ μὴ ἀνατραπῆ τὸ σχοινίον τοῦ ἀργυρίου (τῶν ἄστρον τὴν συμπλοκὴν διδάσκων, ἀργυροειδῆς γὰρ ἡ ὄψις) καὶ συντριβῆ τὸ ἀνθέμιον τοῦ χρυσοῦ (τὸν χρυσοειδῆ οὕτως ἥλιον αἰνισσόμενος, ἡ γὰρ ἀνθεμὶς γνώριμός ἐστι βοτάνη πολλὰς ἔχουσα περίξ ἀκτινοεὶ δεῖς φυλλάδων ἐκφύσεις). καὶ ἀναστήσονται εἰς φωνὴν τοῦ στρουθίου καίγε ἀπὸ τοῦ ὕψους ὄψονται καὶ θάμβοι ἐν τῇ ὁδῷ. τί ὄψονται; τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, καὶ κόψονται φυλαὶ κατὰ φυλάς. Καὶ τί γίνεται ἐλθόντος τοῦ κυρίου; καὶ ἀνθήσει τὸ ἀμύγδαλον καὶ παχυνθήσεται ἡ ἀκρίς καὶ διασκεδασθήσεται ἡ κάππαρις, ὡς δὲ οἱ ἐξηγηταὶ φασιν, ἀμύγδαλον ἀνθοῦν δηλοῖ τοῦ χειμῶνος τὸ παρελθόν. μέλλει δὲ τὰ σώματα ἡμῶν μετὰ τὸν χειμῶνα τότε ἀνθεῖν ἐπουράνιον ἄνθος. καὶ παχύνεται ἡ ἀκρίς, ἡ πτερωτὴ ψυχὴ τὸ σῶμα περιβαλλομένη. καὶ διασκεδασθήσεται ἡ κάππαρις, οἱ ἀκανθῶδεις παράνομοι διασκορπισθῶσιν. 15.21 Βλέπεις πῶς προλέγουσι πάντες τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου. βλέπεις πῶς οἶδασι τὴν φωνὴν τοῦ στρουθίου. ποίαν φωνὴν, ἴδωμεν. ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ. ἀρχάγγελος προσφωνεῖ καὶ λέγει τοῖς πᾶσιν· ἐγείρεσθε εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου. καὶ φοβερὰ ἡ κάθοδος τοῦ δεσπότου. ὁ Δαβὶδ φησιν· ὁ θεὸς ἐμφανῶς ἦξει, ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται. πῦρ ἐνώπιον αὐτοῦ καυθήσεται καὶ κύκλω αὐτοῦ καταιγὶς σφοδρά, καὶ τὰ ἐξῆς. Ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα κατὰ τὴν γραφὴν τὴν ἀρτίως ἀναγνωσθεῖσαν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, ποταμοῦ πυρὸς ἔλκοντος δοκιμαστικοῦ τῶν ἀνθρώπων. εἴ τις χρυσοῦ ἔχει τὰ ἔργα, λαμπρότερος γίνεται. εἴ τις καλαμῶδη ἔχει τὴν πρᾶξιν καὶ ἀνυπόστατον, κατακαίεται ὑπὸ τοῦ πυρός. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καθέζεται ἔχων τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών, καὶ τὴν τρίχα τῆς κεφαλῆς ὡς ἔριον καθαρὸν. ἀνθρωπίνως δὲ τοῦτο εἴρηται. διὰ τί; ἐπειδὴ βασιλεύς ἐστὶ τῶν μὴ ἐν ἀμαρτίαις μεμολυσμένων. λευκανῶ γὰρ φησιν ὑμῶν τὰς ἀμαρτίας ὡς χιόνα καὶ ὡσεὶ ἔριον, ὅπερ ἐστὶ συγχωρήσεως ἀμαρτιῶν ἢ καὶ ἀναμαρτησίας σημεῖον. ἔρχεται δὲ ἐκ τῶν οὐρανῶν ὁ κύριος ἐπὶ νεφελῶν ὁ ἐπὶ νεφελῶν ἀναβάς. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν· καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς. 15.22 Ἀλλὰ ποῖον τῆς παρουσίας

αὐτοῦ τὸ σημεῖον ἐστὶ; μὴ ποτε τολμήσῃ δύναμις ἐναντία μιμησασθαι. καὶ τότε φανήσεται, φησί, τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ. σημεῖον δὲ ἀληθὲς ἰδικὸν τοῦ Χριστοῦ ἐστὶν ὁ σταυρός. φωτοειδοῦς σταυροῦ σημεῖον προάγει τὸν βασιλέα, δηλοῦν τὸν σταυρωθέντα πρότερον, ἵνα ἰδόντες οἱ πρότερον ἐκκεντήσαντες καὶ ἐπιβουλεύσαντες Ἰουδαῖοι κόψωνται φυλαὶ κατὰ φυλάς λέγοντες· οὗτός ἐστιν ὁ ῥαπισθεῖς, οὗτός ἐστιν οὗ εἰς τὸ πρόσωπον ἐνέπτυσαν ἐκεῖνοι, οὗτός ἐστιν ὃν δεσμοῖς περιβεβλήκασιν, οὗτός ἐστιν ὃν σταυρωθέντα πρότερον ἐξηυτέλισαν. ποῦ φύγωμεν ἀπὸ προσώπου τῆς ὀργῆς σου; ἐροῦσιν. ἀγγελικῶν στρατιῶν περιβαλλουσῶν οὐδαμοῦ φυγεῖν δυνήσονται. φόβος τοῖς ἐχθροῖς τοῦ σταυροῦ τὸ σημεῖον, καὶ χαρὰ τοῖς φίλοις τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἢ κηρύξασιν αὐτὸν ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ παθοῦσιν. Τίς ἄρα μακάριος τότε, ὃς φίλος Χριστοῦ εὐρεθήσεται; οὐ καταφρονεῖ τῶν οἰκείων δούλων ὁ τοσοῦτος ἔνδοξος βασιλεὺς, ὁ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων δορυφορούμενος, ὁ τοῦ πατρὸς σύνθρονος. ἵνα γὰρ μὴ συμφυρῶσιν οἱ ἐκλεκτοὶ μετὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων. ἐνὸς τοῦ Λῶτ οὐ κατεφρόνησεν. πῶς ἄρα πολλῶν δικαίων καταφρονήσει; δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρὸς μου, ἐρεῖ τοῖς τότε νεφελώδεσιν ἄρμασιν ἐποχουμένοις καὶ ὑπὸ ἀγγέλων συλληχθεῖσιν. 15.23 Ἄλλ' ἐρεῖ τις τῶν παρόντων· πένης εἰμί, ἢ καὶ τότε ἴσως ἀσθενὴς ἐπὶ κλίνης εὐρεθήσομαι, ἢ γύναιον ἐν μύλωνι καταληφθήσομαι. μὴ ἄρα καταφρονηθῶμεν; θάρσησον ἄνθρωπε. ὁ κριτὴς ἀπροσωπόληπτός ἐστιν. οὐ κατὰ τὴν δόξαν κρινεῖ, οὐδὲ κατὰ τὴν λαλιὰν ἐλέγξει. οὐ προτιμᾷ λογίους ἰδιωτῶν οὐδὲ πλουσίους πενήτων. κἂν ἐν ἀγρῷ ἦς, λαμβάνουσί σε οἱ ἄγγελοι. μὴ νομίσης ὅτι τοὺς γεούχους λαμβάνει καὶ σὲ τὸν γεωργὸν καταλείπει. κἂν δοῦλος ἦς, κἂν πένης, μηδὲν ἀγωνιάσης. ὁ μορφήν δούλου λαβὼν τῶν δούλων οὐ καταφρονεῖ. κἂν νοσῶν κείμενος ἦς ἐπὶ κλίνης, γέγραπται· τότε δύο ἔσονται ἐπὶ κλίνης μιᾶς, εἷς παραλαμβάνεται καὶ εἷς ἀφίεται. κἂν κατ' ἀνάγκην μύλωνι παραδοθῆς ἀνὴρ ἢ γυνή, κἂν παῖδας ἔχῃς καὶ τῷ μύλωνι παρεδρεύσης, ἀλλ' οὐ παρορᾷ σε ὁ ἐξαγαγὼν πεπεδημένους ἐν ἀνδρεία. ὁ ἐξαγαγὼν τὸν Ἰωσήφ εἰς βασιλείαν ἐκ δουλείας καὶ φυλακῆς καὶ σὲ λυτροῦται ἐκ τῶν θλίψεων εἰς βασιλείαν οὐρανῶν. μόνον θάρσησον, μόνον ἔργασαι, μόνον ἀγωνίσει προθύμως. οὐδὲν γὰρ ἀπόλλυται. Ἀνάγραπτός ἐστὶ σου πᾶσα προσευχὴ καὶ ψαλμωδία, ἀνάγραπτός ἐστι πᾶσα ἐλεημοσύνη, ἀνάγραπτός ἐστι πᾶσα νηστεία, ἀνάγραπτός ἐστι πᾶς ὁ διαφυλαχθεὶς γάμος καλῶς, ἀνάγραπτός ἐστιν ἐγκράτεια διὰ θεὸν τελεσθεῖσα. τὰ πρωτεῖα δὲ τῶν στεφάνων ἐν ἀναγραφαῖς ἔχει παρθενία καὶ ἀγνεία, καὶ μέλλεις λάμπειν ὡς ἄγγελος. Ἄλλ' ὥσπερ ἤκουσας ἠδέως τὰ καλά, οὕτως ἄκουε πάλιν ἀδυσωπήτως καὶ τὰ ἐναντία. ἀνάγραπτός σου ἐστὶ πᾶσα πλεονεξία, ἀνάγραπτός σου ἐστὶ πᾶσα πορνεία, ἀνάγραπτός σου πᾶσά ἐστιν ἐπιορκία καὶ βλασφημία καὶ φαρμακεία καὶ κλοπὴ καὶ φόνος. πάντα ἀναγράφεται ταῦτα λοιπόν, ἐὰν νῦν μετὰ τὸ βαπτισθῆναι τὰ αὐτὰ πράξῃς. τὰ γὰρ πρῶτα ἐξαλείφεται. 15.24 Ὅταν δὲ ἔλθῃ, φησὶν, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ. βλέπε, ἄνθρωπε, ἐπὶ πόσων εἰς κριτήριον εἰσέρχῃ. πᾶν γένος ἀνθρώπων τότε παρέσται. λόγισαι οὖν, πόσον ἐστὶ τὸ Ῥωμαίων φῦλον. λόγισαι, πόσα τὰ βάρβαρα τὰ νῦν ζῶντα καὶ ὅσα πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἐτελεύτησεν. λόγισαι πρὸ χιλίων ἐτῶν πόσα ἐτάφη. λόγισαι τοὺς ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι σήμερον. πολὺ μὲν τὸ πλῆθος, ἀλλ' ἔτι μικρόν. πλείονες γὰρ οἱ ἄγγελοι. ἐνενήκοντα ἐννέα πρόβατά ἐστὶν ἐκεῖνα, ἢ δὲ ἀνθρωπότης τὸ ἐν μόνον. πρὸς γὰρ τὸ μέγεθος τῶν τόπων ἀπάντων οὕτως καὶ τὸ πλῆθος τῶν οἰκητόρων λογιζέσθαι δεῖ. ἡ οἰκουμένη γῆ κέντρον ὥσπερ ἐστὶν ἐν μέσῳ τοῦ ἐνὸς οὐρανοῦ, καὶ τοσοῦτον ἔχει πλῆθος ὁ ταύτην περιβάλλων οὐρανός, ὅσον ἔχει τὸ πλάτος, καὶ οἱ οὐρανοὶ τῶν οὐρανῶν ἀνείκαστον ἔχουσι τὸν ἀριθμὸν. γέγραπται δέ·

χίλια χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῶ καὶ μύρια μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῶ. οὐχ ὅτι τοσοῦτον μόνον τὸ πλήθός ἐστιν, ἀλλ' ὅτι πλέον τούτων εἶπειν οὐκ ἠδύνατο ὁ προφήτης. πάρεστι τοίνυν ἐν τῇ κρίσει τότε ὁ θεὸς ὁ πάντων πατήρ, συγκαθεζομένου Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ συμπαρόντος ἀγίου πνεύματος. σάλπιγξ ἀγγελικὴ προσκαλεῖται πάντας ἡμᾶς τὰ πεπραγμένα φοροῦντας. ἄρ' οὐκ ὀφείλομεν ἐντεῦθεν ἡδη ἀγωνιάσαι; μὴ μικρὰν τὴν καταδίκην καὶ χωρὶς τιμωρίας ἄνθρωπε νομίσης τὸ ἐπὶ τοσοῦτων καταγνωσθῆναι. ἄρα οὐχ αἰρούμεθα πολλάκις ἀποθανεῖν ἢ ὑπὸ φίλων καταγνωσθῆναι; 15.25 Ἀγωνιάσωμεν, ἀδελφοί, [τοίνυν] μὴ θεὸς ἡμῶν καταγῶ, ὃς ἐξετάσεως ἢ ἐλέγχων οὐ χρεῖαν ἔχει πρὸς κατάγνωσιν. μὴ εἴπῃς ὅτι νυκτὸς ἐπόρνευσα ἢ ἐμάγευσα ἢ ἕτερόν τι ἔπραξα, καὶ ἄνθρωπος οὐ παρὴν ἐκεῖ. ἐκ τῆς συνειδήσεώς σου κρίνη μεταξὺ τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων ἐν ἡμέρᾳ ὅταν κρίνη ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων. τοῦ κριτοῦ τὸ φοβερὸν πρόσωπον ἀναγκάζει σε εἶπειν τὴν ἀλήθειαν, μᾶλλον δὲ κἂν μὴ εἴπῃς ἐλέγχει. περιβεβλημένος γὰρ τὰς σεαυτοῦ ἀμαρτίας ἦτοι δικαιοσύνας ἐγεῖρη. Καὶ τοῦτο ἐδήλωσεν αὐτὸς ὁ κριτὴς λέγων-Χριστὸς γὰρ ἐστὶν ὁ κρίνων. οὐδὲ γὰρ ὁ πατήρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ, οὐκ ἀπαλλοτριῶν ἑαυτὸν τῆς ἐξουσίας, ἀλλὰ διὰ τοῦ υἱοῦ κρίνων. νεύματι τοίνυν πατρὸς κρίνει ὁ υἱός. οὐ γὰρ ἄλλα πατρὸς καὶ ἄλλα υἱοῦ τὰ νεύματα, ἀλλὰ ἐν καὶ τὸ αὐτό-τί λέγει τοίνυν ὁ κριτὴς περὶ τοῦ φορεῖν σε τὰ ἔργα σου ἢ μὴ; καὶ συνάξουσιν ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη. δεῖ γὰρ ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψαι ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων. καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων. Ὁ ποιμὴν πῶς ἀφορίζει; ἄρα ἐξετάζων ἀπὸ βιβλίου, τί μὲν ἐστὶ πρόβατον, τίς δὲ ἔριφος; ἢ ἀπὸ τῶν φαινομένων διακρίνει; οὐχὶ τὸ μὲν ἔριον δηλοῖ τὸ πρόβατον, τὸ δὲ τριχῶδες καὶ σκληρὸν δηλοῖ τὸν ἔριφον; οὕτως, ἐὰν μὲν καθαρὸς ἄρτι τῶν ἀμαρτιῶν τὰς πράξεις ἔχῃς εἰς τὸ ἐξῆς ὡς ἔριον καθαρὸν, καὶ μένη σου ἀμόλυντος ἢ στολή, καὶ λέγῃς πάντοτε τὸ ἐξεδυσάμην τὸν χιτῶνά μου, πῶς ἐνδύσομαι αὐτόν; ἐκ τῆς περιβολῆς γνωρίζῃ πρόβατον. ἐὰν δὲ τριχῶδες εὐρεθῆς κατὰ τὸν Ἡσαῦ τὸν δασὺν ἐν θριξὶ καὶ φαῦλον ἐν διανοίᾳ, τὸν ἀπολέσαντα τὰ πρωτοτόκια διὰ βρώματα καὶ πωλήσαντα τὴν ἀξίαν, γενήσῃ τῶν ἀριστερῶν. μὴ γένοιτο δὲ τίνα τῶν παρόντων ἀποβληθῆναι τῆς χάριτος, μηδὲ διὰ φαύλας πράξεις ἐν τοῖς ἀριστεροῖς τῶν ἀμαρτωλῶν εὐρεθῆναι τάγμασιν. 15.26 Φοβερὰ ἢ κρίσις ὡς ἀληθῶς καὶ τρόμος ἐπὶ τοῖς καταγγελλομένοις. βασιλεία οὐρανῶν πρόκειται, καὶ πῦρ αἰώνιον ἡτοίμασται. πῶς οὖν, ἐρεῖ τις, φύγωμεν τὸ πῦρ; καὶ πῶς εἰσέλθωμεν εἰς τὴν βασιλείαν; ἐπέινασα, φησί, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν. μάθετε τὴν ὁδόν. οὐ χρεῖα νῦν ἀλληγορίας, ἀλλὰ τοῦ ἐπιτελέσαι τὰ λεγόμενα. ἐπέινασα καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με, ξένος ἦμην καὶ συνηγάγετέ με, γυμνὸς καὶ περιεβάλετέ με, ἡσθένησα καὶ ἐπεσκεψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην καὶ ἤλθετε πρὸς με. ταῦτα ἐὰν ποιήσης, συμβασιλεύσεις, ἐὰν δὲ μὴ ποιήσης, κατακρίνη. Ἦδη τοίνυν ἄρξαι τοῦ ἐργάζεσθαι ταῦτα καὶ ἐπίμενε τῇ πίστει, μὴ κατὰ τὰς μωρὰς παρθένους μέλλων ἀγοράζειν τὸ ἔλαιον ἀποκλεισθῆς. μὴ θαρσῆσης ὅτι μόνον κατέχεις τὴν λαμπάδα, ἀλλὰ διατήρησον αὐτὴν καιομένην. λαμψάτω σου τὸ φῶς τῶν καλῶν ἔργων ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, καὶ μὴ βλασφημείσθω διὰ σὲ ὁ Χριστός. φόρεσον ἔνδυμα ἀφθαρσίας ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς διαπρέπων, καὶ ὃ λαμβάνεις παρὰ τοῦ θεοῦ οἰκονομικῶς διοικήσαι πρᾶγμα, διοίκησον χρησίμως. χρήματα ἐπιστεύθης; διοίκησον καλῶς. λόγον διδασκαλικὸν ἐπιστεύθης; οἰκονόμησον καλῶς. τὰς ψυχὰς τῶν ἀκουόντων προσθεῖναι δύνασαι; ποίει τοῦτο σπουδαίως. πολλὰ θύραι τῆς καλῆς διοικήσεως. μὴ τις ἡμῶν μόνον καταγνωσθεῖς ἀποβληθῆ, ἵνα μετὰ παρρησίας ἀπαντήσωμεν τῷ αἰωνίῳ βασιλεῖ Χριστῷ τῷ βασιλεύοντι εἰς τοὺς αἰῶνας. βασιλεύει γὰρ εἰς τοὺς αἰῶνας ὁ κρίνων

ζώντας και νεκρούς ὑπὲρ ζώντων και νεκρῶν ἀποθανόντων. και καθὼς Παῦλος φησιν· εἰς τοῦτο γὰρ ὁ Χριστὸς ἀπέθανε και ἔζησεν, ἵνα και νεκρῶν και ζώντων κυριεύσῃ. 15.27 Κἂν ποτέ τινος ἀκούσῃς λέγοντος, ὅτι τέλος ἔχει ἡ Χριστοῦ βασιλεία, μίσησον τὴν αἴρεσιν. τοῦ δράκοντός ἐστιν ἄλλη κεφαλή προσφάτως περὶ τὴν Γαλατίαν ἀναφνεῖσα. ἐτόλμησέ τις λέγειν ὅτι μετὰ τὸ τέλος τοῦ κόσμου ὁ Χριστὸς οὐ βασιλεύει, και ἐτόλμησεν εἰπεῖν ὅτι ὁ λόγος ἐκ πατρὸς ἐξεληθὼν οὗτος εἰς πατέρα πάλιν ἀναλυθεὶς οὐκέτι ἔστιν, βλασφημῶν τὰ τοιαῦτα καθ' ἑαυτοῦ. οὐ γὰρ ἤκουσε τοῦ κυρίου λέγοντος· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. οὐκ ἤκουσε τοῦ Γαβριὴλ λέγοντος· και βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας, και τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. σκόπησον τὸ λεγόμενον. ἄνθρωποι νῦν αἰρετικοὶ κατὰ τοῦ Χριστοῦ διδάσκουσιν, και Γαβριὴλ ὁ ἀρχάγγελος τὰ περὶ τῆς αἰωνίου διαμονῆς τοῦ σωτῆρος ἐδίδαξε. τίμι μᾶλλον οὐκ πιστεύεις; οὐχὶ ἄρα τῷ Γαβριήλ; τὴν μαρτυρίαν τὴν παροῦσαν τοῦ Δανιὴλ ἄκουσον· ἐθεώρουν ἐν ὄραματι τῆς νυκτός, και ἰδοὺ μετὰ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ ὡς υἱὸς ἀνθρώπου ἐρχόμενος, και ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασεν. και αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ και ἡ ἀρχὴ και ἡ βασιλεία, και πάντες οἱ λαοί, φυλαί, γλώσσαι δουλεύουσιν αὐτῷ. ἡ ἐξουσία αὐτοῦ ἐξουσία αἰώνιος, ἣτις οὐ περιελεύσεται, και ἡ βασιλεία αὐτοῦ οὐ διαφθαρήσεται. ταῦτα κράτει μᾶλλον, τούτοις πίστευε, τὰ δὲ τῆς αἰρέσεως ἀποπέμπου. φανερώτατα γὰρ ἤκουσας περὶ τῆς ἀτελευτήτου τοῦ Χριστοῦ βασιλείας. 15.28 Ἔχεις τὸ παραπλήσιον και ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ τοῦ λίθου τοῦ ἐξ ὄρους τμηθέντος ἄνευ χειρῶν, ὅς ἐστι Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα· και ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῷ ἐτέρῳ οὐκ ὑπολειφθήσεται. και ὁ Δαβὶδ ποτὲ μὲν φησι· ὁ θρόνος σου, ὁ θεός, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· ποτὲ δέ· κατ' ἀρχὰς σύ, κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, και [τὰ] ἐξῆς· αὐτοὶ ἀπολοῦνται, σύ δὲ διαμένεις, και [τὰ] ἐξῆς· σύ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ και τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν. ἅτινα εἰς τὸν υἱὸν ὁ Παῦλος ἐρμήνευσεν. 15.29 Καὶ θέλεις γνῶναι, πόθεν ἦλθον εἰς τοιαύτην μανίαν οἱ τὰ ἐναντία διδάσκοντες; ἀνέγνωσαν τὸ τοῦ ἀποστόλου καλὸν κακῶς, τὸ δεῖ γὰρ αὐτὸν βασιλεύειν ἄχρις οὗ ἂν θῆ πάντας τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. και λέγουσιν, ὅταν οἱ ἐχθροὶ τεθῶσιν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, οὐκέτι βασιλεύει, κακῶς και ἀνοήτως τοῦτο λέγοντες. ὁ γὰρ πρὶν καταγωνίσῃται τοὺς ἐχθροὺς βασιλεύων πῶς οὐχὶ [μᾶλλον] μετὰ τὸ περικρατῆσαι τῶν ἐχθρῶν βασιλεύσει; 15.30 Ἐτόλμησαν δὲ και τοῦτο εἰπεῖν, ὅτι τὸ γεγραμμένον, ὅταν ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε και αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, τοῦτο δηλοῖ και τὸν υἱὸν ἀναλύεσθαι εἰς πατέρα. εἶτα, ὡ πάντων ἀνοσιώτατοι, ὑμεῖς μὲν τὰ Χριστοῦ δημιουργήματα μένετε, Χριστὸς δέ, δι' οὗ και ὑμεῖς και πάντα γέγονεν, ἀπόλλυται; βλάσφημος ἡ φωνή. πῶς δὲ και ὑποταγήσεται αὐτῷ τὰ πάντα; ἀπολλύμενα ἢ μένοντα; εἶτα τὰ μὲν ἄλλα ὑποτασσόμενα τῷ υἱῷ μένει, ὁ δὲ υἱὸς ὑποτασσόμενος τῷ πατρὶ οὐ μένει; ὑποταγήσεται δὲ οὐκ ὅτι τότε ἄρχεται πειθαρχεῖν τῷ πατρὶ, (ἀεὶ γὰρ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιεῖ πάντοτε,) ἀλλ' ὅτι και τότε ὑπακούει οὐκ ἀναγκαστὴν ὑποταγῆν ἔχων, ἀλλ' αὐτοπροαίρετον εὐπέθειαν. οὐ γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἵνα ἀνάγκη ὑποταγῇ, ἀλλὰ υἱός ἐστιν, ἵνα προαιρέσει και φιλοστοργία πεισθῇ. 15.31 Ἐξετάσωμεν δὲ αὐτούς, τὸ ἄχρις οὗ ἢ τὸ μέχρις οὗ ποταπὸν ἐστιν; ἐγὼ γὰρ αὐτῇ τῇ λέξει ὁμοίως χωρήσας ἀνατρέψαι πειράσομαι τὴν πλάνην. ἐπειδὴ ἐτόλμησαν εἰπεῖν ὅτι τὸ μέχρις οὗ ἂν θῆ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ δηλοῖ αὐτοῦ τὸ τέλος, και ἐτόλμησαν περιγράψαι τὴν αἰώνιον τοῦ Χριστοῦ βασιλείαν και καταπαῦσαι τῷ λόγῳ τὴν ἀκατάπαυστον ἐξουσίαν, φέρε τοίνυν ἀναγνῶμεν τὰ ὅμοια ἐν τῷ ἀποστόλῳ. ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωυσέως. ἄρα μέχρι τότε ἀπέθανον και οὐκέτι μετὰ Μωυσέα τινὲς ἀπέθανον ἢ μετὰ νόμον οὐκέτι θάνατος γέγονεν ἀνθρώπων; ἀλλὰ βλέπεις ὅτι τὸ μέχρι ρητὸν οὐ χρόνου ἐστὶ περιοριστικόν, ἀλλ' ὅτι τοῦτο μᾶλλον ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος, και ταῦτα Μωυσέως δικαίου ὄντος και

θαυμασίου ἀνδρός, ὅμως ἡ κατὰ τοῦ Ἀδάμ ἐξενεχθεῖσα ἀπόφασις θανατικὴ ἔφθασε καὶ ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐπὶ τοὺς ἐξῆς, καὶ ταῦτα μὴ ἀμαρτήσαντας τὰ ὅμοια τῷ Ἀδάμ ἐν τῇ παρακοῇ τῆς τοῦ ξύλου βρώσεως. 15.32 Δέξαι πάλιν ἄλλο ῥητὸν ὅμοιον. μέχρι γὰρ σήμερον, ἡνίκα ἀναγινώσκεται Μωυσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν κεῖται. τὸ μέχρι σήμερον ἄρα μέχρι Παύλου μόνον; οὐ μέχρι σήμερον καὶ ἕως τῆς συντελείας; ἐὰν δὲ λέγη Παῦλος Κορινθίους· ἄχρι γὰρ καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ, ἐλπίδα ἔχοντες ἀξανομένης τῆς πίστεως ὑμῶν εἰς τὰ ὑπρέκεινα ὑμῶν εὐαγγελισασθαι· βλέπετε σαφῶς ὅτι τὸ ἄχρις οὐχὶ τέλος ἐστίν, ἀλλ' ἔχει τι ἐπακολουθοῦν. πῶς τοίνυν δεῖ σε μνημονεύειν τὸ ἄχρις οὐ ἂν θῆ τοὺς ἐχθρούς; ὡσπερ ἀλλαχοῦ λέγει ὁ αὐτὸς Παῦλος· καὶ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς καθ' ἐκάστην ἡμέραν, ἄχρις οὐ τὸ σήμερον καλεῖται, δηλονότι διὰ παντός. ὡσπερ γὰρ ἀρχὴν τῶν ἡμερῶν τοῦ Χριστοῦ λέγειν οὐ χρή, οὕτω μηδὲ τέλος τῆς βασιλείας αὐτοῦ ποτε λέγοντός τινος ἀνάσχη. ἡ γὰρ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία αἰώνιος, γέγραπται. 15.33 Καὶ ἄλλας δὲ πλείονας μαρτυρίας ἔχων ἐκ τῶν θείων γραφῶν περὶ τῆς εἰς τοὺς αἰῶνας ἀτελευτήτου τοῦ Χριστοῦ βασιλείας ἀρκεσθήσομαι ταῖς προειρημέναις τέως διὰ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας. σὺ δὲ ὁ ἀκροατὴς ἐκεῖνον βασιλέα προσκύνει μόνον, φυγὼν πᾶσαν αἰρετικὴν πλάνην. εἰ δὲ παράσχοι ἡ τοῦ θεοῦ χάρις, καὶ τὰ λείποντα τῆς πίστεως κατὰ καιρὸν ὑμῖν ῥηθήσεται. ὁ δὲ τῶν ὄλων θεὸς πάντας ὑμᾶς διαφυλάξειε μνημονεύοντας τῶν σημείων τῆς συντελείας καὶ ἀκαταγωνίστους ὑπὸ τοῦ Ἀντιχρίστου μένοντας. ἔλαβες τὰ σημεῖα τοῦ μέλλοντος ἔρχεσθαι πλάνου. ἔλαβες τὰς ἀποδείξεις τοῦ ἀληθινοῦ Χριστοῦ τοῦ κατερχομένου φανερώς ἐξ οὐρανῶν. τὸν μὲν φεῦγε, νὸν ψευδῆ, τὸν δὲ προσδόκα, τὸν ἀληθινόν. ἔμαθες τὴν ὁδόν, πῶς κρινόμενος ἐν τοῖς δεξιοῖς εὐρεθήσῃ. τήρησον τὴν περὶ Χριστοῦ παραθήκην ἐν ἔργοις ἀγαθοῖς διαπρέπων, ἵνα εὐπαρρησιάστως παραστὰς τῷ κριτῇ βασιλείαν οὐρανῶν κληρονομήσῃς. δι' οὐ καὶ μεθ' οὐ ἡ δόξα τῷ θεῷ σὺν ἀγίῳ πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. 16.τ Κατήχησις ἐκκαιδεκάτη φωτιζομένων, ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα εἰς τό· καὶ εἰς ἓν ἅγιον πνεῦμα, τὸν παράκλητον, τὸ λαλήσαν ἐν τοῖς προφήταις. καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς κορινθίους πρώτης· περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν, ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. καὶ ἐξῆς· διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ τὰ ἐξῆς. 16.1 Πνευματικῆς ἀληθῶς χρεία τῆς χάριτος, ἵνα περὶ πνεύματος ἀγίου διαλεχθῶμεν· οὐχ ἵνα τὸ κατ' ἀξίαν εἴπωμεν, ἀδύνατον γάρ, ἀλλ' ἵνα τὰ ἀπὸ τῶν θείων γραφῶν εἰπόντες ἀκινδύνως διέλθωμεν. φόβος γὰρ ἀληθῶς μέγας ἐν τοῖς εὐαγγελίοις γέγραπται τοῦ Χριστοῦ σαφῶς εἰρηκότος· ὃς δ' ἂν εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἀγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. καὶ ἔστι πολλάκις δέος, μὴ ποτέ τις ἢ ἐξ ἀγνοίας ἢ ἐκ νομιζομένης εὐλαβείας εἰπὼν ὃ μὴ χρή περὶ αὐτοῦ λάβῃ τὴν καταδίκην. ὁ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεφήνατο ὅτι οὐκ ἔχει ἄφεσιν. ἐὰν οὖν τις πταίῃ, ποῖαν ἔχει τὴν ἐλπίδα; 16.2 Αὐτῆς οὖν ἂν εἴῃ τῆς Ἰησοῦ Χριστοῦ χάριτος ἔργον τὸ παρασχεῖν καὶ ἡμῖν ἀλείπτως εἰπεῖν καὶ ὑμῖν ἐν συνέσει ἀκούειν. χρεία γὰρ συνέσεως οὐ μόνον τοῖς λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀκούουσιν, ἵνα μὴ ἄλλα ἀκούοντες ἄλλα παρεκδέχωνται ἐν διανοίᾳ. λεγέσθω τοίνυν ὑφ' ἡμῶν περὶ ἀγίου πνεύματος μόνον τὰ γεγραμμένα. εἰ δὲ τι μὴ γέγραπται, μὴ πολυπραγμονῶμεν. αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε τὰς γραφάς, αὐτὸ καὶ περὶ ἑαυτοῦ εἶρηκεν ὅσα ἐβούλετο ἢ ὅσα ἐχωροῦμεν. λεγέσθω οὖν ἃ εἶρηκεν. ὅσα γὰρ οὐκ εἶρηκεν, ἡμεῖς οὐ τολμῶμεν. 16.3 Ἐν ἔστι μόνον τὸ ἅγιον πνεῦμα ὁ παράκλητος. καὶ ὡσπερ εἷς ἐστὶν ὁ θεὸς ὁ πατὴρ καὶ οὐκ ἔστι δεῦτερος πατήρ, καὶ ὡσπερ εἷς ἐστὶν ὁ μονογενὴς υἱὸς καὶ λόγος τοῦ θεοῦ καὶ ἀδελφὸν οὐκ ἔχει, οὕτως ἓν ἐστὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα μόνον καὶ δεῦτερον οὐκ ἔστι πνεῦμα ἰσότιμον αὐτῷ. ἔστιν οὖν τὸ ἅγιον πνεῦμα μεγίστη δύναμις, θεῖόν τι καὶ ἀνεξιχνίαστον. ζῆ γὰρ καὶ λογικόν ἐστὶν, ἀγιαστικὸν τῶν ὑπὸ

θεοῦ διὰ Χριστοῦ γενομένων πάντων. τοῦτο φωτίζει τὰς ψυχὰς τῶν δικαίων, τοῦτο καὶ ἐν προφήταις, τοῦτο καὶ ἐν ἀποστόλοις ἐν τῇ καινῇ διαθήκῃ. μισείσθωσαν οἱ χωρίζειν τολμῶντες τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν ἐνέργειαν. εἷς θεός, ὁ πατήρ, παλαιᾶς καὶ καινῆς διαθήκης δεσπότης, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἐν παλαιᾷ προφητευσθεὶς καὶ ἐν καινῇ παραγενόμενος, καὶ ἐν πνεῦμα ἅγιον, διὰ προφητῶν μὲν περὶ τοῦ Χριστοῦ κηρῦξαν, ἐλθόντος δὲ τοῦ Χριστοῦ καταβὰν καὶ ἐπιδείξαν αὐτόν. 16.4 Μηδεὶς οὖν χωρίζετω τὴν παλαιὰν ἀπὸ τῆς καινῆς διαθήκης. μηδεὶς λεγέτω ὅτι ἄλλο τὸ πνεῦμα ἐκεῖ καὶ ἄλλο ὧδε· ἐπεὶ προσκρούει αὐτῶ τῷ ἁγίῳ πνεύματι τῷ μετὰ πατρὸς καὶ υἱοῦ τετιμημένῳ καὶ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι συμπεριλαμβανομένῳ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ μονογενῆς υἱὸς τοῖς ἀποστόλοις εἶρηκε σαφῶς· πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ἡ ἐλπίς ἡμῶν εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα. οὐ τρεῖς θεοὺς καταγγέλλομεν, φιμούσθωσαν γὰρ Μαρκιωνισταί, ἀλλὰ σὺν ἁγίῳ πνεύματι δι' ἑνὸς υἱοῦ ἕνα θεὸν καταγγέλλομεν. ἀδιαίρετος ἡ πίστις, ἀχώριστος ἡ εὐσέβεια. οὔτε χωρίζομεν τὴν ἁγίαν τριάδα ὡς τινες, οὔτε συναλοιφῆν ὡς Σαβέλλιος ἐργαζόμεθα. ἀλλ' οἶδαμεν εὐσεβῶς ἕνα πατέρα τὸν ἀποστείλαντα ἡμῖν σωτήρα τὸν υἱόν. οἶδαμεν ἕνα υἱὸν τὸν ἐπαγγελιάμενον πέμψειν παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν παράκλητον. οἶδαμεν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ λαλήσαν ἐν προφήταις καὶ ἐν τῇ πεντηκοστῇ κατελθὸν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐνταῦθα ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ τῶν ἀποστόλων ἐκκλησίᾳ. πάντων γὰρ παρ' ἡμῖν ἔστι τὰ ἀξιώματα. ἐνταῦθα Χριστὸς ἐξ οὐρανῶν κατήλθεν. ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐξ οὐρανῶν κατήλθεν. καὶ πρεπωδέστατον μὲν ἀληθῶς ἦν, ὡσπερ τὰ περὶ Χριστοῦ καὶ τοῦ Γολγοθᾶ ἐν τῷ Γολγοθᾶ τούτῳ λέγομεν, οὕτως καὶ περὶ ἁγίου πνεύματος ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ λέγειν ἐκκλησίᾳ. ἐπειδὴ δὲ τῆς δόξης τοῦ ἐνταῦθα σταυρωθέντος συναπολαύει τὸ ἐκεῖ κατελθόν, οὕτως τὰ περὶ τοῦ ἐκεῖ κατελθόντος ἐνταῦθα λαλοῦμεν. ἀμέριστος γὰρ ἐστὶν ἡ εὐσέβεια. 16.5 Βουλόμεθα λοιπὸν τινα εἰπεῖν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐχὶ διηγῆσασθαι τὴν ὑπόστασιν αὐτοῦ ἀκριβῶς, ἀδυνατὸν γάρ, ἀλλ' εἰπεῖν τὰς διαφοροὺς τινῶν περὶ αὐτοῦ παρεκτροπᾶς, ἵνα μὴ ποτε ἐξ ἀγνοίας ἐκείνων κατενεχθῶμεν, καὶ ἐπικόψαι τὰς τῆς πλάνης ὁδοὺς, ἵνα μίαν ὁδὸν βασιλικὴν ὁδεύσωμεν. εἰ δέ τι ῥηθὲν ὑπὸ τῶν αἱρέσεων νῦν διηγούμεθα δι' ἀσφάλειαν, τοῦτο κατὰ τῆς ἐκείνων προτροπέσθω κεφαλῆς, ἀθῶοί τε εἴημεν οἱ τε λέγοντες ἡμεῖς καὶ ὑμεῖς οἱ ἀκούοντες. 16.6 Οἱ γὰρ περὶ πάντα ἀνοσιώτατοι αἰρετικοὶ καὶ κατὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὥξυναν τὴν γλῶσσαν καὶ ἐτόλμησαν εἰπεῖν τὰ ἀθέμιτα, καθὼς Εἰρηναῖος ὁ ἐξηγητὴς ἐν τοῖς προστάγμασι τοῖς πρὸς τὰς αἱρέσεις ἔγραψεν, οἱ μὲν ἑαυτοὺς εἶναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον εἰπεῖν τολμήσαντες, ὧν πρῶτος Σίμων ὁ ἐν ταῖς πράξεσι τῶν ἀποστόλων μάγος. ἀποβληθεὶς γὰρ τὰ τοιαῦτα διδάσκειν ἐτόλμησεν. οἱ δὲ Γνωστικοὶ καλούμενοι καὶ ἀσεβεῖς καὶ ἕτερα κατὰ τοῦ πνεύματος ἐφθέγγαντο, Οὐαλεντι νιανοὶ δὲ οἱ παράνομοι πάλιν ἕτερα. ὁ δὲ δυσσεβῆς Μάνης ἑαυτὸν εἶναι τὸν ὑπὸ Χριστοῦ πεμφθέντα παράκλητον εἰπεῖν ἐτόλμησεν. ἕτεροι δὲ ἄλλο ἐν προφήταις εἶναι καὶ ἄλλο ἐν καινῇ. καὶ πολλή τις αὐτῶν ἡ πλάνη, μᾶλλον δὲ ἡ βλασφημία. μίσησον τοίνυν τοὺς τοιούτους καὶ φεῦγε τοὺς βλασφημοῦντας τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ ἄφεςιν οὐκ ἔχοντας. τίς σοι πρὸς τοὺς ἀνεπίστους κοινωνία τῷ βαπτισθησομένῳ νῦν καὶ εἰς πνεῦμα ἅγιον; εἰ ὁ κολλῶμενος τῷ κλέπτῃ καὶ συντρέχων ὑπὸ τιμωρίαν ἐστίν, ὁ προσκρούων πνεύματι ἁγίῳ ποῖαν ἔξει τὴν ἐλπίδα; 16.7 Μισείσθωσαν καὶ Μαρκιωνισταί οἱ περιελόντες τὰ ῥήματα τῆς παλαιᾶς διαθήκης ἀπὸ τῆς καινῆς. πρῶτος γὰρ Μαρκίων ὁ ἀθεώτατος, ὁ πρῶτος τρεῖς θεοὺς εἰπὼν, εἰδὼς ὅτι ἔγκεινται ἐν τῇ καινῇ μαρτυρίαὶ περὶ Χριστοῦ τῶν προφητῶν, περιέκοψε τὰς ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης μαρτυρίας, ἵνα ἀμάρτυρος μείνῃ ὁ βασιλεύς. μισείσθωσαν οἱ προειρημένοι Γνωστικοὶ μὲν ὀνόματι, τῆς δὲ

ἀγνωσίας πεπληρωμένοι, τολμήσαντες τοιαῦτα εἰπεῖν περὶ ἁγίου πνεύματος, ἄπερ ἐγὼ λέγειν οὐ τολμῶ. 16.8 Μισείσθωσαν οἱ κατὰ Φρύγας, καὶ Μοντανὸς ὁ τῶν κακῶν ἕξαρχος, καὶ αἱ δύο δῆθεν αὐτοῦ προφήτιδες, Μαξιμίλλα καὶ Πρισκίλλα. ὁ γὰρ Μοντανὸς οὗτος ὁ παρεξεστηκῶς καὶ μανιώδης ἀληθῶς (οὐ γὰρ ἂν εἶπε τοιαῦτα, εἰ μὴ ἐμαίνετο) ἐτόλμησεν εἰπεῖν ἑαυτὸν εἶναι τὸ ἅγιον πνεῦμα, ὁ ἀθλιώτατος καὶ πάσης ἀκαθαρσίας καὶ ἀσελγείας πεπληρωμένος. αὐτάρκες γὰρ τοῦτο διὰ συσσήμων εἶπεῖν, τῶν παρουσῶν γυναικῶν σεμνότητος ἕνεκεν. καὶ Πέπουζαν μικρότατον κωμῦδριον ἐν τῇ Φρυγίᾳ καταλαβὼν καὶ ψευδῶς Ἱερουσαλήμ ὀνομάσας τοῦτο, καὶ ἀθλιώτατα παιδία γυναικῶν μικρὰ σφάττων καὶ κατακόπτων εἰς ἀθέμιτον βρῶσιν προφάσει τῶν καλουμένων παρ' αὐτοῖς μυστηρίων (διὸ μέχρις πρώην ἐν τῷ διωγμῷ τοῦτο ποιεῖν ἡμεῖς ὑπωπτευόμεθα διὰ τὸ κάκεινους τοὺς Μοντανούς, ψευδῶς μὲν, ὁμωνύμως δέ, καλεῖσθαι χριστιανούς) ἐτόλμησεν ἑαυτὸν εἰπεῖν ἅγιον πνεῦμα ὁ πάσης ἀσεβείας καὶ ἀπανθρωπίας πεπληρωμένος, ὁ ἀναπολόγητον ἔχων τὴν καταδίκην. 16.9 Ἐπηγωνίσαστο, καθὼς προεῖρηται, καὶ ὁ δυσσεβέστατος Μάνης ὁ τὰ τῶν αἰρέσεων πασῶν κακὰ συνειληφώς. καὶ οὗτος τελευταῖος βόθρος ἀπωλείας τυγχάνων, τὰ πάντων συλλέξας ὁμοῦ τῶν αἰρετικῶν καινοτέραν εἰργάσατο καὶ ἐδίδαξε πλάνην. ἐτόλμησέ τε εἰπεῖν, ὅτι αὐτὸς εἶη ὁ παράκλητος ὃν ἐπηγγείλατο Χριστὸς ἀποστέλλειν. Ἄλλ' ὁ σωτὴρ ἐπαγγειλάμενος εἶπε τοῖς ἀποστόλοις· ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε ἐξ ὕψους δύναμιν. τί οὖν; ἄρα οἱ τελευτήσαντες ἀπόστολοι ἀπὸ διακοσίων ἐτῶν ἐξεδέχοντο τὸν Μάνην, ἕως ἂν ἐνδύσωνται τὴν δύναμιν; καὶ τολμήσει τις εἰπεῖν ὅτι οὐκ ἦσαν ἕκτοτε πλήρεις ἁγίου πνεύματος; καὶ μὴν γέγραπται, ὅτι τότε ἐπέτιθεσαν τὰς χεῖρας, καὶ ἐλάμβανον πνεῦμα ἅγιον. ἄρα οὐχὶ πρὸ τοῦ Μάνη καὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν τοῦτο ἐγένετο, καταβάντος ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς πεντηκοστῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος; 16.10 Διὰ τί κατεκρίθη Σίμων ὁ μάγος; ἄρ' οὐ προσελθὼν τοῖς ἀποστόλοις καὶ εἰπὼν· δότε κάμοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην, ἵνα ὡς ἂν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας λαμβάνῃ πνεῦμα ἅγιον; οὐ γὰρ εἶπε, δότε κάμοι πνεύματος ἁγίου κοινωνίαν, ἀλλ' ἐξουσίαν, ἵνα ἄλλοις πιπράσκη τὸ ἄπρατον, ὃ αὐτὸς μὴ ἐκέκτητο. καὶ ἀργύρια προσήνεγκε τοῖς ἀκτήμοισιν, καὶ ταῦτα βλέπων τοὺς προσφέροντας τὰς τιμὰς τῶν πιπρασκομένων καὶ τιθέντας παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. καὶ οὐκ ἐλόγισαστο ὅτι οἱ ποσὶ καταπατοῦντες τὸν πλοῦτον τὸν προσενεχθέντα εἰς τροφὰς τῶν πτωχῶν οὗτοι οὐκ ἂν ἐπὶ μισθῷ ἔδοσαν ἐξουσίαν πνεύματος ἁγίου. οἱ δὲ τί φασὶ τῷ Σίμωνι; τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι. δεύτερος γὰρ Ἰούδας εἶ, διὰ τῶν ἀργυρίων προσδοκήσας πιπράσκειν τὴν χάριν τοῦ πνεύματος. Εἰ οὖν ὁ Σίμων θελήσας μισθῷ λαβεῖν τὴν ἐξουσίαν εἰς ἀπώλειαν ἐστὶ, Μάνης ὁ ἑαυτὸν εἰπὼν τὸ πνεῦμα εἶναι τὸ ἅγιον πόσῃ ἔχει τὴν ἀσέβειαν; μισήσωμεν τοὺς μίσους ἀξίους, ἀποστραφῶμεν οὐς ἀποστρέφεται ὁ θεός. εἴπωμεν καὶ αὐτοὶ μετὰ παρρησίας πάσης τῷ θεῷ περὶ πάντων αἰρετικῶν· οὐχὶ τοὺς μισοῦντάς σε κύριε ἐμίσησα καὶ ἐπὶ τοὺς ἐχθρούς σου ἐξετηκόμην; ἔστι γὰρ καὶ ἔχθρα καλή, καθὼς γέγραπται· καὶ ἔχθραν θήσω ἀνὰ μέσον σου καὶ ἀνὰ μέσον τοῦ σπέρματος αὐτῆς. ἢ γὰρ πρὸς τὸν ὄφιν φιλία ἔχθραν πρὸς τὸν θεὸν καὶ θάνατον κατεργάζεται. 16.11 Ταῦτα μὲν οὖν ἡμῖν περὶ τῶν ἀποβεβλημένων εἰρήσθω. λοιπὸν δὲ εἰς τὰς θείας γραφὰς ἐπανέλθωμεν καὶ πίνωμεν ὕδατα ἀπὸ ἡμετέρων ἀγγείων, ἁγίων πατέρων, καὶ ἀπὸ ἡμετέρων φρεάτων πηγῆς. πίνωμεν ἀπὸ ὕδατος ζῶντος, ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. τοῦτο δὲ εἶπεν ὁ σωτὴρ περὶ τοῦ πνεύματος οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν. βλέπε γὰρ τί λέγει· ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ καθὼς εἶπεν ἡ γραφή (ἀνέπεμψέ σε εἰς τὴν παλαιὰν διαθήκην), ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος, οὐ ποταμοὶ αἰσθητοί, γῆν ἀπλῶς ἀκανθοφόρον καὶ ξυλοφόρον ποτίζοντες, ἀλλὰ ψυχὰς φωταγωγοῦντες. καὶ ἀλλαχοῦ

φησιν· ἀλλὰ τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ζῶντος, ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. καινότερον ὕδωρ ζῶν καὶ ἀλλόμενον, ἀλλόμενον δ' ἐπὶ τοὺς ἀξίους. 16.12 Καὶ διὰ τί ἄρα τὴν πνευματικὴν χάριν ὕδωρ ὠνόμασεν; ἐπειδὴ δι' ὕδατος ἢ σύστασις τῶν ἀπάντων. ἐπειδὴ χλοοποιὸν καὶ ζωοποιὸν ἐστὶ τὸ ὕδωρ. ἐπειδὴ ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται τὸ τῶν ὄμβρων ὕδωρ. ἐπειδὴ μονοειδὲς μὲν κατέρχεται, πολυειδῶς δὲ ἐνεργεῖ. μία μὲν γὰρ πηγὴ ὅλον παράδεισον ἐπαρδεύει, εἷς δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ὑετὸς κατέρχεται ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ. καὶ γίνεται λευκὸς μὲν ἐν κρίνῳ, ἐρυθρὸς δ' ἐν ῥόδῳ, πορφυραῖος δ' ἐν ἴοις καὶ ὑακίνθοις, καὶ διάφορος καὶ ποικίλος ἐν παντοίοις εἶδεσιν. καὶ ἐν φοίνικι μὲν ἄλλος, ἐν ἀμπέλῳ δ' ἄλλος, καὶ ἐν πᾶσι τὰ πάντα, μονοειδῆς ὢν καὶ οὐκ ὢν ἄλλος αὐτὸς ἑαυτοῦ. οὐ γὰρ μεταβάλλων ἑαυτὸν ὁ ὑετὸς ἄλλος καὶ ἄλλος κατέρχεται, ἀλλὰ τῇ τῶν ὑποδεχομένων κατασκευῇ συμπεριφερόμενος ἐκάστῳ τὸ πρόσφορον γίνεται. οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν ὃν καὶ μονοειδὲς καὶ ἀδιαίρετον, ἐκάστῳ διαιρεῖ τὴν χάριν καθὼς βούλεται. καὶ ὡσπερ τὸ ξηρὸν ξύλον ὕδατι κοινωνήσαν βλαστοὺς ἐκδίδωσιν, οὕτω καὶ ἡ ἐν ἁμαρτίαις ψυχὴ διὰ μετανοίας ἁγίου πνεύματος καταξιοθεῖσα βότρυας ἐκφέρει δικαιοσύνης. μονοειδὲς δὲ ὃν πολλὰς νεύματι θεοῦ καὶ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ τὰς ἀρετὰς ἐνεργεῖ. τινὸς μὲν γὰρ συγκέχρηται γλώσση πρὸς σοφίαν, ἄλλου φωτίζει τὴν ψυχὴν ἐν προφητεῖα, ἄλλῳ δὲ δίδωσι δύναμιν ἀπελάσαι δαίμονας, ἄλλῳ δὲ δίδωσιν ἐρμηνεῦσαι τὰς θείας γραφάς. ἄλλου τὴν σωφροσύνην ἐνισχύει, ἄλλον διδάσκει τὰ περὶ ἐλεημοσύνης, ἄλλον διδάσκει νηστεύειν καὶ ἀσκεῖν, ἄλλον διδάσκει καταφρονεῖν τῶν τοῦ σώματος πραγμάτων, ἄλλον ἐτοιμάζει πρὸς μαρτύριον, ἄλλα ἐν ἄλλοις, αὐτὸ δὲ οὐκ ἄλλο ἑαυτοῦ. καθὼς γέγραπται· ἐκάστῳ δὲ δίδεται ἢ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς τὸ συμφέρον. ὧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως κατὰ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, ἐτέρῳ δὲ πίστις ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι, ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεως, ἄλλῳ δὲ προφητεῖα, ἄλλῳ δὲ διάκρισις πνευμάτων, ἐτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλλῳ δὲ ἐρμηνεῖα γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, διαιροῦν ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται. 16.13 Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ πνεύματος ἀπλῶς πολλὰ καὶ διάφορα γέγραπται ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς, καὶ δέος ἐστὶ μὴ ποτέ τις ἐξ ἀγνωσίας εἰς σύγχυσιν ἔλθῃ, ἀγνοῶν περὶ ποίου πνεύματος ἐστὶ τὸ γεγραμμένον, καλῶς ἔχει νῦν ἀσφαλίσασθαι, ποῖον λέγει ἢ γραφὴ εἶναι τὸ ἅγιον. ὡσπερ γὰρ καλεῖται Χριστὸς Ἰακώβου καὶ Δαβὶδ καὶ Σαοὺλ καὶ ἄλλοι Χριστοὶ καλοῦνται, μόνος δὲ εἷς ἐστὶν ὁ ἀληθινὸς Χριστός, οὕτω καὶ τῆς τοῦ πνεύματος προσηγορίας περὶ διαφόρων πραγμάτων εἰρημένης καλὸν ἐστὶν ἰδεῖν τί ἐστὶν ἰδιαζόντως τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καλεῖται γὰρ πνεύματα πολλά. ἡ ψυχὴ ἡμῶν καλεῖται πνεῦμα. καὶ ἄγγελος καλεῖται πνεῦμα. καὶ ὁ ἄνεμος οὗτος ὁ πνέων καλεῖται πνεῦμα. καὶ ἀρετὴ μεγάλη καλεῖται πνεῦμα. καὶ ἀκάθαρτος πρᾶξις καλεῖται πνεῦμα. καὶ δαίμων ἀντικείμενος καλεῖται πνεῦμα. βλέπε τοίνυν ἀκούων ταῦτα, μὴ ποτε νομίσης ἀπὸ τῆς ὁμωνυμίας ἀνθ' ἐτέρου ἕτερον. Περὶ μὲν γὰρ τῆς ψυχῆς τῆς ἡμετέρας λέγει ἡ γραφὴ· ἐξελεύσεται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέψει εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ. καὶ περὶ τῆς αὐτῆς ψυχῆς λέγει πάλιν· ὁ πλάσμων πνεῦμα ἀνθρώπου ἐν αὐτῷ. περὶ δὲ τῶν ἀγγέλων ἐν ψαλμοῖς φησιν· ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα [καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα]. περὶ δὲ τοῦ ἀνέμου φησὶν· ἐν πνεύματι βιαίῳ συντρίψεις πλοῖα Θαρσεῖς. καί, ὃν τρόπον ἐν δρυμῷ ξύλον ὑπὸ πνεύματος σαλευθῆ. καί, πῦρ, χάλαζα, χιών, κρύσταλλος, πνεῦμα καταιγίδος. περὶ δὲ τῆς καλῆς διδασκαλίας αὐτὸς ὁ κύριος λέγει· τὰ ῥήματα; ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν, πνεῦ μὰ ἐστὶ καὶ ζωὴ ἐστὶν, ἀντὶ τοῦ πνευματικὰ ἐστὶν. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ λαλεῖται διὰ γλώσσης, ἀλλὰ ζῶν ἐστὶ, παρέχον σοφῶς λαλεῖν, τὸ λαλοῦν καὶ ὁμιλοῦν αὐτό. 16.14 Καὶ θέλεις γινῶναι ὅτι ὁμιλεῖ καὶ λαλεῖ; Φίλιππος ἐξ ἀποκαλύψεως ἀγγέλου

κατήλθεν εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ἀποφέρουσαν εἰς Γάζαν, ὅτε ὁ εὐνοῦχος ἤρχετο. καὶ εἶπε τὸ πνεῦμα τῷ Φιλίππῳ· πρόσσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἄρματι τούτῳ. βλέπεις λαλοῦν τὸ πνεῦμα τῷ ἀκούοντι; καὶ Ἰεζεκιήλ λέγει οὕτως· ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ πνεῦμα κυρίου καὶ εἶπε πρὸς με· τάδε λέγει κύριος. καὶ πάλιν· εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ ἀποστόλοις· ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ [τὸν] Σαῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς. βλέπεις πνεῦμα ζῶν, ἀφορίζον καὶ προσκαλούμενον καὶ ἐξουσιαστικῶς ἀποστέλλον; Καὶ Παῦλος ἔλεγεν· πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί μοι λέγον, ὅτι δεσμὰ καὶ θλίψεις με μένουσιν. ὁ γὰρ καλὸς οὗτος τῆς ἐκκλησίας ἀγιοποιὸς καὶ βοηθὸς καὶ διδάσκαλος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ παράκλητος, περὶ οὗ εἶπεν ὁ σωτὴρ, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα (οὐκ εἶπε διδάξει μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπομνήσει ὅσα εἶπον ὑμῖν· οὐ γὰρ ἄλλα Χριστοῦ διδάγματα καὶ ἄλλα ἀγίου πνεύματος, ἀλλὰ τὰ αὐτά), προεμαρτύρατο τῷ Παύλῳ τὰ συμβησόμενα, ἵνα εὐθυμὸς γένηται μᾶλλον ἀπὸ τοῦ προειδέναι. ταῦτα δὲ ἡμῖν εἴρηται διὰ τὸ λεχθέν· τὰ ρήματα ἃ ἐγὼ λελάληκα ὑμῖν πνευμά ἐστιν, ἵνα μὴ λαλιὰν χειλέων τοῦτο εἶναι νομίσης, ἀλλὰ τὴν καλὴν διδασκαλίαν. 16.15 Ἐνταῦθα καλεῖται δὲ πνεῦμα καὶ ἡ ἀμαρτία, καθὼς εἰρήκαμεν, ἀλλὰ καὶ ἐτέρως καὶ ἐναντίως, ὡς ὅταν λέγη· πνεύματι πορνείας ἐπλανήθησαν. καλεῖται πνεῦμα καὶ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα, ὁ δαίμων, ἀλλὰ μετὰ προσθήκης τοῦ ἀκάθαρτον. ἐκάστῳ πρόσκειται ἡ ἐπωνυμία, ἵνα τὸ ἴδιον δηλώσῃ. ἐὰν περὶ ψυχῆς ἀνθρώπου λέγη τὸ πνεῦμα, μετὰ προσθήκης τοῦ ἀνθρώπου λέγει. ἐὰν τὸν ἄνεμον λέγη, πνεῦμα καταιγίδος λέγει. ἐὰν τὴν ἀμαρτίαν λέγη, πνεῦμα πορνείας λέγει. ἐὰν τὸν δαίμονα λέγη, πνεῦμα ἀκάθαρτον λέγει, ἵνα γνῶμεν, περὶ τίνας ἐκάστου ἐστὶν ὁ λόγος, καὶ μὴ νομίσης περὶ τοῦ ἀγίου τοῦτο εἶναι. μὴ γένοιτο. τὸ γὰρ τοῦ πνεύματος ὄνομα τοῦτο μέσον ἐστὶ, καὶ πᾶν ὃ μὴ ἔχει παχὺ σῶμα, καθολικῶς πνεῦμα καλεῖται. ἐπεὶ τοίνυν καὶ οἱ δαίμονες οὐκ ἔχουσι τοιαῦτα σώματα, πνεύματα καλοῦνται. Ἀλλὰ πολλὴ τίς ἐστὶν ἡ διαφορὰ. ὁ μὲν γὰρ ἀκάθαρτος δαίμων ὅταν ἔρχεται ἐπὶ ψυχὴν ἀνθρώπου (ῥύσαιτο δὲ τούτου ὁ κύριος πᾶσαν ψυχὴν τῶν ἀκούοντων καὶ τῶν μὴ παρόντων), ὡς λύκος αἰμοβόρος ἔτοιμος εἰς βορὰν ἐπὶ πρόβατον ἔρχεται. ἀγριωτάτη ἡ παρουσία, βαρυτάτη ἡ αἴσθησις. σκοτώδης ἡ διάνοια γίνεται. καὶ ἡ ἔφοδος ἄδικος, καὶ ἡ ἀρπαγὴ ἀλλοτρίου κτήματος. σώματι γὰρ ἀλλοτρίῳ ὡς ἰδίῳ κεχρησθαι βιάζεται, καὶ ὀργάνῳ ἀλλοτρίῳ. τὸν ἐστῶτα καταβάλλει. οἰκεῖος γὰρ ἐστὶ τοῦ πεσόντος ἐξ οὐρανοῦ. παρατρέπει τὴν γλῶσσαν. στρεβλοῖ τὰ χεῖλη. ἀφρὸς ἀντὶ ρημάτων. σκοτοῦται ὁ ἄνθρωπος. ἤνοικται ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ δι' αὐτοῦ οὐ βλέπει ἡ ψυχὴ. καὶ σπαίρει τρομικῶς ὁ ἄθλιος ἄνθρωπος πρὸ θανάτου. ἐχθροὶ τῶν ἀνθρώπων ἀληθῶς οἱ δαίμονες, αἰσχυρῶς κεχρημένοι καὶ ἀνηλεῶς. 16.16 Οὐκ ἔστι τοιοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μὴ γένοιτο. ἀπεναντίας γὰρ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ σωτηριῶδες ἔχει τὰ πράγματα. πρῶτον μὲν ἡμερὸς ἡ παρουσία, εὐώδης ἡ ἀντίληψις, κουφότατον τὸ φορτίον. προαπαστράπτουσιν ἀκτῖνες φωτὸς καὶ γνώσεως πρὸ τῆς παρουσίας. κηδεμόνος γνησίου σπλάγχνα ἔχον ἔρχεται. ἔρχεται γὰρ σῶσαι καὶ ἰάσασθαι, διδάξαι, νου θετῆσαι, ἐνισχυῖσαι, παρακαλέσαι, φωτίσαι τὴν διάνοιαν πρώτου αὐτοῦ τοῦ δεχομένου, εἶτα δι' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων. καὶ ὡσπερ ἐν σκότει πρότερόν τις ὦν εἶτα ἐξαίφνης ἥλιον ἰδὼν φωτίζεται τοῦ σώματος τὸ βλέμμα, καὶ βλέπει ἃ μὴ ἔβλεπε φανερώς, οὕτω καὶ ὁ τοῦ ἀγίου πνεύματος καταξιωθεὶς φωτίζεται τὴν ψυχὴν καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον βλέπει ἃ μὴ ἤδει. ἐπὶ γῆς τὸ σῶμα, καὶ ἡ ψυχὴ κατοπτρίζεται τοὺς οὐρανοὺς. βλέπει ὡς Ἡσαΐας τὸν κύριον καθήμενον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένου, καὶ βλέπει ὡς Ἰεζεκιήλ τὸν ἐπὶ τῶν χερουβὶμ, βλέπει ὡς Δανιὴλ μυριάδας μυριάδων καὶ χιλιάδας χιλιάδων. καὶ ὁ μικρὸς ἄνθρωπος ἀρχὴν κόσμου βλέπει καὶ τέλος κόσμου καὶ μεσότητα χρόνων καὶ βασιλέων διαδοχάς. οἶδεν ἃ μὴ ἔμαθεν. πάρεστι γὰρ ὁ ἀληθινὸς φωταγωγός. ἔσω τοίχων ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἡ δύναμις

τῆς γνώσεως ἐκπέμπεται μακράν, καὶ βλέπει καὶ τὰ ὑπὸ ἄλλων γινόμενα. 16.17 Οὐ συμπαρῆν Πέτρος Ἄνανία καὶ Σαπφεῖρη πωλοῦσι τὰ κτήματα, ἀλλὰ διὰ τοῦ πνεύματος παρῆν. διὰ τί, φησὶν, ὁ σατανᾶς ἐπλήρωσε τὴν καρδίαν σου ψεύσασθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; κατήγορος οὐκ ἦν. μάρτυς οὐκ ἦν. πόθεν ἴδει τὸ γεγενημένον; οὐχὶ μένον σοι ἔμενε; καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῆ ἐξουσία ὑπῆρχεν; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; ὁ ἀγράμματος Πέτρος διὰ τὴν τοῦ πνεύματος χάριν ἔμαθεν ἂ μὴ ἴδειςαν μηδ' Ἑλλήνων οἱ σοφοί. Ἔχεις τὸ ὅμοιον καὶ ἐπὶ τοῦ Ἑλισσαίου. δωρεὰν γὰρ αὐτοῦ θεραπεύσαντος τὴν λέπραν τοῦ Ναιμᾶν ἔλαβεν ὁ Γιεζὶ τὸν μισθόν, ἀλλοτρίων κατορθωμάτων τὸν μισθὸν λαμβάνων. καὶ λαμβάνει παρὰ τοῦ Ναιμᾶν τὰ χρήματα καὶ τίθησιν ἐν τῷ σκοτεινῷ. ἀλλὰ τὸ σκότος οὐ σκοτίζεται ἀπὸ τῶν ἁγίων. καὶ ἐλθόντα αὐτὸν ἠρώτα ὁ Ἑλισσαῖος, καὶ ὁμοίως τῷ Πέτρῳ λέγοντι· εἰπέ μοι εἰ τοσοῦτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε, κάκεῖνος ἐξετάζει· πόθεν Γιεζὶ; οὐκ ἀγνοῶν τὸ πόθεν, ἀλλὰ πενθῶν τὸ πόθεν. ἀπὸ σκότους ἦλθες, καὶ εἰς σκότος πορεύσῃ. πέπρακας τοῦ λεπροῦ τὴν ἴασιν καὶ κληρονομεῖς τὴν λέπραν. ἐπλήρωσα, φησὶν, ἐγὼ τὸ κέλευσμα τοῦ εἰρηκότος μοι· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε, σὺ δὲ ἐπώλησας τὴν χάριν. ἀπόδεξαι τῆς πράσεως τὴν ὑπόθεσιν. ἀλλὰ τί λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἑλισσαῖος; οὐχὶ ἡ καρδία μου ἐπορεύθη μετὰ σοῦ; ὧδε ἤμην ἐγὼ περικεκλεισμένος τῷ σώματι, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ὑπὸ τοῦ θεοῦ μοι δοθὲν ἔβλεπε καὶ τὰ μακράν, καὶ τὰ ἀλλαχοῦ γινόμενα σαφῶς ἐδείκνυέ μοι. βλέπεις ὡς οὐ μόνον περιαιρεῖ τὴν ἀγνωσίαν, ἀλλὰ καὶ γνώσιν ἐντίθησιν; βλέπεις πῶς φωτίζει τὰς ψυχὰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; 16.18 Ἡσαΐας ἐτῶν ἐγγὺς ἦν πρὸ χιλίων, καὶ ἔβλεπεν ὡς σκηνὴν τὴν Σιών. ἡ πόλις ἦν ἔτι συνεστηκυῖα καὶ ἀγοραῖς κεκαλλωπισμένη καὶ τὸ ἀξίωμα περιβεβλημένη. κάκεῖνος λέγει· Σιών ὡς ἀγρὸς ἀροτριαθήσεται, προλέγων τὸ νῦν ἐφ' ἡμῶν πληρωθέν. καὶ τὸ ἀκριβὲς ὄρα τῆς προφητείας. εἶπε γάρ· ἐγκαταλειφθήσεται ἡ θυγάτηρ Σιών ὡς σκηνὴ ἐν ἀμπελῶνι καὶ ὡς ὀπωροφυλάκιον ἐν σικυηλάτῳ. καὶ σικυηλάτων νῦν ὁ τόπος πεπλήρωται. βλέπεις ὡς φωτίζει τοὺς ἁγίους τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; μὴ τοίνυν διὰ τὴν ὁμωνυμίαν εἰς ἄλλα ἀπελασθῆς, ἀλλὰ τήρει τὸ ἀκριβὲς. 16.19 Οὐδέποτε, σοῦ καθεζομένου, περὶ ἀγνείας ἢ παρθενίας ὑπεισήληθε λογισμός; ἐκείνου ἐστὶν ἡ διδασκαλία. οὐχὶ πολλάκις κόρη παρὰ παστάδας οὔσα νυμφικὰς ἔφυγεν ἐκείνου διδάσκοντος τὰ περὶ παρθενίας; οὐχὶ πολλάκις ἄνθρωπος ἐν παλατίοις διαπρέπων κατέπτυσσε πλοῦτου καὶ ἀξίας διδαχθεὶς ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου; οὐχὶ πολλάκις νέος ὀρῶν κάλλος ἐκάμμυσε τὸ βλέμμα καὶ ἔφυγε τὸ ἰδεῖν καὶ ἐξέφυγε τὸν μολυσμόν; πόθεν γέγονε τοῦτο, ζητεῖς; τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐδίδαξε τοῦ νέου τὴν ψυχὴν. τοσαῦτα πλεονεξίαι ἐν κόσμῳ, καὶ ἀκτημονοῦσι χριστιανοί. διὰ τί; διὰ τὴν τοῦ πνεύματος ἐπαγγελίαν. τίμιον ὡς ἀληθῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἀγαθόν. εἰκότως βαπτιζόμεθα εἰς πατέρα καὶ εἰς υἱὸν καὶ εἰς ἅγιον πνεῦμα. Ἄνθρωπος ἔτι σῶμα φορῶν δαίμοσιν ἀγριωτάτοις πολλοῖς παλαίει. καὶ πολλάκις ὁ δαίμων, ὁ σιδηραῖοις δεσμοῖς ὑπὸ πολλῶν μὴ κρατούμενος, λόγοις εὐχῆς ἐκρατήθη ὑπ' αὐτοῦ διὰ τὴν ἐν αὐτῷ δύναμιν τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ τὸ ἀπλοῦν ἐμφύσημα τοῦ ἐπορκίζοντος πῦρ γίνεται τῷ μὴ φαινομένῳ. Μέγαν τοίνυν ἔχομεν παρὰ θεοῦ σύμμαχον καὶ προστάτην, μέγαν διδάσκαλον ἐκκλησίας, μέγαν ὑπερασπιστὴν ὑπὲρ ἡμῶν. μὴ φοβηθῶμεν τοὺς δαίμονας μηδὲ τὸν διάβολον. μείζων γὰρ ὁ ἡμῶν ὑπεραγωνιστής. μόνον ἀνοιξωμεν αὐτῷ τὰς θύρας. περιέρχεται γὰρ ζητῶν τοὺς ἀξίους, καὶ ζητεῖ τίνι χαρίζεται τὰς δωρεάς. 16.20 Παράκλητος δὲ καλεῖται διὰ τὸ παρακαλεῖν καὶ παραμυθεῖσθαι καὶ συναντιλαμβάνεσθαι τῆς ἀσθενείας ἡμῶν. τὸ γὰρ τί προσευξόμεθα καθὸ δεῖ οὐκ οἶδαμεν. ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις, δηλὸν δὲ ὅτι πρὸς τὸν θεόν. πολλάκις διὰ Χριστὸν ὑβρισθεὶς ἠτιμάσθη τις ἀδίκως, μαρτύριον ἐφέστηκεν, βάσανοι πανταχόθεν καὶ πῦρ καὶ ξίφη καὶ θῆρες καὶ βυθός. ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑποφθέγγεται λέγον·

ὑπόμεινον τὸν κύριον, ἄνθρωπε. μικρὰ τὰ γινόμενα, μεγάλα τὰ δωρούμενα. ὀλίγον χρόνον καμῶν αἰωνίως εἶναι μέλλεις μετ' ἀγγέλων. οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. διαγράφει τῷ ἀνθρώπῳ βασιλείαν οὐρανῶν, ὑποδείκνυσι καὶ τὸν παράδεισον τῆς τρυφῆς. καὶ οἱ μάρτυρες τὰ πρόσωπα μὲν τοῦ σώματος πρὸς τοὺς δικαστὰς ἐξ ἀνάγκης ἔχοντες, τῇ δὲ δυνάμει λοιπὸν ὄντες ἐν παραδείσῳ κατέπτυσαν τῶν φαινομένων χαλεπῶν. 16.21 Καὶ θέλεις γνῶναι ὅτι τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου πνεύματος οἱ μάρτυρες μαρτυροῦσιν; λέγει πρὸς τοὺς μαθητὰς ὁ σωτήρ· ὅταν δὲ φέρωσιν ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἀπολογήσεσθε ἢ τί εἶπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἃ δεῖ εἰπεῖν. ἀδύνατον γὰρ μαρτυρῆσαι περὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐὰν μὴ τις διὰ πνεύματος ἁγίου μαρτυρήσῃ. εἰ γὰρ οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, τὴν ζωὴν ἄρα τις ἑαυτοῦ δίδωσιν ὑπὲρ Ἰησοῦ ἐὰν μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ; 16.22 Μέγα τί ἐστὶ καὶ παντοδύναμον ἐν χαρίσμασι καὶ θαυμάσιον τὸ ἅγιον πνεῦμα. λόγισαι, πόσοι καθέξεσθε νῦν, πόσαι ψυχὰι πάρεσμεν. ἐκάστῳ προσφόρως ἐνεργεῖ, καὶ μέσον παρὸν βλέπει ἐκάστου τὸν τρόπον, βλέπει καὶ τὸν λογισμὸν καὶ τὴν συνείδησιν, καὶ τί λαλοῦμεν, καὶ τί νοοῦμεν, καὶ τί πιστεύομεν. μέγα μὲν ἀληθῶς τὸ ρηθὲν, ἀλλ' ἔτι μικρόν. βλέπε γάρ μοι, τὴν διάνοιαν φωταγωγηθεὶς ὑπ' αὐτοῦ, πόσοι εἰσὶ χριστιανοὶ τῆς παροικίας ταύτης πάσης, καὶ πόσοι τῆς ἐπαρχίας πάσης τῆς Παλαιστίνης. καὶ πλάτυνον τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς ἐπαρχίας εἰς τὴν Ῥωμαίων πᾶσαν βασιλείαν. καὶ ἐκ ταύτης βλέπε μοι πάντα τὸν κόσμον, Περσῶν γένη καὶ Ἰνδῶν ἔθνη, Γότθους καὶ Σαυρομάτας, Γάλλους καὶ Ἰσπανοὺς καὶ Μαύρους, Λίβυας καὶ Αἰθίοπας καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς ἀκατωνομάστους ἡμῖν. πολλὰ γὰρ τῶν ἐθνῶν οὐδ' εἰς ὀνομασίαν ἡμῖν ἤλθεν. βλέπε μοι ἐκάστου ἔθνους ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, διακόνους, μονάζοντας, παρθένους καὶ λοιποὺς λαϊκοὺς. καὶ βλέπε τὸν μέγαν προστάτην καὶ τῶν χαρισμάτων πάροχον, ὅπως ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ τῷ μὲν ἀγνεΐαν, τῷ δὲ ἀειπαρθενΐαν, ἄλλῳ δὲ ἐλεημοσύνην, ἄλλῳ δ' ἀκτημοσύνην, ἄλλῳ δὲ ἀπέλασιν πνευμάτων ἀντικειμένων δίδωσιν. καὶ ὡσπερ τὸ φῶς μιᾶ τῆς ἀκτίνος προσβολῇ καταυγάζει τὰ πάντα, οὕτω καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον φωτίζει τοὺς ἔχοντας ὀφθαλμούς. εἰ γὰρ τις ἀβλεπτῶν μὴ καταξιούται τῆς χάριτος, μὴ μεμφέσθω τῷ πνεύματι, ἀλλὰ τῇ ἑαυτοῦ ἀπιστίᾳ. 16.23 Εἶδες αὐτοῦ τὴν δύναμιν τὴν ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ. μὴ μείνης ἐπὶ γῆς, ἀνάβηθι λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὰ ἄνω. ἀνάβηθι μοι τῇ διανοίᾳ καὶ εἰς πρῶτον οὐρανὸν καὶ βλέπε μοι τοσαύτας ἐκεῖ μυριάδας ἀναριθμήτους ἀγγέλων. ὑπερανάβηθι τοῖς λογισμοῖς, εἰ δύνασαι, καὶ ἄνωτέρω. βλέπε μοι καὶ ἀρχαγγέλους, βλέπε μοι καὶ πνεύματα, βλέπε δυνάμεις, βλέπε ἀρχὰς, βλέπε ἐξουσίας, βλέπε θρόνους, βλέπε κυριότητας. τούτων πάντων ἐπιστάτης παρὰ θεοῦ καὶ διδάσκαλος καὶ ἁγιοποιὸς ὁ παράκλητος. τούτου χρεΐαν ἔχει Ἥλιος καὶ Ἐλισσαῖος καὶ Ἡσαΐαζ ἐν ἀνθρώποις, τούτου χρεΐαν ἔχει Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ ἐν ἀγγέλοις. Οὐδὲν αὐτῷ τῶν γεννητῶν ἰσότημον. τὰ γὰρ τῶν ἀγγέλων γένη καὶ αἱ στρατιαὶ πᾶσαι ὁμοῦ συναχθεῖσαι οὐ φέρουσιν ἰσότητα πρὸς τὸ ἅγιον πνεῦμα. καλύπτει ταῦτα πάντα τοῦ παρακλήτου ἡ πανάγαθος δύναμις. καὶ τὰ μὲν ἐστὶν εἰς λειτουργίαν ἀποστελλόμενα, τὸ δὲ ἐρευνᾶ καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ, καθὼς ὁ ἀπόστολός φησι· τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾶ, καὶ τὰ βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ τοῦ ἀνθρώπου εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς ἔγνωκεν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. 16.24 Τοῦτο περὶ Χριστοῦ ἐκήρυξεν ἐν προφήταις. τοῦτο ἐνήργησεν ἐν ἀποστόλοις. τοῦτο μέχρι σήμερον ἐν βαπτίσματι σφραγίζει τὰς ψυχὰς. καὶ πατήρ μὲν δίδωσιν υἱῷ, καὶ υἱὸς μεταδίδωσιν ἁγίῳ πνεύματι. αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ Ἰησοῦς ὁ λέγων, οὐκ ἐγώ· πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου. καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λέγει· ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ ἐξῆς, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει καὶ ἀναγγελεῖ

ὕμιν. ὁ πατήρ δι' υἱοῦ σὺν ἀγίῳ πνεύματι τὰ πάντα χαρίζεται. οὐκ ἄλλα πατρὸς χαρίσματα καὶ ἄλλα υἱοῦ καὶ ἄλλα ἀγίου πνεύματος· μία γὰρ ἡ σωτηρία, μία ἡ δύναμις, μία ἡ πίστις. εἷς θεὸς ὁ πατήρ, εἷς κύριος ὁ μονογενὴς αὐτοῦ υἱός, ἐν τῷ πνεύματι τὸ ἅγιον ὁ παράκλητος. καὶ αὐτάρκες ἡμῖν ταῦτα εἰδέναι, φύσιν δὲ ἢ ὑπόστασιν μὴ πολυπραγμόνει. εἰ γὰρ ἦν γεγραμμένον, ἐλέγομεν· ὁ οὐ γέγραπται, μὴ τολμήσωμεν. αὐτάρκες ἡμῖν εἰδέναι πρὸς σωτηρίαν, ὅτι ἔστι πατήρ καὶ υἱὸς καὶ ἅγιον πνεῦμα. 16.25 Τοῦτο τὸ πνεῦμα κατήλθεν ἐπὶ τοὺς ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρους ἐπὶ Μωυσέως. Ἀλλὰ τὸ μῆκος τῶν λόγων, ἀγαπητοί, μὴ κάματον ὑμῖν ἐμποιείτω. παράσχοι δὲ αὐτὸ περὶ οὗ ὁ λόγος δύναμιν ἐκάστω καὶ τῶν λεγόντων ἡμῶν καὶ ὑμῶν τῶν ἀκουόντων. Τοῦτο τὸ πνεῦμα κατήλθεν, ὡς ἔφην, ἐπὶ τοὺς ἑβδομήκοντα πρεσβυτέρους τοὺς ἐπὶ Μωυσέως. λέγω δὲ ταῦτά σοι, ἵνα παραστήσω νῦν, ὅτι οἶδε τὰ πάντα καὶ ἐνεργεῖ καθὼς βούλεται. ἐξελέχθησαν οἱ ἑβδομήκοντα πρεσβύτεροι, καὶ κατέβη κύριος ἐν νεφέλῃ καὶ παρεΐλατο ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἐπὶ Μωυσέως καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τοὺς ἑβδομήκοντα ἄνδρας τοὺς πρεσβυτέρους, οὐ τοῦ πνεύματος μερισθέντος, ἀλλὰ τῆς χάριτος μερισθείσης πρὸς τὰ δοχεῖα καὶ τὴν τῶν δεχομένων δύναμιν. ἀλλ' ἐξήκοντα μὲν καὶ ὀκτὼ παρήσαν καὶ προεφήτευσαν, Ἐλδὰδ δὲ καὶ Μωδὰδ οὐ παρήσαν. ἵνα τοίνυν δειχθῆ, ὅτι οὐ Μωυσῆς ἦν ὁ χαριζόμενος, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐνεργοῦν, Ἐλδὰδ καὶ Μωδὰδ, οἱ κληθέντες μὲν, οὐπω δὲ ἀπαντήσαντες, προφητεύουσιν. 16.26 Ἐξεπλάγη Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, ὁ διάδοχος Μωυσέως, καὶ προσελθὼν λέγει τῷ Μωυσῆ· ἤκουσας ὅτι Ἐλδὰδ καὶ Μωδὰδ προφητεύουσιν; ἐκλήθησαν καὶ οὐκ ἀπήντησαν. κύριέ μου Μωυσῆ, κώλυσον αὐτούς. Οὐ δύναμαι κωλύσαι αὐτούς, φησὶν, ἐπουράνιος γὰρ ἡ χάρις. καὶ τοσοῦτον ἀπέχω τοῦ κωλύσαι αὐτούς, ὥστε καὶ αὐτὸς κατὰ χάριν ἔχω. ἀλλ' οὐ νομίζω σε τοῦτο φθόνῳ εἰρηκέναι. μὴ ζηλοῖς σύ μοι, ὅτι ἐκεῖνοι μὲν προεφήτευσαν, σὺ δὲ οὐπω προφητεύεις. ἔκδεξαι τὸν καιρόν. καὶ τίς δώη πάντα τὸν λαὸν κυρίου προφήτας, ὅταν δῶ κύριος τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐπ' αὐτούς; προφητικῶς καὶ τοῦτο λέγων τὸ κύριος ὅταν δῶ. νῦν δὲ ἄρα οὐπω ἔδωκε, σὺ οὖν οὐπω ἔχεις. Ἀβραάμ ἄρα καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ καὶ Ἰωσήφ οὐκ εἶχον; οἱ πρὸ τούτου ἄρα οὐκ ἔσχον; ἀλλὰ τὸ ὅταν δῶ κύριος δῆλον ὅτι σημαίνει τὸ ἐπὶ πάντας. νῦν μερικὴ ἡ χάρις, τότε δαψιλῆς ἡ δόσις. Ἥνιςσετο δὲ τὸ γενησόμενον ἐν τῇ πεντηκοστῇ παρ' ἡμῖν. καὶ αὐτὸ γὰρ κατήλθε παρ' ἡμῖν. κατήλθε δὲ καὶ πρότερον ἐπὶ πολλούς. γέγραπται γάρ· καὶ Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ ἐνεπλήσθη πνεύματος σοφίας. ἐπέθηκε γὰρ Μωυσῆς τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπ' αὐτόν. βλέπεις πανταχοῦ τὸν τύπον ἐν παλαιᾷ καὶ καινῇ τὸν αὐτόν. ἐπὶ Μωυσέως διὰ χειροθεσίας ἐδίδοδο τὸ πνεῦμα. καὶ Πέτρος διὰ χειροθεσίας δίδωσι τὸ πνεῦμα. μέλλει δὲ καὶ ἐπὶ σὲ τὸν βαπτιζόμενον φθάνειν ἡ χάρις. τὸ δὲ πῶς οὐ λέγω. οὐ γὰρ προλαμβάνω τὸν καιρόν. 16.27 Τοῦτο καὶ ἦλθεν ἐπὶ πάντας δικαίους καὶ προφήτας, τὸν Ἐνὼς λέγω, τὸν Ἐνὼχ, τὸν Νῶε καὶ τοὺς λοιπούς, τὸν Ἀβραάμ, τὸν Ἰσαὰκ, τὸν Ἰακώβ. περὶ γὰρ τοῦ τὸν Ἰωσήφ εἶχεν πνεῦμα θεοῦ ἐν αὐτῷ ἤδη καὶ Φαραὼ κατεΐληφεν. περὶ γὰρ Μωυσέως καὶ τῶν ἐπ' αὐτοῦ θαυμασίων ἐκ πνεύματος ἐνεργειῶν ἤκουσας πολλάκις. τοῦτο καὶ ὁ ἀνδρειότατος εἶχεν Ἰώβ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι, κἂν τὰ ὀνόματα πάντων μὴ διέλθωμεν. τοῦτο καὶ ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς σκηνῆς ἀποσταλὲν ἐνέπλησε σοφίας τοὺς περὶ τὸν Βεσελεὴλ σοφούς. 16.28 Ἐν τῇ δυνάμει τούτου τοῦ πνεύματος, καθὼς ἔχομεν ἐν κριταῖς, Γοθονιῆλ μὲν ἔκρινε, Γεδεὼν δὲ ἐνεδυναμώθη, ἐνίκησε δὲ Ἰεφθάε, Δεββῶρα δὲ ἡ γυνὴ ἐπολέμει καὶ Σαμψὼν ἔτι δικαιοπραγῶν καὶ μὴ λυπῶν αὐτὸ τὰ ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐνήργησεν. περὶ γὰρ Σαμουὴλ καὶ Δαβὶδ φανερώς ἐν ταῖς τῶν βασιλειῶν ἔχομεν βίβλοις, ὅπως ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἐπροφήτευσον αὐτοί, καὶ προφητῶν ἦσαν ἕξαρχοι. καὶ ὁ μὲν Σαμουὴλ ὁ ὀρῶν ἐκαλεῖτο, ὁ δὲ Δαβὶδ σαφῶς, πνεῦμα κυρίου, φησὶν, ἐλάλησεν ἐν ἐμοί. καὶ ἐν ψαλμοῖς· καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιόν σου μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ. καὶ πάλιν· τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ὁδηγήσει με ἐν γῆ

εὐθεία. Καὶ ὡς ἐν παραλειπομένοις ἔχομεν, ἀγίου πνεύματος μετέσχον Ἀζαρίας μὲν ἐπὶ τοῦ Ἀσάφ βασιλέως καὶ Ὁζιήλ ἐπὶ Ἴωσαφάτ βασιλέως, καὶ πάλιν ἄλλος Ἀζαρίας ὁ λιθασθείς. ὁ δὲ Ἔσδρας φησὶν· καὶ τὸ πνεῦμά σου τὸ ἀγαθὸν ἔδωκας συνετίσαι αὐτούς. περὶ δὲ Ἡλία τοῦ ἀναληφθέντος καὶ Ἐλισσαίου τῶν πνευματοφόρων καὶ θαυματοποιῶν φανερόν κ' ἂν μὴ λέγωμεν, ὅτι πλήρεις ἦσαν ἀγίου πνεύματος. 16.29 Εἰ δὲ καὶ πάσας τις διέλθοι τὰς τε τῶν δώδεκα καὶ τῶν λοιπῶν προφητῶν τὰς βίβλους, πολλὰς τὰς περὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος μαρτυρίας εὐρήσει, Μιχαίου μὲν λέγοντος ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ· ἐὰν μὴ ἐγὼ ἐμπλήσω ἰσχὺν ἐν πνεύματι κυρίου· τοῦ δὲ Ἰωήλ βοῶντος· καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ Ἀγγαίου φάσκοντος· διότι ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμί, λέγει κύριος παντοκράτωρ, καὶ τὸ πνεῦμά μου ἐφέστηκεν ἐν μέσῳ ὑμῶν· Ζαχαρίου δὲ ὁμοίως· πλὴν τοὺς λόγους μου καὶ τὰ νόμιμά μου δέχεσθε, ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι ἐν πνεύματί μου τοῖς δούλοις μου τοῖς προφήταις. 16.30 Καὶ ἕτερα Ἡσαΐας ὁ μεγαλοφωνότατος φησιν· καὶ ἀναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλήσ καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας, καὶ ἐμπλήσει αὐτὸν πνεῦμα φόβου θεοῦ, δηλῶν ἐν μὲν εἶναι τοῦτο καὶ ἀδιαίρετον, διαφόρους δὲ αὐτοῦ ἐνεργείας. καὶ πάλιν· Ἰακώβ ὁ παῖς μου, καὶ ἐξῆς, ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν. καὶ πάλιν· ἐπιθήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ τὸ σπέρμα σου. καὶ πάλιν· καὶ νῦν κύριος παντοκράτωρ ἀπέσταλκέ με καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. καὶ πάλιν· αὕτη αὐτοῖς ἢ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, εἶπε κύριος, τὸ πνεῦμα τὸ ἐμὸν ὃ ἔστιν ἐπὶ σοί. καὶ πάλιν· πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ πάλιν ἐν τοῖς κατὰ Ἰουδαίων· αὐτοὶ δὲ ἠπείθησαν καὶ παρῶζον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον αὐτοῦ. καί, ποῦ ἔστιν ὁ θεὸς ἐν αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ἔχεις καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ (εἰ λοιπὸν ἀκούων μὴ κέκμηκας) τὸ ἤδη ῥηθέν· καὶ ἔπεσεν ἐπ' ἐμὲ πνεῦμα καὶ εἶπε πρὸς με· λέγε, τάδε λέγει κύριος. τὸ δὲ ἔπεσεν ἐπ' ἐμὲ καλῶς ἐκληπτέον, ὅτι φιλοστόργως, καὶ ὡσπερ ὁ Ἰακώβ εὐρῶν τὸν Ἰωσήφ ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ ὡσπερ ἐν εὐαγγελίοις ὁ φιλόστοργος πατήρ τὸν ἐκ τῆς ἀποδημίας ἐπανελθόντα υἱὸν ἰδὼν ἐσπλαγχνίσθη καὶ δραμῶν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. καὶ πάλιν ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ· καὶ ἤγαγέ με εἰς γῆν Χαλδαίων εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν ἐν ὁράσει ἐν πνεύματι θεοῦ. τὰ γὰρ ἄλλα πρότερον ἐν τοῖς περὶ βαπτίσματος ἠκουσας· καὶ ῥανῶ ἐφ' ὑμᾶς ὕδωρ καθαρὸν, καὶ τὰ ἐξῆς, καὶ δώσω ὑμῖν καρδίαν καινὴν, καὶ πνεῦμα καινὸν δώσω ἐν ὑμῖν. καὶ εὐθύς· καὶ τὸ πνεῦμά μου δώσω ἐν ὑμῖν. καὶ πάλιν· καὶ ἐγίνετο ἐπ' ἐμὲ χεὶρ κυρίου, καὶ ἐξήγαγέ με ἐν πνεύματι κυρίου. 16.31 Τοῦτο ἐσόφισε τὴν ψυχὴν τοῦ Δανιήλ, ἵνα γένηται δικαστὴς πρεσβυτέρων ὁ νέος. κατεκρίθη Σωσάννα ἢ σώφρων ὡς ἀκόλαστος. ἔκδικος οὐκ ἦν. τίς γὰρ ἐξηρεῖτο ἀπὸ τῶν ἀρχόντων; ἀπήγετο τὴν ἐπὶ θανάτῳ. εἰς χεῖρας ἦν λοιπὸν τῶν δημίων. ἀλλ' ὁ βοηθὸς παρῆν, ὁ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἀγιάζον πᾶσαν νοητὴν φύσιν. δεῦρο δὴ μοι, φησὶ τῷ Δανιήλ, ὁ νέος ἔλεγχον πρεσβύτας νοσήσαντας τὰ νεότητος ἀμαρτήματα. γέγραπται γάρ· ἐξήγειρεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ παιδαρίου νεωτέρου. καὶ ἵνα συντόμως παρέλθωμεν, διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δανιήλ ἐσώθη ἢ σώφρων. μαρτυρίας ἔνεκεν ταῦτα παραφέρομεν· οὐ γὰρ ἐξηγήσεως ὁ καιρὸς. Ἦιδει καὶ Ναβουχοδονόσορ ὅτι ἔστιν ἐν τῷ Δανιήλ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. φησὶ γὰρ πρὸς αὐτόν· Βαλτάσαρ ὁ ἄρχων τῶν ἐπαιδῶν, τοῦτο ἐγὼ ἔγνω, ὅτι πνεῦμα θεοῦ ἅγιον ἐν σοί. ἐν ἀληθῆς εἶπε καὶ ἐν ψεῦδος. ὅτι μὲν γὰρ ἔσχε πνεῦμα ἅγιον, ἀληθῆς ἦν, οὐκ ἦν δὲ ἄρχων τῶν ἐπαιδῶν. οὐ γὰρ ἦν μάγος, ἀλλ' ἐκ πνεύματος ἀγίου σοφός. καὶ πρὸ τούτου δὲ συνέκρινεν αὐτῷ τὴν ὄρασιν τῆς εἰκόνας, ἦν αὐτὸς ὁ ἰδὼν οὐκ ἤδει. εἶπέ μοι, φησὶ, τὴν ὄρασιν ἦν ἐγὼ ὁ ἰδὼν οὐκ οἶδα. βλέπεις ἀγίου πνεύματος δύναμιν; ὃ οἱ ἰδόντες οὐκ οἶδασιν, οἱ μὴ ἰδόντες γινώσκουσι καὶ ἐρμηνεύουσιν. 16.32 Καὶ ἐνῆν μὲν ἀληθῶς πάμπολλα ἐκ τῆς παλαιᾶς διαθήκης

ἀναλέξει καὶ πλατύτερον διηγήσασθαι τὰ περὶ ἁγίου πνεύματος. ἀλλ' ὀλίγος ὁ καιρός· δεῖ δὲ φείδεσθαι καὶ τοῦ συμμέτρου τῆς ἀκροάσεως, ὅθεν τοῖς ἐκ τῆς παλαιᾶς πρὸς τὸ παρὸν τέως ἀρκεσθέντες ἐπὶ τὰ λείποντα ἐκ τῆς καινῆς διαθήκης, εἰ ὁ θεὸς θέλοι, τῇ ἐξῆς κατηχήσει πάλιν ἐλευσόμεθα. Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος πάντας ὑμᾶς τῶν πνευματικῶν καὶ ἐπουρανίων καταξιώσειε δωρεῶν. ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. 17.τ Κατήχησις ἑπτακαιδεκάτη φωτιζομένων, ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα. τῶν περὶ ἁγίου πνεύματος τὰ λοιπά. καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τῆς πρὸς Κορινθίους πρώτης· ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας, καὶ τὰ ἐξῆς. 17.1 Ἐν μὲν τῇ πρὸ ταύτης κατηχήσει τῶν περὶ πνεύματος ἁγίου μαρτυριῶν ὀλίγον τι μέρος κατὰ δύναμιν παρεθέμεθα ταῖς τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ἀκοαῖς, ἐν δὲ τῷ παρόντι τῶν λειπουσῶν ἐκ τῆς καινῆς διαθήκης κατὰ τὸ ἐγχωροῦν πάλιν ἐφαψόμεθα θεοῦ θέλοντος, τότε μὲν διὰ τὸ τῆς ἀκοῆς σύμμετρον τὴν προθυμίαν ἐπισχόντες (ἀκόρεστος γὰρ ὁ πνεύματος ἁγίου λόγος), νυνὶ δὲ τῶν λειπόντων μέρος τι πάλιν ὀλίγον ἐροῦντες (τὸ γὰρ καλύπτεσθαι τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν τῷ τῶν γεγραμμένων πλήθει μετ' εὐγνωμοσύνης καὶ νῦν ὁμολογοῦμεν), οὐκ ἀνθρωπίνως καὶ σήμερον κεχηρήμενοι σοφίσμασι (ἀσύμφορον γάρ), ἀλλὰ τὰ ἐκ τῶν θείων γραφῶν μόνον ὑπομιμνήσκοντες (ἀσφαλέστατον γὰρ κατὰ τὸν μακάριον ἀπόστολον Παῦλον, ὅς φησιν· ἅ καὶ λαλοῦμεν, οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος, πνευματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες), καὶ παραπλήσια τοῖς ὁδοιποροῦσιν ἢ πλέουσιν ἐπιτελοῦντες, οἱ σκοπὸν ἔχοντες ἕνα μεγίστης ὁδοῦ τῇ μὲν προθυμίᾳ σπεύδουσι, διὰ δὲ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν διαφόροις πόλεσι παραβάλλειν ἢ λιμέσιν εἰώθασιν. 17.2 Αἱ μὲν οὖν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος διαλέξεις διαιροῦνται, αὐτὸ δὲ ἀδιαίρετον ἐστίν, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ τυγχάνον. ὥσπερ γὰρ ἐν τοῖς περὶ τοῦ πατρὸς λόγοις ποτὲ μὲν περὶ μοναρχίας ἦν ἡμῖν τὸ διδασκόμενον, ποτὲ δὲ πῶς καλεῖται πατὴρ ἢ παντοκράτωρ, ποτὲ δὲ ὅπως δημιουργός ἐστι τῶν ὄλων, καὶ οὐ τὸ διαιρεῖσθαι τὰς κατηχήσεις διαίρεσιν εἶχε τῆς πίστεως (εἰς γὰρ ἦντε καὶ ἔστιν ὁ τῆς εὐσεβείας σκοπός), καὶ ὥσπερ ἐν τοῖς περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ ποτὲ μὲν τὰ περὶ τῆς θεότητος, ποτὲ δὲ τὰ περὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἐδιδάσκομεν, εἰς πολλὰς μὲν διαλέξεις τοὺς περὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ λόγους διαιροῦντες, ἀδιαίρετον δὲ τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν καταγγέλλοντες, οὕτως καὶ νῦν τῶν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. κατηχήσεων διαιρουμένων ἀδιαίρετον καταγγέλλομεν τὴν εἰς αὐτὸ πίστιν. Ἐν γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τὸ διαιροῦν μὲν τὰ χαρίσματα ἰδίᾳ ἐκάστῳ καθὼς βούλεται, αὐτὸ δὲ μόνον ἀδιαίρετον. οὐ γὰρ ἄλλος ἐστὶν ὁ παράκλητος παρὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ἐν ἐστὶ καὶ τὸ αὐτὸ διαφόρως ταῖς προσηγορίαις ὀνομαζόμενον, ζῶν καὶ ὑφεστὸς καὶ λαλοῦν καὶ ἐνεργοῦν καὶ τῶν ὑπὸ θεοῦ διὰ Χριστοῦ γενομένων λογικῶν ἀπάντων, ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων, ἁγιαστικόν. 17.3 Ὑπὲρ δὲ τοῦ μὴ ταῖς διαφόροις ὀνομασίαις τοῦ ἁγίου πνεύματος νομίσαι τινὰς ἐξ ἀμαθείας διάφορα εἶναι ταῦτα πνεύματα καὶ μὴ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ὅπερ ἐστὶ μόνον, διὰ τοῦτο προασφαλιζομένη σε ἡ καθολικὴ ἐκκλησία παρέδωκεν ἐν τῇ τῆς πίστεως ἐπαγγελίᾳ πιστεύειν εἰς ἕν ἅγιον πνεῦμα, τὸν παράκλητον, τὸ λαλήσαν ἐν τοῖς προφήταις, ὅπως εἰδέναι ἔχοις, ὅτι πολλὰ μὲν αἱ προσηγορίαι τυγχάνουσιν, ἐν δὲ μόνον ἐστὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. περὶ ὧν προσηγοριῶν νῦν ὀλίγας ὑμῖν ἐκ πολλῶν ἐροῦμεν. 17.4 Καλεῖται μὲν γὰρ πνεῦμα κατὰ τὸ ἀρτίως ἀνεγνωσμένον, ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας. καλεῖται δὲ πνεῦμα ἀληθείας, καθὼς ὁ σωτὴρ φησιν, ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. καλεῖται καὶ παράκλητος, καθὼς εἶρηκεν, ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐ μὴ ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς. ὅτι δὲ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἐστὶ διαφόροις ταῖς προσηγορίαις ὀνομαζόμενον, δείκνυται σαφῶς ἐκ τούτων. περὶ μὲν γὰρ τοῦ

εἶναι τὸ αὐτὸ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ τὸν παράκλητον εἴρηται ὁ δὲ παράκλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. περὶ δὲ τοῦ τὸ αὐτὸ εἶναι καὶ τὸν παράκλητον καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας εἴρηται καὶ ἄλλον παράκλητον δώσω ὑμῖν, ἵνα μεθ' ὑμῶν μένη εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. καὶ πάλιν ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας. Καλεῖται καὶ πνεῦμα θεοῦ, καθὼς γέγραπται· καὶ εἶδον τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον, καὶ πάλιν, ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοι υἱοὶ θεοῦ εἰσιν. καλεῖται καὶ πνεῦμα πατρὸς, καθὼς φησιν ὁ σωτήρ· οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. καὶ πάλιν ὁ Παῦλος· τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐξῆς, ἵνα δῶ ὑμῖν κραταιωθῆναι διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ. καλεῖται καὶ πνεῦμα κυρίου, καθὼς Πέτρος εἶπε· τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα κυρίου; καλεῖται καὶ πνεῦμα θεοῦ καὶ Χριστοῦ, καθὼς γράφει Παῦλος· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. καλεῖται καὶ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καθὼς εἴρηται· ὅτι δὲ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. καλεῖται καὶ πνεῦμα Χριστοῦ, καθὼς γέγραπται· εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ. καὶ πάλιν· διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος [τοῦ] Ἰησοῦ Χριστοῦ. 17.5 Πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἄλλας πάλιν τοῦ ἁγίου πνεύματος ὀνομασίας εὐρήσεις. καλεῖται μὲν γὰρ πνεῦμα ἀγιωσύνης, ὡς γέγραπται· κατὰ πνεῦμα ἀγιωσύνης. καλεῖται καὶ πνεῦμα υἰοθεσίας, ὡς Παῦλος φησιν· οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἰοθεσίας, ἐν ᾧ κρᾶζομεν ἀββᾶ ὁ πατήρ. καλεῖται καὶ πνεῦμα ἀποκαλύψεως, καθὼς γέγραπται· δῶη ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ. καλεῖται καὶ πνεῦμα ἐπαγγελίας, καθὼς ὁ αὐτός φησιν· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ. καλεῖται καὶ πνεῦμα χάριτος, ὡς ὅτε πάλιν λέγει· καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας. καὶ ἄλλαις δὲ προσηγορίαις πλείοσιν ὀνομάζεται τοιαύταις. ἤκουσας δὲ σαφῶς καὶ ἐν τῇ πρὸ ταύτης κατηχήσει, ὅτι ἐν μὲν τοῖς ψαλμοῖς ποτὲ μὲν ἀγαθόν, ποτὲ δὲ ἡγεμονικὸν ὀνομάζεται, ἐν δὲ τῷ Ἑσάτῳ σοφίας καὶ συνέσεως καὶ βουλής καὶ ἰσχύος καὶ γνώσεως καὶ εὐσεβείας καὶ φόβου θεοῦ προσηγορεύετο. Δι' ὧν ἀπάντων, τῶντε πρότερον εἰρημένων καὶ τῶν νῦν, συνίσταται, διαφόρους μὲν εἶναι τὰς προσηγορίας, ἐν δὲ καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ζῶν καὶ ὕφεστός, καὶ πάντοτε πατρὶ καὶ υἱῷ συμπαρόν, οὐκ ἀπὸ στόματος καὶ χειλέων πατρὸς ἢ υἱοῦ λαλούμενον ἢ ἀναπνεόμενον, οὔτε εἰς ἀέρα διαχεόμενον, ἀλλ' ἐνυπόστατον, λαλοῦν αὐτὸ καὶ ἐνεργοῦν καὶ οἰκονομοῦν καὶ ἀγιάζον, ἀδιαστάτου δηλαδὴ καὶ συμφώνου καὶ μιᾶς οὔσης τῆς σωτηριώδους οἰκονομίας εἰς ἡμᾶς τῆς ἐκ πατρὸς καὶ υἱοῦ καὶ ἁγίου πνεύματος, καθὼς καὶ πρώην εἰρήκαμεν. μνημονεύειν γὰρ ὑμᾶς ἐκείνων ἄρτι λεγομένων βούλομαι, καὶ εἰδέναι σαφῶς, ὅτι οὐχ ἕτερον μὲν ἐν νόμῳ καὶ προφήταις, ἕτερον δὲ ἐν εὐαγγελίοις καὶ ἀποστόλοις, ἀλλ' ἐν ἐστὶ καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα ἅγιον τὸ ἐν παλαιᾷ τε καὶ καινῇ διαθήκῃ τὰς θείας λαλήσαν γραφάς. 17.6 Τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐστὶ τὸ ἐλθὸν ἐπὶ τὴν ἁγίαν παρθένον Μαρίαν. ἐπειδὴ γὰρ Χριστὸς ἦν ὁ μονογενὴς ὁ γεννώμενος, δύναμις ὑψίστου ἐπεσκίαζεν αὐτῇ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἐπελθὸν ἐπ' αὐτὴν ἡγίαζεν αὐτὴν πρὸς τὸ δυνηθῆναι δεξασθαι τὸν δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο. οὐ χρεῖα δέ μοι πολλῶν λόγων, ἵνα μάθῃς ὅτι ἀρρῦπαρος καὶ ἄχραντος ἡ γέννησις· ἔμαθες γάρ. Γαβριὴλ ἐστὶν ὁ λέγων πρὸς αὐτήν· ἐγὼ κήρυξ εἰμὶ τῶν γενησομένων, ἀλλ' οὐ συνεργός. εἰ γὰρ καὶ ἀρχάγγελος, ἀλλ' οἶδά μου τὴν τάξιν. καὶ τὸ μὲν χαίρειν ἐγὼ εὐαγγελίζομαι σοι, τὸ δὲ πῶς τέξῃ οὐκ ἀπὸ τῆς ἐμῆς χάριτος. πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. 17.7 Τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνήργησεν ἐν τῇ Ἑλισάβετ. οὐ γὰρ μόνον παρθένους

οἶδεν, ἀλλὰ γνωρίζει καὶ ἐγγάμους, ἐὰν κατὰ νόμον ἦ ὁ γάμος. καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἀγίου ἡ Ἐλισάβετ καὶ ἐπροφήτευσεν. καὶ φησιν ἡ καλὴ δουλὶς περὶ τοῦ ἑαυτῆς κυρίου· καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἔλθῃ πρὸς με ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου; ἔμακάριζε γὰρ ἑαυτὴν ἡ Ἐλισάβετ. τούτου τοῦ ἀγίου πνεύματος πλησθεὶς καὶ Ζαχαρίας ὁ τοῦ Ἰωάννου πατὴρ προεφήτευσεν λέγων, ὅσων τε ἀγαθῶν πρόξενός ἐστιν ὁ μονογενής, καὶ ὅτι πρόδρομος διὰ βαπτίσματος Ἰωάννης ἐκείνου. ὑπὸ τούτου τοῦ ἀγίου πνεύματος χρηματισθεὶς καὶ Συμεὼν ὁ δίκαιος μὴ ἰδεῖν θάνατον πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν χριστὸν κυρίου, δεξάμενος αὐτὸν εἰς τὰς ἀγκάλας ἐν τῷ ἱερῷ τὰ περὶ αὐτοῦ σαφῶς ἐμαρτύρησεν. 17.8 Καὶ Ἰωάννης δὲ ὁ πνεύματος ἀγίου πλησθεὶς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ διὰ τοῦτο ἠγιασθή, ἵνα βαπτίσῃ τὸν κύριον, οὐ διδοὺς τὸ πνεῦμα, ἀλλὰ τὸν διδόντα τὸ πνεῦμα εὐαγγελιζόμενος. φησὶ γάρ· ἐγὼ ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν, ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, καὶ ἐξῆς, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ. πυρὶ δὲ διὰ τί; ἐπειδὴ ἐν πυρίναις γλώσσαις ἡ τοῦ ἀγίου πνεύματος ἐγένετο κάθοδος. περὶ οὗ λέγει χαίρων ὁ κύριος· πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθη; 17.9 Τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατῆλθε βαπτιζομένου τοῦ κυρίου, πρὸς τὸ μὴ λαθεῖν τοῦ βαπτιζομένου τὴν ἀξίαν, καθὼς Ἰωάννης φησὶν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζει ἐν ὕδατι ἐκείνός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι ἀγίῳ. Ἀλλὰ βλέπε τί λέγει τὸ εὐαγγέλιον. ἠνεώχθησαν οἱ οὐρανοί. ἠνεώχθησαν δὲ διὰ τὴν ἀξίαν τοῦ καταβάλλοντος. ἰδοὺ γάρ, φησὶν, ἀνεώχθησαν οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡς περιστερὰν καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν, αὐτοκινήτῳ δηλονότι τῇ καταβάσει. ἔδει γάρ, ὡς ἐξηγήσαντό τινες, τὰς ἀπαρχὰς καὶ τὰ πρωτεῖα τοῦ ἀγίου πνεύματος τῶν βαπτιζομένων τῇ ἀνθρωπότητι τοῦ σωτῆρος παρασχεθῆναι τοῦ τὴν τοιαύτην διδόντος χάριν. κατῆλθε δὲ ἴσως ἐν εἶδει περιστερᾶς, ὡς φασὶ τινες, τῆς καθαρᾶς καὶ ἀκάκου καὶ ἀκεραίου καὶ ταῖς ὑπὲρ γεννωμένων τέκνων καὶ συγχωρήσεως ἁμαρτιῶν εὐχαῖς συνεργούσης τύπον παραδηλοῦν, καθὼς αἰνιγματωδῶς προεῖρηται περὶ τοῦ τὸν Χριστὸν ὀφθαλμοφανῶς οὕτως ἐπιδειχθῆναι. ἐν γὰρ τοῖς ἄσμασι περὶ τοῦ νυμφίου προσφωνεῖ καὶ λέγει· οἱ ὀφθαλμοὶ σοι ὡς περιστερὰ ἐπὶ πληρώματα ὑδάτων. 17.10 Ταύτης ἔφερε τύπον μερικῶς κατὰ τινὰς ἢ ἐπὶ Νῶε περιστερὰ. ὡσπερ γὰρ ἐπ' ἐκείνου διὰ ξύλου καὶ ὕδατος αὐτοῖς μὲν ἐγένετο ἡ σωτηρία, καινῆς δὲ γενέσεως ἀρχή, καὶ ἡ περιστερὰ ἀνέστρεψε πρὸς αὐτὸν τὸ πρὸς ἐσπέραν ἔχουσα φύλλον ἐλαίας, οὕτω, φασὶ, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατῆλθεν ἐπὶ τὸν ἀληθινὸν Νῶε, τὸν τῆς δευτέρας γενέσεως ποιητὴν, τὸν παντοίων γενῶν προαιρέσεις εἰς τὸ αὐτὸ συνάγοντα, ὧν τύπον ἔφερον αἱ διάφοροι τῶν ἐν τῇ κιβωτῷ ζώων καταστάσεις, οὗ κατὰ τὴν παρουσίαν οἱ νοητοὶ λύκοι συμβόσκονται μετὰ ἀρνῶν, οὗ ἡ ἐκκλησία ἔχει μωσχαρίον καὶ ταῦρον καὶ λέοντα ἅμα βοσκομένους, καθὼς μέχρι σήμερον βλέπομεν ἄρχοντας κοσμικοὺς ὑπὸ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀγομένους καὶ διδασκομένους. κατῆλθε τοίνυν, ὡς ἐξηγοῦνται τινες, ἡ νοητὴ περιστερὰ ἐν τῷ καιρῷ τοῦ βαπτίσματος, ἵνα δείξῃ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ διὰ ξύλου σταυροῦ σώζων τοὺς πιστεύοντας, ὁ μέλλων πρὸς ἐσπέραν διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ χαρίζεσθαι τὴν σωτηρίαν. 17.11 Καὶ περὶ μὲν τούτων ἴσως καὶ ἄλλως ἐξηγητέον. αὐτοῦ δὲ τοῦ σωτῆρος καὶ νῦν ἀκουστέον τῶν περὶ ἀγίου πνεύματος ῥημάτων. φησὶ γάρ· ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτι παρὰ τοῦ πατρὸς ἡ χάρις, λέγει· πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον τοῖς αἰτουῦσιν αὐτόν. καὶ ὅτι τὸν θεὸν ἐν πνεύματι προσκυνεῖν δεῖ, φησὶν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἔστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ. καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιοῦτους ζητεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεὸς καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. καὶ ἄλλιν· εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ

δαιμόνια. καὶ ἐξῆς εὐθύς· διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία καὶ βλασφημία ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις, ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφημία οὐκ ἀφεθήσεται. καὶ ὃς ἂν εἶπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται αὐτῷ, ὃς δ' ἂν εἶπῃ λόγον κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. Καὶ πάλιν φησί· κἀγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα μεθ' ὑμῶν ἦ εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτὸ οὐδὲ γινώσκει αὐτό. ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. καὶ πάλιν λέγει· ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος διδάξει ὑμᾶς πάντα καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. καὶ πάλιν φησίν· ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. καὶ πάλιν ὁ σωτήρ· ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐ μὴ ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς. ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως. καὶ ἐξῆς πάλιν· ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, διηγήσεται ὑμῖν τὴν ἀλήθειαν πᾶσαν. οὐ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλήσει, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ ἐμὰ ἔστιν. διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Αὐτοῦ τοῦ μονογενοῦς νῦν ἀνέγγνων σοι τὰς φωνάς, ἵνα μὴ προσέχης ἀνθρωπίνοις ῥήμασιν. 17.12 Τούτου τοῦ ἁγίου πνεύματος τὴν κοινωνίαν ἐχαρίσατο τοῖς ἀποστόλοις. γέγραπται γάρ· καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς· λάβετε πνεῦμα ἅγιον. ἐὰν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἐὰν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. δεύτερον ἐμφύσημα τοῦτο, ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ἡμαυρώθη διὰ τὰς ἐκουσίους ἁμαρτίας. ἵνα πληρωθῇ τὸ γεγραμμένον· ἀνέβη ἐμφυσῶν εἰς πρόσωπόν σου, ἐξαιρούμενός σε ἐκ θλίψεως. τὸ δὲ ἀνέβη πόθεν; ἐκ τοῦ ἄδου. οὕτω γὰρ διηγήσατο τὸ εὐαγγέλιον, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τότε ἐνεφύσησεν. Ἀλλὰ δίδωσι μὲν νῦν τὴν χάριν, ἐπιδαφιλεύεται δὲ ἐπὶ πλείον. καὶ φησι πρὸς αὐτούς· ἔτοιμος μὲν εἰμι τοῦ δοῦναι καὶ νῦν, οὕτω δὲ τὸ ἀγγεῖον χωρεῖ. τέως μὲν οὖν λάβετε τὴν χάριν ὅσην χωρεῖτε, ἐκδέχεσθε δὲ καὶ πλείονα. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλήμ, ἕως ἂν ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. νῦν λάβετε μερικῶς, τότε φορέσετε αὐτοτελῶς. ὁ μὲν γὰρ δεχόμενος πολλάκις μερικῶς ἔχει τὸ διδόμενον, ὁ δὲ ἐνδύμενος ὑπὸ τῆς στολῆς πανταχόθεν περιέχεται. μὴ φοβηθῆτε, φησίν, ὄπλα διαβόλου καὶ βέλη· φορέσετε γὰρ δύναμιν πνεύματος ἁγίου. μνημονεύετε δὲ τῶν ἀρτίως εἰρημένων, ὅτι πνεῦμα οὐ μεμέρισται, ἀλλ' ἡ δι' αὐτοῦ χάρις. 17.13 Ἀνῆλθε τοίνυν ὁ Ἰησοῦς εἰς οὐρανοὺς καὶ τὴν ἐπαγγελίαν ἐπλήρωσεν. εἶπε γὰρ πρὸς αὐτούς· ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν. ἐκαθέζοντο ἐκδεχόμενοι τὴν παρουσίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς πεντηκοστῆς ἐνταῦθα ἐν τῇ πόλει ταύτῃ Ἱερουσαλήμ-ἡμέτερον γὰρ καὶ τοῦτο τὸ ἀξίωμα, καὶ λαλοῦμεν οὐ περὶ τῶν παρ' ἐτέροις γεγενημένων ἀγαθῶν, ἀλλὰ περὶ τῶν παρ' ἡμῖν κεχαρισμένων-τῆς πεντηκοστῆς οὖν οὔσης ἐκαθέζοντο, καὶ κατήρχετο ὁ παράκλητος ἐξ οὐρανοῦ, ὁ φρουρός καὶ ἁγιοποιὸς τῆς ἐκκλησίας, ὁ διοικητὴς τῶν ψυχῶν, ὁ κυβερνήτης τῶν χειμαζομένων, ὁ φωταγωγὸς τῶν πεπλανημένων καὶ ἀθλοθέτης τῶν ἀγωνιζομένων καὶ στεφανωτὴς τῶν νενικηκότων. 17.14 Κατήρχετο δέ, ἵνα ἐνδύσῃ δύναμιν καὶ ἵνα βαπτίση τοὺς ἀποστόλους. λέγει γὰρ ὁ κύριος· ὑμεῖς βαπτισθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς ταύτας ἡμέρας. οὐ μερικὴ ἡ χάρις, ἀλλὰ αὐτοτελής ἡ δύναμις. ὥσπερ γὰρ ὁ ἐνδύνων ἐν τοῖς ὕδασι καὶ βαπτιζόμενος πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ὑδάτων περιβάλλεται, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ἐβαπτίσθησαν ὀλοτελῶς. ἀλλὰ τὸ μὲν

ὕδωρ ἔξωθεν περιχεῖται, τὸ δὲ πνεῦμα καὶ τὴν ἔνδοθεν ψυχὴν βαπτίζει ἀπαραλείπτως. καὶ τί θαυμάζεις; λάβε ὑπόδειγμα σωματικόν, μικρὸν μὲν καὶ εὐτελές, χρήσιμον δὲ τοῖς ἀφελεστέροις. εἰ τὸ πῦρ διὰ τῆς παχύτητος τοῦ σιδήρου διαβαῖνον ἔνδον τὸ ὄλον ἀπεργάζεται πῦρ, καὶ ὁ ψυχρὸς γίνεται ζεστός, καὶ ὁ μέλας γίνεται ἐκλάμπων, εἰ σῶμα ὄν τὸ πῦρ ἐν σώματι σιδήρου ἐνδύνον οὕτως ἀπαρεμποδίστως ἐργάζεται, τί θαυμάζεις, εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐν τοῖς ἐνδοτάτοις τῆς ψυχῆς εἰσέρχεται; 17.15 Ἴνα δὲ τοσαύτης χάριτος κατερχομένης μὴ ἀγνοηθῆ τὸ μέγεθος, σάλπιγξ ὡσπερ ἐπουράνιος ἤχησεν. ἐγένετο γὰρ ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὡσπερ φερομένης πνοῆς βιαίας σημαινούσης τὴν παρουσίαν τοῦ χαριζομένου τοῖς ἀνθρώποις μετὰ βίας ἀρπάζειν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἵνα καὶ ὀφθαλμοὶ ἴδωσι τὰς πυρίνας γλώσσας καὶ ὦτα ἐπακούσῃ τοῦ ἤχου. καὶ ἐπλήρωσεν ὄλον τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθημένοι. δοχεῖον γέγονε τοῦ νοητοῦ ὕδατος ὁ οἶκος. οἱ μαθηταὶ ἔνδον ἐκαθέζοντο καὶ ὁ οἶκος πᾶς ἐπλήσθη. ἐβαπτίσθησαν τοίνυν ἀνελλιπῶς κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν, ἐνεδύθησαν ψυχῇ τε καὶ σώματι θείαν ἐνδυσιν καὶ σωτήριον. Καὶ ὠφθησαν αὐτοῖς διαμεριζόμενοι γλώσσαί ὡσεὶ πυρός, καὶ ἐκάθισεν ἐφ' ἓνα ἕκαστον αὐτῶν, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου. πυρὸς μετέλαβον, οὐ καταφλεκτικοῦ, ἀλλὰ σωτηριώδους πυρός, ἀφανίζοντος μὲν ἀκάνθας ἀμαρτιῶν, λαμπρύνοντος δὲ τὴν ψυχὴν. τοῦτο μέλλει νῦν ἔρχεσθαι καὶ ἐφ' ὑμᾶς, καὶ τὰς μὲν ἀκανθώδεις ὑμῶν ἀμαρτίας περιαιρεῖν καὶ ἀναλίσκειν, τὸ δὲ τῆς ψυχῆς ὑμῶν κτῆμα τὸ τίμιον ἔτι λαμπρύνειν καὶ διδόναι ὑμῖν χάριν. ἔδωκε γὰρ καὶ τότε τοῖς ἀποστόλοις. ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν ἐπεκαθέζετο αὐτοῖς, ἵνα διαδήματα καινότερα περιθῶνται πνευματικὰ διὰ πυρίνων γλωσσῶν ἐπὶ κεφαλῆς. φλογίνη ῥομφαία πρότερον ἐκώλυε πύλας παραδείσου, πυρίνη γλώσσα σωτηριώδης ἀπεκατέστησε τὴν χάριν. 17.16 Καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἐτέραις γλώσσαις, καθὼς τὸ πνεῦμα ἐδίδου ἀποφθέγγεσθαι αὐτοῖς. Γαλιλαῖος ὁ Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ἠ ἐπέρσιζεν ἢ ἐμήδιζεν. Ἰωάννης καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι πᾶσαν γλώσσαν ἐλάλουν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν. οὐ γὰρ νῦν ἐνταῦθα ἤρξατο τῶν ξένων πλήθη συναθροίζεσθαι πανταχόθεν, ἀλλ' ἐκ τότε. ποῖος τοσοῦτος διδάσκαλος εὐρίσκεται, διδάσκων ἀθρόως ἂ μὴ μεμαθήκασιν; τοσοῦτοις ἔτεσι διὰ γραμματικῆς καὶ διὰ τεχνῶν μανθάνουσι μόνον ἑλληνιστὶ καλῶς λαλεῖν. καὶ οὐδὲ πάντες λαλοῦσιν ὁμοίως. ἀλλ' ὁ ῥήτωρ μὲν ἴσως κατορθοῖ λαλεῖν καλῶς, ὁ γραμματικὸς δὲ ἐνίοτε οὐ καλῶς, καὶ ὁ τὴν γραμματικὴν εἰδὼς τὰ φιλοσοφούμενα οὐκ οἶδεν. τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἅμα διδάσκει πολλὰς γλώσσας, ἄσπερ ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ ἐκεῖνοι οὐκ οἶδασιν. τοῦτό ἐστιν ἀληθῶς σοφία πολλή, τοῦτο θεία δύναμις, ποία σύγκρισις τῆς ἐν πολλῷ χρόνῳ ἀμαθείας ἐκείνων πρὸς τὴν ἀθρόαν καὶ διάφορον καὶ ξένην ἐξαίφνης τῶν γλωσσῶν ἐνέργειαν; 17.17 Ἐγένετο σύγχυσις τοῦ πλήθους τῶν ἀκουσάντων. δευτέρα σύγχυσις ἀντὶ τῆς ἐν Βαβυλῶνι πρώτης κακῆς. ἐπὶ μὲν γὰρ τῆς συγχύσεως τῶν γλωσσῶν διαίρεσις ἦν τῆς προαιρέσεως, ἐπειδὴ ἀντίθεον ἦν τὸ φρόνημα, ὧδε δὲ ἀποκατάστασις καὶ ἔνωσις τῶν γνωμῶν, ἐπειδὴ εὐσεβὲς ἦν τὸ σπουδαζόμενον. δι' ὧν ἡ ἀπόπτωσις, διὰ τούτων ἡ ἐπάνοδος. [ὄθεν] ἐθαύμαζον λέγοντες· πῶς ἡμεῖς ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν; οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε. καὶ γὰρ καὶ Νικόδημος ἠγνόησε τοῦ πνεύματος τὴν παρουσίαν, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἐρρέθη· τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται καὶ ποῦ ὑπάγει. εἰ δὲ καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἐὰν ἀκούσω οὐκ οἶδα πόθεν ἔρχεται, αὐτὸ τί ποτέ ἐστι τὴν ὑπόστασιν πῶς δύναμαι διηγήσασθαι; 17.18 Ἄλλοι δὲ διαχλευάζοντες ἔλεγον, ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσίν, λέγοντες μὲν ἀληθῶς, ἀλλὰ χλευαστικῶς. νέος γὰρ ἦν ἀληθῶς ὁ οἶνος, καινῆς διαθήκης ἡ χάρις. ἀλλ' ὁ νέος οὗτος οἶνος ἀπὸ νοητῆς ἀμπέλου, πολλάκις ἔτι καρποφορησάσης ἐν προφήταις, καὶ ἐν καινῇ διαθήκῃ βλαστησάσης. ὡσπερ γὰρ αἰσθητῶς ἡ μὲν ἄμπελος ἀεὶ μένει ἢ αὐτῇ, κατὰ δὲ καιροῦς καινότερους

ἐκφέρει καρπούς, οὕτω καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, μένον ὅπερ ἐστί, καὶ πολλάκις ἐν προφήταις ἐνεργῆσαν, νῦν νέον τι καὶ θαυμάσιον ἐνεδείξατο. ἔφθασε μὲν γὰρ καὶ ἐπὶ τοὺς πατέρας ἢ χάρις, ἀλλ' ὥδε ὑπερβολικῶς. ἐκεῖ μὲν γὰρ μετέσχον ἁγίου πνεύματος, ὥδε δὲ αὐτοτελῶς ἐβαπτίσθησαν. 17.19 Ἄλλ' ὁ Πέτρος ὁ ἔχων πνεῦμα ἅγιον καὶ εἰδὼς ὃ ἔχει φησὶν· ἄνδρες Ἰσραηλῖται, οἱ τὸν μὲν Ἰωὴλ ἀπαγγέλλοντες, μὴ εἰδότες δὲ τὰ γεγραμμένα, οὐχ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε οὗτοι μεθύουσι. μεθύουσι γάρ, οὐχ ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, ἀλλὰ καθὼς γέγραπται· μεθυσθήσονται ἀπὸ πύργου οἴκου σου καὶ ἐκ τῶν χειμάρρων τῆς τρυφῆς σου ποτιεῖς αὐτούς. μεθύουσι μέθην νηφάλιον, νεκρωτικὴν ἁμαρτίας, καὶ καρδίας ζωοποιητικὴν, μέθην ἐναντίαν τῆς σωματικῆς. ἢ μὲν γὰρ καὶ τῶν ἐγνωσμένων ἐμποιεῖ λήθην, αὕτη δὲ καὶ τῶν μὴ ἐγνωσμένων τὴν γνῶσιν χαρίζεται. μεθύουσι πίνοντες τὸν οἶνον τῆς νοητῆς ἀμπέλου, τῆς λεγούσης· ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος καὶ ὑμεῖς τὰ κλήματα. εἰ δὲ μὴ πείθεσθέ μοι, ἐκ τοῦ καιροῦ σύνετε τὸ λεγόμενον· ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας. ὁ γὰρ ἐν τρίτῃ ὥρᾳ σταυρωθεὶς, ὡς Μάρκος φησὶ, τρίτῃ ὥρᾳ νῦν κατέπεμψε τὴν χάριν. οὐ γὰρ ἄλλη χάρις ἐκείνου καὶ ἄλλη χάρις τούτου, ἀλλ' ὁ τότε σταυρωθεὶς καὶ ἐπαγγειλάμενος ἐπλήρωσεν ὃ ἐπηγγείλατο. εἰ δὲ βούλεσθε δέξασθαι καὶ μαρτυρίαν, ἀκούσατε, φησὶν· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωὴλ· καὶ ἔσται μετὰ ταῦτα, λέγει ὁ θεός, ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου. τὸ δὲ ἐκχεῶ πλουσίαν ἠνίξατο δόσιν. οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱὸν καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. δέδωκε δὲ αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν καὶ τοῦ χαρίζεσθαι τοῦ παναγίου πνεύματος τὴν χάριν οἷς βούλεται. ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα, καὶ προφητεύουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες ὑμῶν. καὶ ἐξῆς· καίγε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας μου ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου καὶ προφητεύουσιν. τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπροσωπόληπτόν ἐστιν. οὐ γὰρ ζητεῖ ἀξίωμα, ἀλλὰ ψυχῆς εὐλάβειαν. μήτε οἱ πλούσιοι τυφούσθωσαν, μήτε οἱ πένητες ταπεινούσθωσαν. μόνον δὲ ἕκαστος ἑαυτὸν ἐτοιμαζέτω πρὸς ὑποδοχὴν τῆς ἐπουρανοῦ χάριτος. 17.20 Πολλὰ μὲν οὖν ἡμῖν εἴρηται σήμερον, καὶ ἴσως κέκμηκεν ἡ ἀκρόασις, πλείονα δ' ἐστὶ τὰ παραλειφθέντα. καὶ χρεια ἦν ὡς ἀληθῶς ἐν τοῖς περὶ ἁγίου πνεύματος διδάγμασι καὶ τρίτης ἄλλης καὶ πλειόνων κατηγήσεων. συγγνώμη δὲ ἡμῖν εἰς ἑκάτερον. τῆς γὰρ ἁγίας ἑορτῆς τοῦ πάσχα λοιπὸν ἐφροσύνης ἐμηκύνθη τε ἡμῖν σήμερον ὁ λόγος, καὶ πάσας ὅσας ἐχρῆν μαρτυρίας ἀπὸ τῆς καινῆς διαθήκης ἀγαγεῖν εἰς μέσον οὐκ ἐνεχώρησεν. λείπει γὰρ ἡμῖν ἔτι πολλὰ μὲν ἀπὸ τῶν πράξεων τῶν ἀποστόλων, ἐν οἷς ἡ τοῦ ἁγίου πνεύματος χάρις ἐν Πέτρῳ καὶ πᾶσιν ὁμοῦ τοῖς ἀποστόλοις ἐνήργησεν, λείπει δὲ πολλὰ καὶ ἐκ τῶν καθολικῶν καὶ ἐκ τῶν Παύλου δεκατεσσάρων ἐπιστολῶν· ἐξ ὧν ὀλίγα νῦν ὥσπερ ἐκ μεγάλου λειμῶνος ὑπομνήσεως μόνης ἔνεκεν ἀπανθίσασθαι πειρασόμεθα. 17.21 Ἐν γὰρ τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου πνεύματος βουλήσει πατρὸς καὶ υἱοῦ, σταθεὶς ὁ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα καὶ ἐπάρας τὴν φωνὴν αὐτοῦ (κατὰ τὸ εἰρημένον· ὕψωσον ἐν ἰσχύϊ τὴν φωνὴν σου ὁ εὐαγγελιζόμενος Ἱερουσαλήμ), τῷ νοητῷ δικτύῳ τῶν λόγων ψυχὰς ὡσεὶ τρισχιλίας ἐζώγρησεν, τοσαύτης ἐν πᾶσι τοῖς ἀποστόλοις ὁμοῦ τῆς χάριτος ἐνεργούσης, ὡς ἐκ τῶν Ἰουδαίων τῶν τὸν Χριστὸν ἐσταυρωκότων ἐκείνων πιστεῦσαι τοσοῦτους καὶ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ βαπτισθῆναι καὶ προσκαρτερεῖν τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ ταῖς προσευχαῖς. Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ πάλιν δυνάμει τοῦ ἁγίου πνεύματος Πέτρος καὶ Ἰωάννης ἀναβάντες εἰς τὸ ἱερόν ἐπὶ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην, καὶ τὸν ἐν τῇ ὥρα ἰαύλῃ χωλὸν ἐκ κοιτίας μητρὸς ἀπὸ ἐτῶν τεσσαράκοντα ὑπάρχοντα ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ θεραπεύσαντες (ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον· τότε ἀλείται ὡς ἔλαφος ὁ χωλός), τῇ πνευματικῇ μὲν τῆς διδασκαλίας σαγήνην πεντακισχιλίους ὁμοῦ πιστεύσαντας ἐζώγρησεν, τοὺς δὲ πεπλανημένους ἄρχοντας τοῦ λαοῦ καὶ ἀρχιερεῖς διήλεγξαν, [καὶ] οὐ δι' οἰκείαν

σοφίαν (ἀγράμματοι γὰρ καὶ ἰδιῶται ἦσαν), ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ πνεύματος ἐνέργειαν. γέγραπται γάρ· τότε Πέτρος πλησθεὶς πνεύματος ἁγίου εἶπε πρὸς αὐτούς, καὶ τοσαύτη διὰ τῶν δώδεκα ἀποστόλων ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν τοῖς πιστεύουσιν ἐνήργησε χάρις, ὡς εἶναι μὲν αὐτῶν τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχὴν μίαν, ἐπίκοινον δὲ τὴν τῶν ὄντων ἀπόλαυσιν, τῶν μὲν κτητόρων τὰς τιμὰς τῶν κτημάτων προσφερόντων εὐλαβῶς, ἐνδεοῦς δὲ μηδενὸς ὄντος ἐν αὐτοῖς, Ἀνανίου δὲ καὶ Σαυφείρης τῶν ψεύδεσθαι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπιχειρησάντων τὴν πρέπουσαν δίκην ὑπομεινάντων. 17.22 Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγένετο σημεῖα καὶ τέρατα πολλὰ ἐν τῷ λαῷ. καὶ τοσαύτη περιεκέχυτο τοῖς ἀποστόλοις ἢ πνευματικὴ χάρις, ὡς φοβεροὺς μὲν αὐτοὺς εἶναι καὶ ταῦτα πράγους ὄντας (τῶν γὰρ λοιπῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμεγάλυνεν αὐτοὺς ὁ λαός), προστίθεσθαι δὲ πλήθη τῶν τῷ κυρίῳ πιστευόντων, ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, πεπληρῶσθαι δὲ τὰς πλατείας τῶν ἐπὶ τοῖς κλιναρίοις καὶ κραββάτοις ἀσθενῶν, ἵνα ἐρχομένου Πέτρου κἂν ἢ σκιὰ ἐπισκιάσῃ τινὲς αὐτῶν, συνέρχεσθαι δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πέριξ πόλεων εἰς τὴν ἁγίαν ταύτην Ἱερουσαλήμ, φερόντων ἀσθενεῖς καὶ ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. 17.23 Ἐν τῇ δυνάμει ταύτῃ τοῦ ἁγίου πνεύματος οἱ δώδεκα πάλιν ἀπόστολοι, διὰ τὸ κηρύσσειν τὸν Χριστὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων εἰς φυλακὴν ἐμβληθέντες καὶ ὑπὸ ἀγγέλου διὰ νυκτὸς παραδόξως ταύτης ἀπαλλαγέντες καὶ εἰς δικαστήριον ἐκ τοῦ ἱεροῦ πρὸς αὐτοὺς ἀχθέντες, ἀδυσωπήτως ἐχρήσαντο τοῖς ἐλέγχοις ἐν τοῖς περὶ Χριστοῦ πρὸς αὐτοὺς εἰρημένοις. καὶ τοῦτο προσθέντες, ὅτι καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῷ, καὶ δαρέντες, ἐπορεύοντο μὲν χαίροντες, οὐκ ἐπαύοντο δὲ διδάσκοντες καὶ εὐαγγελιζόμενοι τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν. 17.24 Οὐ μόνον δὲ ἐν τοῖς δώδεκα ἀποστόλοις ἢ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνήργησε χάρις, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τοῖς πρωτογόνοις τέκνοις τῆς ποτε στείρας ἐκκλησίας ταύτης, τοῖς ἑπτὰ διακόνους λέγω. καὶ οὗτοι γὰρ ἐξελέχθησαν, ὡς γέγραπται, πλήρεις ἁγίου πνεύματος καὶ σοφίας. ἐξ ὧν ὁ φερώνυμος Στέφανος, τὸ τῶν μαρτύρων ἀκροθίνιον, ἀνὴρ πλήρης πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, ἐποίει μὲν τέρατα καὶ σημεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ, κατηγονίζετο δὲ τοὺς συζητητάς. οὐ γὰρ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι ᾧ ἐλάλει. συκοφαντούμενος δὲ καὶ εἰς δικαστήριον ἀχθεὶς ἀγγελικὰς μὲν ἀπέλαμπεν αὐγάς (ἀτενίσαντες γὰρ εἰς αὐτὸν πάντες οἱ καθεζόμενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ εἶδον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς πρόσωπον ἀγγέλου), διὰ δὲ τῆς συνετῆς ἀπολογίας αὐτοῦ τοὺς σκληροτραχήλους καὶ ἀπεριτμήτους τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὤσιν Ἰουδαίους ἐλέγξας, τοὺς αἰεὶ τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτοντας, ἐθεώρει μὲν τοὺς οὐρανοὺς ἀνεωγμένους, εἶδε δὲ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. εἶδε δὲ οὐκ ἐξ οἰκείας δυνάμεως, ἀλλ' ὡς ἡ θεία γραφή φησιν· ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν εἶδε δόξαν θεοῦ καὶ Ἰησοῦν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. 17.25 Ἐν τῇ δυνάμει ταύτῃ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ Φίλιππος ἐν ὀνόματι Χριστοῦ ποτὲ μὲν ἐν τῇ πόλει τῆς Σαμαρείας ἀπήλαυσε τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα βοῶντα φωνῇ μεγάλῃ, παραλελυμένους δὲ καὶ χωλοὺς ἐθεράπευσε, πολλὰ δὲ τῶν πιστευσάντων πλήθη τῷ Χριστῷ προσήγαγεν. οἷς κατελθόντες Πέτρος καὶ Ἰωάννης μετὰ προσευχῆς καὶ τῆς τῶν χειρῶν ἐπιθέσεως μετεδίδοσαν τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος κοινωνίας, ἧς μόνος Σίμων ὁ μάγος ἀλλότριος ἐπεφάνθη δικαίως. ποτὲ δὲ ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου κυρίου κληθεὶς καθ' ὁδὸν διὰ τὸν εὐλαβέστατον αἰθίοπα, τὸν εὐνοῦχον, παρ' αὐτοῦ τοῦ πνεύματος φανερώς ἀκούσας· πρόσελθε καὶ κολλήθητι τῷ ἄρματι τούτῳ, διδάξας τὸν αἰθίοπα καὶ βαπτίσας καὶ εἰς τὴν αἰθιοπίαν Χριστοῦ κήρυκα πέμψας, κατὰ τὸ γεγραμμένον· αἰθιοπία προφθάσει χεῖρα αὐτῆς τῷ κυρίῳ, καὶ ἄρπασθεις ὑπὸ [τοῦ] ἀγγέλου τὰς ἐφεξῆς πόλεις εὐηγγελίζετο. 17.26 Τούτου τοῦ ἁγίου πνεύματος πεπληρωτο καὶ Παῦλος μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ

Χριστοῦ κλήσιν. καὶ μάρτυς ἡμῖν τῶν λόγων ἠκέτω Ἄνανίας ὁ εὐλαβῆς ὁ ἐν Δαμασκῷ, λέγων πρὸς αὐτόν· ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με Ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι ἐν τῇ ὁδῷ ἢ ἦρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῆς πνεύματος ἁγίου. ὅπερ εὐθὺς ἐνεργῆσαν τῶν μὲν ὀφθαλμῶν Παύλου τὴν τύφλωσιν μετέβαλεν εἰς ἀνάβλεψιν, τῇ δὲ ψυχῇ τὴν σφραγίδα χαρισάμενον σκεῦος ἐκλογῆς ἐποίησε, τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομα τοῦ φανέντος αὐτῷ κυρίου ἐνώπιον βασιλέων υἰῶντε Ἰσραὴλ, καὶ τὸν ποτε διώκτην κήρυκα καὶ δοῦλον ἀγαθὸν ἀπειργάσατο, ἀπὸ Ἱεροσολύμων μὲν καὶ μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρωκότα τὸ εὐαγγέλιον, κατηχήσαντα δὲ καὶ τὴν βασιλίδα Ῥώμην, καὶ μέχρι Σπανίας τὴν προθυμίαν τοῦ κηρύγματος ἐκτείναντα, μυρίουσ δὲ ὑπομεμενηκότα τοὺς ἄθλους, σημειὰ τε καὶ τέρατα πεποιηκότα, περὶ οὗ τέως αὐτάρκως. 17.27 Ἐν τῇ δυνάμει [οὔν] τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ ὁ πρωτοστάτης τῶν ἀποστόλων καὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν κλειδοῦχος Πέτρος ἐν Λύδδῃ μὲν τῇ νῦν Διοσπόλει ἐν τῷ ὀνόματι Χριστοῦ τὸν παραλυτικὸν Αἰνέαν ἐθεράπευσεν, ἐν Ἰόππῃ δὲ τὴν ἀγαθοεργὸν Ταβιθὰν ἐκ νεκρῶν ἤγειρεν. ἐπὶ δὲ τοῦ δώματος ἐν ἐκστάσει τὸν οὐρανὸν ἰδὼν ἀνεωγμένον καὶ διὰ τοῦ καθιεμένου ὡς ὀθόνης σκεύους τοῦ πολυμόρφων καὶ πολυτρόπων ζῶων πλήρους τὸ μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον, κὰν ἐξ Ἑλλήνων τυγχάνῃ, σαφῶς ἔμαθεν, καὶ ὑπὸ τοῦ Κορνηλίου μετασταλεῖς παρ' αὐτοῦ φανερώς ἤκουσε τοῦ ἁγίου πνεύματος· ἰδοὺ ἄνδρες ζητοῦσίν σε· ἀλλ' ἀναστὰς κατάβηθι καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρινόμενος, ὅτι ἐγὼ ἀπέστειλα αὐτούς. Καὶ ἵνα δειχθῇ τοῦτο φανερώς, ὅτι καὶ οἱ ἐξ ἔθνῶν πιστεύοντες τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου πνεύματος κοινωνοὶ γίνονται, Πέτρου παραγενομένου εἰς τὴν Καισάρειαν καὶ τὰ περὶ Χριστοῦ διδάσκοντος ἡ γραφὴ λέγει περὶ Κορνηλίου καὶ τῶν συμπαρόντων· ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα ταῦτα ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον, ὡς καὶ τοὺς ἐκ περιτομῆς τοὺς συνελθόντας τῷ Πέτρῳ θαυμάζοντας καὶ ἐξισταμένους λέγειν, ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκκέχυται. 17.28 Καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ τῆς Συρίας ἐπισημοτάτη πόλει τοῦ περὶ Χριστοῦ κηρύγματος ἐνεργοῦντος, συνεργὸς τῶν ἀγαθῶν ἐντεῦθεν ἀπεστάλη Βαρνάβας ἕως Ἀντιοχείας, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως, ὃς πολὺν θερισμόν τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων ἰδὼν συναγωνιστὴν ἀπὸ Ταρσοῦ Παῦλον εἰς Ἀντιόχειαν ἤγαγεν. ὄχλων τε ὑπ' αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ διδασκόντων τε καὶ συναχθέντων ἐγένετο πρῶτον χρηματίσαι ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανούς, τοῦ ἁγίου πνεύματος οἶμαι τὸ προκαταγγελθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου τοῖς πιστεύουσιν ὄνομα καινὸν ἐπιτιθέντος. ἐκχεομένης δὲ ὑπὸ τοῦ θεοῦ πλείονος ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς πνευματικῆς χάριτος προφητῆται ἦσαν ἐκεῖ καὶ διδάσκαλοι, μεθ' ὧν καὶ Ἄγαβος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀφορίσατε δὴ μοι τὸν Βαρνάβαν καὶ Παῦλον εἰς τὸ ἔργον ὃ προσκέκλημαι αὐτούς, καὶ χειρῶν αὐτοῖς ἐπιτεθεισῶν ἐξεπέμφθησαν ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος. δῆλον δὲ ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ λέγον καὶ πέμπον ζῶν ἐστι καὶ ὑφεστὸς καὶ ἐνεργοῦν, ὡς εἰρήκαμεν. 17.29 Τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ συμφωνία πατρὸς καὶ υἱοῦ τὴν καινὴν διαθήκην ἐπὶ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας συστησάμενον, ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς τῶν δυσβαστάκτων τοῦ νόμου φορτίων, τῶν περὶ κοινοῦ καὶ καθαρῶ καὶ βρωμάτων λέγω, σαββάτων τε καὶ νομηنيῶν, καὶ τῆς περιτομῆς, περιβραντηρίων τε καὶ θυσιῶν, ἃ κατὰ καιρὸν μὲν δοθέντα σκιὰν εἶχε τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἐλθούσης δὲ τῆς ἀληθείας συνεστέλλετο δικαίως. Διὰ γὰρ τὴν ἐπὶ τῆς Ἀντιοχείας ἀναζήτησιν τῶν λεγόντων, δεῖν περιτέμνεσθαι καὶ τηρεῖν τὰ ἔθη Μωυσέως, Παύλου καὶ Βαρνάβα πεμφθέντων, οἱ ἐνταῦθα ἐν Ἱεροσολύμοις ὄντες ἀπόστολοι πάντων μὲν τῶν νομικῶν καὶ τυπικῶν πραγμάτων δι' ἐπιστολῆς ἐγγράφου τὴν οἰκουμένην ἅπασαν ἠλευθέρωσαν. οὐ μὴν ἑαυτοῖς ἔδωκαν τὴν αὐθεντείαν τοῦ τοιοῦτου πράγματος, ἀλλ' ὁμολογοῦσιν ἐγγράφως ἐπιστέλλοντες·

ἔδοξε γὰρ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων καὶ αἵματος καὶ πνικτοῦ καὶ πορνείας· δι' ὧν ἔγραψον τοῦτο δηλοῦντες σαφῶς, ὅτι, εἰ καὶ δι' ἀποστόλων ἀνθρώπων ἦν τὸ γραφέν, ἀλλ' ἐξ ἁγίου πνεύματος οἰκουμενικόν ἐστι τὸ διάταγμα, ὅπερ οἱ περὶ τὸν Βαρνάβαν καὶ Παῦλον λαβόντες εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὠχύρωσαν. 17.30 Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενος συγγνώμην αἰτῶ παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, μᾶλλον δὲ παρὰ τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν Παύλῳ πνεύματος, εἰ μὴ δυναίμην τὰ πάντα διελθεῖν ἀσθενείας τε τῆς ἐμῆς ἕνεκεν καὶ τοῦ κόπου τῶν ἀκούοντων ὑμῶν. πότε γὰρ αὐτοῦ κατ' ἀξίαν διηγήσομαι τὰς ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν ὀνόματι Χριστοῦ θαυμασίας πράξεις, τὰς ἐν Κύπρῳ ἐπὶ Ἑλύμα τοῦ μάγου καὶ τὰς ἐν Λύστροις ἐπὶ τῆς τοῦ χωλοῦ θεραπείας, τὰς ἐν Κιλικίᾳ καὶ Φρυγίᾳ καὶ Γαλατίᾳ καὶ Μυσίᾳ καὶ Μακεδονίᾳ, ἢ τὰ ἐν Φιλίπποις (τὸ κήρυγμα λέγω καὶ τοῦ πυθῶνος ἐν ὀνόματι Χριστοῦ τὴν ἀπέλασιν καὶ τὴν ἐν νυκτὶ μετὰ τὸν σεισμόν τοῦ δεσμοφύλακος διὰ βαπτίσματος πανοικίᾳ σωτηρίαν), ἢ τὰ ἐν Θεσσαλονίκῃ, καὶ τὴν ἐν μέσοις Ἀθηναίοις ἐν ἀρείῳ πάγῳ δημηγορίαν, ἢ τὰς ἐν Κορίνθῳ διδασκαλίας καὶ ἐν Ἀχαΐᾳ πάσῃ; Πῶς δὲ κατ' ἀξίαν διηγήσομαι τὰς ἐν Ἐφέσῳ διὰ Παύλου γενομένας ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνεργείας; ὅπερ ἄγνο οὔντες μὲν οἱ αὐτόθι πρότερον ἐπέγνωσαν διὰ τῆς Παύλου διδασκαλίας, ἐπιθέντος δὲ αὐτοῖς τὰς χεῖρας τοῦ Παύλου καὶ ἐλθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐπὶ αὐτοὺς ἐλάλουν γλώσσαις καὶ ἐπροφήτευον. τοσαύτη τε ἦν ἐπ' αὐτῷ χάρις πνευματικὴ, ὡς μὴ μόνον ἀπτόμενον ἰᾶσθαι, ἀλλὰ γὰρ καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ ἀποφερόμενα σουδάρια καὶ σημικίνθια θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ ἀπελαύνειν τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἤδη δὲ καὶ τοὺς τὰ περίεργα πράξαντας συνενέγκαντας τὰς βίβλους κατακαίειν ἐπὶ πάντων. 17.31 Παρατρέχω καὶ τὰ ἐν Τρωάδι καὶ τὸν Εὐτύχον, τὸν κατενεχθέντα μὲν ἀπὸ τοῦ ὕπνου καὶ πεσόντα ἀπὸ τριστεγού κάτω καὶ ἀρθέντα νεκρόν, ὑπὸ δὲ Παύλου διασωθέντα. παρατρέχω καὶ τὰς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Ἐφέσου τοὺς ἐν Μιλήτῳ κληθέντας προφητείας, οἷς φανερώς ἔλεγεν, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεται μοι λέγον ὅτι καὶ τὰ ἐξῆς. διὰ γὰρ τοῦ εἰπεῖν ὅτι κατὰ πόλιν ἐδήλωσεν ὁ Παῦλος, ὅτι τὰ ἐν ἐκάστη πόλει γενόμενα ὑπ' αὐτοῦ θαυμάσια ἐκ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνεργείας ἦν, πνεύματι θεοῦ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ ἐν αὐτῷ λαλοῦντος Χριστοῦ. Ἐκ τῆς δυνάμεως τούτου τοῦ ἁγίου πνεύματος ἔσπευδε μὲν εἰς τὴν ἁγίαν ταύτην πόλιν Ἱερουσαλήμ ὁ αὐτὸς Παῦλος, καὶ ταῦτα τοῦ Ἀγάβου τὰ συμβησόμενα αὐτῷ προφητεύοντος πνεύματι, ἐδημηγόρει δὲ τὰ περὶ Χριστοῦ διηγούμενος ἐν πεποιθήσει. εἰς δὲ τὴν Καισάρειαν ἀναχθεὶς καὶ ἐν μέσοις δικαστηρίων βήμασι ποτὲ μὲν ἐπὶ Φήλικος, ποτὲ δὲ ἐπὶ Φήστου ἡγεμόνος καὶ Ἀγρίππα τοῦ βασιλέως τοσαύτην ἐκ πνεύματος ἁγίου νικητικὴν ἐν σοφίᾳ χάριν ἔσχεν ὁ Παῦλος, ὡς αὐτὸν ἤδη τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων Ἀγρίππαν εἰπεῖν· ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέσθαι. Τοῦτο τὸ ἅγιον πνεῦμα τῷ Παύλῳ παρέσχε καὶ ἐν Μελίτῃ τῇ νήσῳ διηχθέντι μὲν ὑπὸ τῆς ἐχίδνης τὸ ἀβλαβὲς ἔχειν, διαφόρους δὲ ἐπὶ τῶν νοσοῦντων ἐπιτελέσαι τὰς θεραπείας. τοῦτο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μέχρι τῆς βασιλίδος Ῥώμης αὐτὸν κήρυκα Χριστοῦ, τὸν ποτε διώκτην, ὠδήγησεν, ὃς πολλοὺς μὲν αὐτόθι τῶν Ἰουδαίων πιστεύειν εἰς Χριστὸν ἔπειθε, τοῖς δὲ ἀντιλέγουσιν ἔλεγε σαφῶς· καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου λέγοντος πρὸς τοὺς πατέρας ὑμῶν, καὶ τὰ ἐξῆς. 17.32 Καὶ ὅτι γε πνεύματος ἁγίου πλήρης ἦν ὁ Παῦλος καὶ οἱ τούτῳ παραπλήσιοι πάντες ἀπόστολοι καὶ οἱ μετ' αὐτοὺς εἰς πατέρα καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον πνεῦμα [ἴμοούσιον] πιστεύοντες, ἄκουε σαφῶς ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ γράφοντος· καὶ ὁ λόγος μου καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας ἀνθρωπίνης λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος καὶ δυνάμεως. καὶ πάλιν· ὁ δὲ σφραγισάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο θεός, ὁ δὸς ἡμῖν τὸν ἀρραβῶνα τοῦ πνεύματος. καὶ πάλιν· ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ ὑμῶν

σώματα διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύματος ἐν ὑμῖν. καὶ πάλιν πρὸς Τιμόθεον γράφων· τὴν καλὴν παρακαταθήκην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν. 17.33 Ὅτι δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑφέστηκε καὶ ζῆ καὶ λαλεῖ καὶ προλέγει, πολλάκις μὲν ἡμῖν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν εἴρηται, γράφει δὲ σαφῶς πρὸς Τιμόθεον ὁ Παῦλος· τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως. ἅπερ οὐ μόνον ἐν τοῖς πρὸ ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἔφ' ἡμῶν σχίσμασιν ὀρώμεν, ποικίλης καὶ πολυτρόπου τῆς τῶν αἰρετικῶν πλάνης οὔσης. Καὶ πάλιν ὁ αὐτός φησιν· ὁ ἐτέραις γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποστόλοις καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ πάλιν· διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ πάλιν· μαρτυρεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. καὶ πάλιν τοῖς τῆς δικαιοσύνης ὀπλίταις προσφωνεῖ λέγων· καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξασθε καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ πνεύματος, ὃ ἐστὶ ῥῆμα θεοῦ, διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως. καὶ πάλιν· μὴ μεθύσκεσθε οἴνω, ἐν ᾧ ἔστιν ἄσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ἐν ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, καὶ πάλιν· ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν. 17.34 Δι' ὧν ἀπάντων καὶ τῶν παραλειφθέντων πλειόνων συνίσταται τοῖς νοοῦσιν ἢ ἐνυπόστατος καὶ ἁγιοποιὸς καὶ ἐνεργητικὴ τοῦ ἁγίου πνεύματος δύναμις. ἐπιλείπει γὰρ με διηγούμενον ὁ χρόνος, εἰ ἐβουλόμην λέγειν τὰ λείποντα περὶ ἁγίου πνεύματος ἐκ τῶν Παύλου τεσσαρεσκαίδεκα ἐπιστολῶν ἐν αἷς ποικίλως καὶ ἀνελλιπῶς καὶ εὐλαβῶς ἐδίδαξεν. ἔργον δ' ἂν εἴη τῆς δυνάμεως αὐτοῦ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἡμῖν μὲν ἐφ' οἷς ἐνελείπομεν διὰ τὸν τῶν ἡμερῶν ὀλίγον δοῦναι συγγνώμην, ὑμῖν δὲ τοῖς ἀκροαταῖς τῶν λειπόντων τελειότεραν ἐνθεῖναι τὴν γνώσιν, τῶν σπουδαίων ἐν ὑμῖν ἐκ τῆς πυκνοτέρας τῶν θείων γραφῶν ἀναγνώσεως ταῦτα μανθανόντων, ἥδη δὲ καὶ ἐκ τῶν παροουσῶν τούτων κατηχήσεων καὶ ἐκ τῶν πρότερον εἰρημένων ἡμῖν βεβαιότεραν τὴν πίστιν ἐχόντων τὴν εἰς ἓνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, καὶ εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ, καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν παράκλητον. τῆς μὲν λέξεώς τε καὶ ὀνομασίας αὐτῆς τῆς τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς θείαις γραφαῖς κειμένης ἐπικοίνως (λέγεται γὰρ περὶ τοῦ πατρὸς, πνεῦμα ὁ θεός, ὡς ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίῳ γέγραπται, καὶ περὶ τοῦ υἱοῦ, πνεῦμα πρὸ προσώπου ἡμῶν Χριστὸς κύριος, ὡς φησιν Ἰερεμίας ὁ προφήτης, καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὁ δὲ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς εἴρηται), τῆς δὲ ἐν τῇ πίστει τάξεως εὐσεβῶς νοουμένης καὶ τὴν Σαβελλίου πλάνην ἀπελαυνούσης, ἐπανέλθωμεν τῷ λόγῳ πρὸς τὸ νῦν κατεπεῖγον καὶ ὑμῖν συμφέρον. 17.35 Βλέπε μήποτε κατὰ τὸν Σίμωνα προσέρχῃ τοῖς βαπτίζουσιν ὑποκρινόμενος, ἡ δὲ καρδία σου οὐ ζητῇ τὴν ἀλήθειαν. ἡμέτερον τὸ διαμαρτύρασθαι, σὸν δὲ τὸ ἀσφαλιζεσθαι. εἰ ἔστηκας ἐν πίστει, μακάριος τυγχάνεις. εἰ πέπτωκας ἐν ἀπιστίᾳ, ρίψον τὴν ἀπιστίαν ἀπὸ τῆς σήμερον καὶ πληροφορήθητι. κατὰ γὰρ τὸν καιρὸν τοῦ βαπτίσματος, ὅταν προσέλθῃς ἐπὶ τῶν ἐπισκόπων ἢ πρεσβυτέρων ἢ διακόνων (ἀπανταχοῦ γὰρ ἡ χάρις, καὶ ἐν κώμαις καὶ ἐν πόλεσιν, καὶ ἐπὶ ἰδιωτῶν καὶ ἐλλογίμων, καὶ ἐπὶ δούλων καὶ ἐλευθέρων, ἐπειδὴ οὐκ ἐξ ἀνθρώπων ἡ χάρις, ἀλλ' ἐκ θεοῦ δι' ἀνθρώπων ἡ δόσις), σὺ μὲν προσέρχου τῷ βαπτίζοντι, προσέρχου δὲ μὴ προσέχων τῷ προσώπῳ τοῦ φαινομένου, ἀλλὰ μέμνησο τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου τούτου, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος. τοῦτο γὰρ ἔτοιμον πάρεστι σφραγίσαι σου τὴν ψυχὴν, καὶ δίδωσι σφραγίδα, ἣν τρέμουσι δαίμονες, ἐπουράνιον τινα καὶ θείαν, καθὼς καὶ γέγραπται· ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ. 17.36 Ἀλλὰ δοκιμάζει τὴν ψυχὴν, οὐ βάλλει τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. εἰ ὑποκρίνη, νῦν ἀνθρωποὶ σε βαπτίζουσι, τὸ δὲ πνεῦμά σε οὐ βαπτίσει. ἐὰν δὲ ἐκ πίστεως προσέλθῃς, ἀνθρωποὶ μὲν ὑπηρετοῦσιν εἰς τὸ φαινόμενον, πνεῦμα δὲ ἅγιον

δίδωσι τὸ μὴ φαινόμενον. εἰς μεγάλην ἐξέτασιν ἔρχη, εἰς μεγάλην στρατολογίαν κατὰ τὴν μίαν ὥραν, ἢν ἔαν ἀπολέσης, ἀκατόρθωτόν σοι τὸ κακόν. ἔαν δὲ καταξιωθῆς τῆς χάριτος, φωτίζεται σου ἡ ψυχὴ, λαμβάνεις δύναμιν ἢν οὐκ εἶχες. λαμβάνεις ὄπλα φρικώδη τοῖς δαίμοσιν. καὶ ἔαν μὴ ρίψῃς τὰ ὄπλα, ἔχῃς δὲ τὴν σφραγίδα ἐπὶ ψυχῆς, οὐ προσέρχεται δαίμων· πτήσσει γάρ· καὶ δὴ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλεται τὰ δαιμόνια. 17.37 Ἐὰν πιστεύσης, οὐ μόνον λαμβάνεις ἄφεις ἀμαρτιῶν, ἀλλὰ καὶ ποιεῖς τὰ ὑπὲρ ἄνθρωπον. γένοιτο δέ σε ἄξιον εἶναι καὶ προφητικοῦ χαρίσματος. λαμβάνεις γὰρ τοσοῦτον τῆς χάριτος ὅσον χωρεῖς, καὶ οὐχ ὅσον ἐγὼ λέγω. ἐγχωρεῖ γὰρ ἐμὲ μὲν μικρὰ λέγειν, σὲ δὲ μείζονα λαμβάνειν, ἐπειδὴ πραγματεία πλατεῖα ἢ πίστις. παραμένει σοι διὰ παντός ὁ φρουρὸς ὁ παράκλητος. περὶ σοῦ μεριμνᾷ ὡσπερ ἰδίου στρατιώτου, περὶ τῶν εισόδων σου καὶ περὶ τῶν ἐξόδων σου καὶ περὶ τῶν ἐπιβουλευόντων, καὶ δίδωσί σοι παντοίας χαρισμάτων δόσεις, ἔαν μὴ δι' ἀμαρτίας αὐτὸν λυπήσης. γέγραπται γάρ· καὶ μὴ λυπήτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. τί οὖν ἐστίν, ἀγαπητοί, τὸ διατηρῆσαι τὴν χάριν; ἔτοιμοι γίνεσθε εἰς τὸ ὑποδέξασθαι τὴν χάριν, καὶ δεξάμενοι μὴ ἀποβάλητε ταύτην. 17.38 Αὐτὸς δὲ ὁ τῶν ὄλων θεός, ὁ λαλήσας ἐν πνεύματι ἀγίῳ διὰ τῶν προφητῶν, ὁ ἐξαποστείλας αὐτὸ ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους ἐν ἡμέρᾳ πεντηκοστῆς ἐνταῦθα, τοῦτο καὶ νῦν αὐτὸς ἐφ' ὑμᾶς ἐξαποστείλειε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς τηρήσειε, κοινὴν ἅπασιν ἡμῖν παρασχὼν τὴν εὐεργεσίαν, ἵνα πάντοτε τοὺς καρπούς τοῦ ἀγίου πνεύματος ἀποδιδῶμεν, ἀγάπην, χαρὰν, εἰρήνην, μακροθυμίαν, χρηστότητα, ἀγαθωσύνην, πίστιν, πραῦτητα, ἐγκράτειαν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ σὺν ἀγίῳ πνεύματι δόξα τῷ πατρὶ καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. 18.τ Κατήχησις ὀκτωκαιδεκάτη φωτιζομένων, ἐν Ἱεροσολύμοις σχεδιασθεῖσα εἰς τὸ καὶ εἰς μίαν ἀγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον. καὶ ἀνάγνωσις ἐκ τοῦ Ἰεζεκιήλ· καὶ ἐγένετο ἐπ' ἐμὲ χεῖρ κυρίου, καὶ ἐξήγαγέ με ἐν πνεύματι κυρίου καὶ ἔθηκέ με ἐν μέσῳ τοῦ πεδίου, καὶ τοῦτο ἦν μεστὸν ὀστέων ἀνθρώπων, καὶ τὰ ἐξῆς. 18.1 Ῥίζα πάσης τῆς ἀγαθοεργίας ἢ τῆς ἀναστάσεως ἐλπίς. ἢ γὰρ προσδοκία τῆς μισθαποδοσίας νευροῖ τὴν ψυχὴν εἰς ἐργασίαν ἀγαθὴν. ἔτοιμος μὲν γὰρ ἅπας ἐργάτης εἰς τὸ ὑπομεῖναι τοὺς καμάτους, ἔαν προβλέπῃ τῶν καμάτων τὸν μισθόν· τοῖς δὲ ἀμισθὶ κάμνουσι προκαταπίπτει καὶ ἡ ψυχὴ μετὰ τοῦ σώματος. στρατιώτης ἔπαθλα προσδοκῶν εἰς πολέμους ἔτοιμος· οὐδεὶς δὲ ἀκρίτῳ βασιλεῖ στρατευόμενος τῷ μὴ παρέχοντι βραβεῖα τῶν καμάτων ἔτοιμος εἰς τὸ ὑπεραποθανεῖν. οὕτω καὶ πᾶσα ψυχὴ πιστεύουσα μὲν εἰς ἀνάστασιν φεῖδεται ἑαυτῆς εἰκότως, ἀπιστοῦσα δὲ τῇ ἀναστάσει γίνεται ἔκδοτος εἰς ἀπώλειαν. ὁ πιστεύων ὅτι μένει τὸ σῶμα εἰς ἀνάστασιν φεῖδεται τῆς στολῆς καὶ οὐ μολύνει τοῦτο πορνείαις, ὁ δὲ ἀπιστῶν τῇ ἀναστάσει δίδωσιν ἑαυτὸν εἰς πορνείας, ὡς ἀλλοτρίῳ παρακεκρημένος τῷ ἰδίῳ σώματι. Μέγα τοίνυν τῆς ἀγίας καθολικῆς ἐκκλησίας παράγγελμα καὶ δίδαγμα πίστις περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως. μέγα καὶ ἀναγ καιότατον, ὑπὸ πολλῶν μὲν ἀντιλεγόμενον, ὑπὸ δὲ τῆς ἀληθείας πιστοποιούμενον. ἀντιλέγουσιν Ἕλληνες, ἀπιστοῦσι Σαμαρεῖται, διασύρουσιν αἰρετικοί. πολυειδῆς ἢ ἀντίρρησις, ἀλλὰ μονοειδῆς ἢ ἀλήθεια. 18.2 Καὶ λέγουσι πρὸς ἡμᾶς ταῦτα Ἕλληνες ὁμοῦ καὶ Σαμαρεῖται. πέπτωκεν ὁ ἄνθρωπος ὁ τελευτήσας καὶ σέσηπε καὶ εἰς σκώληκας ὄλος ἀνελύθη, καὶ οἱ σκώληκες τεθνήκασιν. σηπεδῶν τοιαύτη καὶ ἀπώλεια διεδέξατο τὸ σῶμα· πῶς οὖν ἐγείρεται; τοὺς ναυαγήσαντας ἰχθύες καταβεβρώκασι, καὶ αὐτοὶ κατεβρώθησαν. τῶν θηριομαχησάντων ἄρκτοι καὶ λέοντες καὶ αὐτὰ τὰ ὀστέα λεπτύναντες ἀνήλωσαν. γῦπες καὶ κόρακες τῶν χαμαὶ ριφέντων νεκρῶν τὰς σάρκας φαγόντες εἰς πάντα τὸν κόσμον ἀπέπτησαν. πόθεν συνάγεται τὸ σῶμα; ἐγχωρεῖ γὰρ τῶν ὀρνίθων τῶν φαγόντων τὸν μὲν ἐν Ἰνδικῇ τελευτήσαι, τὸν δὲ ἐν Περσίδι, τὸν δὲ

ἐν Γοθθία. πυρὶ καταφλεγέντων ἐτέρων καὶ αὐτὴν τὴν σποδιὰν διεσκορπίσεν ὄμβρος ἢ ἄνεμος. πόθεν συνάγεται τὸ σῶμα; 18.3 Σοὶ τῷ ἀνθρώπῳ μικροτάτῳ ὄντι καὶ ἀσθενεῖ μακρὰν τῆς Γοθθίας ἢ Ἰνδικῆ, καὶ Σπανία Περσίδος. θεῶ δὲ τῷ κατέχοντι πᾶσαν τὴν γῆν ἐν δρακί πάντα ἐγγύς, μὴ τοίνυν πρὸς τὴν σὴν ἀσθενεῖαν ἀδυναμίαν κατηγορεῖ θεοῦ, ἀλλὰ τῇ ἐκείνου δυνάμει πρόσσεχε μᾶλλον. εἶτα ἥλιος μὲν, ἔργον ὦν τοῦ θεοῦ μικρόν, μιᾶ προσβολῇ τῶν ἀκτίνων πάντα θερμαίνει τὸν κόσμον, καὶ ἀήρ ὃν ὁ θεὸς ἐποίησε περιέχει πάντα τὰ ἐν κόσμῳ, θεὸς δὲ ὁ καὶ ἡλίου καὶ ἀέρος δημιουργὸς ἄρα μακρὰν ἀπέχει τοῦ κόσμου; Ὑπόθου μοι διάφορα σπέρματα γεννημάτων μεμίχθαι (ἀσθενοῦντι γάρ σοι περὶ τὴν πίστιν ἀσθενῆ λέγω καὶ τὰ ὑποδείγματα) καὶ ταῦτα τὰ διάφορα τῶν γεννημάτων περιέχεσθαι ἐν μιᾷ δρακί τῇ σῆ. μέγα σοὶ ἐστὶν ἄρα τῷ ἀνθρώπῳ, ἢ εὐκόλον, τὴν σὴν δράκα διακρίναι καὶ ἕκαστον τῶν γεννημάτων κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν συναγαγεῖν καὶ ἀποκαταστήσαι εἰς γένος; εἶτα σὺ μὲν τὰ ἐν τῇ σεαυτοῦ χειρὶ διακρίναι δύνασαι, θεὸς δὲ ἄρα τὰ ἐν τῇ ἑαυτοῦ δρακί περιεχόμενα διακρίναι καὶ ἀποκαταστήσαι οὐ δύναται; νόησον τὸ λεγόμενον, εἰ μὴ ἐστὶν ἀσεβῆς ἢ ἄρνησις. 18.4 Πρόσσεχες δέ μοι καὶ αὐτῷ τῷ τῆς δικαιοσύνης λόγῳ καὶ ἐλθέ εἰς σεαυτόν. διαφόρους ἔχεις οἰκέτας· ἀλλ' οἱ μὲν καλοὶ τυγχάνουσιν, οἱ δὲ φαῦλοι· τιμᾶς ἄρα τοὺς καλοὺς, καὶ τύπτεις τοὺς φαύλους. καὶ εἰ δικαστὴς τυγχάνεις, ἐπαινεῖς τοὺς ἀγαθοὺς, καὶ τιμωρεῖς τοὺς παρανόμους. εἶτα παρὰ σοὶ μὲν θνητῷ ἀνθρώπῳ ὄντι τὸ δίκαιον σώζεται, παρὰ δὲ θεῶ τῷ πάντων ἀδιαδόχῳ βασιλεῖ τὸ τῆς δικαιοσύνης ἀνταποδοτικὸν ἄρα οὐκ ἔστιν; ἀλλὰ ἀσεβῆς ἢ ἄρνησις, σκόπησον γὰρ τὸ λεγόμενον. πολλοὶ φονεῖς ἐπὶ κοίτης ἀτιμώρητοι τετελευτήκασιν. ποῦ οὖν τοῦ θεοῦ ἡ δικαιοσύνη; πολλάκις δὲ καὶ φονεὺς πεντήκοντα φόνους ὑποκείμενος τὴν κεφαλὴν ἄπαξ ἀπετμήθη. ποῦ οὖν τῶν τεσσαρακονταεννέα δώσει τὴν τιμωρίαν; ἐὰν μὴ ἦ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις μετὰ τὸν κόσμον τοῦτον, ἀδικίαν θεοῦ κατηγορεῖς. Ἀλλὰ μὴ θαυμάσης διὰ τὴν ὑπέρθεσιν τῆς κρίσεως. πᾶς ἀγωνιζόμενος μετὰ τὸ παρελθεῖν τὸν ἀγῶνα στεφανοῦται ἢ καταισχύνεται. καὶ οὐδέποτε ἀγωνοθέτης τοὺς ἔτι ἀγωνιζομένους στεφανοῖ, ἀλλ' ἐκδέχεται πάντων τῶν ἀγωνιστῶν τὸ τέλος, ἵνα ὕστερον διακρίνας ἐπάγῃ τὰ βραβεῖα καὶ τὴν στεφανηφορίαν. οὕτω καὶ ὁ θεὸς ἔτι τοῦ ἀγῶνος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ συνεστῶτος τέως μὲν βοηθεῖ τοῖς δικαίοις μερικῶς, ὕστερον δὲ ἀποδίδωσι τοὺς μισθοὺς αὐτοτελῶς. 18.5 Εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστι κατὰ σέ, διὰ τί τοὺς τυμβωρύχους καταδικάζεις; εἰ γὰρ ἀπόλωλε τὸ σῶμα καὶ ἀνέλπιστος ἢ ἀνάστασις, διὰ τί τιμωρίαν ὑπομένει ὁ τυμβώρυχος; βλέπεις, ὅτι, κἂν ἀρνήῃ τοῖς χεῖλεσι, μένει παρὰ σοὶ τῆς ἀναστάσεως ἢ συνειδήσις ἀρράγῃς. 18.6 Εἶτα δένδρον μὲν ἐκκοπὲν ἐπανθεῖ, ἄνθρωπος δὲ ἐκκοπεῖς οὐκ ἀνθεῖ; καὶ τὰ σπαρέντα καὶ θερισθέντα μένει εἰς ἄλωνα, ἄνθρωπος δὲ θερισθεὶς ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου οὐ μένει εἰς ἄλωνα; καὶ ἀμπελώνος κλήματα καὶ δένδρων ἄλλων ἀποτμηθέντα παντελῶς καὶ μεταφυτευθέντα ζωοποιεῖται καὶ καρποφορεῖ, ἄνθρωπος δέ, δι' ὃν κάκεῖνα ἔστι, πεσὼν εἰς γῆν ἄρα οὐκ ἀναστήσεται; ὡς ἐν συγκρίσει δὲ τῶν καμάτων, ποῖον μείζον, ἀνδριάντα τὸν μὴ ὄντα πλάσαι ἐξ ἀρχῆς, ἢ τὸν πεσόντα ἀναχωνεῦσαι πάλιν εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα; ὁ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος ποιήσας ἡμᾶς θεὸς ἄρα τοὺς ὄντας καὶ πεσόντας ἐγείρει πάλιν ἀδυνατεῖ; Ἀλλ' ἀπιστεῖς τοῖς γεγραμμένοις περὶ τῆς ἀναστάσεως Ἑλλήνων τυγχάνων. ἐκ τῆς φύσεως τῶν ὄντων βλέπε τὰ πράγματα, καὶ ἐκ τῶν μέχρι σήμερον φαινομένων ἐννόησον. σπεύρεται σῖτος, εἰ τύχοι, ἢ ἄλλο τι τῶν σπερμάτων γένος. πεσὼν δὲ ὡσπερ τελευτᾷ καὶ σήπεται, καὶ ἐστὶν ἄχρηστος εἰς βρώσιν λοιπόν. ἀλλ' ὁ σαπεὶς ἐγείρεται χλοερός, καὶ μικρὸς πεσὼν ἐγείρεται κάλλιστος. ὁ δὲ σῖτος δι' ἡμᾶς γεγένηται. διὰ γὰρ τὴν ἡμετέραν χρῆσιν γέγονεν ὁ σῖτος καὶ τὰ σπέρματα, οὐ δι' ἑαυτά. εἶτα τὰ μὲν δι' ἡμᾶς γενόμενα νεκρωθέντα ζωοποιεῖται, ἡμεῖς δὲ ἄρα, δι' οὐς γέγονε κάκεῖνα, νεκρωθέντες οὐκ

ἐγειρόμεθα; 18.7 Χειμέριος ὁ καιρός, ὡς ὄραξ. ἔστηκε τὰ δένδρα νῦν ὡς νεκρά. ποῦ γὰρ τὰ φύλλα τῆς συκῆς; ποῦ οἱ βότρυες τῆς ἀμπέλου; ἀλλ' ἐν χειμῶνι ταῦτα νεκρά, καὶ ἐν ἔαρι χλοερά, καὶ ὅταν ὁ καιρὸς παραγένηται, τότε ὡσπερ ἀπὸ νεκρώσεως ἀποδίδεται ἡ ζωοποίησις. εἰδὼς γὰρ ὁ θεὸς τὴν σὴν ἀπιστίαν ἐν τοῖς φαινομένοις τούτοις ἀνάστασιν εἰργάσατο κατ' ἐνιαυτόν, ἵνα βλέπων τὰ ἐν τοῖς ἀψύχοις καὶ περὶ τῶν ἐμψύχων λογικῶν πιστεύσης. εἶτα μυῖαι μὲν καὶ μέλισσαι εἰς ὕδατα πολλάκις ἀποπνιγεῖσαι μεθ' ὥραν ἀνέστησαν, καὶ μυοξῶν γένη χειμῶνος ἀκίνητα μένοντα ἐν θέρει λοιπὸν ἀνέστησαν (εὐτελεῖ γὰρ σοι νοοῦντι παραπλήσια δίδεται τὰ ὑποδείγματα), ὁ δὲ τοῖς ἀλόγοις καὶ ἐξουθενωμένοις τὸ ζῆν παρεχόμενος ὑπὲρ φύσιν οὗτος ἄρα ἡμῖν, δι' οὗς κάκεινα ἐποίησεν, οὐ χαρίζεται; 18.8 Ἀλλὰ ζητοῦσιν Ἕλληνες νεκρῶν ἀνάστασιν ἔτι φανεράν, καὶ φασίν, ὅτι, εἰ καὶ ἐγείρεται ταῦτα, ἀλλ' οὐκ ἐσάπη παντελῶς, καὶ ζητοῦσιν ἰδεῖν σαφῶς [παντελῶς] ζῶον σαπὲν καὶ ἀναστάν. ἤδει θεὸς τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀπιστίαν καὶ ὄρνεον εἰς τοῦτο κατειργάσατο φοῖνικα οὕτω καλούμενον. τοῦτο, ὡς γράφει Κλήμης καὶ ἱστοροῦσι πλείονες, μονογενὲς ὑπάρχον, κατὰ τὴν Αἰγυπτίων χώραν ἐν περιόδοις πεντακοσίων ἐτῶν ἐρχόμενον δείκνυσι τὴν ἀνάστασιν, οὐκ ἐν ἐρήμοις τόποις, ἵνα μὴ ἀγνοηθῆ τὸ μυστήριον [γινόμενον], ἀλλ' ἐν φανερᾷ πόλει παραγενόμενον, ἵνα ψηλαφηθῆ τὸ ἀπιστούμενον. Σηκὸν γὰρ ἑαυτῷ ποιήσαν ἐκ λιβάνου καὶ σμύρνης καὶ λοιπῶν ἀρωμάτων καὶ ἐν τῇ συμπληρώσει τῶν ἐτῶν εἰς τοῦτον εἰσελθὼν τελευτᾷ φανερῶς καὶ σήπεται. εἶτα ἐκ τῆς σαπίσεως σαρκὸς τοῦ τελευτήσαντος σκώληξ τις γεννᾶται, καὶ οὗτος ἀυξηθεὶς εἰς ὄρνεον μορφοῦται. μὴ ἀπιστήσης δὲ τούτῳ. καὶ γὰρ τὰ μελισσῶν γεννήματα οὕτω βλέπεις ἐκ τῶν σκωλήκων μορφοῦμενα, καὶ ἐξ ὧν ὑγροτάτων ἐθεώρησας ὄρνέων πτερὰ καὶ ὀστέα καὶ νεῦρα ἐξερχόμενα. εἶτα πτεροφυήσας ὁ προειρημένος φοῖνιξ, καὶ τέλειος οἶος ἦν ὁ πρότερος φοῖνιξ γενόμενος, ἀνίπταται τοιοῦτος εἰς ἀέρα οἶος καὶ ἐτετελευτήκει, σαφεστάτην νεκρῶν ἀνάστασιν ἀνθρώποις ἐπιδείξας. Θαυμαστὸν μὲν ὄρνεον ὁ φοῖνιξ, ἀλλ' ὄρνεον ἄλογον, καὶ οὐδέποτε ἔψαλε τῷ θεῷ. περιπέτεται τὸν ἀέρα, ἀλλ' οὐκ οἶδε τίς ἐστὶν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ. εἶτα τῷ μὲν ἀλόγῳ ζῳῷ καὶ μὴ γινώσκοντι τὸν ποιητὴν νεκρῶν ἀνάστασις δεδώρηται, ἡμῖν δὲ τοῖς δοξολογοῦσι θεὸν καὶ τὰ προστάγματα αὐτοῦ τηροῦσιν οὐ δίδεται ἀνάστασις; 18.9 Ἀλλ' ἐπειδὴ μακρὰν καὶ σπάνιον τοῦ φοῖνικος τὸ σημεῖον, καὶ ἀπιστοῦσιν ἔτι, λάβε τὴν ἀπόδειξιν ἐκ τῶν καθ' ἡμέραν φαινομένων σοι πάλιν. πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἢ διακοσίων ἡμεῖς πάντες, οἳ τε λαλοῦντες καὶ ἀκούοντες, ποῦ ἦμεν; ἄρα οὐκ οἶδαμεν τῆς ἡμετέρας ὑποστάσεως τῶν σωμάτων τὴν ὑπόθεσιν; οὐκ οἶδας ὅπως ἐξ ἀσθενῶν καὶ ἀμόρφων καὶ μονοειδῶν πραγμάτων γεννώμεθα; καὶ ἐκ τοῦ μονοειδοῦς καὶ ἀσθενοῦς μορφοῦται [ζῶν] ἄνθρωπος, καὶ τὸ ἀσθενὲς σαρκωθὲν εἰς νεύρων ἰσχυρότητα μεταβάλλεται καὶ εἰς ὀφθαλμῶν λαμπρότητα καὶ ῥινὸς ὄσφρησιν καὶ ὠτων ἀκοὴν καὶ γλῶσσαν λαλοῦσαν καὶ καρδίαν πάλλουσιν καὶ χειρῶν ἐργασίαν καὶ ποδῶν δρόμον καὶ παντοίαν ἰδέαν μελῶν. καὶ τὸ ἀσθενὲς ἐκεῖνο γίνεται ναυπηγὸς καὶ οἰκοδόμος καὶ ἀρχιτέκτων καὶ παντοίας τέχνης ἐργάτης καὶ στρατιώτης καὶ ἄρχων καὶ νομοθέτης καὶ βασιλεὺς. ἐξ εὐτελῶν πραγμάτων ποιήσας ἡμᾶς ὁ θεὸς ἄρα τοὺς πεσόντας ἐγείρει οὐ δύναται; ὁ τὸ εὐτελέστατον οὕτω σωματοποιῶν τὸ πεσὸν σῶμα πάλιν ἐγείρει οὐ δύναται; καὶ ὁ τὸ μὴ ὄν πλάσας τὸ ὄν καὶ πεσὸν ἄρα οὐκ ἐγείρει; 18.10 Λάβε δέ μοι νεκρῶν ἀναστάσεως φανεράν ἀπόδειξιν ἐν οὐρανῷ καὶ φωστῆρσι καθ' ἕκαστον μῆνα μαρτυρουμένην. τὸ γὰρ τῆς σελήνης σῶμα παντελῶς ἐκλείπον, ὡς μηδοτιοῦν αὐτοῦ φαίνεσθαι λοιπὸν, πάλιν ἀναπληροῦται καὶ εἰς ὅπερ ἦν ἀποκαθίσταται. ὑπὲρ δὲ τελείας τοῦ πράγματος ἀποδείξεως κατὰ περιόδους ἐτῶν ἐκλείπουσα ἡ σελήνη καὶ εἰς αἷμα φανερῶς μεταβληθεῖσα πάλιν ἀπολαμβάνει τὸ σῶμα τὸ φωτεινὸν, τοῦ θεοῦ τοῦτο κατασκευάσαντος, ἵνα καὶ σὺ ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐξ αἵματος συνεστὼς τῇ τῶν

νεκρῶν ἀναστάσει μὴ ἀπιστήσης, ἀλλ' ὅπερ ἐπὶ τῆς σελήνης βλέπεις, τοῦτο καὶ περὶ σεαυτοῦ πιστεύσης. τούτοις μὲν οὖν κέχρησο τοῖς ῥήμασι πρὸς Ἑλληνας. τοῖς γὰρ τὰ ἔγγραφα μὴ παραδεχομένοις ἀγράφοις μάχου τοῖς ὅπλοις ἐκ λογισμῶν μόνον καὶ ἀποδείξεων. τούτοις γὰρ οὔτε τίς ἐστὶ Μωσῆς γνώριμον, οὔτε τίς ἐστὶν Ἡσαΐας, οὔτε τὰ εὐαγγέλια, οὔτε Παῦλος. 18.11 Μετάβηθί μοι λοιπὸν ἐπὶ Σαμαρείτας, οἱ νόμον δεχόμενοι μόνον προφήτας οὐκέτι καταδέχονται, οἷς ἀργὸν ὡς ἔοικε τὸ παρὸν ἀνάγνωσμα τοῦ Ἰεζεκιήλ· προφήτας γάρ, ὡς ἔφην, οὐ δέχονται. πόθεν οὖν πείσωμεν καὶ Σαμαρείτας; ἔλθωμεν ἐπὶ τὰ ἔγγραφα τοῦ νόμου. λέγει τοίνυν ὁ θεὸς πρὸς τὸν Μωυσῆν· ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ· πάντως ὅτι τῶν ὄντων καὶ ὑφεστηκότων. εἰ γὰρ Ἀβραάμ τετελεύτηκε καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, θεὸς ἐστὶν ἄρα τῶν μὴ ὄντων. πότε βασιλεὺς εἶπεν, ὅτι βασιλεὺς εἰμι στρατιωτῶν ὧν μὴ ἔχει; πότε τις ἐνεδείξατο πλοῦτον ὃν μὴ ἐκέκτητο; δεῖ τοίνυν ὑφεστάναι καὶ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ, ἵνα τῶν ὄντων θεὸς ἦ ὁ θεός. οὐ γὰρ εἶπεν ἡμῖν αὐτῶν, ἀλλ' εἰμί. καὶ ὅτι κρίσις ἔστι, λέγει πρὸς τὸν κύριον ὁ Ἀβραάμ· ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν οὐ ποιήσει κρίσιν; 18.12 Ἄλλ' ἀντιλέγουσι καὶ πρὸς τοῦτο πάλιν οἱ ἀνόητοι Σαμαρεῖται, καὶ φασίν, ὅτι τὰς μὲν ψυχὰς ἐγχωρεῖ μένειν τοῦ Ἀβραάμ καὶ τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τοῦ Ἰακώβ, τὰ δὲ σώματα αὐτῶν ἀναστῆναι οὐ δύναται. εἶτα τὴν μὲν ῥάβδον Μωυσέως τοῦ δικαίου δράκοντα γενέσθαι δυνατόν, τὰ δὲ σώματα τῶν δικαίων ζῆσαι καὶ ἀναστῆναι οὐ δύναται; καὶ τὸ μὲν παρὰ φύσιν ἐγένετο, τὸ δὲ κατὰ φύσιν οὐκ ἀποκαθίσταται; καὶ ἡ ῥάβδος Ἀαρῶν ἀποτμηθεῖσα καὶ νεκρωθεῖσα χωρὶς ὁσμῆς ὑδάτων ἐβλάστησε, καὶ ταῦτα ὑπόστεγος οὔσα καὶ τὰ ἐν ἀγροῖς βλαστήσασα, καὶ ἐν ξηροῖς μὲν κειμένη, τὰ δὲ τῶν ἀρδευομένων πολυετῶς διὰ μιᾶς νυκτὸς μετὰ καρπῶν ἀποδοῦσα. ἡ ῥάβδος Ἀαρῶν ἐκ νεκρῶν ὡσπερ ἀνέστη, καὶ αὐτὸς Ἀαρῶν οὐκ ἐγειρεται; καὶ ἵνα μὲν τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτῷ διατηρήσῃ θεός, ἐν ξύλῳ ἐθαυματουργήσῃ, αὐτῷ δὲ τῷ Ἀαρῶν τὴν ἀνάστασιν οὐ χαρίζεται; καὶ γυνὴ μὲν παρὰ φύσιν ἄλας γίνεται καὶ σὰρξ εἰς ἄλας μεταβάλλεται, σὰρξ δὲ εἰς σάρκα οὐκ ἀποκαθίσταται; καὶ στήλη μὲν ἀλὸς γέγονεν ἢ γυνὴ Λώτ, ἢ δὲ γυνὴ τοῦ Ἀβραάμ ἄρα οὐκ ἀνίσταται; ποία δὲ δυνάμει μετεβλήθη ἢ χεὶρ τοῦ Μωυσέως, ἢ καὶ ὑπὸ μίαν ὥραν ἐγένετο ὡς χιῶν καὶ πάλιν ἀποκατέστη; πάντως ὅτι τῷ θεῷ προστάγματι. εἶτα τότε μὲν τὸ πρόσταγμα ἰσχυρόν, νῦν δὲ οὐκέτι ἰσχυρόν; 18.13 Πόθεν δὲ καὶ ὅλως ἐξ ἀρχῆς ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος, ὃ πάντων ἀνθρώπων ἀνοητότατοι Σαμαρεῖται; ἔλθετε ἐπὶ τὸ πρῶτον βιβλίον τῆς γραφῆς, ὃ καὶ ὑμεῖς καταδέχεσθε. καὶ ἔπλασεν ὁ θεὸς τὸν ἄνθρωπον χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς. χοῦς εἰς σάρκα μεταβάλλεται, καὶ σὰρξ εἰς σάρκα οὐ πάλιν ἀποκαθίσταται; ἐρωτητέον δὲ ὑμᾶς, πόθεν ὑπέστησαν οἱ οὐρανοὶ καὶ γῆ καὶ θάλασσα; πόθεν ἥλιος καὶ σελήνη καὶ ἀστέρες; πῶς ἐξ ὑδάτων τὰ πετεινὰ καὶ τὰ νηκτά; καὶ πῶς ἀπὸ γῆς τὰ ζῶα πάντα; τσοαῦται μυριάδες ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθησαν, καὶ ἄνθρωποι ἡμεῖς οἱ τὸ κατ' εἰκόνα ἔχοντες ἄρα οὐκ ἀναστησόμεθα; ἀληθῶς ἀπιστίας τὸ πρᾶγμα πεπλήρωται, καὶ πολλὴ κατάγνωσις τῶν ἀπιστῶντων, ὅταν Ἀβραάμ λέγῃ πρὸς τὸν κύριον ὁ κρίνων πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ἀπιστῶσιν οἱ μανθάνοντες τὸν νόμον, ὅταν γέγραπται ὅτι ἐκ γῆς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀπιστῶσιν οἱ ἀναγινώσκοντες. 18.14 Ἐκεῖνοις μὲν οὖν ταῦτα τοῖς ἀπίστοις, τὰ δὲ ἐκ τῶν προφητῶν ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν. ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῖς προφήταις κεκρημένοι τινὲς ἀπιστοῦσι τοῖς γεγραμμένοις, καὶ προφέρουσιν ἡμῖν ἐκεῖνο τὸ οὐκ ἀναστήσονται οἱ ἀσεβεῖς ἐν κρίσει, καὶ τὸ ἐὰν γὰρ καταβῆ ὁ ἄνθρωπος εἰς ἄδην, οὐκ ἔτι [οὐ] μὴ ἀναβῆ, καὶ τὸ οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε κύριε, (τοῖς γὰρ καλῶς γεγραμμένοις συγκέχρηται κακῶς,) καλόν, ἐν παραδρομῇ καὶ ὡς ἐγχωρεῖ νῦν ἀπαντῆσαι πρὸς αὐτούς. Ἐὰν γὰρ λέγῃ ὅτι ἀσεβεῖς οὐκ ἀναστήσονται ἐν κρίσει, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι οὐκ ἐν κρίσει, ἀλλ' ἐν κατακρίσει. οὐ γὰρ ἐξετάσεως πολλῆς ἔστι χρεία τῷ θεῷ, ἀλλ' ἅμα τῷ ἀναστῆναι τοὺς ἀσεβεῖς ἀκολουθεῖ καὶ τὰ τῆς τιμωρίας.

καὶ ἐὰν λέγῃ ὅτι οὐχ οἱ νεκροὶ αἰνέσουσί σε κύριε, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι τῆς μετανοίας καὶ τῆς ἀφέσεως ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ μόνον τὴν προθεσίαν ἐχούσης, ἐφ' ἧ καὶ οἱ ἀπολαύοντες αἰνέσουσί σε, οὐκ ἔστι μετὰ θάνατον λοιπὸν τοὺς ἐν ἀμαρτίαις τελευτήσαντας ὡς εὐεργετηθέντας αἰνεῖν, ἀλλ' ἀποδύρεσθαι. ἔστι γὰρ αἶνος μὲν τῶν εὐχαριστούντων, ὄδυρμος δὲ τῶν μαστιζομένων. οἱ μὲν οὖν δίκαιοι τότε αἰνοῦσιν, οἱ δὲ τελευτήσαντες ἐν ἀμαρτίαις καιρὸν λοιπὸν ἐξομολογήσεως οὐκ ἔχουσιν. 18.15 Περὶ δὲ τοῦ ἐὰν καταβῆ ἄνθρωπος εἰς ἄδην, οὐκ ἔτι [οὐ] μὴ ἀναβῆ, βλέπε τὴν ἀκολουθίαν. γέγραπται γάρ· οὐκ ἔτι [οὐ] μὴ ἀναβῆ, οὐδ' οὐ μὴ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν ἴδιον οἶκον. τοῦ κόσμου δὲ ὅλου παρερχομένου καὶ πάσης οἰκίας διαφθειρομένης, πῶς εἰς τὸν ἴδιον οἶκον ἐπανελεύσεται καινῆς λοιπὸν ἄλλης γινομένης γῆς; ἐχρῆν δὲ αὐτοὺς ἀκοῦσαι τοῦ Ἰὼβ λέγοντος· ἔστι γὰρ δένδρω ἐλπίς. ἐὰν γὰρ ἐκκοπῆ, πάλιν ἐπανθήσει, καὶ ὁ ῥάδαμνος αὐτοῦ οὐ μὴ ἐκλείπῃ. ἐὰν γὰρ γηράσῃ ἐν γῇ ἢ ῥίζα αὐτοῦ, ἐν δὲ πέτρᾳ τελευτήσῃ τὸ στέλεχος αὐτοῦ, ἀπὸ ὁσμῆς ὕδατος ἀνθήσει, ποιήσει δὲ θερισμόν ὥσπερ νεόφυτον. ἀνὴρ δὲ τελευτήσας ὥχεται; πεσὼν δὲ βροτὸς οὐκ ἔτι ἔστιν; μόνον γὰρ οὐχὶ δυσωπῶν καὶ ἐπιτιμῶν (οὕτω γὰρ ἀναγνωστὸν ἐρωτηματικῶς τὸ οὐκ ἔτι ἔστιν), ἀρα γάρ, φησί, ξύλου πίπτοντος καὶ ἐγειρομένου ἄνθρωπος αὐτός, δι' ὃν τὰ ξύλα γέγονεν, οὐκ ἐγείρεται; Καὶ ἵνα μὴ νομίσης με βιάζεσθαι, ἀνάγνωθι τὸ ἀκόλουθον. μετὰ γὰρ τὸ εἰπεῖν ἐρωτηματικῶς· πεσὼν δὲ βροτὸς οὐκ ἔτι ἔστι; λέγει· ἐὰν γὰρ ἀποθάνῃ ἄνθρωπος, ζήσεται. καὶ εὐθὺς λέγει· ὑπομενῶ ἕως ἂν πάλιν γένωμαι. καὶ ἀλλαχοῦ πάλιν· ὁ μέλλων ἐπὶ γῆς ἀναστῆσαι τὸ δέρμα μου τὸ ἀναντλοῦν ταῦτα. Ἡσαΐας δὲ ὁ προφήτης φησὶν· ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις. σαφέστατα δὲ ὁ παρὼν προφήτης Ἰεζεκιήλ λέγει· ἰδοὺ ἐγὼ ἀνοίγω τὰ μνήματα ὑμῶν καὶ ἀνάξω ὑμᾶς ἐκ τῶν μνημάτων ὑμῶν. καὶ ὁ Δανιήλ λέγει· πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ἀναστήσονται, οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ οὗτοι εἰς αἰσχύνην αἰώνιον. 18.16 Καὶ πολλὰ γραφαὶ μαρτυροῦσι περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως. ἔστι γὰρ ἄλλα πλείονα ῥητὰ περὶ τούτου. ὡς ἐν ὑπομνήσει δὲ μόνῃ νῦν παρατρέχομεν τὴν τοῦ Λαζάρου τετραήμερον ἀνάστασιν, παρατρέχομεν δὲ διὰ τὸ τῆς ὥρας ὀλίγον καὶ τὸν υἱὸν τῆς χήρας τὸν ἐγηγεμένον. ὑπομνήσεώς τε μόνον ἔνεκεν παραφερέσθω νῦν καὶ ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λεγέσθω καὶ τὸ σχισθῆναι τὰς πέτρας καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἐγερθῆναι τῶν μνημείων ἀνοιχθέντων. προηγουμένως δὲ μνημονεύεσθω, ὅτι Χριστὸς ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται. Παρῆλθον τὸν Ἥλιαν καὶ τὸν υἱὸν τῆς χήρας τὸν ἐξεγερθέντα ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τὸν Ἑλλισαῖον τὸν δις ἐγείραντα, ἔν τε τῷ ζῆν καὶ μετὰ τὸ τελευτῆσαι αὐτόν. ζῶν μὲν γὰρ ἐνήργησε τὴν ἀνάστασιν διὰ τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς. ἵνα δὲ μὴ μόνον τιμηθῶσι τῶν δικαίων αἱ ψυχαί, πιστευθῆ δὲ ὅτι ἔγκειται καὶ ἐν τοῖς τῶν δικαίων σώμασι δύναμις, ὁ ῥίφεις ἐν τῷ μνημείῳ τοῦ Ἑλλισαίου νεκρὸς τοῦ νεκροῦ σώματος τοῦ προφήτου ἐφαψάμενος ἐζωοποιήθη. καὶ τὸ σῶμα τοῦ προφήτου τὸ νεκρὸν ἀπετέλεσε ψυχῆς ἔργον, καὶ τὸ τελευτήσαν καὶ κείμενον ζωὴν παρέσχε τῷ τελευτήσαντι, καὶ παρασχὸν τὴν ζωὴν αὐτὸ ὁμοίως ἔμεινεν ἐν νεκροῖς. διὰ τί; ἵνα μὴ ἐξαναστάντος τοῦ Ἑλλισαίου τῇ ψυχῇ μόνῃ προσγραφῆ τὸ πρᾶγμα, δειχθῆ δέ, ὅτι καὶ ψυχῆς μὴ παρούσης ἔγκειται τις δύναμις τῷ τῶν ἁγίων σώματι διὰ τὴν ἐν τοσοῦτοις ἔτεσιν ἐνοικήσασαν [ἐν] αὐτῷ δικαίαν ψυχὴν, ἧς ὑπέρημα γέγονεν. καὶ μὴ ἀπιστῶμεν νήπιοι ὡς μὴ γεγεννημένου τούτου. εἰ γὰρ σουδάρια καὶ σημικίνθια τὰ ἔξωθεν ὄντα τῶν σωμάτων ἀπτόμενα τῶν νοσοῦντων ἤγειρε τοὺς ἀσθενεῖς, πόσω μᾶλλον αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ προφήτου ἤγειρε τὸν νεκρόν; 18.17 Καὶ ἐνῆν μὲν πολλὰ εἰπεῖν εἰς ταῦτα καθ' ἕκαστον ἐξηγουμένους τῶν γεγεννημένων πραγμάτων τὸ παράδοξον. διὰ δὲ τὸν κάματον τὸν προγενόμενον ὑμῖν ἔκ τε τῆς ὑπερθέσεως τῆς νηστείας τῆς παρασκευῆς καὶ τῆς ἀγρυπνίας ἐκεῖνα μὲν τέως ἐν παραδρομῇ λελέχθω δι' ὀλίγων ἐσπαρμένα, ἵνα ὑμεῖς καλλίστης γῆς

δίκην δεξάμενοι τὸν σπóρον καρποφορήσητε πλατύνοντες. μνημονεύεσθω δὲ ὅτι καὶ οἱ ἀπόστολοι νεκροὺς ἤγειραν, Πέτρος μὲν ἐν Ἰόππῃ Ταβιθάν, Παῦλος δὲ Εὐτυχον ἐν Τρωάδι, καὶ οἱ λοιποὶ πάντες ἀπόστολοι, εἰ καὶ μὴ πάντα γέγραπται τὰ ὑφ' ἐκάστου θαυματουργηθέντα. Μνημονεύετε δὲ τῶν ἐν τῇ πρώτῃ πρὸς Κορινθίους εἰρημένων ἀπάντων ὧν ἔγραψεν ὁ Παῦλος πρὸς τοὺς λέγοντας "1πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί; ποῖω δὲ σώματι ἔρχονται;"2 καὶ ὅτι, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ ὁ Χριστὸς ἐγήγερται, καὶ ὅτι ἄφρονας ἐκάλεσε τοὺς μὴ πιστεύοντας, καὶ πάσης τῆς αὐτόθι διδασκαλίας τῆς περὶ νεκρῶν ἀναστάσεως, καὶ ὅτι πρὸς Θεσσαλονικεῖς ἔγραψεν "1οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπήσθε καθὼς καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα"2 καὶ τὰ ἐξῆς ὅλα, μάλιστα δὲ τὸ "1καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον"2. 18.18 Ἐξαιρέτως δὲ τοῦτο ἐπισημήνασθε, ὅτι μονονουχὶ δακτυλοδεικτῶν ὁ Παῦλος λέγει· δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. τὸ γὰρ σῶμα τοῦτο ἐγείρεται, οὐ τοιοῦτον μένον ἀσθενές, ἀλλ' αὐτὸ μὲν τοῦτο ἐγείρεται, ἐνδυσάμενον δὲ τὴν ἀφθαρσίαν μεταποιεῖται, ὥσπερ σίδηρος πυρὶ προσομιλήσας γίνεται πῦρ, μᾶλλον δὲ ὡς οἶδεν ὁ ἀνιστῶν κύριος. Ἐγείρεται μὲν οὖν τοῦτο τὸ σῶμα· ἀλλ' οὐ μένει τοιοῦτον, ἀλλὰ μένει αἰώνιον. οὐκέτι τροφῶν τοιούτων χρεῖαν ἔχει πρὸς ζωὴν, οὐδὲ κλιμάκων πρὸς ἀνάβασιν· γίνεται γὰρ πνευματικόν, θαυμάσιόν τι καὶ οἶον εἰπεῖν κατ' ἀξίαν οὐκ ἔχομεν. τότε οἱ δίκαιοι, φησί, λάμπουσιν ὡς ὁ ἥλιος καὶ ἡ σελήνη καὶ ὡς ἡ λαμπρότης τοῦ στερεώματος. καὶ προειδὼς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπιστίαν ὁ θεὸς σκώληξι μικροτάτοις ἐν τῷ θέρει φωτοειδεῖς δέδωκεν αὐγάς λάμπειν ἐκ τοῦ σώματος, ἵν' ἐκ τῶν φαινομένων πιστευθῇ τὸ προσδοκώμενον. ὁ γὰρ τὸ μέρος παρασχῶν δύναται καὶ τὸ ὅλον παρασχεῖν, καὶ ὁ σκώληκα φῶς ἐκλάμπειν ποιήσας πολλῶ μᾶλλον φωτοποιήσει δίκαιον ἄνθρωπον. 18.19 Ἐγειρόμεθα τοίνυν αἰώνια μὲν πάντες ἔχοντες τὰ σώματα, οὐ πάντες δὲ ὅμοια. ἀλλ' εἰ μὲν τίς ἐστι δίκαιος, λαμβάνει σῶμα ἐπουράνιον, ἵνα δύνηται μετὰ ἀγγέλων ἀναστρέφειν ἐπαξίως. εἰ δὲ τις ἀμαρτωλός ἐστι, λαμβάνει σῶμα αἰώνιον, ὑπομονητικὸν τιμωρίας ἀμαρτιῶν, ἵνα ἐν πυρὶ αἰωνίως καιόμενος μηδέποτε ἀναλωθῇ. καὶ δικαίως ἀμφοτέροις τοῖς τάγμασιν ὁ θεὸς παρέχει τοῦτο. οὐδὲν γὰρ χωρὶς σώματος ἡμῖν πέπρακται. βλασφημοῦμεν διὰ στόματος, προσευχόμεθα διὰ στόματος. πορνεύομεν διὰ σώματος, ἀγνεύομεν διὰ σώματος. ἀρπάζομεν διὰ χειρός, ἐλεημοσύνας δίδομεν διὰ χειρός, καὶ τὰ λοιπὰ ὁμοίως. ἐπειδὴ τοίνυν εἰς πάντα ὑπηρετήσατο τὸ σῶμα, καὶ ἐν τοῖς μέλλουσι συναπολαύει τῶν γενομένων. 18.20 Φεισώμεθα τοίνυν, ἀδελφοί, τῶν σωμάτων, καὶ μὴ ὡς ἄλλοτρίοις αὐτοῖς παραχρησώμεθα. μὴ κατὰ τοὺς αἰρετικοὺς λέγωμεν ὅτι ἀλλότριός ἐστιν ὁ τοῦ σώματος χιτῶν, ἀλλ' ὡς ἰδίου φεισώμεθα. δεῖ γὰρ ἡμᾶς δοῦναι λόγον τῷ κυρίῳ περὶ πάντων τῶν διὰ τοῦ σώματος πεπραγμένων. μὴ εἴπῃς οὐδεὶς με ὀρᾶ, μηδὲ νομίσης ὅτι μάρτυς τῶν γινομένων οὐκ ἔστιν. ἄνθρωπος μὲν γὰρ πολλάκις οὐκ ἔστιν, ὁ δὲ πλάστης ἀπλανὴς μάρτυς μένει ἐν οὐρανῷ πιστὸς καὶ βλέπει τὸ γινόμενον. καὶ οἱ σπῖλοι δὲ τῶν ἀμαρτιῶν μένουσιν ἐν τῷ σώματι. ὥσπερ γὰρ πληγῆς προχωρησάσης ἐν τῷ σώματι, κἂν θερά πεία γένηται τις, ὅμως ἡ οὐλὴ μένει, οὕτω καὶ ἡ ἀμαρτία πλήσσει τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα, καὶ μένουσιν οἱ τύποι τῶν οὐλῶν ἐν πᾶσι, περιαιροῦνται δὲ μόνον ἀπὸ τῶν λαμβανόντων τὸ λουτρόν. τὰ μὲν οὖν παρελθόντα ψυχῆς καὶ σώματος τραύματα θεραπεύει θεὸς διὰ τοῦ βαπτίσματος, πρὸς δὲ τὰ μέλλοντα λοιπὸν ἑαυτοὺς ἀσφαλιζώμεθα κοινῇ πάντες, ἵνα καθαρὸν τοῦτον τοῦ σώματος τὸν χιτῶνα διατηρήσωμεν, καὶ μὴ δι' ὀλίγης πορνείας καὶ ἡδυπαθείας ἢ τινος ἄλλης ἀμαρτίας πρᾶξιν ἀπολέσωμεν οὐράνιον σωτηρίαν, ἀλλ' ἵνα κληρονομήσωμεν βασιλείαν θεοῦ αἰώνιον, ἧς πάντας ὑμᾶς τῇ ἑαυτοῦ χάριτι καταξιώσειεν ὁ θεός. 18.21 Καὶ ταῦτα μὲν εἰρήσθω πρὸς ἀπόδειξιν τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως. ἡ δὲ τῆς πίστεως ἐπαγγελία

πάλιν ὑμῖν ὑφ' ἡμῶν ρηθεῖσα μετὰ σπουδῆς πάσης ἐπὶ λέξεως αὐτῆς ὑφ' ὑμῶν ἀπαγγελλέσθω τε καὶ μνημονευέσθω. 18.22 Τῆς δὲ ἀπαγγελλομένης πίστεως ἀκολούθως περιεχούσης τὸ καὶ εἰς ἓν βάπτισμα μετανοίας εἰς ἄφεςιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν, καὶ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, περὶ μὲν τοῦ βαπτίσματος καὶ τῆς μετανοίας ἐν ταῖς πρώταις ἡμῖν εἴρηται κατηχήσεις, καὶ τὰ περὶ ἀναστάσεως δὲ νεκρῶν λεχθέντα νῦν διὰ τὸ καὶ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν εἴρηται. λεγέσθω δὲ τὰ λείποντα καὶ τέως διὰ τὸ καὶ εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν, περὶ ἧς πολλὰ μὲν εἰπεῖν δυνατὸν ἦν, δι' ὀλίγων δὲ ἐροῦμεν. 18.23 Καθολικὴ μὲν οὖν καλεῖται διὰ τὸ κατὰ πάσης εἶναι τῆς οἰκουμένης ἀπὸ περάτων γῆς ἕως περάτων, καὶ διὰ τὸ διδάσκειν καθολικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἅπαντα τὰ εἰς γνῶσιν ἀνθρώπων ἐλθεῖν ὀφείλοντα δόγματα, περὶ τε ὁρατῶν καὶ ἀορατῶν πραγμάτων, ἐπουρανίων τε καὶ ἐπιγείων, καὶ διὰ τὸ πᾶν γένος ἀνθρώπων εἰς εὐσέβειαν ὑποτάσσειν, ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, λογίων τε καὶ ἰδιωτῶν, καὶ διὰ τὸ καθολικῶς ἰατρεύειν μὲν καὶ θεραπεύειν ἅπαν τὸ τῶν ἁμαρτιῶν εἶδος τῶν διὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἐπιτελουμένων, κεκτῆσθαι δὲ ἐν αὐτῇ πᾶσαν ἰδέαν ὀνομαζομένης ἀρετῆς ἐν ἔργοις τε καὶ λόγοις καὶ πνευματικοῖς παντοίοις χαρίσμασιν. 18.24 Ἐκκλησία δὲ καλεῖται φερωνύμως διὰ τὸ πάντας ἐκκαλεῖσθαι καὶ ὁμοῦ συνάγειν, καθὼς ἐν τῷ λευτικῷ φησὶν ὁ κύριος· καὶ πάση τῇ συναγωγῇ ἐκκλησίασον ἐπὶ τῆς θύρας τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου. σημειωτέον δέ, ὅτι τὸ ἐκκλησίασον πρώτως ἐν ταῖς γραφαῖς εἴρηται νῦν, ἡνίκα τὸν Ἀαρὼν εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην ὁ κύριος καθίστα. καὶ ἐν δευτερονομίῳ δὲ λέγει ὁ θεὸς τῷ Μωυσῆ· ἐκκλησίασον πρόσωπὸν τὸν λαόν, καὶ ἀκουσάτωσαν τὰ ῥήματά μου, ὅπως ἂν μάθωσι φοβεῖσθαι με. τοῦ δὲ τῆς ἐκκλησίας ὀνόματος μνημονεύει πάλιν, ὅτε περὶ τῶν πλακῶν· καὶ ἐπ' αὐταῖς ἐπεγέγραπτο πάντες οἱ λόγοι, οὓς ἐλάλησε κύριος πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ὄρει ἐκ μέσου τοῦ πυρὸς ἐν ἡμέρᾳ ἐκκλησίας. ὡσεὶ ἔλεγε σαφέστερον, ἐν ἡμέρᾳ ἧ κληθέντες ὑπὸ τοῦ θεοῦ συνήχθητε. καὶ ὁ ψαλμωδὸς φησὶ· ἐξομολογήσομαί σοι κύριε ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη, ἐν λαῷ βαρεῖ αἰνέσω σε. 18.25 Πρότερον μὲν οὖν ἦδεν ὁ ψαλμωδός· ἐν ἐκκλησίᾳ εὐλογεῖτε τὸν θεὸν τὸν κύριον, ἐκ πηγῶν Ἰσραὴλ. ἀφ' οὗ δὲ διὰ τὰς γενομένας κατὰ τοῦ σωτῆρος ἐπιβουλάς ἀπεβλήθησαν Ἰουδαῖοι τῆς χάριτος, δευτέραν ὠκοδόμησεν ἐξ ἔθνων ὁ σωτὴρ τὴν τῶν χριστιανῶν ἡμῶν ἁγίαν ἐκκλησίαν, περὶ ἧς εἶπε τῷ Πέτρῳ· καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. Περὶ δὲ ἀμφοτέρων τούτων προφητεύων σαφῶς ἔλεγεν ὁ Δαβὶδ, περὶ μὲν τῆς πρώτης ἀποβληθείσης· ἐμίσησα ἐκκλησίαν πονηρευομένων· περὶ δὲ τῆς δευτέρας τῆς οἰκοδομουμένης ἐν τῷ αὐτῷ ψαλμῷ φησὶ· κύριε, ἠγάπησα εὐπρέπειαν οἴκου σου· καὶ ἐξῆς εὐθύς· ἐν ἐκκλησίαις εὐλογήσω σε, κύριε. τῆς γὰρ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ μιᾶς ἀποβληθείσης κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης λοιπὸν αἱ τοῦ Χριστοῦ πληθύνουσιν ἐκκλησίαι, περὶ ὧν ἐν ψαλμοῖς εἴρηται· ἄσατε τῷ κυρίῳ ἄσμα καινόν, ἢ αἴνεσις αὐτοῦ ἐν ἐκκλησίᾳ ὁσίων. οἷς ἀκόλουθα καὶ ὁ προφήτης πρὸς Ἰουδαίους εἶπεν· οὐκ ἔστι μοι θέλημα ἐν ὑμῖν, λέγει κύριος παντοκράτωρ, καὶ ἐξῆς εὐθύς, διότι ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν τὸ ὄνομά μου δεδόξασται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. περὶ ταύτης τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας γράφει πρὸς Τιμόθεον ὁ Παῦλος· ἵνα εἰδῆς ἐν οἴκῳ θεοῦ πῶς δεῖ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζώντος, στῦλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας. 18.26 Ἐπειδὴ δὲ τὸ τῆς ἐκκλησίας ὄνομα περὶ διαφόρων λέγεται πραγμάτων, ὡς καὶ περὶ τοῦ ὄχλου τοῦ ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Ἐφεσίων γέγραπται· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν· κυρίως δὲ ἂν τις εἴποι καὶ ἀληθῶς ἐκκλησίαν εἶναι πονηρευομένων τὰ συστήματα τῶν αἰρετικῶν, μαρκιωνιστῶν λέγω καὶ μανιχαίων καὶ τῶν λοιπῶν, διὰ τοῦτό σοι νῦν ἡσφαλισμένως παρέδωκεν ἡ πίστις τὸ καὶ εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἵνα

ἐκείνων μὲν τὰ μιὰρὰ συστήματα φεύγης, παραμένης δὲ τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ διὰ παντός, ἐν ἣ καὶ ἀνεγεννήθη. Κἂν ποτε ἐπιδημῆς ἐν πόλεσι, μὴ ἀπλῶς ἐξέταζε ποῦ τοῦ κυριακὸν ἔστι (καὶ γὰρ αἱ λοιπαὶ τῶν ἀσεβῶν αἰρέσεις κυριακὰ τὰ ἑαυτῶν σπήλαια καλεῖν ἐπιχειροῦσι), μηδὲ ποῦ ἔστιν ἀπλῶς ἡ ἐκκλησία, ἀλλὰ ποῦ ἔστιν ἡ καθολικὴ ἐκκλησία. τοῦτο γὰρ ἰδικὸν ὄνομα τυγχάνει τῆς ἁγίας ταύτης καὶ μητρὸς ἡμῶν ἀπάντων. ἦτις νύμφη μὲν ἔστι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ, (γέγραπται γάρ· καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ ὅλα τὰ ἐξῆς,) τύπον δὲ ἔχει καὶ μίμημα τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, ἣτις ἐλευθέρα ἔστι καὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν, ἢ πρότερον μὲν στεῖρα, νῦν δὲ πολύτεκνος. 18.27 Τῆς γὰρ πρώτης ἀποβληθείσης ἐν τῇ δευτέρᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ, καθὼς Παῦλός φησιν, ὁ θεὸς ἔθετο πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, ἔπειτα χαρίσματα ἰαμάτων, ἀντιλήψεις, κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν, καὶ πάσης ἀρετῆς ἅπαν εἶδος, σοφίαν λέγω καὶ σύνεσιν, σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην, ἐλεημοσύνην τε καὶ φιλανθρωπίαν, καὶ ὑπομονὴν τὴν ἐν διωγμοῖς ἀκαταγώνιστον. ἦτις διὰ τῶν ὄπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, πρότερον μὲν ἐν διωγμοῖς καὶ θλίψεσι τοὺς ἁγίους μάρτυρας τοῖς τῆς ὑπομονῆς ποικίλοις καὶ πολυανθέσιν ἔστεψε στεφάνοις, νυνὶ δὲ ἐν καιροῖς εἰρήνης θεοῦ χάριτι τὰ τῆς ὀφειλομένης ἔχει τιμῆς ὑπὸ βασιλέων καὶ τῶν ἐν ὑπεροχαῖς ὄντων καὶ παντὸς ἀνθρώπων εἶδους τε καὶ γένους, βασιλέων μὲν τῶν κατὰ τόπον ἔθνων τῆς ἐξουσίας ὄρους ἐχόντων, μόνης δὲ τῆς ἁγίας καθολικῆς ἐκκλησίας κατὰ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἀπεριόριστον ἐχούσης τὴν δύναμιν. ἔθηκε γὰρ ὁ θεὸς κατὰ τὸ γεγραμμένον τὸ ὄριον αὐτῆς εἰρήνην. περὶ ἧς εἰ πάντα λέγειν ἐβουλόμην, χρεῖα ἂν εἶη μοι πλειόνων ὥρων εἰς διήγησιν. 18.28 Ἐν ταύτῃ τῇ ἁγίᾳ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ διδασκόμενοι τε καὶ ἀναστρεφόμενοι καλῶς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν ἔξομεν καὶ ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσομεν, δι' ἣν καὶ πάντα κάμνομεν, ὅπως παρὰ τοῦ κυρίου ταύτης ἀπολαύσωμεν. οὐ γὰρ περὶ μικρῶν ἡμῖν ὁ σκοπός, ἀλλὰ περὶ ζωῆς αἰωνίου τὸ σπουδαζόμενον. διόπερ ἐν τῇ τῆς πίστεως ἐπαγγελίᾳ διδασκόμεθα μετὰ τὸ καὶ εἰς σαρκὸς ἀνάστασιν, τουτέστι τὴν τῶν νεκρῶν, περὶ ἧς διελέχθημεν, πιστεύειν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, περὶ ἧς τοῖς χριστιανοῖς ἡμῖν ἔστιν ὁ ἀγών. 18.29 Ἡ μὲν οὖν ὄντως ζωὴ καὶ ἀληθῶς ἔστιν ὁ πατήρ, ὁ δι' υἱοῦ τοῖς ἅπασιν ἐν ἀγίῳ πνεύματι τὰς ἐπουρανίους πηγάζων δωρεάς, διὰ δὲ τὴν ἐκείνου φιλανθρωπίαν καὶ ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις τὰ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀψευδῶς ἐπήγγελται. οὐκ ἀπιστητέον δὲ τοῦτο εἶναι δυνατόν. οὐ γὰρ πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκείνου δύναμιν ἀφορῶντας πιστεύειν χρή. πάντα γὰρ δυνατὰ παρὰ τῷ θεῷ. καὶ ὅτι γε δυνατόν ἐστι τοῦτο, καὶ ζωὴν αἰώνιον προσδοκῶμεν, λέγει μὲν Δανιήλ· καὶ ἀπὸ τῶν δικαίων τῶν πολλῶν ὡς οἱ ἀστέρες εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ ἔτι· φησὶ δὲ ὁ Παῦλος· καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἔσομεθα. τὸ γὰρ πάντοτε σὺν κυρίῳ εἶναι τὴν αἰώνιον ὑποσημαίνει ζωὴν. σαφέστατα δὲ καὶ ὁ σωτὴρ ἐν εὐαγγελίοις φησὶ· καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. 18.30 Καὶ πολλὰ περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς εἰσὶν αἱ ἀποδείξεις. ἐπιθυμοῦσι δὲ ἡμῖν κτήσασθαι ταύτην τὴν αἰώνιον ζωὴν αἱ θεῖαι γραφαὶ τῆς κτήσεως ὑποτίθενται τοὺς τρόπους. ἐξ ὧν νῦν διὰ τὸ τοῦ λόγου μῆκος ὀλίγας μαρτυρίας παραθησόμεθα, τὰς λοιπὰς τοῖς σπουδαίοις ἐρευνᾶν καταλείποντες. ποτὲ μὲν, ὅτι διὰ πίστεως. γέγραπται γάρ· ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ πάλιν αὐτὸς φησιν· ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ τὰ ἐξῆς. ποτὲ δέ, ὅτι δι' εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. λέγει γάρ, ὅτι καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβάνει καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον. ποτὲ δέ, ὅτι διὰ μαρτυρίου καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ὁμολογίας. φησὶ γάρ· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ

εις ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. καὶ πάλιν, ὅτι διὰ τοῦ προκρίνειν χρημάτων τε καὶ γένους τὸν Χριστόν· καὶ πᾶς, ὅστις ἀφῆκεν ἀδελφούς ἢ ἀδελφάς, καὶ τὰ ἐξῆς, ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσει. καὶ ὅτι διὰ τοῦ τηρεῖν τὰς ἐντολάς· οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, καὶ τὰ λοιπὰ ἐξῆς, καθὼς ἀπεκρίνατο τῷ προσελθόντι καὶ εἰπόντι, διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω, ἵνα ζωὴν αἰώνιον ἔχω; ἔτι μέντοι καὶ διὰ τοῦ τῶν φαύλων μὲν ἀποστῆναι πράξεων, λοιπὸν δὲ θεῷ δουλεύειν. φησὶ γὰρ ὁ Παῦλος· νυνὶ δὲ ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἁγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωὴν αἰώνιον. 18.31 Καὶ πολύτροπός ἐστιν, ἦν κατέλειπον διὰ τὸ πλῆθος, τῆς αἰωνίου ζωῆς ἢ εὐρεσις. φιλόανθρωπος γὰρ ὢν ὁ κύριος οὐ μίαν, οὐδὲ δευτέραν μόνην, ἀλλὰ πολλὰς τῆς εἰσόδου τῆς εἰς τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀνέωξε τὰς θύρας πρὸς τὸ πάντας ἀπολαῦσαι τὸ ὅσον ἐπ' αὐτῷ ταύτης ἀκωλύτως. ταῦθ' ἡμῖν τέως καὶ περὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς εἴρηται συμμετρως, ἥτις ἐστὶ τῶν ἐπαγγελιομένων ἐν τῇ πίστει τὸ τελευταῖον δίδαγμα καὶ τέλος. ἥς γένοιτο πάντας ἡμᾶς, τοὺς τε διδάσκοντας καὶ τοὺς ἀκούοντας, ἀπολαῦσαι θεοῦ χάριτι. 18.32 Λοιπὸν, ἀδελφοὶ ἀγαπητοί, παρακαλεῖ πάντας ὑμᾶς ὁ τῆς διδασκαλίας λόγος ἐτοιμάζειν τὴν ψυχὴν πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἐπουρανίων χαρισμάτων. περὶ μὲν οὖν τῆς παραδοθείσης ὑμῖν εἰς ἐπαγγελίαν ἁγίας καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ὅσας ἐγχωρεῖ κατηγήσεις διὰ τὴν τοῦ κυρίου χάριν εἰρήκαμεν ἐν ταῖς διελθούσαις ταύταις τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέραις. οὐχ ὅτι ταῦτα μόνον εἰπεῖν ὠφείλομεν· πολλὰ γὰρ ἐστὶ τὰ παραλειφθέντα, καὶ μειζόνως ἴσως ὑπὸ τῶν καλλιόνων διδασκάλων νοούμενα. ἐνεστῶσης δὲ λοιπὸν τῆς ἁγίας τοῦ πάσχα ἡμέρας, καὶ τῆς ὑμετέρας ἐν Χριστῷ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἀγάπης φωτιζομένης, διδαχθήσεσθε πάλιν τὰ πρόποντα θεοῦ θέλοντος, μεθ' ὅσης μὲν εὐσεβείας καὶ τάξεως εἰσελθεῖν χρὴ καλουμένους, τίνος δὲ ἔνεκεν ἐπιτελεῖται ἕκαστον τῶν ἁγίων τοῦ βαπτίσματος μυστηρίων, μεθ' ὅσης δὲ εὐλαβείας καὶ τάξεως χρὴ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος πρὸς τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ προσελεύσεσθαι θυσιαστήριον καὶ τῶν αὐτόθι πνευματικῶν καὶ ἐπουρανίων ἀπολαύειν μυστηρίων, ἵνα τῆς ὑμετέρας ψυχῆς διὰ τοῦ τῆς διδασκαλίας λόγου προφωτιζομένης εἰς ἕκαστον γνωρίζετε τῶν ἐκ θεοῦ δωρουμένων ὑμῖν χαρισμάτων τὸ μέγεθος. 18.33 Μετὰ δὲ τὴν ἁγίαν καὶ σωτήριον τοῦ πάσχα ἡμέραν, ἀπὸ τῆς δευτέρας τῶν σαββάτων εὐθύς, καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἐν ταῖς ἐξῆς τῆς ἑβδομάδος ἡμέραις μετὰ τὴν σύναξιν εἰς τὸν ἅγιον τῆς ἀναστάσεως τόπον εἰσερχόμενοι, κατηγήσεων ἄλλων ἀκούσεσθε θεοῦ θέλοντος· ἐν αἷς πάλιν περὶ ἐκάστου τῶν γεγενημένων διδαχθήσεσθε τὰς αἰτίας, ἐκ παλαιᾶς δὲ καὶ καινῆς διαθήκης λήψεσθε τὰς ἀποδείξεις, πρῶτον μὲν περὶ τῶν πρὸ τοῦ βαπτίσματος εὐθύς γενομένων, ἔπειτα δὲ πῶς ἐκαθαρίσθητε τῶν ἁμαρτιῶν ὑπὸ τοῦ κυρίου τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, καὶ ὅπως ἱερατικῶς τῆς τοῦ Χριστοῦ προσηγορίας γεγόνατε κοινωνοὶ καὶ ὅπως ἢ σφραγῖς ὑμῖν ἐδόθη τῆς κοινωνίας τοῦ ἁγίου πνεύματος, καὶ περὶ τῶν ἐν θυσιαστηρίῳ τῆς καινῆς διαθήκης μυστηρίων, ἃ τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν εἴληφεν, τίνα μὲν αἱ θεῖαι γραφαὶ παραδεδώκασι, τίς δὲ ἡ τούτων δύναμις, καὶ ὅπως προσίεναι τούτοις καὶ πότε καὶ πῶς ἔχειν χρὴ, ἐπὶ τέλει δὲ πάντων, ὅπως ὑμᾶς εἰς τὸν ἐπιόντα χρόνον ἔργοις τε καὶ λόγοις ἐπαξίως τῆς χάριτος ἀναστρέφειν δεῖ πρὸς τὸ δυνηθῆναι πάντας ὑμᾶς ἀπολαῦσαι τῆς αἰωνίου ζωῆς. καὶ ταῦτα μὲν, εἰ θεὸς θέλει, λεχθήσεται. 18.34 Τὸ λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, πάλιν ἐρῶ, χαίρετε. ἤγγικε γὰρ ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν, καὶ τὴν ὑμετέραν ἐκδέχεται σωτηρίαν ὁ τῶν ἀγγέλων ἐπουράνιος στρατός. καὶ φωνὴ μὲν ἤδη βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν τοῦ κυρίου. βοᾷ δὲ ὁ προφήτης· οἱ διψῶντες πορεύεσθε ἐφ' ὕδωρ. καὶ εὐθύς ἐξῆς· ἀκούσατέ μου καὶ φάγεσθε τὰ ἀγαθὰ, καὶ ἐντρυφήσει ἐν ἀγαθοῖς ἡ ψυχὴ ὑμῶν. καὶ μετ' οὐ πολὺ τῆς ἀγαθῆς ἀναγνώσεως ἀκούσεσθε λεγούσης· φωτίζου, ἡ νέα Ἱερουσαλήμ· ἦκει γὰρ σου τὸ φῶς. περὶ ἧς Ἱερουσαλήμ ὁ προφήτης εἶρηκε· καὶ μετὰ

ταῦτα κληθήσῃ πόλις δικαιοσύνης, μητρόπολις πιστῆ Σιών, διὰ τὸν ἐκ Σιών ἐξελθόντα νόμον καὶ λόγον κυρίου τὸν ἐξ Ἱερουσαλήμ, ὃς ἐντεῦθεν εἰς ἅπασαν τὴν οἰκουμένην ἐξώμβρησεν. Πρὸς ἦν καὶ ὁ προφήτης περὶ ὑμῶν φησιν· ἄρον κύκλω τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ ἴδε συνηγμένα τὰ τέκνα σου. ἡ δὲ ἀποκρίνεται λέγουσα· τίνες οἶδε ὡς νεφέλαι πέτανται καὶ ὡς περιστεραὶ σὺν νεοσσοῖς ἐπ' ἐμέ; νεφέλαι διὰ τὸ πνευματικόν, καὶ περιστεραὶ διὰ τὸ ἀκέραιον. καὶ πάλιν· τίς οἶδε τοιαῦτα; ἢ τίς ἐώρακεν οὕτως; εἰ ὤδινε γῆ ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, καὶ ἐτέχθη ἔθνος εἰς ἅπαξ; ὅτι ὤδινε καὶ ἔτεκε Σιών τὰ παιδιά αὐτῆς, χαρᾶς δὲ ἀνεκλαλήτου τὰ πάντα πληρωθήσεται, διὰ τὸν εἰπόντα κύριον· ὅτι ἰδοὺ ἐγὼ ποιῶ Ἱερουσαλήμ ἀγαλλίαμα καὶ τὸν λαόν μου εὐφροσύνην. 18.35 Εἴη δὲ καὶ ἐφ' ὑμῖν λεχθῆναι καὶ νῦν· εὐφράνθητε οὐρανοὶ καὶ ἀγαλλιᾶσθω ἡ γῆ, καὶ ἐξῆς, ὅτι ἠλέησεν ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ταπεινοὺς τοῦ λαοῦ αὐτοῦ παρεκάλεσεν. ταῦτα δὲ ἔσται διὰ τὴν τοῦ θεοῦ φιλανθρωπίαν τοῦ πρὸς ὑμᾶς λέγοντος· ἰδοὺ ἀπαλείψω ὡς νεφέλην τὰς ἀνομίας σου καὶ ὡς γνόφον τὰς ἀμαρτίας σου. ὑμεῖς δὲ τοῦ ὀνόματος τῶν πιστῶν καταξιωθέντες (περὶ ὧν γέγραπται· τοῖς δουλεύουσί μοι κληθήσεται ὄνομα καινόν, ὃ εὐλογηθήσεται ἐπὶ τῆς γῆς) ἐρεῖτε μετ' εὐφροσύνης· εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πάσῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανόις ἐν Χριστῷ, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτημάτων κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἧς ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ πάλιν· ὁ δὲ θεός, πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει, διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ἀγάπην ἦν ἠγάπησεν ἡμᾶς νεκροὺς ὄντας τοῖς παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, καὶ τὰ ἐξῆς. καὶ πάλιν ὁμοίως τὸν τῶν ἀγαθῶν κύριον αἰνέσατε λέγοντες· ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ ἐπεφάνη, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἔλεος ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ αὐτοῦ χάριτι κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. Αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῶν ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμούς τῆς διανοίας, καὶ διαφυλάξειεν ὑμᾶς διὰ παντὸς ἐν ἔργοις τε καὶ λόγοις καὶ νοήμασι ἀγαθοῖς, ᾧ ἡ δόξα, τιμὴ καὶ κράτος διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σὺν τῷ ἁγίῳ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.